

ప్రథమాంకము.

- 1 సూత్రధారుడు
- 2 నటి
- 3 రంభ
- 4 నారదుడు
- 5 ప్రభావతి
- 6 చెలికత్తెలు
- 7 రాయంచ

ద్వితీయాంకము.

- 1 శుచిముఖి
- 2 పరిచారకుడు
- 3 శ్రీకృష్ణుడు
- 4 కృష్ణుని భార్యలు
- 5 మంజువాణి
- 6 ప్రయ్యమ్నఁడు
- 7 గౌతముడు

తృతీయాంకము.

- 1 నారదుడు
- 2 పరిచారిక
- 3 ప్రభావతి
- 4 చంద్రవతి
- 5 గుణవతి
- 6 కొండఱుకన్నెలు
- 7 రంభ
- 8 ఊర్జుని
- 9 దొంగులు

10 వజ్రనాభుడు

11 పరివారము

12 శుచిముఖి

చతుర్థాంకము.

- 1 సూత్రధారుడు
- 2 చెలికత్తె
- 3 రాకొమిర
- 4 వజ్రనాభుడు
- 5 సునాభుడు
- 6 భరతాచార్యులు.
- 7 మంత్రి
- 8 దొంగులు

పంచమాంకము.

- 1 శ్రీకృష్ణుడు
- 2 ఇంద్రుడు
- 3 ప్రయ్యమ్నఁడు
- 4 గురుడు
- 5 సాంబుడు
- 6 శుచిముఖి
- 7 ప్రభావతి
- 8 గుణవతి
- 9 చంద్రవతి
- 10 ప్రభావంతుడు
- 11 సందర్శితుడు
- 12 గుణవంతుడు
- 13 కీర్తిమంతుడు

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము

ప్రథమాంకము

నాంది

కా. శ్రీరామామణి రుక్మిణీనీతయై సేవింపఁ బూవిల్తుఁడు
గారామైన కుమారుఁడై ప్రమదముం గావించి ద్వారావతి
చేరై రాక్షసఖండనక్రియ పయిం బ్రేమించు కృష్ణుండు మీ
ప్రారంభంబుల కెల్లవేళల కుభప్రాచుర్య మిచ్చుకొ గృహక.

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు పుష్పంజలి యిచ్చి)

అతిప్రతిభావతియగు మతియును బ్రవృద్ధంబగు ద్యుమ్నంబును గల యో
సభాసదులారా ! నేఁడు మా నటిని మా రాజహంసిని నొక కార్యంబు
నకై పంపితిని. భవదభీష్టితనాటకావతరణంబునకై కొంతతడవు నైరింప
సలయు. ఆమె సచ్చసమయమైనది.

(తెరవంకఁ జూచి) ఆర్యా ! ఆర్యా !

నటి— (ప్రవేశించి) ఆర్యపుత్ర ! ఇదె వచ్చితిని.

సూత్ర— ఆర్యా ! ఏల తడసి వచ్చితివి ? నాటకావలోకంబునకై వచ్చిన
సభాసదుల నింత తడవురక కూర్చుండ నీయవచ్చునా ? మనము నాటక
ప్రదర్శనంబునఁ బేరు మోసినవారమనియు నటవిద్యాపారంగతులాలవగు
నీవంటివంటి యీసమాజము నందున్నదనియుఁ బ్రేక్షకులు పెక్కుదిక్కుల
నుండి చనుచెంచిరి. అరియునుఁగాక ,

చ. యవనికలెల్ల క్రొత్తవి నటాదికు లందఱుఁ బ్రాంతవారు రాం
కసములు భూషణంబులు ధగధగితప్రభలీనుచుండె నీ
భవసము సుందరంబు మృదువాయువశంపదమాట దర్శన
శ్రవణభవశ్రమం బెడలి సభ్యులయుల్లము పల్లవించెడుకొ.

నటి— ఆర్యపుత్రా ! మనము నేఁడు ప్రదర్శింపఁబోవు నాటకమేది ? ఎవరిది

మాత్ర— క. శ్రీరావు రామయాంబిక
 స్త్రీరత్నము కీర్తికాంత దిక్కుల కాలం
 కారికయగుఁగాత సదా

శ్చైవ కవీంద్రుఁ డెపుడు వినుతి యొనర్పఁ.

అని యాశీర్వదించి యామె కభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగ శతావ
 ఛానులు, తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు రచించిన ప్రభావతీప్రద్యుమ్న
 నాటకమే నేడు మనము ప్రదర్శింపఁ బోవునది.

నటి— ఆర్యపుత్ర ! తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు సుప్రసిద్ధులే. ఆంధ్రప్రపంచం
 లున వారి పేరెఱుంగని పట్టణముగాని జనపదముగాని లేదు. ఈ స్త్రీ
 రత్న మెవరు ?

మాత్ర— ఈమెయు సుప్రసిద్ధురాలే !

క. కోలంక వీరవరముల

నేలు జమిందారురాలు హితమతితో నే

డాలంబమగుచుఁ గవికు

తీర్థులం బోషింపుచుండె దిరుపతిశాస్త్రిగ.

నటి— ఇంతకుమున్ను వారి నాటకములు కొన్నింటియందుఁ గృష్ణభూపాలుని
 పేరు వినఁబడుచున్నదే ?

మాత్ర— అవును.

చ. తిరుపతివేంకటేశ్వరసుధీకవితల్లజులందు నొక్కనికొ
 దిరుపతిశాస్త్రి నెంతయుఁ బదింబదిగాఁ బదునెన్నిదేండ్లు న
 బ్బురముగఁ జెంత నిల్చుకొనెఁ బోలవరక్షితి నేత కృష్ణరా
 వరమర లేని మేటిసఖుడై పొరపొచ్చెము లేక యుండఁగఁ.

చ. పరమపదించె నాశ్రితుల పాలిటి కల్పకమైన కృష్ణభూ
 పరుఁ డనపత్యుడై పిదపఁ బత్ని వహించెదదాధిపత్యముం
 దిరుపతిశాస్త్రిపోషణ మనిందితశీలకు చాల కామెకు
 భర మనిపింపఁగా, వదలివైచెఁ గవీంద్రుఁడు తత్పరిస్థితుల్.

నటి— అదియును న్యాయమే.

గీ. కవిత నర్పించు సుకవిపుంగవుల శేటి

కకట నిర్దంధకుసుమంబు లగు నృపతులు

మాధవీఫల మాఁకల్ మమతఁ దాల్చు

వనచరుల కేల యగసాలెవాని పనులు.

శూత్ర— ఆర్యా! ప్రసంగవశమునఁ గథాముఖము విస్తరించుచున్నది. కావునఁ బ్రకృత మనుసరింతము.

నటి— ప్రస్తుతము నేఁ జేయవలసిన దేది ?

శూత్ర— ఏమున్నది ! నాటకానుగుణం బగు వసంతర్తువుం గూర్చి నీ గాన చాతుర్యమును నృత్యసౌకర్యమును జూపించుము.

నటి— వానికేమి, చేతనైన పనులేగదా.

గీ. పాట పాడెద నూర్వశి పచ్చినట్లు
రంభకై నను తలవంపు రా నటించు
ముందు సంగీతకము నృత్యమును సభాస
దులకుఁ గావలె మచ్చుమందులు నటేంద్ర !
(తెరలో)

అయ్యో, యెంత దుష్కలము పచ్చినది ! దురాత్ముం డగు వజ్ర నాథుం డచ్చరలనెల్లఁ గ్రొచ్చెఱలపాలు గావించిన కతంబున మా సాధ నంబులు మూలఁబడినవి.

“పాట పాడెద నూర్వశి పచ్చినట్లు
రంభకై నను తలవంపు రా నటించు”

అను మనుజు స్త్రీల వచనములు వినవలసివచ్చె. “చింత పచ్చినను పులును చావ” దనునట్లు మే మెంత నిర్వాహిపారల మైనను గాంధర్వ మందైన మనుజు స్త్రీల నతిశయింపలేకపోదుమా ?

శూత్ర— ఆర్యా ! వజ్రనాథునిచేఁ గారాగారమునం దుంపఁ బడియుఁ గారణాంతరమున విడుపఁబడిన రంభ నీ వచనంబులకుం గినిసి వచ్చుచున్నట్లు చోఁచుచున్నది. మన మిందు నిలుచుట కర్జుంబు గాదు. పోదము రా.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.

(పిదప సకరుణావస్థ యగు రంభ ప్రవేశించును)

రంభ— కృతాంతకృతాంతుం డగు వజ్రనాథుం డీ వేళ నే బాళిమీఁద నుం డెనో గాని పోఁతుటేగకుం జొరరాని యంతిపురంబున నున్న తన కూర్మి పుత్రి ప్రభావతికి సంగీతము నేర్పుమని నన్ననిపె. ఆ ప్రభావతియు నేదియో మనంబునం బొడమిన విచారమున భిన్నయగుచు నుపవనక్రీడా విసోదంబునం బొదలనెంచి నన్ను నేటికిం బొమ్మనియె. నేనును మత్స్యాణపదం బగు నలకూబరుం బొడమిఁ గన్నులు వాచియున్నదానఁ

గాన నీ యవకాశంబున దేవతా సాధ్యం బగు నాకాశ గమనంబునతి బోవును నట నటే సంభాషణంబు బాలించి యిందు నిలిచితి. (నలు దిక్కులు గలయఁ జూచి) కలహాశముని కాఁబోలు నీ దెసనుండి చను జెంచు చున్నాఁడు. (సమీపించి) మహాత్మా, నారదా! నమస్కారము. నేను దేవజ్యేష్ఠు నగు రంభను.

నార— నీ యావనం బక్షయం బగుఁగాఁక !

రంభ— దేవ ! యేటి కీ యాశీర్వాదము ? ఈ యక్షయ యావనమే మ మ్మిట్టి దుష్టిక్షమ్ముల పాలు నేసినది.

నార— వజ్రనాథుని చెఱ మీకును దటస్థించెనా యేమి ?

రంభ— మాకే తటస్థించెను.

ఉ. దేందము నిశ్చలం బగు కడింది తపంబున రాక్షసాధము
ల్లందరకాని నా వెడఁగుఁ దాతను ద్రీతు నొనర్చి స్వర్గ మే
లం దగుపాటి మే ల్వరములం గొనుచుం దయచేయుచుండ్రు ము
మ్మందుగ నన్నురొంగనల పుట్టి మునుంగుఁ జూచి మనీశ్వరా !

చ. బ్రతుకఁ దలంప కొక్కఁడు పర ప్రమదం జెఱవెట్టేనేని న
స్మృతిగలవారు త్వద్వృత్తులు మానిని మానము గావనెంతు రా
యతివయు శాప మీఁదగిన యంతటి రక్తియుఁ గల్గియుండు నే
మతిఁ బరికించి నం బయిసిమాలిన జన్మము లంజ జన్మమే.

నార— రంభా ! విచారింపకు, విచారింపకు. నీ కష్టంబులు కొలఁది కాలం బులో గట్టెక్కఁగలవు.

రంభ— ఆ ప్రియత్నముఁ జేయు మహానుభావుఁ డెవరు ?

నార— దుష్టకీక్షకొఱ కవతరించి ద్వారపతీపురమేలుచున్న వాసుదేవుండు.

రంభ— ఈ దురాచారి చారి క్రీవారికిం గూడఁ దగిలెనా యేమి ?

నార— లేదు లేదు. కాని యార్తపాలనకళాకోమలమానసారవిందుం డగు నా గోవిందుని పాలికిం బోయి మన రాజు తన యవస్థ లన్నియు విన్నవించు కొనియో.

రంభ— ఇంతవఱకు వచ్చినంగాని మన మహారాజు తగిన ప్రయత్నముఁ గావించఁడు. మునీంద్రా ! నేఁడా వజ్రనాథుండు తన బలమును స్వర్గమునందే విడియించెనటగదా ?

నార— అవును. వాఁడును స్వర్గమునందే యున్నవాఁడు.

రంధ— మన మహారాజుగా రెందున్నారు ?

నార— వాసుదేవుని యానతిచే సమయనిక్షేపతత్పరుడై పులోమనందనతోఁ గూడ నెంవో యొక గిరికందరింబున డాగియుండె. మేమందఱ మిటు లోక సంచారమునకై వెడలితిమి.

సీ. కల్పవృక్షముల కాఖిలయందుఁ బలుమాంస
ఖండము లే్వోలాడఁ గట్టినారు
మందాకినీవారి యందున్న సోషర్ల
కమలము ల్తీయించి కలఁచినారు
పురుషూతుఁ డెపుడు కాఁపురిముండు పెద్దమే
డ లొసంగినారు లంజలకు విడిచి
యమరావతికి ముఖ్యమైన యా పెనుకోట
బురుజులన్నియు క్రిందు పఱచినారు

గీ. మన్యపాయులు సతతదుర్మార్గ నిగతు
లగ్గిరాములు కొఱకచ్చు లక్కుపక్షు
లింగిలాయలు కొంటె కోణంగులైన
యా దురాత్ముని భటులు దురాగ్రహమున.

సీ. మాయింటి కంపించుమా యూర్నశి నటంచు
నొక రాక్షసుఁడు తన కుటుసు పంచ
నొక శతాత్ముండు కల్పకములు గీయించి
కల్లుపంపుమటందుఁ గబురునేయ
మందాకినిఁ జరించు మగరాజయంచల
మాంసంబు నొకదురాత్మకుఁడు గోర
కామధేనువుపాలు కాంచి పంపుమటందుఁ
జదుముపోతోక్కండు చీటి వ్రాసు

గీ. నెట్టిగావింపలేక నా యట్టివాని
కేటికి లభించె నీమాయయింద్రపదవి
యంచు శోయుచుఁ బాకారి యతివ మూట
మోచికొనిరాగ నెచటికో లేచిపోయె.

రంధ— మహాత్మా ! మత్స్యాపిరియుండగు నలకాబరుం డెంచేనిఁ ద్రిలోక సంచారివగు నీ దృష్టిపథంబునం బడలేదుగదా ?

నాన— నలకూబరుడా!

ఉ. ఆ బలభిన్నితేతనము లన్నియుఁ బాడుపడంగఁ జేసి గా
రాబము కల్గునందనము రాణయు గాణ యొనర్చినట్టి బా
హుబలకాలికిం దగనివా యిది! యిప్పుడు వానితేరికిం
గూబరక్షకుండు నలకూబరుడే సుమి యంబుజాననా!

రంగ— కటకటా! రాజరాజకుమార, కుసుమశేఖరశరీర! (డిల్లబోయి) ఓకీ
మాల చైతమ!

చ. అనితరపారవశ్యమయమైన మనంబున నన్ను నే నెఱుం
గని తమివేళఁదప్పుఁ గనుగందునొకో యని బిగ్గకాఁగిరిం
తను దనయంగకంబులకుఁ దార్చుటెఱుంగని రాజరాజపు
త్రుని బలలాశిపాలఁ బడఁద్రోచితీవే యరదంబుఁ బోవఁగన్.

(మూర్ఛిల్లును)

నాన— రంభా! ఊఱడిల్లు మూఱడిల్లుము. (తనలో) ఏమీ, యారంభ కా
నలకూబరునియందున్న యనురాగాతిశయము!

క. వెలవెలదుల కొక్కనిదెన
వలపు నిలువదనుట యింకఁదై బొంకనుకో
వలయు న్నలకూబరుపై
వెలలేమకుఁ దనరునెనరు వెలలేకునికిన్.

రంగ— (మూర్ఛిఁదెలిసి) ఈ దురాత్ముండు నీతండ్రియిచ్చిన వరంబు పెంపున
నింతగా జేచుచున్నాఁడు. వాని యానతిలేకుండ వాయువునకైనఁ
దత్తురంబు చొరరాదట! వీని చావునకై మీవంటివా రేదేని యొక
యుపాయ మలోచింపకున్న మావంటి యనదలకు దిక్కెవ్వరు?

నాన— దేవేంద్ర! శ్రేణితుండై వాసుదేవుం డీ ప్రయత్నము చేయనున్నాఁడని
తెలిపితిగదా! నేనును నయ్యదునందను పోత్సాహమునకై యాప
ద్వానిక యగు ద్వారకకే పోవుచున్నవాడ.

రంగ— మహాత్మా! ఏనుసు సుపననకీర్తిదావినింబు చాలించి యింటి
కేలేంచు ప్రభావతీపాలికిం బోయెద. మీరును వాసుదేవుని దర్శించి
కష్టంబు బరచి రండు. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది విష్ణుంభము.

(పిదప సుపవనక్రీడావిహారము చాలించి కూర్చున్న

ప్రభావతి, చెలులు ప్రవేశింతురు.)

ప్రథ— ప్రభావతీ! యీ బాలాశోకపాదప మెంత చక్కగా నున్నదో చూడుము.

ద్వితీ— ఈమాధవీలత దీని మీఁదికిం బ్రాకించిన మఱింత బాగుండును.

ప్రభా— చెలులారా! మీపచనంబులు నాచెవులకుం జవులు దేకున్నవి.

ప్రథ— ఏమమ్మా, యట్లు మాటాడుచున్నావు?

ద్వితీ— (జనాంతికముగా) చంద్రముఖ! ఏమోకాని మన ప్రభావతి యువ యమునుండియు భిన్నయగుచుఁ గన్పట్టుచున్నది. తండ్రియానతింజేసి సంగీతము నేర్పవచ్చిన రంధ్ర నావలకుం బొమ్మనియె. ‘అక్కా అక్కా’ యని పిలుచు రాచిలుకకు మాటు పలుకదాయె. చంద్రీవతీ గుణవతు లాటలకు రమ్మనిన మాటాడదయ్యె. మన మాటలు రుచింపకున్నవట! ఇవన్నియుఁ జూడ నీయమ్మ మనం బేదియో దీర్ఘలోచనంబుఁ జేయు చున్నటులు తోచుచున్నది.

ద్వితీ— పద్మముఖ! ఏ యాలోచనమైనను మనకు దాచునది కాదే! అయినను బ్రస్తావించుము.

ప్రథ— చెలీ! మా మాట లంత రుచింపకుండుటకు మేము చేసిన యపరాధ మేమి? నీ ముఖవిలాసము నేఁడు వేటుగాఁ గన్పించుచున్నది. నీరూపం బు విన్నవనంబు సూచించుచున్నది.

ద్వితీ— పద్మముఖ!

క. ఈ వితము జూడ మనచెలి

భావం బల తుంటువంటివాని కతలకుం

దానైన దనుచుఁ దోచుం

గావున నిదియేమొ? మనము గనుఁగొనవలయున్.

ప్రథ— చెలీ! యిది పట్టి పిచ్చిమాట సుమీ.

చ. తరుణిపయిన్ మరుండు తన దర్పముఁ జూపఁ దలంచెనేని నుం దరుఁ గనిపింపఁగావలెఁ గదా! యది యేగతిఁ గల్గు? చిమకేజ్ జొరఁగ నశక్య మీపురము చోటికి రాజు ననుజ్ఞలేక; యె వ్వరు మనమున్నతావునకు వచ్చిరి రాసుత నిట్లుచేయఁగన్?

ద్వితీ— చెలీ! నాయూహ పిచ్చియూహ కాదు.

చ. లలితములైన చెక్కుల విలాసము బూడ్చిద బ్రుంగునట్లుగా
వెలవెలబాటుగాఁ దొడఁగె వీక్షణపంతులయందుఁ జేలవం
బలసతయుం జనించె బిగియైన చనుంగవయందు సుంత కై
ధిలి జనియించె నీయవి రతిప్రియచేష్టలు చువ్వె కోమలీ!

ప్రభ— అయినచో నాయడిగిన ప్రశ్నకు సమాధానమేమి?

చివ్వి— సమాధానము లేకేమి?

మ. కలలోఁ జూడఁగవచ్చు సుందరితరాకాగుం దదాకార మి
య్యిలలో నుండఁగవచ్చు మానసమునం దేర్పాటుకావచ్చు ని
శ్చలభావీకృతభావనాబలముమై సాధ్యస్వరూపంబు కో
మలీ! తోడ్పండి పురాణముల్ వినవె? యీమాధ్యంబులం గ్రొత్తవే?

గీ. నలమహారాజు నిద్రలోపలనె మున్ను
భీమతనయకుఁ గన్పించెఁ గోమలాంగి
యతిని రూపంబు మది హత్తి యతనుబాధ
కగ్గమై యాతని వివాహమాడె దుదకు.

ప్రభ— ఏటి కుయ్యాలలోని పిల్ల కూరంతయు వెదకుట?

ప్రభా— చెలులారా! యేమేమో గుసగుసలాడుచున్నాను. నాతోఁగూడ
ఁవలె చెప్పరాదా?

చెలులు— మేమడిగినమాట నీవు చెప్పితివి కాబోలు!

ప్రభా— మీకుఁ జెప్పనిదాననే యనుకొంటిరా?

చెలులు— పట్టిమాటలతో నేమి ప్రయోజనము?

ప్రభా— సుందరంబగు నీగురివింద పందిరిక్రిందఁ గూర్చుండము రండు.
(అందఱు గురివింద పందిరిక్రిందఁ గూర్చుందురు.)

ప్రభా— చెలులారా! ఈ పొదరింటి చుట్టుపట్ల నెవ్వరును లేరుకద.

చెలు— మన యంతఃపురారామసరోవరంబున కలంకారంబుగా మీ తండ్రి
ముదలఁగొని యనుదినంబు వచ్చుచున్న హంసవిఘ్నంబులు తప్ప
నెవ్వరును లేరు.

ప్రభా— ఈ రాయంచలయందుఁ గొన్ని కామరూపంబులై మాటలాడ నేర్చిన
వుండును జూమి!

ప్రభ— చెలీ! ఈచెనకుఁ జూడు. మన మిందఱుమన్నను నా దుండగవుఁ
దుమ్మెద నిర్భయముగాఁ బూగుత్తిమీఁద వ్రాలి యెట్లు తన్మకరంద
పానముఁ జేయుచున్నదో!

ద్వితీ— చచ్చుముఖీ! ప్రస్తుత ప్రసంగము మాని యితర ప్రసంగముఁ గావించెదవేలే?

ప్రభా— చెలులారా! వినుండు. ఈనాటి వేకువ నాకొక కలపచ్చినది. అది తలంచుకొనిన నాకే మిగుల నాశ్చర్య మొదలుపెట్టినది. అందుఁ గొంత కల్ల, కొంత నిజము. (సిగ్గుపడి యూరకుండును.)

ద్వితీ— (జనాంతికముగ) చెలీ! నాపల్కుల కవతారిక బయలుదేరుచున్నది.

ప్రభా— ప్రభావతీ! తరువాత నూరకొంటివేమి?

క. చెలులార, వినరుగా యని

కల సంగతి తెలుపుదాని గతి మొదలిడియుం

బలుకక సిగ్గులుచుంటివి

చెలులయెడం దగునె యిట్టి చెయ్యలు చెలియా!

క. ఒట్టిడుకొంటిమిగద మన

మెట్టి రహస్యములు దాచు టెఱుంగమికిక? రా

పట్టివి గావున నన్యతము

వట్టిననుం జెల్లు నీకుఁ బర్యేందుముఖీ!

ప్రభా— చెలులారా! సిగ్గుగాదు. మీకుఁ జెప్పకుండవలయుననియుఁ గాదు.

ఎకసక్కముఁ గావించురేమో యని యూరకుంటిని.

చెలు— చెలీ! ఇంత దారుణముండునా! నిన్ను మేము వేశాకోశముచేసెదమా!

చరభా— (లజ్జా సంతోషములతో) నెచ్చెలులార!

చ. పలిమలరాచబిడ్డ కల వచ్చి మొగంబున లేతలేత న

వొలయుఁ “ప్రభావతీ” యని మృదూక్తులచే నను లేపి “నీకు నీ

కులుకుల కందచందములకుం దగు చక్కనివాని నొక్కనిం

చూపుని వ్రాసి తెచ్చితిని జిత్రమునం” దని చూపెఁ జూపినక.

నేనును ముదితాంతరంగంబుతోఁ జిత్రగతంబగు నా దివ్య సుందర విగ్రహంబుఁ దనిపెట్టిగఁ గాంచుచుఁ దదీయ కులగోత్రనామంబు లెఱుంగక వెఱంగుపాటుతో వాగగోచరం బగు నానందమూర్ఛం జెందితి.

చరభా— నిద్రయే మార్చి! అందు నిది యొక యవాంతరమార్చి కాఁబోలు! తరువాత, దిరువాత?

ప్రభా— తరువాత నో చెలులారా! నాకు మార్చి లేఱుటయు, నిద్ర తీఱుటయు, దెల్లవాఱుటయు నేక కాలంబునం దటస్థింప నే నా నగరాజ కుమారిం గానక యెదుట నున్న చిత్రఫలకము మాత్రము కాంచితిని.

చరభా— ప్రభావతీ! ఇది మిగులఁ జిత్రముగా నున్నది.

చ. కలలు శుభాశుభంబు లనఁగాఁ గనఁగాఁదగుఁ గాని నిద్రలో
 పలఁ గలలోఁ గనుంగొనిన వస్తువు లుండుటఁ జూడ నంబికా
 నలినదళాక్షి నిక్కము కనంబడి నీ కిది యిచ్చి పోయె న
 ద్మీఁది, గలఁగాఁగ నీ వవనంబితివేమి ? భరిమించి నెచ్చెలీ !

ప్రభా— అంత తెలియనిదాన ననుకొంటిరా యేమి ! కాక భరిమకుఁ గాఁగా
 మేమున్నది ?

ప్రభ— అటులేని నగరాజకుమారికకు నీయందలి వాత్సల్యమే కారణము.

ద్వితీ— చిత్రఫలక మిచ్చి యంతర్ధాన మాయెనా ? లేక నీతో నేవేని కొన్ని
 మాటలు మాటాడెనా ?

ప్రభా— ముఖ్యముగ నీ మాఁడు మాటలు మాటాడె. “ఇష్టాన్యపురుషుని కుల
 గోత్ర నామాదులు నీ కచిరకాలంబుననే తెలియఁగలవు. ఇతండ నీమనో
 హరవిలాససౌభాగ్యములకుం దగిన పెనిమిటి. ఇతని వలన నీకుం బొడ
 విన కుమారుఁ డీ వజ్రిపురం బేలు” నని.

పృథ— చెలీ ! ఈవృత్తాంతము వజ్రనాథునికిం దెలిసిన మన మానప్రాణంబులు
 దక్కవు సుమి !

ద్వితీ— కావున రహస్య మతి జాగ్రత్తగాఁ గాపాడవలయు.

పృథ— తాతకు దగ్గులు నేర్చెదవా యేమి ?

ద్వితీ— ప్రభావతీ ! ఆ చిత్రఫలక మేది ? చూపెదవా ?

ప్రభా— ఉదయంబునన లేచి యెవ్వరికిని దెలియకుండ సుందరంబగు నీమాధవీ
 లతా మందిరంబునం బాఁచితి. (వల్లవాంతరితమగు చిత్రఫలకముం
 దీసి చూపించును.)

చెలులు— (చిత్రముం దరికించి)

నీ. మాటాడ నుంకించు మాడ్రి సుందర మంద

హాసంబు మోవిపై నమరునట్లు

రక్తరేఖా సుందరములైన కం దమ్మి

యంచులు కరుణ చిందించునట్లు

అజానులంబులైన బాహువులఁ గాఁ

త్యాపగాఢురులుపాతాడునట్లు

కమలవిశాల పక్షః ప్రజ్ఞేశమున మ

హలక్ష్మీ తాండవం బాడునట్లు

గీ. ప్రణయకళ యుట్టిపడునట్లు వ్రాయబడియె
నదిర ! యిది యున్నరూపమో, యుదయమాన
చిత్రకారకచిత్తపవిత్రభావ
భావితాకారమో, యెంతవట్టు నిజము ?

ప్రభా — చెలులారా ! నాకు నీ సంశయమే కలదు. కాని నా మనంబున
సంకల్పవికల్పంబులు పొడముచున్నవి.

నీ. ఉన్నరూపము వ్రాయకున్న నసందర్భ
మిచ్చుట నీ పుట్టుమచ్చ వ్రాత
బ్రహ్మచేత సృజింపబడని చక్కని రూపు
శివ యేల తెచ్చి నా చేతి కిచ్చు.
ఏతాదృశస్వరూపాతిశయంబు సృ
జించుట ధాతకుఁ జేతనగునె
అయ్యె బో, యేతాదృశాకృతి కనువైన
స్త్రీస్వరూపంబు సృజింపవలెడె.

గీ. యనుచు డోలాయితం బొచ్చు సంతరంబు
నిర్వికల్పసమాధినిర్నిద్ర మగుచు
నుండకేమంచుఁ దలపోయుఁ జండికాఁ
చోరచన దప్పునే యనుచుం దలంచు.

ప్రభా — చెలీ ! నీ వికల్పములలో నొక్కటిమాత్ర మనుచితము.

క. నీసంటి యువిద సృష్టిం
గావించిన ధాత మున్నె కావించఁడొకో
తాపకభావుకలీలా
సౌపర్చసయోగ్యు నొక్క చక్కనివానిన్.

ప్రభా — చంద్రముభీ ! నీయూహ నాయందలి సౌహార్దమునకుఁ దగినదేగాని
సత్యమునకు మాత్రము దూరము.

నీ. ఈమోహనాంగుని కోమలాధర మాను
యోగ్యత కలదె మదోఽప్యమునకు
ఈమనోహరుఁడు నే నే కాంతముగఁ జూటు
కారంబు నలుపు భాగ్యంబు గలదె
ఈభోగి పర్యంకభూభాగమున నుండఁ
దగునె మీచెలియ సౌందర్యగరిమ

నామేని కున్నదే యీమేటి మేటికాఁ

గిలిలోన నుఖయింపఁ గల యన్నప్త

గీ. మీమనోభవుఁడేడ, నే నేడ! మొట్ట
మొదట నీదృశ సౌందర్యమునకే నాకు
సమృక్తము లేక యున్నది నెమ్మనంబు
పాటుతెంచునొకో చిత్త కోరికలకు.

ద్వితీ— ప్రభావతీ ! నామాట వినుము. నీ మనోరథంబు నిరంకుశ ప్రచారంబుగాచి చిక్తంబు గాదు.

చ. శిశుభియించి నీకిడిన చెల్వఁడు లోకములోన లేనివాఁ
డవునె ! విచారమేటికిఁ దడన్వయనామనివాసభూము ల
వృక్షగ నీకునుం దెలియునంచు వచింపదె ! లేకయున్నచోఁ
జివచిన వచ్చి చిత్రమును జేతి కొనంగిన లాభ మున్నదే ?

ప్రథ— నాకును నాయలోచనమే యున్నది.

ప్రభా— ఆఘటనఘటనాసమర్థురాలగు పరమేశ్వరియే చేయవలయుఁ గాని
యిప్పుని యన్యుల కసాధ్యము.

క. నా తండ్రిముదల లేనిది
వాతార్థకుఁడేని పురము వంకకుఁ దానై
యేతేరనేరఁ డాతని
యాతతశాసనము దాటనగు నెవ్వరికిన్ ?

ప్రథ— (నాల్గుదెసలఁ బరికించి) ప్రభావతీ ! ఆ యంచమగున మనమాటలు
వినుచు మనలఁ గనుచు నేవో ప్రత్యుత్తర మీఁదలంచినదానినలెఁ గన్పించుచున్నది, చూచితివా ?

ప్రభా— అంచలలోఁ గొన్ని మాటలాడనేర్చిన వుండునని నే నంటినిగదా!
ఇది యాజాతిలోని దేమో ?

ప్రథ— ఇది మాటలాడనేర్చినచో మన ప్రయత్నమునకుఁ గొంత తోడగును.

ద్వితీ— అవును. ఇవి మందాకినీతరంగఁడోలావిహారము సలుపు రాయంచలు.
భవజ్ఞనకనైనికు లచటి కనకనలినీకందంబులన్నియుఁ బెల్లగించి మన
క్రీడాజలాశయంబునందు నాటుటచేఁ దిండిలేక మీ తండ్రియానతి నింను
సుఖాహారంబుఁ గొనుచు విహారంబు సల్పుచున్నవి.

ప్రథ— రాక్షసేంద్రుండును సరోవరాలంకారంబు లనియుఁ బక్షులనియు ముదల
యిడియె.

ప్రభా — అటులేని మనప్రయత్నమునకు మఱియు నుపయోగమే. కారణాంతరంబున నిందుండినను నీపక్షికోటికి మనరాక్షసకోటి విపక్షికోటియే.

చెలులు — అవును. ఇంతిట్లు మాటలాడ నేచ్చెనో, లేదో?

ప్రభా — మాటలాడనేర్చుటయే చాలునా? ఏతాదృశకృత్యంబులందెంత తేలి వితేట లుండవలయు!

చెలులు — మాటలు నేర్చిన పక్షులకుం దెలివితేటలుండకపోవు.

ప్రభా — అటులేని చటుకునం బోయి తోడికొనిరండు.

పృథ — (పరిక్రమించి)

గీ. రమ్మ, రాయంచగరిత ! మా కొమ్మ నిన్ను
బిలుచుచున్నది నీమీఁది నేర్పి నిండ
లతితసారభసావర్ణనలిననాశ
ఖండములు నీకు విందిడుఁ గడుపునిండ.

(తెల్లలో)

గీ. అమ్మ, రాకేమి నేర్పి మీ కొమ్మ పిలువ !
మేము మందాకినీతీరభూమి యెపుడు
విడచితిమొ నాటినుండి యీవిడకు దాను
రాండ్రమే యందులకు సంశయమ్ము వలదు.

[రాయంచగరిత ప్రవేశించును.]

ప్రభా — (ఆశ్చర్యముతో నెదురుగాఁ జని) వరటానభి ! నిన్నింతవఱకు రావించి సంభావించని తప్పు సహింపుము. నిన్ను నాయంతరంగిక సభిజనంబు లోనిదానిఁగాఁ బరిగణించుకొంటిని. నాయందును దాదృశతాత్పర్యముంచి యనుగ్రహింపుము. నీ కులగోత్రనామాదులు మాకుం గర్హరసాయనంబుఁ గావింపుము.

రాయంచ — పజ్జనాథకుమారీ ! చెలులతో సంతోసాధాయకంబులగు మంతనంబులు సలుపుచుండఁ దనంతఁ బొంత కన్యకాంత రాఁగూడదుగదా యని దవుడవుల నిలుచుంటి. పరమేశ్వరీ పృసాదసమాసాదితంత్రై నీయొద్ద నున్న చిత్రఫలకంబునందలి యకృత్రిమమనోహరుండు నాచే దృష్టతూర్వుడా, కాఁడా యను సంశయంబు వొడమి తత్సంశయ నివృత్తి యగు దాఁక నడుమనడుమ నశ్చెత్తి చూడఁదొడఁగితి.

చృభా— రాజహంసీ ! నీమాటలవలన మాకు సంశయనివృత్తికి మాటు సంశయమే ప్రబలుచున్నది. ఈ చిత్రగతమనోహరస్వరూపంబు దృష్టచరమా, యదృష్టచరమా, సహజమా ? సంభాష్యమా ? యోజించి చెప్పుము.

రాజహంసీ— రాజకుమారి ! ఏమ నలినాసనవాహనంబులలోని యొక మహాశపతికి ధర్మపత్నిని. నాశేరుశుచిముఖి యందురు. చిన్నతనంబున సరస్వతికి శిష్యురాలై సంగీతసాహిత్యంబులు నేర్చితి. వ్యాకరణంబుఁ జదివితి. చదువుటయే గాదు, లక్ష్యలక్షణచాకచక్యంబునం దద్వితీయ ననిపించుకొంటి. అదియునుంగాక,

నీ. అర్థగంభీరంబులైన శబ్దముల పాం

దిక మత్స్యములతోప తీరుగాఁగఁ

చత్త్రదినాచితతాత్పర్యపర్యాప్తి

సురుచిరాలంకారశోభమాన

గుణసాటసంబు దూపణశూన్యతయుఁ బ్రాప్త

శయ్యాచమత్కార చతురిమంబు

వ్యంగ్యమర్యాదయుఁ బ్రతిభావిభావిత

కల్పనాకాశల్య గౌరవంబు

గీ. వెలయునట్లుగ నాకుకవిత్వ మల్లు

టన్యసించితి వాణీచయావిశేష

నైభవంబునఁ గొన్ని కావ్యములుఁ గొన్ని

నాటకంబులు వ్యాసించి నవ్యఫణితి.

నా కవిత్వంబునకు మెచ్చి సరస్వతియే “బాలసరస్వతి” యను నీరు దొనఁగి యీగండవెండ్రెంబు కాలికిం దొడిగె. మఱియు “పాదని” శ్లోకముదశమహావిద్య నన్యసించితి.

చెలులు— ఏమీ, మాభాగ్యము! నీవంటి పండితురాలితో మాకుఁ జేలికాగము లభించె.

రాజ— నేనొక పండితురాలనా ? మాలో నా తలమీఁదివారు కలరు.

ద్వీ— తరువాత, తరువాత ?

రాజ— ఇట్లుండ ద్వారకాపురంబు కాపురంబుగ దప్తశిక్షణ శిష్యురక్షణములు కృత్యములుగ నిత్యం బార్జనవరిపాలనభాగరూకుం డగు శ్రీకృష్ణుండు యుగంధ్రి ననుభేదించి యాగంబుఁ జేయించుచో శతావధానవిధాన మునకై నన్నుఁ బిలిపించె.

ప్రభా— రాక్షసకులనాశకుండని విందుము. తరువాత, తరువాత ?

రాజ— నేనును గొంత పరివారముతో,

క. విద్వాంసు లనేకులుగల

తద్వారక కేగి శతపథానముచే నే

తద్వాచకాక్షరాళి

సుద్వరకలధాతబిరుదమాన్యతః గంటికః.

చెలులా— అప్రతిహతకవితాధురంధరురాలగు నిన్ను సత్కరింపనివా రెవరు?

రాజ— ఆసమయమున ఘర్షణను నొక నటశిఖామణి నేజేసిన నాటకంబులు గొన్ని ప్రదర్శించె. అతని నాటకప్రదర్శనపాటవం బనితరసామాన్యంబు. నేటికాలంబునం దా నటసమాజముపంటి సమాజం బొందుకానబడదు.

ఉ. ఆసన్ధలందుఁ జూచినటు లాడకు సచ్చయసుండె నీమహా

భాసురవిగ్రహంబు నరపాలకపాశ్యపచారకావళికా

నే సరిగాఁగఁ బోల్చుటకు నే నొకించుక “సోయ” మన్నది

ధ్యానయెనర్పకుండ సుచితస్మృతి కల్లునె యెంతవానికిఁ!

ప్రభ— ధారణాధోరణివిశేషంబున శతపథానంబొనరించు నీసంటి మేధాశతులకే విస్మృతి తటస్థించుట మా దురదృష్టము.

రాజ— అశేషాబుద్ధి లేనిచో నెట్టి మేధావికి దృష్టస్మృతము కలుగదు.

ప్రభ— రాజహంసీ! గతమున కేమి, ప్రకృత ప్రశంస వింటికిగదా?

రాజ— అగును, యింటిని.

ప్రభ— విన్నచోఁ గర్తవ్యముపడేశింపుము. స్మర్తవ్యము స్మరింపుము. చిత్రలిఖితమనోహా సమావేశముఁ జేయించి సర్వదారికం బ్రతికింపుము.

రాజ— చెలులారా! పురుషప్రయత్న మెంత యున్నను దైవబలము సమకూరవలయు. అది కలదనియే నా నమ్మకము. లేనియెడఁ బరమేశ్వరి స్వప్నమం దీ చిత్రఫలక మేల తెచ్చియిచ్చును?

నవ్వి— రాయంచగరితా! ఇంకొకటి,

ఉ. ఇట్టి మహాశయండు కలఁడే యనుకొందము నీవు పోయి యె

ట్టెట్టులా యాతని న్నెదకి యిట్టి మనోహరరూప మానవా

ల్పట్టెటగాక యియ్యసురపట్టణసీమకుఁ జేర్చి యెట్లు రా

పట్టికిఁ జూపెదో? చెలియభారము సర్వము నీచె హంసిరో!

ప్రభ— చెలులారా! ఆసంగతియు మనము చెప్పవలయునా?

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము

గీ. అన్ని చదువులుఁ జదివిన పౌంధవనిత
చేయవలసిన కృత్యంబు చేయలేదె ?
“నీవె తల్లివి తండ్రివి నీవె, నీవె
చెలివి మాచెలి” కందు వచింపుఁ డంతె.

రాజ— చెలులారా! వీజాకోపమునకు మహూర్తము కుదురనిండు. నేను
మం దింద్రప్రస్థపురంబున కరుగవలయు. విమంటివా ? ద్వారకానియు,
నాడు జరిగిన జన్మంబున,

నీ. విద్వాంసులను గౌరవించు కార్యము పూనెఁ
బ్రథితేజుఁడు పృథా ప్రథమసూతి
పాచకావలికి సంబారంబు లందింప
మసలుచుండెను బాఠమధ్యమండు
శకటముల్ రథములు సారట్లు గుఱ్ఱముల్
తీర్చిప్పించుండె మాద్యేయుఁ డొకఁడు
రాజబంధవుల గౌరవసంప్రసత్తులు
సవరించు పనిఁ బూనె నవ్యసాచి

1. నవ్యసాచికిఁ దాఁ జేతసాయ మగుచుఁ
దిరుగుచుండెను గడమ మాద్యేయుఁ డప్పు
డీ తరుణమూర్తిగూడ నీ యిరువురకును
నాయమైనట్లు నామానసము తలంచు.

కావున నే నా సహదేవుచేసొండె నవ్యసాచిచేసొండె నాతని కులగోత్ర
నామనివాసాదులు తెలిపించుకొనిన పిదప నచ్చటికిం బోయి తహ్సీఫ
మీ చిత్రిత స్వరూపముతోఁ బోల్పుకోవలయుఁ గదా ? చిత్రఫలకంబు
నెంబఁ గొంపొయినంగాని యప్పని సాధ్యంబుగాదు. దాన మనచెలికి
కుఁభోపకమనంబు జేయటకు మాటు దుఃఖముఁ దెచ్చి పెట్టినదాన నగుదు
నేమో యని శంక వొడముచున్నది.

2. కులయునేని గొంపొమ్ము. శత్రుదారిక యంతఃప్రాణంబుతోఁ గూడ
బహిఃప్రాణంబు నీయధీనంబు నేయటకు సందియమేమి, కాని,

రా. భాదుజేఁ దేరునెంది తపధానములన్ నయనేందియక్రిగ్గా
కాంతమైన చిత్తమునఁ గల్గునె విస్మృతి కన్నదాని నీ
వారయ వారపీరువలె నప్పుడు చూచిన డిట్ల విస్మృతిం
గూడెదానవే ? మఱచికో లొకటున్నదె నీకు ? హంసిరో !

నాకు నీయందుఁగల విశ్వాసంబుఁ బరీక్ష నేయటకై యిటులంటివి.
కానిమ్ము.

ద్వితీ— రాజహంసీ ! రాజపుత్రికి వేటొందు కాలయాపనోపాయముఁ గల్పించుము.

రాజ— (అలోచించి) ఇంతకంటెఁ గాలయాపనోపాయ మేమి కల్పించగల్గుదును ? చెలులారా !

చ. పయసు గతించుచుండె నెలఁబ్రాయమునంగల మేధ నేడు లే
దయమయమంచు నంగకము లం దుదయించిన ప్రత్యభిజ్ఞ ని
శ్చయముగ నిర్ణయించుటకుఁ జాలునో చాలదో యందుఁబోయి యే
నయి యెటు సేయఁబోయి యెటు లొనో యటంచు మనంబు జంకెడున్.

ఈషడాకార భేదంబు గల సుందరు లెందఱో యుందురు. కాని
యాకారివిశేషబోధకంబులగు గుర్తు లొకటి రెండేనియు నుండకమానవు.
కావున నీ సుందరాకారంబు చిత్తంబున నింకొకమాటు హత్తించుకొని
యెద. (చిత్రఫలకంబు పరిశీలనాపూర్వకంబుగఁ బరికించి)

నీ. హంబట్టుపలకపై నున్న నీలములీల

నెదుటొమ్మ తలుపుపైఁ బొదలు మచ్చ
అంటుమానిడిపండువంటి గండంబులం

దుదయించుచున్న శ్రీశూర్ధమంబు
నీరెండ కెంజాయ పాటెడు నచ్చోద

కాసారముల మించు కన్నుఁదోయి
కెంపుదాపినరీతి సాంపైన నఖముల

నలరారు నిడువైన యంగుళములు

గీ. కలయఁబూచిన చూతపృక్షంబు భాతి

మోచమొనరించు నసయాపనోదయంబు

పజ్రపుం దునుకలఁబోలు పండ్లపరుస

మందబుద్ధులకేనియు మఱపు రాదు.

చెలులు — (పరికించి చూచుచు) హంసాంగనాశిరోమణీ ! ఏతాదృశదివ్యసుం
దూవిగ్రహంబు విరించి స్పృహంబు లగు విస్తపంగాలం దొండు తప్ప వే
టొందు కలదనుకొనుటయు మా యభిమతంబు గాదు. ఏకైకాంశ
మౌక్తిక్యోక్తచోట నుండిన నుండవచ్చుంగాక. కావున నీచిత్తంబు
సంశయఁదోలాయత్తంబుఁ గావించుము.

మ. ఇవిగోఁ దామరతూండ్లు సంబళముగా నీ దృఙ్మహాభాగనం
భువుఞ్చొకరమైన దేశమునకుం బక్షుద్వయాభూతమే
ఘరిహారంబగు నభిమాన్గమున వేగంబోయి యా వ్యక్తి క
న్గవగీలించి తదాత్తసంఘటనముం గావించి రక్షింపుమా.

కా. ద్వారంబు ల్పనిలేదు కోటలనినం దాటుల్ తడంతస్థితా
 గారంబుల్ చొర శంకలేదు పులుగుల్ గాకిట్టి కార్యంబు లే
 వ్వారల్ సేయగలారు ? మా చెలియ సర్వంబుం ద్వదాయత్త; మా
 ఓరాక్రేపరు నున్నిపట్టు గని యీ వృత్తాంతముం దెల్పుమా.

ప్రభా— చెబులారా ! యీ రాయంచగరిత యనిన నెవ్వరనుకొంటిగో! నాకు
 నేటికిఁ దెలియవచ్చెను. మన మామె కుపదేశించుపాటి నలంతులమా ?

చ. నల దమయంతు లిద్వార సనల్పతరప్రతిభాచమత్కృతుల్
 తోలుకగఁ గూర్చి కీర్తిని ద్విలోకగతం బొనరించినట్టి యం
 చలయొడయండు పంశపతి సారససంభవులేరినార్వ మీ
 తెలివరి కంచు నేఁ జదివెతిం జుమి మున్నొక నాటకంబునకొ.

రాజ.— అవును, రాజపుత్రీ ! ద్వారకాపురంబున భద్రుండను నటవతుని సమాజ
 ముచేఁ బ్రదర్శింపఁబడిన నాటకమునందే మా పంశాపతి వ్రాసెతిని.
 అదియుఁ బఠియించితీ ననుటయే నీ యనన్యాదృశవిద్యానత్తేకుం గుఱును.

ప్రభా— పరబామణీ ! మాచెలి భావిభాగ్యోదయంబున మంచి యుపాధ్యోతము
 తెచ్చినది.

కా. నాటకదర్శనంబన ఘనప్రమదంబవుచుండు మా తమి
 స్సోటకులంబురాశిశశి కాతనియానతి నెల్లకాల మీ
 కోటకు చచ్చుచుండు నటకోవిదసంఘము చూపుచుండు నా
 నాటకు పూవులదోటఁగల నాటకకాలపు నాటకమృలకొ.

సీ. శివ వ్రాసి యిచ్చిన చిత్రస్వరూపంబు
 దబ్బరకాక సత్యంబ యేని
 మా పుణ్యవశమున మా పెన్నిధానంబు
 నిజముగా నీవు కన్నెట్టితేని
 యీవిడ సౌందర్య మీవిడ యరురాగ
 మా మహాశయు మది కలిక నేని
 పజ్జినాథుని పాపపరిపాకదశయు మా
 పడఁతి యదృష్టంబుఁ బండ నేని

గీ. అపుడు తత్సంఘటన కుపాయములు కొన్ని
 నీవు యోజించుచున్న నీవిధాన
 మందు కనుగుణమోనేమో యదియుఁ గూడ
 నీమదిని నుడుమకొవమ్మ, యో మఠాళి !

రాజ— నాకును నీనాటకప్రయోగవిధానమే సంఘటనోపాయమగునను తలంపు
వాడమినది. ఇరువుర యూహ యేకీభవించినచోఁ గార్యంబు సఫలమగు
నని నీతివిదులు వక్కాణింతురు. చెలులారా! నాకు నెలవిండు
పోయివచ్చెద.

చెలులు— మరాళప్రియవధూటి! నీకు కుభమగుఁ గాక! (అందఱు సాగ
నంపుదురు. రాజహంసిం బురస్కరించి చేతులొగ్గి)

సీ. బ్రతికింపుమమ్మ! యీశ్వరఫాలవహ్నిచే
జచ్చిపోయిన పుష్పశరుని మరల
నిల్పమా! సుకవి వర్ణితమైన శృంగార
రసమున కున్న గౌరవము జగతి
అనుకూలమైన జాయాపత్యఘటనచే
దెప్పింపు మజుని కీర్తికిఁ బ్రశస్తి
విఫలంబుఁజేయక సఫలంబునేయమా!

నీచేత నిడిన మా నెలఁత బ్రతుకు
గీ రాజరాజేశ్వరీ దయాప్రాప్త సుకవి
తా విశేషంబును శతావధానగరిమ
కలిగి యలరినదానవు గాన యామ
హేశ్వరి వచించినట్లు చేయింపు మమ్మ!

(ప్రభావతీయుఁ జెలులు వెనుకకు మరలుదురు.)

రాజ— (తనలో) ఈరూపంబున వజ్రనాభునకు వినాశంబు సమీపించినది.
దీనివలన దేవకార్యనిర్వాహంబును బ్రభావతీమనోరథనిర్వాహమును
గూడఁ దట్టిండును. సాక్షాత్పరమేశ్వరీ సంకల్పంబుగూడ నట్లే యుండ
నోపు. లేదేని గుక్కిణీకుమారుండగు పృథ్వీముని రూప మేల వ్రాసి
యిచ్చును. నే నిందలి స్వరూపంబు ప్రద్యుమ్న కుమారునిదని యెఱిం
గియుఁ గొంతసఱకుఁ దెలియనిదానిపఱఁ గపటనాటకంబాడితి. నే
నిష్పాదు ద్వారావతికిం బోయి యతని నేకాంతంబున దర్శించి రాక్షస
పుత్రిరామణీయకంబు పర్ణించి సమానురాగులగు నీదంపతుల సంఘటనో
పాయంబుఁ గల్పించి యనురాగలతాంకూరముఁ దెంచి యనల్పంబగు
కాత్యాయనీ సంకల్పంబు నిర్వహించెద. (నిష్క్రమించును.)

గద్య

ఇది...శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం బగు
ప్రభావతీప్రద్యుమ్న నాటకంబునం బృథమాంకము.

ఏప్రక్కఁ జూచిన నాప్రక్క లలితపుష్ప
లతావరణశాలి సౌధపాళి

తే. గీ. నిరత సంచార్యమాణ కర్ణీరథములు
కలిగి తనరు ఘోలోకనాకం బనంగ
నాదినారాయణుఁడు గృష్ణుఁడై జనించి
కాఁపురము నేయు నీ ద్వారకాపురమున.

(కలయఁజూచి) ఇదే, గోవిందుని మందిరము. (స్మృతినిఘనయించి)
ఇంద్రసీలమణిమయమ్మగు నీ నగరి పాలుపుం దిలకించు నాకు నిందుఁ
డింతకుమున్న యాజ్ఞాపించిన సందేశంబు జ్ఞప్తిం దిగులుచున్నయది. కాని
ప్రభావతీసందేశం బంతకన్నఁ బరమగుటచే బహుముచే బూర్వమునకు
బాధ కాస్త్రవోదితంబు కావునఁ బ్రస్తుతమునఁ బ్రయత్నించుచున్న మే
యాచరింపఁదగి యున్నది. అటుగాన నతఁడెక్కడ నుండెనో యిక్కడి
పరిచారకులలనఁ దెలిసికొనియెదను (మరల యోజించి) యేను.
శీఘ్రాచన్యతమగుకాని శ్రీకృష్ణునిచేర్చిన మంత్రరంగ మృగుచున్నదే!
కృతాకృతప్రసంగితాప్రయుక్తత్వము; యత్ర తుల్యమే కావున నిత్య
త్వవిచార మనాపశ్యకము. మఱియు వాసుదేవనింద్యమయ్యున నంత
రంగత్వమే కాక భావికార్యసంభూతకంబగు కతన నొకవిధమగు
సూత నాపవాదత్వముగూడఁ గన్పట్టుచున్నయది. (యోజించి) పై హే
గువులంబట్టి తోలునొల్ల నందనందను నారయుటయే నిశ్చితమైనను నటు
కరుగకమున్న పర్యయముని యునికిపట్టు కనుఁగొనుట యావశ్యకము
కాకపోదు. (స్మృతి నిఘనయించి) ఓహో! నానాటికి నాయుద్ధికి
విస్మృతి మొండగుచున్నదే! ఇప్పునికై యంతకుమున్నేకదా! నాసహ
చారిణి మంజువాణిని నియోగించి నే నియ్యెడ కరుఁడంచితని. స్వామిని
నిందర్పించి సురకార్యమ్ము నివేదించివచ్చు నీలోపున మంజువాణి
ప్రయ్యముని యునికిపట్టు లోనగు కొన్ని సంగతులు కనుఁగొని నారా
ణకై ప్రసక్తింపఁటకు సంతయ ముండఁగూడదు. ఇంక నిశ్చితమ్ముగా
గోవిందుని దర్శింప నరుగుదుంగాక.

(కొండొక నడిచి యెరుటఁ జూచి పట్టరాని సంతోషముతో)

మ. చిరకాలమ్మున కక్షిజాడ్యము శమించెన్ సర్వదేవద్విష
త్తురుణీమంగళనూత్రిఖండనచణోదారప్రభావస్ఫుర
త్తరకేళీపరబాహుదోహలకళా తింతనృమానామరా
సరణత్రాణుని వాసుదేవుని మహాభక్తావసం జూచుటన్.

(ఓగ్గరగా) ఎవరక్కడ?

పరిచారకుడు— (ప్రవేశించి) ఎవ్వ రా పిలిచినది? (దెసలు పరికించి) ఎవ్వరును గానరాలే! ఇంతలోనే నిరాశులయి మరలేపోయి యుండరుగదా! నేను లేశమును నాలసించినది లేదే! ఎటుచూచినను స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని కానరాలే! మరలఁ బిల్చి చూచెడింగాక. (అట్లు చేయును.)

పంచ— (తనలో) పాపము. ఈ పరిచారకుడు చింతాక్రాంతుఁడగుచు న్నాఁడు. ఎవరో స్వామిసంవర్ధనమృత కరుడెంచి తనమాంధ్యముకతన హతాశుడై యరిగిలేహా యని పగచుచున్నట్లు లేతనిముఖకళవలన నెఱుంగ నయ్యెడిని. వీనియోగ్యతం గనిపెట్టుటకేకదా! నేను వెంటనే 'నే' నని ప్రతి చెప్పక మిన్నకుంటిని. ఆకారసామ్యముజేసి నన్నీతఁడంతః పురపు రాయంచనుగా గణించెనే కాని వెనుకఁ జూచియున్నను సరిగా గుఱితింప లేడయ్యెను. ఇక వీనిసందియము తీర్చెదను. (ప్రకాశము) నన్నే యెఱుంగవా? ఇంతలోనే మఱచితివా? నాటి యజ్ఞమున నొకనాఁడు శతావధానము జరిగిన సంగతియేని జ్ఞప్తియందున్నదా?

పంచ— (సంతోషముతో) అమ్మా, మీరా! తుమింపుడు. ఇక్కడి రాయంచవే యను కొంటిని. (స్మృతి నభినయించి) అమ్మా! మీ రిరువురుగాదు?

పంచ— (విచారముతో) ఇప్పుడు నే నొంటరిని గావలసివచ్చినది. నా సహచారిణి బమ్మలోకమ్మున కరుగవలసి యరిగినది. తనకవితానైపుణ్యముచే నా చతురాననుఁ దనువుచు నాపె యచ్చటనే నిల్చిపోయినది. అది యటులుండె. నారాక దేవరకు విన్నవించి రమ్మ.

పంచ— చిత్రము. (లోనికిరిగి మరలఁ బ్రవేశించి) ఆజ్ఞయైనది, రమ్మ. అచ సభార్యుండై స్వామి యచటఁ గూర్చుండెను.

(శ్రీకృష్ణుడు యథోక్తముగాఁ బ్రవేశించును.)

పంచ— (ప్రవేశము నటించి)

కా. శ్రీదంబుల్ నెజభక్తమండలశుభాశీఃప్రాపకంబుల్ సమ
స్తాదిత్యప్రభావమాలిమణిబాలాదిత్యనిర్మలముల్
యాదోనాథనుతాపరావతరరామాలకాస్పదమృల్ భవ
త్పాదజమ్మలకు న్నమస్కృతులేవే పద్మాక్ష, పద్మాధివా!

(పాదమృలపై నమస్కరించును.)

కృష్ణ— (సహజమానముగా) చింతితార్థసిద్ధిరస్తు. (స్మృతి నభినయించి) జంట
కొడిచి యొంటరినై వచ్చితివేమి? నాఁడు మీశతావధానముం దిలకించినది.

మొదలు తమగ మిరిరువురును గన్నులకుఁ గట్టిన ట్లగపట్టి నట్లు యోచిసి.

శుచి— (విచారముతో) దేవా ! దేవర కగోచరంబగు విషయ మేముండును? ఇపుడు నా సహాధ్యాయిని సత్యలోకమ్మునం దున్నయది. ఆపె నిక మరలఁ జతురాననం డిటు కనుపడఁట!

కృష్ణ— విచారింపనేల ? శాశ్వతబ్రహ్మలోకనివాససిద్ధికన్న నాశాస్య మొండుండదు. ఈకూట సర్వథా యభినందనీయమే. కాని నిన్నొంటికిఁ దిలకించుట మాత్రము కొంజొక శోచనీయము. అది యటులుండె.

గీ. దేవవిభునకుఁ గుశలందె ? దిక్పతులకుఁ
చిక్కువారలకెల్ల భద్రందె ? యేమి
కర్జయున కంపె నిను శతక్రతుఁడు తెల్పు
మా ! భవద్వాక్యరచనకు మనము తనియ.

శుచి— దేవా ! తమ మనమ్మునకు గోచరింపని రహస్యమ్ము లింద్రలోకమ్ము నంద కాదు మఱి పదునాల్గుభువనమ్ములందును నశ్రుతచరమ్ములే. అయినను మన్ముఖును విసఁగొంటి యనుగ్రహాతిశయంబ కాని వేఱుకాదు. అవధరింపుఁడు.

గీ. వజ్రినాభుఁడు రాక్షసశల్లభుండు
సలుపు దుశ్శేష్టలెల్ల నీ సమ్ముఖును
మన్న మాఁజేడు స్వయముగా విన్నపమ్ము
సలిపినట్టిచ పునరుక్తి గొలుపనేల ?

హని వినాశమ్మునకుం దగిన యుపాయమ్ము శీఘ్రకాలమ్మున యోజింపవలయు.

మ. అమరత్వమ్మునజేసి చా పొడవమిం బ్రాణావశిష్టండుగా
నమరేకుండు పనాధివాసి యయి నిన్నత్యంతముం జిత్తప
ద్మమునన్ నిల్చుచుఁ గాలముం గడుపుమన్ మానేది యున్నాఁడు త
త్కృమమున్ జ్ఞప్తికిఁ జెచ్చుసొంటె ననుపంగా వచ్చితిన్ దేవరా !

ప్రస్తుతకార్యమ్మున కనుకూలించు నుపాయమ్మునకు వలయు సాధన సామగ్రిని మత్స్యమి ముదలగొని యేను గొండొక సంపాదించి మనమ్ము నంద భద్రపఱచియుంచితని. ఆయ్యది గోప్యాతిగోప్యము. ఏమిసెలవు?

కృష్ణ— కొండొక తాలి విడతువుగాక. (భార్యలపంక సాభిప్రాయముగ దృష్టినిగడుపును. అంతఃపురము నిష్క్రమించును.)

పూచి— దేవా ! సావధానచిత్తమున ననుగ్రహింపవలయు.

చ. కల దల ప్రజనాభున కఖండతనూవిభవాధీరామ ము
 స్థల గని యందచండముల పోవు గోసముల తావు మేలి వి
 డైల నిలయంబు కూతురు; తడియతనుప్రభ కారణమృగా
 నలరు: “ప్రభావతీ” వరసమాఖ్యయు నాచెకు సాగ్ధకమ్ముగన్.

కృష్ణ— తరువాతఁ దరువాత,

పూచి— దేవా ! ఇకఁ జెప్పఁబోవునంశము మనకార్యమున కెంత యను
 కూలమో తలకింపుము.

ఉ. భావకంఠం దలంచెయొకొ, పావతి యానతిస్వప్నమందు సం
 భావతయై భవత్సుతుని వాగిన చిత్తరు విచ్చి యేగె నో
 దేవ! నాటంగోలె నల తియ్యనిపిటివడిరుపోకిన్
 దావల మయ్యె నయ్యతివ దానిమనోగతు లేమి చెప్పదున్ !

కృష్ణ— (సంతసముతో) వరటాకిరోమణి ! పరమేశ్వరీ వరప్రసాదంబగు మా
 ప్రద్యుమ్ననియెడ నయ్యంజీకకు విక్కిలిడయయని వేటుగఁ జెప్పనక్క
 రలేదు. ఇది యతని పురోవృద్ధికి నూచక మనటకు సందియము లనమును
 లేదు. చక్కని పర్వనక్తి తటస్థించినది. ఇక నీ తెల్వేణేటాల్ల పిని
 యోగించి యక్కన్నెయం దితని మనంబు లగ్నము గావంపుము.

పూచి— దేవా ! అక్కన్నియ రామణీయకంబు విస్తరించి నచించినచో రతిప్ర
 యం డయ్యతినయెడ ననరత్నం దగుటకు సందియ ముండదు. కాని మగ
 యీగఁగేని యా రక్కసుననమతి లేక చొరరాని యయ్యెడ కియ్యంగ
 బావతారం దరుగు తెట్టులు ఘటించెడి నని సంశయించెద.

కృష్ణ— కఠియశ్రీమణి ! నీబద్ధి కీమాత్రమున గోచరింప లేదగా ! శనుము.

మ. రచి మయావతి యశాచు శంబరపురీరాజమునం దుండి మ
 త్సుతుని స్త్రాయలలోనఁ బండితునిగా శోధించె బ్రద్యుమ్నఁడె
 క్కతనన్ శంబరఁ జంపె నీకేషయముం గన్నెట్టిదే యందుఁ
 క్కిత కప్పాండీతి కెలయో కలదనూ కీక్షించు నెబంధమున్.

మణియు నొండొక్కటి వినము. భద్రుండను నటరాజగోమణి
 నీయెఱుంగనివాడు కాడు. అతఁడు భవత్కృతములగు నపురస్వ
 న్నాటకముల గొన్ని మజ్జనకావ్యరత్నముతతీ నిటఁ బ్రదర్శించి తత్కా
 లమున సభానదులగు ఋషిప్రసరులచే వరము లేన్నియో నడని యిపుడు
 సప్తకీర్ణముల నిరాఘాటుండై చరించుచున్నవాడు. నీ వేదేని గోష్ఠీ

వశమ్మన వజ్రనాభునితో వీని కళాకాశలమ్ము నివేదించి యేతదాగమనాను
రక్షం గావింపుము. మీ యిందుగిండు ప్రిస్తుత విషయమున నాతోఁ
బ్రసంగించుపట్టున నీకు వజ్రనాభునియొద్దఁ గల చన పనన్యాదృశమని
వక్కాణించి యున్నవాఁడు. నీ మాటలయం దారక్షోనేతకుఁ బక్షపాతం
బధిక మగుటంచేసి తదాగమనమ్మునకుఁ దప్పకయంగీకరించును. పిమ్మట.

శా. భద్రాకారమతోడ వజ్రపురికిన్ బ్రద్యమ్ముఁ డేతెంచుఁ ద
చ్చిద్రమ్ముల్ కనిపెట్టు రక్కసునొగిన్ ఛేదించు మీ శ్రేనికిన్
భద్రమ్ముల్ సమకూర్చు వేగ చని నీ పాపీణ్యము స్నేరుపుం
దద్రక్షుపతి కెక్కఁజేసి కృతకృత్యత్వంబు సంధింపుమా.

శుచి— (సంతోషముతో) దేవా ! యిక్కఁ దప్పక వజ్రనాభుండు మడిసె;
శక్తికొలదిని దేవరయాజ్ఞ నిర్వర్తించెదను.

[తెరిలో]

నీ. అంబరమణిబింబ ముద్రపీఠమధ్య
భాగమ్మునందుఁ బ్రజ్వరిలఁ దొడఁగె
నలసి వ్యాపారస్థులగు జనులందంద
సదనాభిముఖు లౌచుఁ జనఁ దొడంగి
గగములు డిగ్గి పతగజాలములు చెట్ల
నీడల నల్ల నట్టాడఁ దొడఁగె
నాతపమ్మునకు ఛాయాపటలమ్ములు
జడిసి హ్రస్వమ్ములై ముడుగఁదొడఁగె

గీ. సరసుల జలమ్ము సలసల మరిగె దైవ
తాలయమ్ముల నర్చనాకాలఘంటి
కానినాదమ్ము లడరెఁ జక్రానుకృతుల
తోడ జంగూనిలములు పీఠులఁ జరించె.

శుచి— (వినుట నటించి) దేవరకు మాధ్యాహ్నికసంధ్య విజయాధాయక మగుఁ
గాక. నా కానతిండు.

కృష్ణ—భవిష్యద్విషయమ్మున నప్రమత్తురాల వగుదువుగాక. (నిష్క్రమించును)

శుచి— (అంతఃపుర నిర్గమనము నటించి) ఇప్పటికి నావచ్చిన పనులన్నో నొకటి
నిర్వర్తించితిని. ఇట్లే రెండవ కార్యముగూడఁ జక్కఁజెట్టికొని భవిష్య
ద్విషయమ్మునకుఁ గడంగవలయు. (కొండొకపోయి) ఇదే నాసహచారికి

మంజువాణి నాకై నిరీక్షించుచున్నది. (నిరూపించి) ఈమె ముఖ కాంతినిబట్టి కృతకృత్యత్వము ధ్వనిత మగుచున్నది.

(మంజువాణి ప్రవేశించును)

మంజు — సఖీ, శుచిముఖీ! నీ యాదేశము చక్కగా నిర్వర్తించితిని. సాయం సంధ్యాసమయమునకు వాహ్యోళికై ప్రతిదినమును బ్రమ్యమును దీప్రాంత మండలి యల్ల యుపసనమ్మున కరుడెంచునట. కావున మన మంతదనుక నా యాద్యానవసమున నతని రాక ప్రతీక్షింపఁగలము.

శుచి — అట్లే చేయుదుము. (ఉపసన ప్రవేశము నటించి) మంజువాణీ! నందన ససమ్మనఁ జరించెడి మనకుఁగూడ నీ యారామము పిత గొల్పుచున్నది నుమి!

మంజు — నీ వనినట్లే. సఖీ! నందనససమ్మునందు భూలోకోద్ధ్యానమ్ములకన్న నాధిక్యమ్మునకుఁ గతంబు కల్పపృథ్విసంపత్తియే కదా!

శుచి — అవును. అంతకన్న నితర మేమి కావలెను?

మంజు — అగుచో, నా కల్పపృథ్వి లిచ్చటను గలవుగదా!

శుచి — ఇచ్చట ననఁగా సత్యభామాగృహోద్ధ్యానమునం దనియేనా, నీ యాశ యము?

మంజు — అట్లు కాదు. ఈ ద్వారకాపురపరోపాంతోపసనములం దెట్లెడల నని నా తాత్పర్యము.

శుచి — అగుచో నది యసంభావ్యము.

చ. తనదు సపత్ని రుక్మిణి నభాకృతినేయఁగ సత్యభామ కృష్ణుని నెసకొల్పి కల్పక మనోకహరాజము భర్తతోడ నం దనవని తేగి తెచ్చికొనె ద్వారకలోని తదన్యపుష్పకా ననముల కీఁగ నాయమ మనంబు సహించునె, యీసు గర్భిణిదే?

మంజు — (నిరూపించి) అగుచో నా దిక్కునందెల్లఁ గల్పపృథ్వియులే యున్నవి. కనుఁగొమ్ము.

శుచి — (బరిగిరించుట నటించి) అవి కల్పపృథ్విములుకావు. కాని మఱియేమియో యపూర్వ రామణీయకనిధానమ్ము లగు పృథ్విరాజములు. అడిగిన కోర్కెలనెల్ల నిచ్చుటచేఁ గల్పపృథ్విముల కెక్కుడు ప్రతిష్ఠ కలదుగాని రామణీయకతకు వానికి మించిన పృథ్వియు లేనియో యీ భూలోక మ్మునఁ గలవునుమి.

మంజు— ఒక పృథ్విమలయందే కాదు. సర్వపదార్థములయందును నందంద స్వర్ణోకవస్తువుల నతిక్రమించునవి భూలోకమృతం గలవనుటకు మనకుఁ బ్రభావతీరామణీయకమే ప్రథమసాక్షి.

శుచి— ప్రద్యుమ్నుని సౌందర్యము, రతీదేవి లావణ్యము, శ్రీకృష్ణదేవుని మహానుభావత్వము— ఇవి యన్నియును భూలోకము స్వర్గలోకమును ధిక్కరించుననుటకు సాక్షులే. ఇంతవఱ కెందులకు ? వజ్రినాభు పృథాపము ముందు మనఁజేసి పరాక్రమము పూరిపుడకయుం గాకపోవుటచేతనే భూలోకప్రభావమును దలిసికొన వచ్చును.

మంజు— వజ్రినాభుని మాటట్టులుంచుము. రావణకుంభకర్ణపిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపౌదిరాక్షసులలో నొకనినేని మనఁజేరి దుక్కడగింపఁ గలిగెనా ? ఈ మహాశూరాగ్రేసరులకెల్ల భూలోకమేకదా జననస్థానము! మఱియు నీవీరాగ్రేసరుల నణఁపఁగల్గిన శ్రీరామాద్యపతాకముల తీర్థభూలోకమే కదా పుట్టినిల్లు ! ఎన్నివిధములఁ జూచినను స్వర్గము భూలోకము నకుఁ దీసిపోవు ననియే చెప్పవలెను.

శుచి— ఒకవిశేషము మాత్రము మనము యోజింపవలెను.

కా. భూమప్రాభవులైన రావణముఖుల్ భూమ్యుద్భవుల్ వారి యుద్ధామస్థితభుజాబలం బణచు నా ధన్యాత్ములున్ భూజనుల్ భూమిన్ స్వర్గముకన్న హెచ్చనవలెఁబో! యన్న నేనొప్ప నీ రామాద్యర్యులయందు దైవతకళల్ రంజిల్లి పెంపొందుటకై.

మంజు— నీయోజన కడుంగడు సమంజసమే. ఉత్తీప్రత్యుత్తలకేమి, అవిచ్చిన్నముగాఁ బ్రసంగము నడుచుచునే యుండును. రామాదు లెంత దైవతేనస్సంపన్నులైనను,

ఉ. చక్కని శీలముం గలిగి సజ్జనరక్షయు దుష్టశిక్షయు న్నెక్కిని యాచరించుచు మనీషితమ్ముగ రాజ్యమేలుచో నెక్కట ! రావణాదులకు నంతము రామముఖుల్ ఘటించురే మొక్కలులైన తేఁడులకు మూర్ఖత మారక మెన్నిభంగులకై.

శుచి— (ఆకసమువంకఁ జూచి) సఖీ! మనము పృస్తుతమును మఱచి యేదో మాటలాడికొనుచున్నారము.

చ. పడమటికొండ దాపునకు భానుఁడు చేరఁ గడంగుచుండె ముండుదుగిడుచుండె నీడ తన ప్రాణవిభుం గలియంగ సంభ్రమంబడరంగ నేగు చాయ క్రియ నాతపపుండ్రెనుకాఁక తగ్గఁగాఁ దొడఁగె నిఁకెప్పుడో, యిఁకనో తోఁటకుఁ గృష్ణనిపట్టి రాదగుకై.

నాడు శ్రీకృష్ణభగవానునితోడంబలెఁ గుమార ప్రద్యుమ్నునితోఁ జనవు విస్తరించలేదు. “అయ మయ” మితి ప్రత్యభిజ్ఞగా నన్నతఁ డెఱుంగునో, యెఱుంగడో? యని కూడ సందియము. ఇట్టిచో మన మతనితో గోప్యాతిగోప్యమృగు ప్రస్తుత కార్యనివేదన మ్రొట్టు నిన్వర్తింపఁ గలుగుదుమో కదా.

మంజు — ఏమి యిట్లుచుంటివి ?

తే. గీ. ఉత్తమకులస్థులగునట్టి యోగ్యు లెందుఁ

బిత్తబహూకృతులందు నప్రమత్తము లగుదు

నెఱుంగనె? జయంతుఁ డెటు మనయెడఁ జరిందు

నటులె ప్రద్యుమ్నుఁ డిటు సందియంబు వలదు.

ఇంతియకాని యుపేంద్రపుతునినకు నింపిబహూకృతులయెడల గౌరవం బప్రయత్న సాధ్యం బని నేనూహింతు.

శుచి — బాగు, బాగు. నీయూహ మిక్కిలి చక్కఁగా నున్నయది. పినతండ్రి పెంతంపి? కొమరులగు వీరలిరువురును సర్వథా మన కొకటే విధమున నభిగమ్యులగుటకు సందియ ముండఁ గూడదు.

మంజు — ఇదిగాక, యింద్రునిని నానందపుత్రులమగు మనము సర్వథా యమరుల లోనిచారుము. నరులు మనయెడల గౌరవము చూపుట యొక యక్కజము కాదని నాతలంపు.

శుచి — “కలివోసినను నుట్టివంకకే చూచె” నన్న సామెతగా నింకను నీవు మన యింద్రుని యింద్రత్వమ్మును, మన యమరుల యమరత్వమ్మును దలకెట్టి పొంగుచుంటివేమి? ఎవరెని ప్రస్తుతమృగు మనలోకదుస్థితి నెఱుంగని రాజపుత్రులు మన యెడల నట్టిగౌరవము కల్గి యుండవ నుందురుగాక.

ఉ. మా నగుఁబాటుఁ బాపుమని మాటికి నిందుఁడు పచ్చి కృష్ణునిక
దానయి పార్థివనలో నలుపుఁ దద్విధమెల్ల నెఱుంగునట్టి యీ
ధీనిధి రుక్మిణీసుతుఁడు ధిక్కృతిచూపక యస్మదాదులం
బూనిక గౌరవించు నని బుద్ధి దలంచుట యెట్టిచో కదా !

ఇదియునుంగాక మన యింద్రు లెందఱైనను నొక నందనంబునుకి దీటుగుదురా? దీనిం గుఱించి మన మిప్పుడే కొంత చర్చించుకొని యుంటిమి. మరలఁ బ్రసక్తిఁ దెచ్చితివి. కాన కొంత విస్తరింప నలసి వచ్చినది.

సీ. అభిలాంషకోటిబ్రహ్మాండనాయకుఁ డీతం

డాతఁడో స్వర్గమాత్రాధినేత
స్పష్టిసితిలయమ్ము లీతని కార్యము చాత
నికి శక్తి యిందొక్కటికినిలేదు
యావద్యరయాపుఁ డగు నీఁ డాతఁడో
యగైకదేశభాగాధికారి

అనవరతంబు పాయదు లక్ష్మీయితని నా
తని కట్టి యోగమ్ము తఱచు లేదు

తే. గీ. లోకశాసకుఁ డీతండు పాకమాప్ర
శాసకుఁ డతండు వాక్యవిస్తరమదేల ?
మర్త్యతామర్త్యలలేమి, మన విధునకుఁ
గృహ్లానకుఁ గారితమ్య మెంతేని గలదు.

మంజు — అవును. నీవనినట్లే. ప్రత్యక్షమ్ముగా ననుభూతమ్ముగు నీయంశమునఁ
కూడఁ బారబడుట నా బుద్ధిమాంద్యమే. యనునందునందు నీలూచా
నుచుగోచరండు, సాక్షాత్పూర్వంబు నని యెఱింగియు నప్పుడపుడు
బ్రహ్మాదులే యజ్ఞానమున బ్రుంబుడువడుచుండఁగాఁ బక్కలము మన
దెక్క యేమి !

సీ. పురిటింట నున్నయప్పుడ పూతనను గూర్చి
మేటివిఖ్యాతిచే మించినాఁడు
అతిబాల్యమైన ప్రాయమున మధులఁ గూర్చి
యందరాని యశమ్ము నంచినాఁడు
అంత కింతైన ప్రాయమ్ములోనన దావ
దవము మింగి పక్రశస్తిఁ దవలినాఁడు
అంత కొక్కింత హెచ్చైన ప్రాయముననే
నగమెత్తి నత్కీర్తి నెగడినాఁడు

గీ. కాలియాపిషదం బడఁగంగఁ ద్రొక్కెఁ
గంసు హింసించెఁ దనవారి కప్త ముడిపె
రుక్మిణిని బెండ్లియాడి నిరూఢి మెఱసెఁ
గృహ్లాడు పురాణపురుషుఁడు విష్ణుమూర్తి.

శుచి — శ్రీకృష్ణుండు పరాత్పరుండను నంశమును చెల్పు విశేషమ్ము తెన్ని
యేనిఁ గలవు. వానింగుఱించి పునరుక్తిగాఁ బ్రసంగింపనేల ? మనప్రస్తు
తకార్యము చూచుకొందము. కాల మతిక్రమించుచున్నది.

మంజు — (దూరముగాఁ జూపు నిగిడ్చి సంతసముతో)

మ. అదె యుచ్చైశ్శృంగమా యనంగఁడగు నయ్యశ్వమ్ముపై నెక్కి యొప్పిడిపుం జక్కఁడనంపుఁబ్రో వనంగ నీ పీఠిక్ రతీకుండు నమ్మదనంపాదక సర్వలక్షణలసన్మందానిలాందోళనా భ్యుదయనానిక ప్రసాదకలనాపూర్ణండు రానయ్యెడిక్.

శుచి — సఖీ! మనమరుఁడెంచిన కార్యమ్మునకుం డగిన సమయము ప్రతీక్షించుచు గొంతతడ పి నమి పస్థమ్ముగు మాధవీకుంజమ్మున డాఁగుట యుత్తము. ఏమందువా? ఒకవేళ నిక్కుమాయం డీ నాఁడు కార్యాంతరము రసాంలభివ్యాపలుండై యుండునెడల నివేదించినను మన ప్రయోజనవ నిష్ఫలమగును గదా!

మంజు — నీ వూహించినది చక్కఁగానే యన్నది. (డాఁగుదురు)

(అంతఁ బూర్వోక్తరీతిగాఁ బ్రద్యుమ్న ప్రవేశము)

ప్రద్యుమ్న — (సోత్కంఠముగాఁ దనలో)

ఉ. ఆ సాబ, గా మనోహరత, యా యనవద్యత, యా సమస్తసుశ్రీ సమకేతాగరిమ, చెల్వలయందు మఱొక్కచోఁ గనంగా నమమూర, దారచన కంజభవుం డెటు లాచరించెనో! దోసము కిసమే నచటఁ దోచు దటుల్ ఘటియింప శక్యమే?

(స్మృతి నభినయించి) ఔను. మఱచితిని. “ఈపెను దాను స్వముగా నృప్తించితి” నని కదా యంకిత వచించియున్నది. అట్లేకానిచో బరమచ్చాండసుఁడు కంజభవుం డేడ? ఆ యాకృతివిశేష మెక్కడ నిశ్చయముగా నంకితచేతనే యక్కన్నియ నిర్మింపఁబడినది. యిటు లందుఁగాక. ఔరా, ఆశ్చర్యము! అయ్యది చిత్తరువే యయ్య సజీవము భంగిఁ బొడకట్టు చున్నదే!

ఉ. చూచినయట్లు బల్కుబడి చొప్పడినట్లు దరస్థితప్రభల్ దోచినయట్లు నా మదికిఁ దొయ్యలిపట్టున సారసాదెకుఁ గోచరమయ్యెడిక్, గునుమకోమలిచిత్రపటంబె యింత “దోబూచియు దొంగబూచి” యట! పొల్లి మఱింతభ్రమంబు గొల్పుఁ (ఆశ్చర్యముతో) ఆహా! పరివేశ్వరికి నాయం దెంత యనుగ్రమును లేనిచో,

మ. కలయందుం బొడకట్టి “యేను ద్రిజగత్కళ్యాణినో యన్న ! త్వ
త్కులజుల్ గొల్తురు నన్ను వేలుపుగ నాకుకొ మేనయల్లుండ పీ
వలఘుపార్శ్వ ! నీకుఁ గన్యనిడుటల్ న్యాయంబగుం జూడు మీ
లలనన్, నచ్చినచో గ్రహింపు” మని బాలాచిత్రముకొ జూపునే!

బొను. ఈ యనగ్రహ మా యంబికకు నేటినిమాత్రమే కాదు.

సీ. ఆస్మజ్జనమని దివ్యావతారమునకుఁ

బోడునీడై యుండి తోరస చూపె

నా తల్లి పెండ్లినినాఁ డీపె చేసిన

సాహాయ్య మది యెన్న శక్య మగునె

చరిఁజొచ్చి రాకున్నతీ ని మృహమాన

కృపయే కదా కీడు పడపి ప్రాచె

పంజీమా టలు లుంచుదము నా పునర్జన్మ

మన కీపెయే కదా ముఖ్యహేతు

గీ. చొక్క డనఁగ నేల ? యి మృహమౌగమాయ

లేని కార్య మొక్కింతయు లేదు జగతి

సకల మీపె వశమృన జరుగు నీపె

మాత్రము న్వతంత్రతామహిమయన నొలయు.

(యోజించి) జగదంబికకు మనయందుఁగల యనుగ్రహము నిర్ణయ
మనుట యటులుండుఁ గాక. బాగుగఁ బ్రకీర్ణించినచో నెప్పుట్ల నేదో
యొక దేవరహస్యము గూడ నుండితీరవలయును. అట్లేకాని,

గా. నాకాంతామణికన్న సుందరులు భూ నాకావిలోకమృలం

దేక న్యాతిలకమృలంమఁ గన రానే రారటంచుం జగం

చేకీభావమునకొ వచించెడిఁ గదా ! యిట్లుండ, నేతాద్యక

స్త్రీకాంతుకొ భ్రమగుల్పు కాంతనొకతెకొ స్పష్టంపఁగా నేటికికొ ?

ఇయ్యోడ నంబిక కల్పించిన “మేనయల్లుండపు” లోనగు దూరిపు
బాంధవ్యవ్యూహమున సంశయనిష్పత్తి యగుట లేదు. ఇదియే నిక్కమగు
నేని యాబాంధవ్య మింతకు మున్నే మైనది ? ఈ యంశము ఫలమువలన
నిర్ణయింపఁదగినదియే కాని యింత నంత దేలునది కాదు. (స్మృతినభిన
యించి) ఏమీ, నా నర్మసఖుఁడు గౌరముఁ డింకను రాకుండెనే! అతఁ
డును, నాచిత్రచటమును దక్క నా కియ్యోడఁ గాలయాచనోపాయమ్ము
గ నుపట్టు. (అతనికై పోతీక్షించుచుండును)

శుచి— (మెల్లగా) సభ! కనుకెట్టివా? ఈ మనోహరాకారునియం దేదో గొప్ప మార్పు పొడకట్టుచున్నది. ఆకారగోళమున నిపుణుడయ్యె నీతఁడు చుక్కతమన నన్యభాగానే కనుపట్టుట తేదో పెద్దవికృతికారణ ముండీతరలయనుజమి!

మంజు— అవును. నాకును నశ్లే తోచుచున్నది.

మ. మనమందేదియొ దొడ్డకొడ్డికొఱకై మల్లాడుభావమ్మ తోచి
చిన దీకృష్ణునిపట్టిమోమున జగచ్చేయమ్మలం గూర్చుద
ట్టునపత్తమ్మనకు లభింపని దొకండుం గల్గునే? యట్టులే
నిని వేటొక్కటఁ బూర్ణకాముడగువానిం జూడ వాటిల్లునే.

శుచి— అది యేటియూహ? తండ్రికిఁ దేయకుండ నెఱవేర్చికొనిగిన కొర్కు
లుండఁగూడదా?

మంజు— (ఎకసక్రేముగా) మహాకవితాధురంధరురాలవు. నీ యూహయే
నిక్కమగుఁగాక. అగుచో,

మ. రతికిన్ భర్త యితండు ముజ్జగములన్ రిమ్యత్వమందున్ బ్రభా
వతిం దక్క మటొక్కలేమ రతిసాక్ష్యమ్మనన్ మీఱదీ
యతివం గృష్ణునిపట్టిచూచుటయొ లేదా వింటయో యిందు సం
గతమం గావలె నిట్టి దేబదుండు సంకల్పించి జీవించెదన్?

శుచి— తనకొమిరె స్వప్నమనఁ గూడ నేరికిని నగుపట్టుకుండ ఒకరినాభుని కాన
నము ప్రతిబంధింపఁ గలుగునా యేమి?

మంజు— మహాకవయిత్రీ. నీకు బోధించుపాటిదాననుగాను గాని, యనను
భూతవస్తు సందర్శనముపట్ల స్వప్నములు బ్రయోజన కారులుకావు గదా?

శుచి— నీమాట శాస్త్రజ్ఞసమయానుసారికాదనను గాని, యీ శాస్త్రజ్ఞసమయ
మునే పట్టినచో మన ప్రభావతికిఁ బరిద్రుమ్మసందర్శనమమాత్ర మెట్లు
సంభవించెదనీ. ఈ స్వప్నమునకుఁ బూర్వానుభూతి నెట్లు కల్పిం
చెదవు?

మంజు— నీవచ్చినయాపత్తి దుర్వారమే కాని యట శ్రీమత్పరదేవతానుగ్రహ
మఘటితఘటనాసమర్థత నందవచ్చునుగదా?

శుచి— అగుచో నాపరదేవత యనుగ్రహమునే యిద్యోడఁగూడ మన మనుసం
ధించుకొఁ గూడదా?

మంజు— “తినబోవును యను లెందులకు ?” (దృష్టి ప్రసరింపజేసి) పృథ్వీ
మ్ముని చెలికాడు కాబోలును వచ్చుచున్నాడు. వీరిరువురసంభాష
ణలో మనకుఁ బ్రస్తుతవివాద్యాంశము తేలకపోదు.

[గౌతముఁడు ప్రవేశించును.]

గౌత— (వినువుతో) ఇదిగోనయ్యా ! నీ చిత్రపటము. నీవిద్వానిని ముసలాగ
బుద్ధినగు నాచాకచక్రము సర్వము నెఱిగియు నాచేతికి దాచనిచ్చితివి.
దాచినచోటు నెదకుటకు నాకింతసేపు పట్టినది.

ప్రద్యు— మిత్రమా ! ఇయ్యది నూత్నవస్తువుగాదే, దీనిని వెదకవలసి యేల
వచ్చెను ?

గౌత— నీకీవిరహతాపములో మతియేపోయినట్లులున్నది. దాచినచోటునే
మఱచితిని నేను జెప్పుచుండగా, వస్తువిష్టమగు స్థాల్యసౌత్కర్యవిచార
మున కవకాశ మెక్కడనున్నది ? అదియునుం గాక, చిత్రపటము నూత్న
వస్తువుకాకపోవచ్చును గాని, నాబుద్ధి నూత్నైతి నూత్నవస్తువుగాదా,
యీనూత్నవస్తువున కీస్థూలపదార్థము గోచరింపనిచోఁ దప్పేమి ? ఇది
యిటులుండుగాక. చెలికాడా ! ఈచిత్రపట మెటులభించె ? ఇందలి
ప్రీతి యెవ్వతె ? ఈ పటము లిఖించిన శిల్పియెవ్వరు ? నాకుంజెప్పనగు
నేని జెప్పుము.

ప్రద్యు— (చిఱునవుతో) నీకుం జెప్పవట్టున నాకించుకయు నందియము లేదు
గాని నా చెప్పువిషయమును నీ వెంతవఱకు విశ్వసించెదవో యని కొంకు
చున్నాఁడను.

గౌత— (వికృతముగా నవ్వి) సఖా ! నీకే నమ్మికలేనివిషయమున నాకెట్లు విశ్వా
సము గలిగెడిని.

పృథ్వీ— పృథ్వీప్రమాణముగ నీ చిత్రపటము కన్నట్లుటచేఁ గాని పృథ్వుత
విషయమున నాకును నమ్మిక లేకపోవలసినదియే.

గౌత— వృథా కాలయాపన మెందులకు ? కథాసందర్భమును వచించితివేని
యందలి సత్యాసత్యములను వేనే నిర్ణయించికొందును.

ప్రద్యు— చెలికాడా ! పరమేశ్వరియని చెప్పఁగా వినియుంటివికదా ?

గౌత— వినకేమి ? మీతండ్రి శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు పసివాఁడుగానున్నప్పుడు
పురిటింటికి గంనునిపంపున వచ్చి పాలిచ్చి తుట్టుకుడకుఁ జచ్చిన పెను
రక్కసి నే యెఱుఁగనా ?

ప్రద్యు— (నవ్వి) ఆపె దుష్టబుద్ధియగు పూతనగదా ?

గౌత— సుబుద్ధి యగు నీపె యెవ్వరు ?

ప్రద్యు— సాక్షాత్పరదేవత.

గౌత— ఆమాటకు నాకర్థమే తెలిసినదిగాదు.

ప్రద్యు— విస్తరించి వచించెద నాలకింపుము.

నీ. జగములు సృష్టించి సంరక్షణమొనర్చి

విలయమొందించు నే విశ్వజనని

మూఁడుమూర్తులకును మూలకంబింబయి

సకలమ్ము నడపు నే సర్వసేవ్య

అమృతసముద్రమస్యగతమణిద్వీప

మందఁ జెల్వారు నే సుందరాంగి

హృల్లేఖలోనా ననేక శక్తులతోడ

నిండుకొల్పొందు నే నిరుపమాన

గీ. యాపెయే పరదేవత యాపె యాజ్ఞ

కతన సకలమ్ముజరుగు నొకండుగాని

తద్వసుండు గాకతీరదు తన్మహమ్ము

సకలము సతికర్మించి నేవృద్ధునుఁ బొందు.

గౌత— ఓహో ! నీ మూఁడుమూర్తయనకుఁ బరిమితి లేకున్నదే. ఈ దేవతను జెప్పట కింతసోదా చెంచితివేమి ? “మనగ్రామదేవత ద్యు” యని చెప్పిన మాత్రన నేను దెలిసికొఁగలను గదా ! మనమగ్గ స్వప్నమునఁ బొడకట్టి నీ కీ చిత్రపటము నిచ్చినట్లు విస్తృతమైనది. నాకును ననేక పర్యాయములు స్వప్నములో రాజ్యాధిపత్యము లభించినట్లు, పక్వాన్నములతోఁ గడుపునిండ భుజించినట్లు, మతీయు నేమేనా మహాయోగములు చేకూరినట్లుగపట్టుట కలదు. కాని కన్నువిచ్చి చూచునంతలో యథాపూర్వపుఁ గుఱిరమే, యథాపూర్వపు మంచమే, ప్రత్యక్షమగుటతప్ప వేరొండు గానరాదయ్యె. “అద్దములోనిముల్లె, కలలోనివార్త” లోనగు లోకోక్తులకూడ నా యనుభవమునే బలపఱచుచున్నవి. అయినను మాకును నీకును బోలికకాదుగదా ! సాక్షాన్మహాలక్ష్మీ పుత్రుండవు. నీవు పట్టిన దెల్ల బంగారమగుటకు సందియముండదు. అందుచే నీకు స్వప్నదృష్టి పదార్థములుగూడ నుపలభ్యములగుమండంబోలు. లేదా, యే యొండ్రబాలి కుండేసి వంచింది గ్రామదేవతారూపముం గనజేసి యీపటము నంటఁ గట్టి సుఖముగానున్న నాని కీపరితాపము తెచ్చిపెట్టియేని యుండవలెను. కానిమ్ము, ఎట్లయిననేమి, నీకీ చిత్రపటము లభించినమాటలు మాత్రము సత్యము. ఇంక భవితవ్య మేమి ?

ప్రశ్న—భవితప్యమునకేమి, ముందు పరమేశ్వరివచించిన వాక్యములువినుము.

గౌత— వచింపుము.

ప్రశ్న— ఈ విషయము పరమరహస్యముగా నుంచదగినది. నీనోట నువుగింజ నానదు. అంతిపురమున కెక్కనిచ్చెదవేమో ?

గౌత— నా తెల్వీలోపముచే నీయంశ మంతిపురమున కెక్కనక్కఱలేదు. నీముఖకళవలననే యట నీ రహస్యము బయలుపడవచ్చును. లేదా, యే నిదురజేళ్ళనో యున్నదున్నట్లు పలవించుటవలననేని బయలుపడగలదు. అప్పుడు గూడ నీవు నాయందే యపరాధమును మోపవుగదా ?

ప్రశ్న— (అనాకర్ణితముగా) గోప్యాతిగోప్యమైనను బ్రాణమిత్తుండ వగుట నా రహస్యమును నీకర్ణమున కతిథిం గావించుచున్నాడను.

గౌత— అట్లయినచో నీయెడమచెవిలోఁ జెప్పుము.

పరిశ్రమ— ఏమటంటివి ?

గౌత— బృహ్మోపదేశపాఠనమృగు చక్షిణకర్ణమున నీశృంగార వార్తావర్ణ మ్ములను ధరింపఁజాలను. అప్పుడు నీరహస్యము బయలు కావచ్చును.

ప్రశ్న— నీతో నాకు వాదెందులకు ? ఎట్లేని నీవు గోప్యముగాఁ గాపాడుటయే నాకుఁ గావలసినది. (ఎడమ చెవిలో నేమో చెప్పను.)

గౌత— అంబికకు నీవేనో దూరపు బాదరాయణసంబంధముచే మేనయల్లుడ నను హేళువునఁ గన్యాదాన మొనర్పనలసివచ్చినట్లును, నక్కతన లోకోత్తరతరుణీమనోహరుండగు నీకొఱ కీప్రతిమాగతమగు కన్యారత్నమును సృష్టించినట్లును విస్పష్టముగాఁ జెలియుచున్నది. (వెదవి విఱచి) ఆపె యెంత మహానుభావురాలైనను నిప్పట్ల నీయెడలఁ చిలపెట్టిన కార్యము చాల శ్మేషవిగర్హితముగాఁ దోచుచున్నయది.

పరిశ్రమ— మిత్రమా ! ఏమట్లంటివి ?

గౌత— నేనేకాదు. పరికృత మంబికపూనిన యిక్కార్యము నేపొజ్జులును నమ్ముతింపరు. భార్యాభర్తలను విడఁదీయఁబూనుటకన్న దుష్టకార్య మేముండును ? వినలేదా, నీవీ పద్యమును ?

కా. “తల్లింబిడలఁబాయఁ జేయుటయు నిద్రాభంగముకొ భర్తతో నిల్లాలిక్ విడఁదీయఁబూనుటయు దుష్కృత్యప్రవృత్తిం గథా సల్లాపముల కంతరాయకృతులకొ సంధించుటల్ తుల్యమై చెల్లుకొ దేవర ! బ్రహ్మహత్య కివి నా చేనేతఁ జేయింతువే!”

ప్రద్యు— వేటొక తలోదరితో సంపర్క మేర్పడినంతమాత్రమున భార్యకును భర్తకును నెడఁబాటు వాటిల్లననుకొనుట శృంగారరసవేత్తలు సమ్మతించునది కాదు. అట్లేని దక్షిణనాయకుఁ డీలోకమున నుండకపోవలసి వచ్చును. ఇదిగాక, నీవు శృంగారమునందు ధర్మశాస్త్రప్రసంగము నిమిడ్చి నీ బుద్ధిమాంద్యమును వెల్లెబుచ్చుచున్నాఁడవు.

గౌత— (కోపముతో) అనేకసమాసప్రపనితాకాముకుని కుమారరత్నమునకు నా చెప్పు ధర్మవాక్యములు బుద్ధిమాంద్యప్రయుక్తములగుటలో నాశ్చర్యమేమి? పోనిమ్ము, నాకెందులకు? నేను నీకార్యమునఁ జేయవలసిన సాహాయ్య మేమో వచింపుము. శక్తివంచనలేక పాటుపడి నీమెప్పునకుఁ బాత్రుఁడనుగాఁ బ్రయత్నించెను.

ప్రద్యు— ఇంతమాత్రమునకే యింత కోపమేల? మనస్సు కుదురుపఱచికొని యంభిక యుద్దేశ మిప్పట్టున నెట్టిదియై యుండునో విచారించి నిర్ణయింపుము.

గౌత— (కనులుమాసికొని ధ్యానము నటించి) ఇదిగో, గోచరించినది. నీభార్య సౌందర్యావలక్షణములలో స్త్రీజాతికెల్ల నుపమానానమేయైనను, నీకన్న వయస్సునఁ జాల ముదురు. పయోధికతరుణీసహమమువలనఁ గల్గు నష్టములకుఁ బరిమితలేదని శృంగారరసవేత్తలే కాక భిషగ్వరులు కూడ వేనోళ్ళ ఫహాషించుచున్నారు. కాన నీభార్యకన్న మిన్నయు నీకన్న వయసునఁ జిన్నయు నగు నీకన్నెమిన్నను నీయందలి యనుగ్రహముచే జగదంభిక సృష్టించి యుండునని నేనూహించుచున్నాను.

ప్రద్యు— నీయుత్పేక్షాపాండిత్యమున కేమిగాని, యీతలోదరి తనుసాష్టవ ముం దిలకింపుము.

గౌత— రతిమనోహరు నువ్విశ్కూరఁ జేయుటచేతనే యీకన్నెమిన్న సౌందర్యమునకుఁ బ్రతిష్ఠాపత్రము లభించినది. పరికించినచో నెంచేని గొన్ని లోపము లుండకపోవు.

ప్రద్యు— అంభిక స్వయముగా సృజించిన యీ యన్నమిన్న సాబగునందుఁ గూడ లోపముల నాపాదించఁగలవాఁ డుండునా?

గీ. నుకవులగువారు భావనాస్ఫూర్తికలిమి
నెట్టి మూర్తిని గల్పించి యెందుఁ గబ్బ
ములను వర్ణింతురో, యట్టి మూర్తికన్న
మిన్న యీకన్నె యిందు లోపెన్నఁ దరమె?

గౌత — కవుల వర్ణనములును కాముకుల మనోదౌర్బల్యములును నే నెఱుంగనివి కావు. నీవు కడుంగడు పలచి కులుకుచున్న యిక్కన్నెయెడల నేను లోపములు చూపుట పాడిగాదని కాని, లోపములు లేకపోలేదు.

ప్రద్యు — ఏదీ చూతము, నీ వొక్కలోపమును బరిగణింపుము.

గౌత — అట్లేని యాపటము నిటు తెమ్ము. (పటము పుచ్చుకొని తడేకదృష్టిగాఁ జూచుచుండును)

శుచి — (మెల్లఁగా) చెలీ! ఇక్కడికిఁ దేలినదా? ఈ ప్రసంగమంతయును మన ప్రభావతికి సంబంధించినదే. ప్రభావతికిఁ బ్రద్యుమ్నుని శృష్టమునఁ జూపి చిత్రపట మిచ్చి యరిగినట్లే పద్మ్యుమ్నునకును బ్రభావతీ చిత్రపటము నొసంగి యంభిక యంతర్ధానమునొందినట్లు స్ఫుటమగుచున్నది.

మంజు — విషయమంతయు నీ సూహించినటులే యున్నది, కాని ఓరి ప్రసంగములో నింతవరకు మన రాకన్నియ నామాక్షరములు మాత్రము వినఁబడలేదు సుమా!

శుచి — నామాక్షరములు వేఱుగ వినఁబడవలయునా? రతిమనోహరునిఁ గూడ నిటు లువ్వెఱ్ఱూరింపఁగల తనుమధ్య మనప్రభావతిగాక వేరెవ్వరగును?

మంజు — అవును. నీ వనినట్లే. (వినుట నటించి) మరల వా రేనో ప్రసంగించుకొనుచున్నారు. విందము.

గౌత — ఇహిహిహిహి చెలికాఁడా! ఈపె యేమో సర్వానవద్యాంగి యని నీవు కడుంగడు మరియొచుంటివి. నా కిక్కన్నియ రామణీయకమునందు దొసఁగులు కుప్పతిప్పలుగాఁ బొడకట్టుచున్నయవి.

పద్మ్యు — ఏదీ, చూత మొక్క దొసంగునేని నిరూపింపుము?

గౌత — అట్లేని యవధరింపుము. ఈలతాంగి నెమ్మోము మూడుచుహూర్తములఁ జందురుని బుణికిపుచ్చుకొనుటకు నీ వొప్పికొందువా?

ప్రద్యు — ఆ! నిస్సందేహముగా నొప్పికొందును. అగుచో నిదియే యొక దొసఁగంచువా యేమి?

గౌత — తొందరపడకుము. “కశ్చిత్కాంతా” యనుటతోడనే పూర్వపక్షమున కారంభించుట! కొంచె మోపికపెట్టుము. అంతవఱ కొప్పికొంటివికదా!

పద్మ్యు — ఒప్పికొంటినని మున్నే తెల్పితినిగా.

గౌత — ఆ! అట్లేని తోవకే వచ్చితివి. మరల నిటు చూడుము. ఈవిడ

కనుగపె పద్మముల యందమును జూఱఁగొనుటకుఁ గూడ నీ కొప్పుదల యేనా?

ప్రద్యు— ఆ! ఒప్పుదలయే. పక్షవ్యయను వచింపుము.

నౌత— ముహూటికి నొప్పుదలయే కదా?

ప్రద్యు— ముహూటికే కాదు. ఎన్నిమాటులకేని యొప్పుదలయే.

నౌత— అగునో, నికవినము. ఈపె బ్రహ్మసృష్టి కాదనియు, జగదంబికా సృష్టియనియు, నక్కతన నిరవద్యాంగి యనియుఁ గడుంగడు నుట్టి తల్పి బ్బగుచుంటివేదా! చంద్రుఁడు ప్రకాశించునపుడు పద్మములు ప్రకాశింపవు. పద్మములు ప్రకాశించునపుడు చంద్రుఁడు ప్రకాశింపఁడు. ఈయంకము సర్వజనులకు విదితమే. నీ విందుల కేమి సమాధానము చెప్పి యీపె సౌందర్యమును సమర్థించెదవు?

ప్రద్యు— (చిఱునవ్వు నవ్వి) ఇదియా, నీ యోజన! నెబాను. “ఘృతమునకుఁ బాత్ర మధానమా, పాత్రమునకుఁ ఘృత మధారమా?” యను సామెతను జ్ఞాప్తికిఁ జెచ్చుచున్నది. సాక్షాచ్చంద్రిపద్మములకుఁ గల విరోధ ముప మెయములవల్లఁ గూడ వినియోగించుట లోకానుభవ విరుద్ధము కదా! ఇది యెఱుఁగుంతము. కేచోకనో నొక తేజస్వింగుఁడొచ్చి ప్రస్తావించుచుఁ గవి యగ్నితోఁ బోల్చు ననుకొంటిము. ఇంక నా తేజస్వి నిషంకించు గృహ మెట్లు పరశురామప్రీతికిఁ దావలముగాక నిల్చెనని కూడఁ బరిక్షించవలసినవాడవే యగుదువా?

నౌత— నా కీమత్యమును దెలియకపోలేదు. మొగము చంద్రునిసంటిదిగా వివరించిన శిల్పి కనుగపెను గలువల వలె నిర్మించుట సమంజసము. ఆశ్లేని యశాచిత్యములు మెత్తురు. లేదా వెదవి విలువకమానరు.

ప్రద్యు— కానిమ్మ. ఇంక నేమేని దోసగు నిరూపింపఁగలవా?

నౌత— చూపకేమి? కాని, నీవు “తావలచినది రంభ”గా వాదించునపుడు నే నేమి చూపినను నీ మనస్సున కెక్కదు. కానిమ్మ. ఇక్కన్నియ కొక యవయవము పూర్తిగా లోపించినటులున్నది పరిశీలింపుము.

ప్రద్యు— (ప్రతికృతిని విలోకించి)

నీ. వియవయవమునం దెంత యెంత పుష్టి
యెంత సౌందర్యమున్నచో నెలమి భావ
విదుల కబ్బనో యట్లు లీ వెలది యొడలి
పస పసందుగ నొప్పి నా కెసక మెసకె.

అట్లెటచే నీ మాటలు నా కర్థశూన్యములుగఁ బొడకట్టుచున్నయవి.

శాత్రు— కాముకులకు నాపంటినాని మాటలయందేకాదు, వ్యతిరేకముగ నున్న నో మఱివ్వరిమాటలయందును వర్థము పొడకట్టెను. ఇది సర్వజనవిదితము.

ప్రమద్య— (చిఱునవ్వుతో) చెలికాండ! తనుమధ్యగా నుండుటగూడ నీ మత మునం గొండొకదొనఁగే యగునోటు ?

శాత్రు— (తొందరగా) దొనఁగా ! మఱియుం దొనఁగా ! ఏమందునా ? ఈ కన్నియ సర్వలక్షణలక్షిత యగుకతన మహావృష్టశాలినియే యనుకొండము. మునుముందు నీకు భార్యయగుటయే నిక్కమగునేని నీప్రియురాలు రతీదేవికింబడఁ గర్మసకమున నే రాక్షసరాజు మహానయనందేని యూజిగ మొనర్చునలసివచ్చిననో సీతనుమధ్యాత్వ మప్పట్ల నెంత యపకారక మగునో విచారింపుము. నన్నడిగితివా, యతిలకు సర్వభావదుముప్రప్తి ముఖ్యముగా నుండవలసిన దనియే చెప్పుదును. ఇట్లుండుట యంతఃపురచారణీత్వమునకును నంత చానకము కాదు. పక్షాంతరమునందో మహోపకారకమే. ఎంత యతిపురచారణి యయ్యును దిన యూర్ధ్వకాయమునేని తా నశ్రమయ్యుగ వహింపఁదగిన నడుముబలిమి కలిగియుండుట యొప్పుకుండెడినా ? ఏమి మాటాడవు ?

ప్రమద్య— నీయొనర్చు నిరుత్తరపూర్వపక్షముపై నెవ్వరికిని నుత్తరము స్ఫురింపదుగదా ? సఖా ! తుట్టుతుదకు నీ వాక్యసారి మిట్లు పరిణమించినది. ఈ కన్నియ చంద్రిముఖి, పద్మనయన, తమమధ్య, స్థానీయాలక న్యాయముగా నీయొనర్చిన విచారిణంబట్టి చూచిన నెవఁ డొందర్యము కడు మనోహరమని నీవును నొప్పికొనినట్లైనది.

శాత్రు— ఇహిహిహిహి ! నీమాట నేల త్రోసివేయవలయును ? నా పూర్వపక్షములు నిరుత్తరములే యైనను, నీ యభిప్రాయము ననుసరించి యీ యతివ సౌందర్య మననద్యమే యని యేనును నంగీకరించితి ననుకొనుము. ఈపె శేరేమో తెలిసికొంటివా ?

ప్రమద్య— శేరుగూడ నీచిత్రపటమునందే లిఖింపఁబడియున్నది. తిలకింపుము.

శాత్రు— (చదివి) ప్రభావతి యను పేరీమెకుఁ దనుకాంతింబట్టియే పెట్టియుండురు. కాని వజ్రాదికమునకుఁబడె నీపె కాంతికిఁగూడఁ జిత్రీపటముద్వోగకముగుటలే దనుటలో నాక్షేపణ యుండఁగూడదుకదా ? అట్లుగుటచే నీయంశము ప్రత్యక్షప్రమాణనిశ్చేయమై యున్నది. అంగీకరింతువా ?

ప్రద్యు— (చిలునవ్వుతో మిన్నకుండును.)

శుచి— సఖీ! ప్రస్తుతప్రసంగము మనకు సంబంధించినదే కావున మన మేతెంచినకార్యము సఫలమయినట్లే.

మంజు— ఆవును. కుమారకెదటి కరిగి నవయోచితముగ మన యరుదెంచిన సందర్భము నివేదించటయే యింక గర్తవ్యము.

శుచి— అట్లే కావంతము రమ్మ. (ఎదుటి కరుగుదురు.)

ప్రద్యు— (చూచి ఆశ్చర్యముతో) ఛైకా! ఆ యంచల రామణీయకమ విలోకించితివా?

గౌత— ఆ! చూచితిని. ఇయ్యవి మన క్రీడాసరోవరపు రాయంచలవలె గాక వేటొక తెఱఁగునఁ గనుపట్టుచున్నయవి. ఇదియునుం గాక నిర్దయమృగా మన నికటమృనకే వచ్చెడి ప్రోదతనము మిగుల నాశ్చర్యజనకము.

ప్రద్యు— ఆవును. మన యంచలకును వీనికిని జాలభేదము కలదు. మణియ నీరెంటిలో నొకదానినిఁ గొలఁదికాలముక్రిందటఁ జూచినట్లు జ్ఞప్తి దగులుచున్నయది.

శుచి— (సమీపించి)

నీ. కుభవస్తు నీకు నిస్తులవయఃపరిపాక

సౌందర్యవిజితనిర్జరకుమార!

కశ్యామస్తు శ్రీకమనీయతరభోగ

భాగ్యప్రపూర్తిసంపన్న! నీకు

సుఖమస్తు నీకుఁ బ్రసూననారాచాప

రావతార! మహానభావ! దేవ!

ఆరోగ్యమస్తు సర్వాతీతాయి పరాకర్ష

మక్రమాటోపనిర్వక! నీకు

గీ. నీకు విజయంబు నీకు నిర్విద్యక్తిర్తి

నీ కఖిలలోకసమ్మోహనియగరిమ

యదియిది యనంగనేల? నీ యంతఃకర్త

కెల్ల బంగారమగుఁగాక కృష్ణమూతి!

ప్రద్యు— (సంతోషముతో) సుకవిశిరోమణీ! భవదాశీర్వచనము శిరసావహి
చుచున్నాఁడను.

గౌత—(అపవారించినవ్యవస్థ) సఖా ! వింటివికదా, యాశీర్వచనము. సర్వథా
నీరొట్టే నేతఁబడినట్లు దీనియర్థము స్ఫురించుచున్నది. “సత్కవి
వాక్యము రిత్తవోవునే ?” పక్షులలో నచ్చటచ్చట మాటలాడునవి
కలవు గాని యర్థయుక్తముగ మాటలాడునవిలేవు. కావుననే “శుకాను
వాద” మని యర్థగ్రహణశక్తి లేని మాటలయెడ వాడఁబడుచున్నది.
అందులో నీమాటలు కేవలము మాటలనుకోవలనుపడదు. ఛందోబద్ధములు
గదా ! ఇట్టి శక్తి మహాద్భుతము.

ప్రశ్న— సందియ మేమి ? నీ పనినట్లే. మఱచితివేమో కాని యీయంచ
శతపథానవిధానచాతురీధురీణము సుమా !

గౌత— (స్మృతి నభినయించి) అవును. నాఁడు మీతాతగారి జన్మంపు
టుత్సవముతరి నవధానమొనర్చిన యంచల జంటలోని శుచిముఖియా,
యీయంచ ?

ప్రశ్న— అవును.

గౌత— (శుచిముఖిదిక్కు) కవయిత్రీ ! నీకుఁ గుళలమా ? ఈ రెండవ రాయంచ
నాఁటి నీ తోడిరాయంచయే యగునా ?

శుచి— కాదు. ఆపె యశశకాయము మాత్రమే పృస్తుత మీలోకమున నిల్చి
యున్నది.

గౌత— (చెవులు మూసికొని) శివశివా ! యెంత దుఃఖకరమగు వార్త వినవలసి
వచ్చినది.

గీ. శతపథానంపు శకటమ్ము నతిరయమున

మీర లిరువురు నడుపు నా ధోరణి ఏని

యిచటి సత్కవితల్లజు లెల్ల దలలుఁ

పంచిరి నమస్కరించి నుతించి రెలమి.

అక్కపులు నేఁడు ని న్నొంటరిగాఁ జూచి మిగుల విచారించుదు.

పృథ్వీ— సంశయ మేమి ?

గీ. ఒండొరుల యాత్మలం గల యూహ లొండొ

రులు శ్రమమ్మువినాగనె తెలిసికొనుచుఁ

బవ్యసంపూర్తి యొనరించు భాగ్య మరసి

యిపుడు నినుమాత్రమే చూచు పెంత చింత !

శుచి— (సవిచారముగా మిన్నకుండును)

ప్రద్యుమ్న—సర్వజ్ఞువగు నీ కొడులు బోధింపవలసిన యంశములు లేవు. “అపరిహార్యైర్థేన త్వం శోచితు మర్హసి”

ఆ. వె. నాన్నగారి దర్శనం బొనరించితే?

వారు నీవటన్నఁ బ్రాణ మిత్తు
రేమి కర్ణమునకు నీ విట కరుడెంచి
తదియు సఫలమైనదని తలంతు.

శుచి— కుమారా !

శా. శౌరిక గాంచితి భక్తిమీఱఁగ నమస్కరింపు గావించితిక
నా రాకక హరి పృచ్ఛచేసె జగదానందప్రదంబైన మ
త్స్యగంధము వచ్చించితిక, విని సమాధానము వామ్రచ్చె, నిక
జేరక నచ్చితిఁ గార్య మిష్టై సఫలశ్రీ నిండి దైవారెడిక.

మీరీ యుద్ధానమునకు రాకపూర్వమ మే మిట కరుడెంచి యియ్యె
డంగల రామణీయకములు తలకించుచుంటిమి. మృదుమధురగంధీరము
లగు మీ యిరువుర సంభాషణంబులయందలి యుక్తిచిత్రియత్వమును గొం
డొక యాలించితిమి. సర్వథా ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నుల కత సక్రిష్ట
రుల కవితారచన కలంకారమై చెల్వారుఁ గావుర.

గౌత— తీర్థాస్తు. ఇక్కతలో మాతోఁదాటు నీవును నొక పాత్రమిచ్చై కార్య
నిర్వహణ మొనర్తువుగాక.

శుచి— లోకములోని వివాహనిర్వహణమునకును బ్రస్తుత వివాహనిర్వహణము
నకును జాల భేదముకలదు. తత్పట్టణపర్యవేశాది సందర్భములకుం దగు
నుపాయము మహామాయాసనాథుం డగు శ్రీకృష్ణుండే యుపదేశించు
గలఁడు. నా శక్తివంచనలేక నేనును బాటుపడుదును. నేఁ బోయి
వచ్చెద. నా కానతిండు.

(శుచియుభే మంజుహాణులు నిష్క్రమింతురు)

ప్రద్యుమ్న— చెలికాఁడా! మన రహస్యప్రసంగ మీ కవయిత్రి వినుటపలకఁ
గార్యభంగ మగుటకు బదులు కార్యసాఫల్యము సిద్ధించుచున్నది.

గౌత— సఖా! ప్రస్తుత మీయంచ నీ ప్రియురాలి సన్నిధిని విద్వాంసురాలుగా
నుండినట్లు మన మూహించుకోవలయునా యేమి ?

ప్రద్యుమ్న— సంనియ మేమి. ఆపె వాక్యములయందలి పొందిక యీ యంశమును
స్ఫుటముగా ధృనింపఁ జేయుచున్నది. చాటుననుండి మన ప్రసంగము

విని “తనకార్యము సఫలమైన” దని చెప్పుటచే బ్రకృత మీ రాయంచ కవి యిక్కార్యమున దూతయని విస్పష్టమగుచునే యున్నది.

గౌత — నీ పూహించినట్లే. (అక సమునంక జూచి) చెలికాడా! సంధ్యా పంచన సమయ మప్పుడే యతికర్మమించినది. నేను నీతో బాటుగా స్వకృత్యమును మఱచి పోయి యిత్తాఘృత్యపరిధాన మొనర్పవలసినవాడ నైతిని.
ప్రద్యు — (ఎకసక్కెముగా) అవును, పాపము! నీపంటి మహాబాహ్మణున కిట్టి దురవస్థ తటస్థింపఁగూడదు.

(తెరలో)

ఉ. అంబుజముల్ చలించె బతగావళి గూళ్ళకు నేగుదెంచె డీ
రంబులనుండి విప్రులు కరంబుల డంబుగ నీరుకావి వ
స్త్రంబుల సంపుటంబులు పాసంగ గృహంబుల కేగుదెంచి ర
భ్రంబున సంజ తగ్గె విరబాటె డిమంబు కృమంబుగా దెసల్.

గౌత — గృహమ్మున కేగునప్పటికి కేషించిన సంధ్యాపసరముగూడ నస్తమించును గాన నీ యుద్ధానసరోవరిమ్మున కేగి కాల్యకృత్యములు నెఱవేర్చి కొని పదపడి సదనమ్ముల కేగుట యుక్తము.

ప్రద్యు — అట్లే కావంతము. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది... శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం బగు
పృథ్వివతీప్రద్యుమ్న నాటకంబునం ద్వితీయాంకము.

శ్రీమత్పరమేశ్వరాయనమః

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము

తృతీయాంకము

నారదుఁడు— (ప్రవేశించి తనలో) వజ్రనాభుఁడు పోతుంటేఁగకుఁగూడ బ్రవేశ మంగీకరింపనివాఁడయ్యు సంగీత విద్యావ్యసనకారణమున నేటికిఁ బ్రతి పక్షకోటి పక్షపాతి యని సయితము నన్ను శంకింపక యంతః పురకన్య కల విద్యను బరీక్షించుటకుఁ గోరి రప్పించినందులకు వీలైనంతలోఁ బ్రస్తు తము కడుంగడు దీనులై నవయుచున్న నిలింపుల కుపకృతి నాచరించుట నాకత్యావశ్యకము కాకపోదు. ఇందుల కుపాయమేమి? (ధ్యానము నటించి) ఆహా! వరాకి శుచిముఖియెంత పనిచేసినది! పరశక్తిచే ప్రభా వతీ ప్రద్యుమ్నుల కాపాదంపఁబడిన యశురాగబీజమును బెంచి పెంపొం దించి శాఖోపశాఖలుగల పెద్దపృక్షము గావించినది. ప్రభావతీసమాగ మమున కేయుపాయమున నైననేమి, ప్రద్యుమ్నున కిష్టపరప్రవేశము తప్పదు. అట్టితఱి నతఁ డెంత యసహాయశూరుఁడైనను గొండ్లోకసహాయ ముండుట మఱితో బలకరము. కావున యదుకుమారులలో శూరాక్రగేసు రులగు గదసాంబులకుఁగూడ నియ్యెడఁ బ్రద్యుమ్నునకుంబలఁ బ్రవేశ కారణము నాపాదంపఁపలయును. (యోజించి) ఇది నాకుఁ బ్రస్తుత మొక దుర్ఘటకార్యమును గాదు. ఏమనిన, వజ్రనాభసోదరుఁడగు నునాభుని కొమిఁచెల చంద్రవతీగుణవతులు కొమరునఁ బ్రభావతీకి దీటు గుదురు. గదసాంబులో, ప్రద్యుమ్నునకు దీటుగుదురు. కావున నీజంట కును నాజంటకును ననురాగలీజమును నాటితినేని దీర్ఘస్వార్థములు రెండును గలిసివచ్చు ననుటలో సందియముండదు. (తలపంకించి) వీరల కనురాగమును నాటునపుడు ప్రభావతీకిఁ దెలియనీయఁ గూడదు. ప్రభా వతీ ప్రద్యుమ్నునియం దనురాగిణి యను సంశయితవఱకు చంద్రవతి గాని, గుణవతి గాని యెఱుఁగరు. ఒక ప్రభావతీ మాత్రమే గాదు. ఈ యిరువురలోఁ గూడ నన్యోన్యమును దెలియకుండునట్లే సంఘటిం చుట యుక్తము. కావున నట్లే ప్రయత్నింతుఁగాక.

పరిచారిక— (ప్రవేశించి) మహాత్మా ! నమస్కారము. అంతఃపురము తమ రాకకు నిరీక్షించుచున్నది.

నార— ఆళ్లేని పోవుదము, పద.

పరి— (వినయముతో) వీణ నాచేతికిండు. నేను భద్రముగా దేవరకుశ్రూష నాచరింపఁగలను.

నార— మాకిది బరువుగాదు. అయినను కైకొనుము.

పరి— మహాప్రసాదము. (వీణపుచ్చుకొనును. ఇరువురును బరికృమింతురు.)

నార— ఓసీ ! ఇపుడు నేను బరీక్షింపఁదగిన రాకన్నియ లెల్లరు నొక్కగురువు నొద్దనే విద్య నభ్యసించుచున్నారా ?

పరి— దేవా ! మఱికొందఱుగూడ నభ్యసించుచున్నను ముఖ్యముగా నభ్యసించు మూగురు రాకన్నియలకును గురువు కరువురు. ప్రభావతిగురువు రంభ. చంద్రనీతి గుణవతులకు గురు వూర్యశి.

నార— (తనలో) అవును. ఇందుఁ గొంత నాఁడు సూచనగా రంభవలన విని యేయున్నాఁడను. (ప్రకాశము) సరియేకాని యీ దేవజ్యోద్వయ మున కేమేని వివాద మేర్పడినదా యేమి ?

పరి— ఏర్పడినది కనుకనే దేవరవారి రాక కిష్టరము నోచుకొనినది.

నార— (తనలో) అగుచో నిది కేవలము పరీక్షామాత్రమేకాదు. వివాదవిషయముగూడ నగుటచే జయాపజయనిర్ణయము గూడఁ జేయవలసివచ్చును. ఇది ప్రస్తుతము నాకు మిగుల సంకటము. రంభపక్షము చెప్పిన సూర్యశికిఁ గోపము. ఊర్వశి పక్షము చెప్పిన రంభకుఁ గోపము. నిష్పక్షముగాఁ జెప్పినను నెవరిపక్షమునకో జయము కాకపోదు గదా ! ముని నగుటయేకాక పరమవిరాగినిగూడ నయ్యు నీ సంగీత విద్యాకారణమున నీలంజయల మోహాటమున కించుక లోఁగవలసినవాఁడ నైతిని. అట్లగుటచే నెట్లో వీలైనంతలో నిరువురను సంతోష పెట్టుటకే యత్నింతుఁగాక. (యోచించి) ప్రస్తుతము వీండ్లు తమకు జయము నభిలషించి మాత్రమే యీ పన్నుగడ పన్నియుండరు. ఈవ్యాజమునఁగాని యితరుల నిటకుఁ బ్రవేశింపఁజేయ వీలుగాదని యెఱిఁగి యిట్లు కల్పనచేసియుండుదు. అందులోఁ గలహాశనుఁడనగు నన్ను రప్పించినచో నేనోయధ్యము పాసఁగుననియు నందు దైవపశమున వజ్రినాథుని నాశనము ఘటించినచోఁ దమ్మును జెజుసాలనుంచినందులకుఁ బ్రతికార మొనర్చినట్లగుననియు నీలంజయలయూహ కావచ్చును. భవతు, వీండ్రయంద్దేశమే సఫలమగు

గాక. (ప్రకాశము) సరియే, మా రాకకేమి? ఇప్పుడు మీ ప్రభువే మా స్వర్గమునకుఁ గూడ రాజుగా నుండెనుగదా. రాజధానియగు మీపురమునకు మేము రాక యెట్లుమానుదుము?

శుభ్ర— దేవా ! అదిగో ! అంతఃపురము. వారే విద్యార్థినులు.

(యథోక్తముగా చంద్రవతీగుణవతీప్రభావతులును మఱికోందఱు కన్నియలును, రంభోర్వసులును బ్రవేశింతురు.)

రంభోర్వసులు— (నమస్కరించి) దేవర దర్శనలాభ మింతకాలమునకుఁ దటస్థించినది.

శార— మనోవాచాఫలసిద్ధిరస్తు. (రంభనుద్దేశించి) నీవు నాఁడొకపరి కన్పట్టితివి. ఊర్వశిని జూచి చాలఁ గాలమైనది.

ఊర్వ— చిత్రము, స్వర్గము వదలినతరువాత, మరల నేఁడే తమ దర్శనభాగ్యము.

రంభ— (రాకన్నియల నుద్దేశించి) ఆమ్మా ! పరమగురువులకుఁ బూజాపురస్కారములను నిర్వర్తించుడు.

(ముగ్గురు రాకన్నియలును యథోక్తముగా నాచరింతురు.)

శార— రాకొమిలెరా ! మీ వినయవిధేయతలకు మామనము మిగులసంతసించె.

గీ. గానవిద్యాభివృద్ధియుఁ గలుగుఁగాక
కలుగుఁగావుత మనుకూల కాంతసిద్ధి
యదియు నచిరకాలమ్మన నమరుఁగాక
మేలగునుగాక ధరణికి మికతమన.

ప్రభా— (తనలో) మహానుభావులు. వీరివాక్యము తప్పదు. కావున నోహృదయమా ! ఊఱడిల్లు మూఱడిల్లుము.

రంభ— తమ యాశీర్వచన మీ భర్తృదారికలు శిరసావహించుచున్నారు.

శార— (రంభోర్వసుల నుద్దేశించి) మహారాజు నన్నిటకుఁ బిల్వబంపిన యశము మీరెఱిగినదేకదా ?

ఊర్వ— శిష్యురాండ్రు ద్వారమున మామా విద్యాపాటవమును నిర్ణయించి మమ్మును గౌరవించుటకు రప్పించినారు.

శార— ఈ మూగురకును గ్రంథము సమముగనే యయినదా ?

రంభ— చిత్రము.

శార— ఏదేని పల్లవి విచ్చిన స్వతంత్రముగా జాగాచేసికొని పాడగలుగుదురా ?

ఊర్వ— చిత్తగించెదరు గదా !

నార— అగుచో నొక పల్లవిమాత్ర మిచ్చిచూచెదను. తారతమ్యపరీక్ష కీ మాత్రము పరీక్షించినఁ జాలును. ఈ క్రిందిపల్లవిని, తోడిరాగములలో రూపకతాళములలోఁ గొన్ని యావృత్తములు పాడింపుఁడు.

పల్లవి.

తత్త, దిమిత, దింది, యని, సదా, శివుఁడాడినాఁడె, తత్తదిమిత దిందియనిసదా !

రంభోర్వసులు— అమ్మలారా ! వింటిరా ? గురువయల యాదేశము. ఇట్టి పట్టున స్త్రీ జనసహజమైనను లజ్జ నుజ్జగించవలయును జాఁడీ !

రాకన్నియలు— (మిన్నకుందురు.)

నార— ఆలస్యమెందులకు ? పారంభింపుఁడు.

పరభా— (తనలో) విరిహవేదనాదోదాయమానమృగు నామనమృత కొక్క ప్రమ్యున్నామరాగముచక్కఁ డిక్కిన రాగములుగాని తాళములుగాని స్ఫురించుటయే లేదు. ఇట్టియవస్థలో నే నేమి పాడఁగలను ? నేఁడు నా యుపాధ్యాయురాలికి నాకతన ననమానము ఘటించునేమోకదా ? ఈయంశము నెఱిగినచో నాపె నన్ను నేఁడు పరీక్షాస్థానమునఁ బ్రవేశ పెట్టుకొనకయేపోవును. ఈ నారహస్య మీపె కెఱిగించుటకు మీలు గాదుగదా ? ఇందుపాయమేమి ? (విచారించుచుండును.)

చంద్రవతీగుణపతులు— అక్కా ! పల్లవి నారంభింపుదనూ ?

రంభ— (ప్రభావతి నుద్దేశించి) అమ్మా ! సంశయింపకుము ప్రారంభింపుము.

ప్రభా— (ఆరంభింపఁబోయి, మరల సంశయించును.)

నార— అమ్మాయీ ! సంశయింపకుము. నీకుఁదోచినట్లు గతి నేర్పఱచుకొనుము.

రంభ— స్వామీ ! సిగ్గుచే వెనుదీయుచున్నదేకాని వేటొకటిగాదు. సర్వజ్ఞులగు తమ కెఱుఁగనిదేమున్నది ? “నగము చచ్చి సంగీతము, సంతయుఁ జచ్చి హాస్యమును గదా !”

నార— ఊర్వశీ ! నీశిష్యురాండ్రేని ప్రారంభింపవచ్చును. ఆపెయే మొదలిడవలయునను నియమము లేదు.

ఊర్వ— నెలనైనచోఁ బారంభింపఁజేయుదును. కాని శ్లేష్ఠానుక్రమమును దప్పింపరాదని సంశయించుచున్నదానను.

రంభ— స్వామీ ! ఊర్వశి చెప్పినమాట యుక్తిసహము. ముందు నాశిష్యు

రా లే ప్రారంభించును. (ప్రభావతిదిక్కు) అమ్మా ! సంశయింపకుము. ప్రారంభింపుము. పల్లవిని వింటివకదా !

ప్రభా—(ప్రారంభింపఁబోయి మరల మాని తనలో) ఏమో, నామనము నెన్ని గతుల బలిమాలినను విషయాంతరముమీదికిఁ జనకున్నయది. ఈ పల్లవి కన్న నా మనోహరునికి సంబంధించిన యర్థముగల వేటొకపల్లవియైనచో నాహృదయము దానిపైఁ బ్రసరించెడినేమో కాని, సర్వజ్ఞఁడయ్య నామని కట్టియూహ తోఁచకుండుటయు నాదురదృష్టమే.

నార— రంభా ! నీ శిష్యురాలి కీ పల్లవిగతి స్ఫురించినట్లు లేదు సుమా !

శిష్య— (తనలో) నాకిది ప్రియము, నాకిది ప్రియము.

రంభ— దేవా ! దేశర క్రొత్తవారగుటచేఁ దమనన్నిధిని గొంతెత్తి పాడుటకుఁ గొంతుచున్నది. అంతియకాని తాము నెలవిచ్చినట్లు స్ఫురింపక కాదు. (ప్రభావతి నుద్దేశించి) అమ్మా ! మనీంద్రులవారు మజ్జియొకలాగు భావించుచున్నారు. కావున నీక జాలము మానుము.

ప్రభా— (కంతము నవరించుకొని మిన్నకుండి తనలో) నా చిక్కు నాది ఈపె తొండర యీపెది. పాపము ! మిక్కిలిగ శ్రద్ధచేసి నన్నుఁ దయారుచేసినది. నావలనఁ దన చేసిన కృషి కీమెకుఁ బ్రతిఫల మవ మానముడిక్క వేటు కనుపట్టుటలేదు. నాకు బుద్ధిసావ్యస్యము లేదు. నే నేమి నేయదును ? “స్వస్థే చిత్తే బుద్ధయ స్సంభవంతి”.

నార— ఏమి రంభా ! ఈపల్లవిని మాని వేటొకపల్లవి నివృంధువా ?

రంభ— చిత్తము. దీనిగతి నా శిష్యురాలికి స్ఫురింపలేదను కారణమున నట్లు తమరు మార్చనక్కఱలేదు. కాని వేటొక కారణమున మార్పవలసి యున్నది.

నార— ఆకారణ మెట్టిది ?

రంభ— సర్వజ్ఞులరు తమకు మాబోటులు విన్నవింపవలసినది లేదు. అయినవ మన్నింతురేని మనవిచేసికొందును. నవనవోన్మేష యౌవనలగు కన్య యలు తఱచు ప్రధానవైషత్యముగా మన్మథునారాధించుచుఁ దదితరచ్చ తమలయొడ నంతిగ నాదరములేక యుండురనుట క్రొత్తనంగతి కాదు అందులో స్వరారాతి యగు శివునియొడల నెట్టికన్నియల కాదరాభాషు కాక కొండొక వైరముగూడ నుండవచ్చును. తమరిడిన పల్లవి శిష్యుని ప్రధానముగ నుండుటచే మా ప్రభావతి యాపల్లవి వారంభింపఁ గొంతు చున్నదని నాయూహ.

నార— (తనలో) జౌరా, యీ ముదిలోత్తుకూతు సత్వేష్టపాటవ మేంత
దూర మెగబాగినది !

జూర్వ— దేవా ! చిత్తగించితిరా ? తనశిక్షలోపము నీపె యెట్లు సమర్థించు
కొనుచున్నదో ! ఈయూహ యుత్ప్రేక్షమాత్రముకాక నిక్కమేయైనచో
నాశిష్యు రాండ్రును నిప్పట్లఁ గొంకపలసియే యుండును గదా ?

నార— ఆ ! నీవనినట్లే. (రంభ నుద్దేశించి) ఏమిరంభా ! నీవిందుల కేమందువు ?

రంభ— (తనలో) జూర్వశి నాపన్నగడను బూర్తిగా ఖండించినది. ఇంక
నుపాయమేమి? (యోజించి) ఇట్లుగఁగాక (ప్రకాశము) దేవా ! సామాన్య
దృష్టితోఁ బరిశీలించినచో నూర్వశియాడినమాట యుక్తిసహముకాక
పోదు. కాని విశేషదృష్టితోఁ బరిశీలించిన దేవరచిత్తమునకే సర్వమును
విదితము.

నార— (తనలో) రంభయాడినమాట కిప్పట్ల నర్థమేలేదు. కాని యొకవిధమున
యోజించినచో నర్థముకలదు. కాని ప్రభావతీహృదయరహస్యము రంభ
కూడ నెఱుఁగుననుకొనుట కవకాశములేదు. అది శుచిముఖియును, ప్రభా
వతీ ప్రాణసఖులలోఁ గొందఱును దక్క నొరులెఱుఁగరనుట సత్యము.
ప్రస్తుతము ప్రభావతీ యన్యాయ త్రచిత్రయయి యున్నమాట వాస్తవమే.
కాని రంభ యాయంశ మెఱిగికాకపోయినను యాదృచ్ఛికముగాఁ
బన్నిన యీ పన్నగడ దాని యుద్దేశమునకు మించి పనిచేయుచున్నది.
స్మరాపరావతారుడగు ప్రద్యుమ్నుని ద్వికరణశుద్ధిగాఁ బఠిగా నేర్పఱు
చుకొని తత్ప్రవాగమమును వేచియున్న ప్రభావతీకిఁ దదరాతియగు శివుని
యెడల ద్వేషమునుట కడుంగడు యుక్తిసహమే. కాని యీ గుట్టునెఱుఁ
గని రంభనోటినుండి వెలువడిన యీవాక్యము గ్రుడ్డివానిచేతి తొయిగా
నున్నది. ఇప్పటికి రంభ యిట్లు తప్పికోదలఁచినది. కాని యీదృశా
వస్థలోనున్న ప్రభావతీ కిపుడు వేటొకపల్లవి పాడుటకూడ రుచింపనే
రుచించదు. అయినను నాపె మనోరథమున కనుకూలించు తెఱఁగునఁ
గల్పించి పల్లవి నొనఁగెదను. (ప్రకాశము) జూర్వశి ! నీవాదము కాదన
రాదు. కాని “మాటకు మాట తెవులు, నీళ్లకు నాఁచు తెవులు.” వేటొక
పల్లవి నిచ్చుటకు నీ వంగీకరింపుము.

జూర్వ— దేవరచిత్తమున కన్యథా మనవిచేసికొనుటకు నే నెంతటిదానను.

నార— రంభా ! ఇదిగో, మఱియొకపల్లవి. దీని, నిచ్చవచ్చినతాళము, నిచ్చ
వచ్చిన రాగము నేకరించి పాడనిమ్ము.

పల్లవి. ప్రద్యుమ్నజనక, పాలింపరావే

ప్రభా— (సంతోషమునాఁపికొని తనలో) హృదయమా ! నీ వికారము నొక్క మాటుగా బయల్పఱచెదవేని నికముందుఁ గాదగిన నీవాంఛకు విఘ్న మేర్పడఁగలదు నుమా ! తొందరపడకుము, సుధామధురములగు ప్రియ నామాతృరమలచేఁ జిన్నితమగు నీపల్లవిని నాచేఁ బాడించి నాయుపాధ్యాయురాలికి మాటవక్కింపుము. (పల్లవి నెత్తికొనఁబోయి, మాని తనలో) ఈ నారహస్యము నిక్కడి రంభోర్వశ్యాదులు పలువురెఱుంగకున్నను నాప్రేముడి చెలికత్తియలలోఁ గొండఱును, ముఖ్యముగా దివ్యజ్ఞానసంపన్నుడగు నిమ్మహామనియు నెఱుంగుదురునుట ధృవము. వెనుకటి పల్లవిని బాడక దీనిం బాడినచో నన్న వీరు లఘుహృదయనుగా భావించి యెల్లదమాడుదురేమోకదా ! (యోజించి) బాగుగ యోజించి నచో నవసరమువడినఁగాని దివ్యజ్ఞాన ముపచరింపదు గాక. అట్లేకానిచో నీ దేవతేశ్వర్యముగళమునకుఁ గూడ నాగుట్టు విస్వప్రపదపలసినదియే. ఇందేమిగతి? (మిన్నకుండును)

రంభ— (తనలో) ఈ పల్లవి నెత్తికొనుటకుఁ గూడ నీపె కొంకుచునేయున్నది. కారణ మేమైయుండునో? విద్యావిషయమున నీపె కించుకయు లోటు లేదని నాకు బాగుగఁ దెలిసిన యంశమే. ఏమైనను నేఁ డీపె మనము స్వస్థముగా లేదనుట నిక్కము. కావున నిప్పటి కెట్లో సురుగుట కింకొక యుపాయము నాలోచించుకోవలయును. (యోజించుచుండును)

నార— ఏమి, రంభా ! ఈపల్లవియెడల నీవు మున్ను చూపిన శంక లేదుగదా! దీనినిగూడ నీ శిష్యురాలనాదరించినటు లున్నదే! కారణ మేమి?

రంభ— (తనలో) నాకుఁ బ్రియము, నాకుఁ బ్రియము.

రంభ— (తనలో) ఇప్పటి కిట్లు దాఁటికొందునుగాక. (ప్రకాశము) స్వామి! దేవర సర్వజ్ఞులు. తమకు మాబోటులు బోధింపవలయునా? ఈపె రక్షశ్చక్రవర్తి కుమార్తె. మీరొసఁగిన పల్లవి రాక్షసారాధిపక్తి ప్రబోధకము. అందుచేఁ గొంకుచున్నట్లు నా తలఁపు.

నార— (నవ్వి) నిజమగుఁగాక, కాకుండుఁగాక. నీవు బొంకినను నయ్యది టుక్కున సరిపోయినది. మఱియొక పల్లవి నిమ్మందువా?

రంభ— ఇంతకుమున్ను చూపిన దొసఁగుకన్న నిప్పటి దొసఁగు యుక్తి యుక్తముగ నుండుటచే నీపల్లవిని మార్చుటకు నాకును సభిమతమే.

రంభ— (తనలో) వేటొకపల్లవి నేని ప్రభావతి పాడి నేఁడు నాకు మాట దక్కించునో, లేదో? చిత్త మస్వస్థముగానున్నపు డదిమాత్రము పాడ నుంకించునా? ఇంతకు నీపె చిత్త మస్వస్థమగుటకుం గత మేమో? ఈ

యాంకము సామాన్యజ్ఞానమునకు గోచరించునట్లు లేదు. దివ్యజ్ఞానసాధ్యముగాఁ దోచుచున్నది. కావున దాని నుపయోగింతుఁగాక. (ధ్యానము నటించి) అయ్యో! యెంత మందభాగ్యురాల నైతిని! ఈ దిక్కుమాలిన రిక్కసిముంఠకొడుకుల సంపర్కపు దోషముచే నాకు దివ్యజ్ఞానసామర్థ్యము నశించినది. (విచారముతో) అవును. అట్టి దివ్యలోక నివాసమే పోయి, యిట్టి దుర్దశ చేకూరినపుడు దివ్యజ్ఞాన నాశమునకై కుందిన నేమి లాభము? ప్రస్తుతము తప్పికొనుట కుపాయము యోజింతుఁగాక. (అలోచించి, పృథావతి యొడలిపైఁ జేయివైచి) ఈ యుపాయమువలన నేటి కీ పరీక్షయే నిల్చిపోగలదు. (ప్రకాశము) అక్కా, యూర్వశీ! ఇటు రమ్ము. పృథావతియొడలి వేడిమిని బక్షింపుము.

ఊర్వ— (దగ్గఱకు వచ్చి యొడలిపైఁ జేయివైచి) మితిమించిన కాఁకగానున్నది. పాపము! జ్వరము తగిలినదేమో! (నారదుడికై) ఏమి యజ్ఞ?

నార— (తనలో) పాపమీ యమాయికురాలు తనంతటఁ దానే నేటికి యాంకము నుపరమించువలయునని నన్నుఁ గోరుటకు సంసిద్ధురాలగుచున్నది. ఈ పృథావతికి మదనజ్వరము బాధించుచున్నదను నంశ మీపె యెఱుంగదు. అవును, జ్వర మెట్టిదైనను బ్రస్తుతాంశమున కంతరాయమేకదా! (ప్రకాశము) నేటి కీ పరీక్ష నాఁపుమందువా?

ఊర్వ— దేవర యట్లనుగ్రహించితిరేని మహాప్రసాదమే.

నార— ఏమి రంభా! అబులూనరింపుచుమా?

రంభ— (వినయముతో) మహా ప్రసాదము. సెలవొసంగినచో నీపె నుపచారార్థ మంతిపురికిఁ గొంపోయెదను.

నార— రఘాన్తు.

(పృథావతియుఁ జెలులును రంభయు నిష్క్రమింతురు)

ఊర్వ— దేవా! నాకుఁగూడ సెలవొసంగుఁడు.

నార— మంచిది.

(ఊర్వశి నిష్క్రమించును)

పరిచారిక— మునీంద్రా! మరల నీ పరీక్షాసభ యెప్పటికి మార్చితిరి?

నార— మీ రాజుగా రెపుడేర్పఱచిన నపుడే యగును.

పరిచారిక— అంతదనుకఁ దమ రిచ్చట నిల్చియుందురా?

నార— రాక్షసేంద్రుని యభిప్రాయము ననుసరింపక తీరదుకదా !

పరి— చిత్తము. తాము సర్వపములు. కాన మాబోట్లతోఁ గూడఁ జనవిచ్చి మాటలాడుదురు. అనుజ్ఞయైనచో నీ దాసి తమతో నొక విన్నప మాట రించుకొనున్నది.

నార— అది యేవో తెలుపుము.

పరి— చిత్తము. మా యీ భర్తృదారికలకుఁ బెండిలియైనచోఁ జూడవలయు నని మా కెల్లరకును మిక్కిలి కుతూహలము. వీర లిరువురకును దగిన వరులను దా మెక్కడనేనిఁ దిలకించిన యువసముదయమున నున్నచోఁ దెలుపఁగోరెదను.

నార— (నవ్వి) మీ రాక్షసనేత స్వయంపర మేర్పఱచినచో నెల్లరును జనుఁ జెందురు. అంధు స్వామిరూపవరుల నేరికోపచ్చునుగదా ?

పరి— చిత్తము. తాము సర్వజ్ఞులు. తమకు గోచరింపని యంశము లుండవు. కావున మనవిచేసుకొంటిని.

నార— (తనలో) నేనిదివరలో నూహించిన యంశమునకు దైవచోదితురాలై యీదాసి యుపోద్ఘాత మారంభించినది. కావున వీరిలో నొండొరుల సందర్భ మొందొరులకుఁ దెలియకుండునట్లుగా భద్రపఱచి దీనితోఁ గభాచీజమును బ్రస్తావింపవలయును. (ప్రకాశము) కానిమ్ము. నే నీయంశమును గూర్చి యోజింపుచుందును. ఇంతలో నీవు వీరిని గురుజనసన్నిధికిం గొంపోయి మరల వత్తువుగాక.

పరి— (యథోక్తముగా నాచరించి) స్వామి ! యేమియాజ్ఞ ?

నార— (తనలో) ఈముదుసలిది యీ దేవరహస్యమును విషదనుక నన్ను నదలదు. (యోజించి) చలినీళ్లకు వేడినీళ్లు తోడనునట్లు ప్రభావతీప్రద్యుమ్నకథ కిక్కడ కొంత తోడవచ్చును. కావున దీనికిం తెప్పదు. (ప్రకాశము) నీకోరినయంశము దేవరహస్యములలోనిది. స్త్రీస్వభావమునంతేని బయటఁబెట్టితివేని దేవకార్యమునకు భంగము వాటిల్లును జూమా !

పరి— (నవ్వి) దేవర సర్వజ్ఞులు. నా మనోదార్థ్యము మాత్రము గుఱుతెలుగఁ కుందురా ? సర్వథా భద్రపఱచి మీమెప్పు నందెదను.

నార— ద్వారపతీపురి నెఱుంగుదువా ?

పరి— ఎఱుగకేమి ? చూడలేదు గాని, తల్లిచు వినుచున్నదియే. యదువంశ.

తిలకంబగు. శ్రీకృష్ణభగవానుని విచిత్రచరిత్రమున కాలవాలంబగు నవ్వు
తనము నెఱుంగనివారే లేరని నే ననుకొనియెద. కడమ నెలవిండు.

నార— ఆయనఘని కెందఱో భార్యలును గొమరులును గల రనియు నీవు
వినియేయుంచువు. కావున విస్తరింపను. అక్కొమరులతో గదసాంబూ
లను నిరువురు యదుకుమారులు మీభర్తృదారికలకు భర్తలు కాఁగలరు.

పరి— స్వామీ ! తాము నెలవిచ్చిన సంగతి యమోఘమని నాకుఁ బరమ
విశ్వాసముండియును తేజస్తిమిరన్యాయమునఁ బ్రవర్తించు రక్షోరాతి
రక్షశ్చక్రిపర్తులు వియ్యంతు లెట్లగుదురోకదా యని సందియము మితి
మీటి బాధించుచున్నయది. దీనిం బాప వేడెదను.

నార— మొదటనే చెప్పితినిగదా, యిది దేవరహస్యమని ; మరలం బ్రశ్నించెద
వేల ? ఈ ప్రపంచ మహామాయానాటకమున మీ రాకొమిరెల పరిణయ
భాగ మొకయంతర్నాటకముగా నుండెడిని. ఆచిరమృతన సర్వము
నీకునుభూతము కాఁగలను. ఇప్పు డింతకన్నఁ జెప్ప వలనుపడదు.

పరి— చిత్తము. నెలవు. (నిష్క్రమించును.)

నార—(తనలో) రాక్షసేంద్రుండు తనకొమిరెల విద్యాతారతమ్యము నుం
నా రాకకై వేచియుండును. (పరిక్రమించి) అదిగో, రాజమందిర
ద్వారము.

దోనానికుండు— (ప్రవేశించి) మునీంద్రా ! మా తోడు మీరాకకై వేచి
యున్నవాఁడు.

(అంత వజ్రనాథుండు సపరివారముగాఁ బ్రవేశించును.)

నార— ఇదే వచ్చుచున్నాఁడను.

దోనా— ఇటు దయచేయుండు. ఇటు దయచేయుండు.

వజ్ర— (సగౌరవముగా లేచి) మునీంద్రా ! ఆ యాసనము నధిష్ఠింపుండు.

నార— (ఆసనమునఁ గూర్చుండును.)

వజ్ర— మునీంద్రా ! మీరాకవలన మేమెల్లరమును ధన్యులము.

నార—(తనలో) ఇతఁడు దేవతారాతియయ్య దేవముననగు నాయెడల నింతటి
గౌరవమును జూపుట యక్కజము. (యోజించి) అవును. ప్రస్తుత
మితఁడు గానవిద్యాధురంధకుండనను హేతువున నన్నింత ప్రేమగాఁ
జూచుచుండవచ్చును. “విద్యాకొనర్వత్యి పూజ్యతే” కనుక దీనివిషయ

మన శత్రుత్వ మంతబాధకము గానేరదు. (ప్రకాశము) నీకుంగల గానవిద్యాభిమానమునకు నాకు మిక్కిలి సంతోషము.

ప్రజ— స్వామీ! మీరు దేవతాపక్షపాతులరయ్య నామాటం బాటిచేసి నాకొమిరెల కెద్దియం బరీక్షింప నేతెంచుట తమ సర్వసమత్వమును వేనోళ్ల నుద్ఘోషించుచున్నది.

నార— (తనలో) నేనును దేవకార్యాధిపతియే యేదేని రంభము నారయు మన మ్ముతో నీయవకాశమున నిట కరుదెంచినవాడనే. (ప్రకాశము) అను రేంద్రా! మరామరశబ్దములయందలి పరస్పర వ్యతిరేకముకతన మీలో మీర లనోన్యశత్రువులయిన నగుదురుగాక. కశ్యపుఁడు మా మునుల లోనివాఁడగుటచే దదపత్యభూతులగు మీ రెండు తెగలును మాకు నొక్కరూప యగుటలో నాశ్చర్యమేమున్నయది.

ప్రజ— చిత్తము. తమ సమర్థనము చక్కగా నున్నయది. ఇదియునుంగాక మామా విరోధములు పరస్పరబాహుబలప్రయుక్తమృలు. తామె, కేవలము శాంతిధనులు. తమ హృదయమున కిట్టిపట్టున జోక్యమే యుండదు.

నార— (తనలో) “కేనై తే మునినేగాని తిరుగ నేసి పొడువు” మన్నట్లు మాకు జోక్యములేని యుద్ధములే యుండవు. మాకు నీవంటి జగదుపప్లవకార కులను వధింపఁజేయుటకూడ నొకతపమే. (ప్రకాశము) అంతే. నీయూహ కడుంగడు యుక్తియుక్తము.

ప్రజ— స్వామీ! ప్రకృష్ట్యరాండ్ర గానవిద్యాభ్యసనముం బరీక్షించితిరికదా! అందు రంభార్చనులలో నెవ తెకుఁ దాము జయమొనరితిరి?

నార— వాండొరువురును సమర్థురాండ్రే. ఒక్కతె కొకభాగమున, వేటొక్కతె కింకొకయంశమున, నెక్కుడు ప్రతిభ కర్ణియుండినను మొత్తము మీద నొకరి కొకరు తీసిపోరు.

ప్రజ— అవిషయమిదివఱకే జగత్ప్రసిద్ధమైనదగుటచే నిపుడు కొత్తగాఁ దాము నిర్ణయింప నక్కఱలేదు. పరిస్తుతము శిష్యురాండ్రంబట్టి జయ మెవరిదో నిర్ణయించుటయే తమకు ముఖ్యకర్తవ్యము.

నార— రాకొమిరెలును దెవ్వతేటలలో నొకరికొకరు తీసిపోఁగూడదు.

ప్రజ— తాము ప్రత్యక్షముగఁ దెలిపించియుఁ బరోక్షముననున్న వారివలె నభిప్రాయ మొనఁగుచుంటిరేమి?

వార — ఇందునుగూర్చి నేడు పరీక్ష జరుగలేదు. కావున ననుమానప్రమాణము శరణ్యము కావలసినచిన్నది.

పజ్ర — పరీక్ష జరుగకుండుటకుఁ గారణమేమి ?

వార — రాకొమిరెలుగదా ! నేడు నీకొమిరెకుఁ గొంచెము మనస్సాస్పద్యము తక్కువగావుంటుచే నభుతేపు భరుగవలసినదయ్యెను.

పజ్ర — చిత్తము. ఎట్లో శిష్యురాండ్రు ననుగ్రహించి తా మంతదనుక నియోజ విచ్చేసి పరీక్షించి యింకనుంగల లోటుపాటులను బూర్తిగావించుటకు వలసగు నుపాయముల నుపదేశింపఁగోరెదను.

వార — రాక్షసచక్రవర్తి ! విద్యయనునది కేవలము గురూపదేశముమాత్రమున సిద్ధించునదికాదు. ప్రప్రథమమున గురూపదేశ మనసరమే. కాని పిమ్మటఁ బలుపురవలనఁ బలుసంగతులను నేర్చికొనవలసియుండును. అది యంతఃపురచ్చారిణుల కగమ్యమేకాక యనుచితముగూడ నగుటచేఁ బ్రస్తుతమంతటితోఁ దృప్తిపడుట యుక్తము.

పజ్ర — గానవిద్యాధురంధరులని పేరునడసినవారిశెల్ల నిటుకు రప్పించి వారివారి నైపుణ్యములను దిలకింపఁ జేయవచ్చునుగదా ?

వార — (తనలో) పోతుటిఁగకేనిఁ దనయాజ్ఞలేక చొరరాఁగూడని యీ పురము నేటికి గానవిద్యాధురంధరులశెల్ల నివాసము కాఁదగిన దినము లాసన్నమగుచున్నవి. “బుద్ధిఁకర్మానుసారినీ” “వివాశకాలే వివరీత బుద్ధిః” ప్రద్యుమ్నము లీ నెపయ్యున నిష్కరము ప్రవేశించి రంగ్రహారసి వీని వధించుట కిఁక నేమి సందియము ! (ప్రకాశము) “రాజు తలఁచిన దెబ్బలకుఁ గొదవా?” అటులానర్చినచో నీ రాకన్నియల భరతవిద్య కొలఁది దినములలోఁ బరమోచ్చస్థానము నలంకరింపఁగలదు.

పజ్ర — (స్మృతినభినయించి) కొలఁది దినములకిందట నొక నటప్రకరుఁగూర్చి యు, నతని నాటక సమాజముంగూర్చియు వినియుంటిని. వానిపేరు భద్రుండట ! ఏడుదీవులయందును నతఁడు నిరాఘాటుండై చరియించుచున్నాఁడట ! అతని నిటుకు రప్పింపవలయునని యనుకొనుచున్నాఁడను. ఇందులకుం దమ రేమనియెదరు ?

వార — (తనలో) ఓహో ! శుచిముఖి యప్పుడే తన నాటకమునకుఁ బరిష్టావన కావించి యుంచినదే ! ఇఁకనేమి, సురపక్షమునకు శుభదినములు సమీపించినట్లే. (ప్రకాశము) భద్రుని పేరు భూలోకమునందేకాదు, స్వర్గము నందును వ్యాపించినది. తప్పక యాభరతపుత్రుఁ డిటుకువచ్చి కొన్ని

నాటకములు ప్రదర్శింపఁదగినవాడే. ఇయ్యది మీకొమిలెలకు సర్వథా యభివృద్ధి మాచకము.

వజ్రి— ముసీందా! ఆ కుశీలవాగ్రణి కవితఁగూడఁ గడుం జక్కఁగ నల్లువాఁడటకా?

వార— (తనలో) ఆతఁడు కవిత నల్లువాఁడో కాఁడో కాని నీకు విధిగా నల్లువాఁడగుటకు సందియములేదు. (ప్రకాశము) కవితాశక్తి లేనివాఁడు నాటకమాత్రధారపదవి కెట్లు తగియెడిని?

వజ్రి— ఇదిగో, తప్పక యిప్పుడ యతనిరాకకై లేఖం బుత్తెంచెద. ఆతఁడు నాటకములు ప్రదర్శించునట్టునఁ దామకూడ నిటకు దయచేయ వలయు నని యభ్యర్థించెదను.

వార— ముఖ్యముగా నట్లే కావించెదను.

వజ్రి— ఎవఁడురా, యక్కడ ? కుచిముఖిని దిలఁచికొనిరమ్ము.

దొవారికుడు— (ప్రవేశించి) చిత్తము.

(నిష్క్రమించి కుచిముఖితోఁ బ్రవేశించును.)

కుచి— దేవరకు జయమగుఁగాక ! నన్నెందులకుఁ దిలపించితిరి.

వజ్రి— నీవానాఁడు మాతోఁ బ్రసంగవశమునఁ బ్రశంసించిన భద్రుఁడను నట శిరోమణి యిప్పు డెచ్చటనుండెనో యెఱుఁగుదువా ? మాయాజ్ఞ నాతనికిం జెప్పి యిటకు శీఘ్రమున రప్పింపఁగలవా ?

కుచి— (తనలో) పీసికి వినాశకాలమును, ప్రభావతికిఁ గళ్యాణకాలమును దానైనట్లున్నది. నాకుఁ బ్రియము. (ప్రకాశము) దేవర యన యన్నచోఁ దిదశేంద్రులు నైతము శిరోమణ్యుగ గౌరవించునపు డీనటుఁడన నేపాటి? తప్పక వచ్చియేతరును. మీవంటివా రాతని నైపుణి వారనినచో నతని విద్వియకు సాధక్యమొచ్చును. ఇక్కతన నక్కుశీలవాగ్రణి ప్రద్యుమ్నం డగుటకూడఁ దటస్థించు.

వార— (తనలో) ఓసీ, వరాకీ! నీక్షేపపాండిత్యము కొండొకనేపు గట్టికెట్లుము. కార్యకర్మతుకత్వమున కొకప్పు డీస్థిప్రవాప్తురీ కారణమైనఁ గావచ్చును.

వజ్రి— ఆతని విద్యావైశిష్యము మా మనమునకు నచ్చినచో నతని కోరిక యెట్టిదేని నయ్యదిఁకేర్పటకు మా కభ్యంతరమండదని నీవు చెప్పవచ్చును.

చి— నేఁ జెప్పకమున్నే యతఁడు తమ యాదార్యమును వినియుండును. తమకుం గల కుతూహలాదికమును నేనును విశదపఱచి తోడికొనిరాఁ గలను. నా కాజ్ఞ యొసంగుఁడు.

చ— నీకు శుభమగుఁగాక, పోయిరమ్ము.

(శుచిముఖి నిష్క్రమించును.)

జి— మునీంద్రా ! నాటకశాలలఁ గొన్నింటి నీ కొటలోఁ గట్టించియుంటిని. అందు పలయు పరికరమ్ము లవ్వారిగా నేకరించియుంచితిని. తా మొక్క పరి చిత్తగించి సంపాద్యమ్ము లేవేని యున్నచో సెలవియ్యఁ గోరెదను.

నాద— అట్లే చూతము, పద.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గ ద్య

ఇది శ్రీ ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపఁబడిన
ప్రభావతీత్రద్యుమ్న నాటకమన దృతీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరజేవతామైసమః

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము

చ తు థాం క ము

(అంతర్నాటకము)

నూత్రధారుడు— (ప్రవేశించి) నేడు పెందలకడ నాటక మారంభించుట సి యుండునని యానతిచ్చియు నిందనుక రక్షణవిధుఁడు కొల్విన శేల రాకుండెనో? (దెసలు పరీక్షించి) అదె సపరివారముండె రక్షణవిధుఁ డొక్కడెనను, నుచితపరివారముతో నంతఃపురము వేటొక దెసను బ్రవేశించుచున్నాడు. ఇంక గర్భవ్యమన కుపకరిమించుటయే యుక్తము.

(నిష్క్రమించును.)

(యథోక్తముగా వజ్రనాభాదులును, అంతఃపురమును బ్రవేశించును)

నాం ది

గీ. ఓషధీట్పిత్రలేఖామహాచితుండు

నాణధృతవిష్ణులేజుండు ప్రథనభూమి

నెందు ననిరుద్ధుడై జయమెసక మెసంగ

వటలెడి భవుండు మీకు శుభమ్ము లొసంగు.

నూత్ర— (నాంద్యంతమునఁ బ్రవేశించి తనలో) రక్షణకర్త నైదు పృథక్పించెడి నాటకంబునందలి కథ యత్యంతాపూర్వమ్మును గడుఁ జను త్కారజనకమ్మునుగా నుండవలయునని మున్నే కబురంపి యున్న నాఁడు. కావుననే మా భరతాచార్యుఁ డట్టి దొక్కఁడు గల్పించి పాత్రమ్ములకెల్లఁ బంచియిచ్చి సన్నద్ధపఱచి యున్ననాఁడు. (ప్రకాశము) నేడు ప్రదర్శింపఁబోవు నాటక కథ కేవలము క్రొత్తది యగుటచే నించుక దానిం గుఱించి ప్రస్తావించిన పిదప నాటక మారంభింపఁ బడును. ఏతాపన్యాత్ర మాంసగ్రామగుటకు సభ్యులు మమ్ము మన్నింప వలయు. ఈ కథననుసరించిన ప్రధానపాత్రముల కేరికిని నిందు నామము

లుదాహరింపఁ బడవు. కావున నందుంగూర్చి మమ్ముఁ బ్రశ్నింపవలదని ప్రార్థించుచుఁ గథ మొదలిడుచున్నవాడను. ఒకానొక పట్టణరాజు మ్మనఁ ద్రిభువనజేతయై యెందు నెదురులేక విరాజిల్లు నొకానొక సార్వభౌముండు నివసించుచుండు. ఆ పట్టణపు గోట శత్రు దుర్భేదము. ఆ యలఘుని కొక్క కొమరిత త్రిలోకనుందరి కలదు. ఆపెకుఁ బెండ్లి కనువగు వయస్సు ప్రపర్తిల్లుతటి నొకనాటి రాత్రి యొక త్రిలోకనుందరునితో రమించినట్లు స్వప్నంబై, మేల్కొంచిన పిదప నక్కమనుండగుపట్టమికి మిగులం జింతలం జివుకుచుండ నా రాకొమరె చెలికత్తియై యెట్టకేల కా గుట్టెటింగి త్రిలోకమ్ములందలి నుందరపురుషులనెల్లఁ జిత్రించి “ఇందు నీ మానంబుఁ జూఱఁగొన్న పురుషురత్నం బెవ్వరో చెప్పు” మని యాపె నడిగి తుద కాపెవలన నప్పురుషుని హు నెటింగి యాత్మమాయాబలమ్మున నప్పురుషుని నిద్రావస్థాంతర్గతునిఁ దెచ్చి తన భర్తృదారికకు సమర్పించిన కథాంశములం గూర్చి నేటి నాటకము పూర్వవర్తింపజేసి. ఇంద్రప్రధానాంశములు త్రోసివేసి పూర్వధానాంశములు మాత్రము పూర్వదర్శింపఁబడును. సావధానచిత్తమ్ములతో నవధరింపవలయును.

(తెరలో)

ఎవఁడురా, పోతుటిఁగతుఁగూడఁ జొరనశక్యమ్మును నంతిపురమ్మున మాభర్తృదారికకు నేను జిత్రించి చూపుచున్న నుందరపురుషులం గూర్చిన ప్రసంగమ్మును బయటఁబెట్టునంతటి సాహసి ! జాగృత. మాచక్రవర్తితోఁజెప్పి నిన్నేమిచేయించెదనో చూడుము.

నూత్ర— (భయము నటించి) ఓహో ! తాటకాశూర్పణఖాది మాయావతుల కన్న మిన్నయగు ప్రకృతకథానాయికాసవయస్య పూజేశించుచున్నది. కాన నే నిట నుండుటర్హముగాదు.

(నిష్క్రమించును.)

(ఇది పూర్వస్తావన)

(అంత చెలికత్తియలతో రాకొమరె పూజేశించును.)

చెలి— సఖీమణి ! ఈ యువపురుషు నవలోకింపును.

ఉ. ఈ నవమోహనాంగుఁడు సురేంద్రునిపుత్రుఁడు వీనిపేరు పద్మావనరో ! జయంతుఁ డని యందురు చెల్వున సాటిఁజెప్పుచో ధీనిధులెల్ల వీనిని మదికొ గణియింతురు వీఁడు కాఁడుగా, మానిని ! నీదుస్వప్నమున మానము గొన్న మనోహరుం డొగి ?

రాకొమిరె — (అనాదరముగా) మఱియొక చిత్తరువుం జూపుము.

చెలి — (తనలో) ఔరా! జయంతుఁడుంగూడఁ గొఱగాకపోయెనే!

(మఱియొకచిత్తరువుపై గవుసెన దీని ప్రకాశము)

ఉ. కోమలి! వీనిఁ జూడు నలకూబరుఁ డీతఁడు, రంభపంటి స్వ
ర్ణముకు పీఁడు పొణ్ణములప్రాణము, సంపదలందు నెందు ను
న్దాముఁడు శ్రీదత్తత్రకుఁడు గన్యుఁడు మాన్యుఁడు పీఁడు గాఁడుగా,
కామిని! నీమనోధనము గైకొని యేగిన చోరుఁ డమ్రెయిన్ ?

రాకొ — (అనాదరముగా) వేటొక చిత్రపటముం జూపుము.

చెలి — (తనలో) దిక్పతులకొమరులే త్రోసిరాసగుచున్న సందర్భమున దిక్పతు
లంజూపి కాలయాపన మొనర్చుట వృథాప్రయాసము కాకపోదు. కావున
నిక మనుష్యులొకమునందలి సుందరపురుషులం గొందఱుం జూపుట
యుక్తము. (వేటొక చిత్రపటముం జూపి ప్రకాశము.)

మ. నకులం డీతఁడు పీనిఁ జూడు లలనా! నాసత్యతేజంబు వీ
నికి నుత్పాదకమాటచే నొరులు పీనిక బోలఁగాలేరు మా
ప్రికింజెప్పక మఱి పీనితమ్ముఁ డగుమాదేయుం డొకండుండె
(సహదేవుడటమంగూడఁ జూపి)

నిం, వొకఁడుంగాడె? కల న్నినుం గలచుగన్యుం డో చుకోరేక్షణా!

రాకొ — (అనాదరముగా) వేటొక పటముం జూపుము.

చెలి — (చిత్రపటములు తీరుగజేయుచుండును.)

పజ్ర — తమ్ముడా! యింతవఱ కీనాటక సంవిధాన మిట్టివని నిర్ణయింపవలను
గాతున్నను నిప్పటి కియ్యది నేటికాలపు చరిత్రకు సంబంధించినవే
యని స్ఫుటమగుచున్నది సుమా!

సునా — నకులసహదేవుల ప్రసక్తింబట్టి కాలనిర్ణయము తేలుచున్నను, తక్కిన
కేషయ మగమ్యగోచరముగా నున్నయది.

పజ్ర — క్రమముగా నదియును దేలఁగలను.

చెలి — మృదుశౌంగీ! ఈ చిత్రపటముల నవలోకింపుము.

చ. ఇతఁడు కళింగరాజునుతుఁ డీతఁడు మద్రాసరేంద్రపాత్రుఁ డ
ల్లతఁడె విదేశారాజతనయాగ్రణి యాతఁడె నంగభూమివృ
త్సుతుఁ డనవద్యు లిందఱును సుందరు లీశ్వరతాకళాంచితుల్
వితతయశస్సు లిందు నొక వీరుఁడు నీ కలవచ్చినట్టిఁడె ?

— మఱికొన్నిటిం జూపుము.

— (చిత్రపటములను సవరించుచుండును.)

— (అన్నదిక్కి) అగ్రజా! యీ గర్భదాసి యిదివఱ కీ గాకన్నియ కెన్నియో చిత్రపటములఁ జూపించెనుగదా, యిందుఁ బరాక్రమప్రశిత మగు మనరత్నఁ కులమునఁ బూజమైన యుపకులప్రసంగము లేశమును గాన రాకుండుట కేమికతంబో!

— (కోపనూచకమును నగవుతో) నాకును జాలనేపట్టించి యీవిషయము ననే కంక గలుగుచున్నది. కాని యిందుఁ గొన్నియేని చిత్రములు రక్షింపరాజయ్యచులది లేకపోవని నాలోచన సమాధానముఁ జెప్పికొను చుంటిని. ఇంతలో నీకును కంక గల్గినది.

— నాకేకాదు. ఎవరియేని యిటు సందెయము కలుగకమానదు. దీని నిటు లుంతము. ఈ కథాసంగ్రహమున మనుమున్న చెప్పిన కొన్ని యంశ ములచుట్టి చూచిన నీ నాటకము సర్వథా మనల నన్యాయదేశముగాఁ బరిహరించుట కేర్పడినట్లు నాకుఁ దోచుచున్నది.

— (తలపంకించి) దాగుగ నాలోచించితివి. సర్వథా కేవలకల్పితంబగు నీనాటకము మనలం బరిహరించుటలే కిం దుద్రిష్టమిందిరి. (నాటకుల దిక్కి కోర్కెధాప్తహాసములతో)

బోరా, బోరా కుకీలవాపశదులారా! యేటికీ నాటకం

బారంభించితి? క్షేపణి దీక్షితుల వ్యాపింపఁగాఁజేసె? ని

స్వాతంత్ర్య దీనికల్పనయు నీచం కించం జాలింపుఁ డో

హో! రాజ్యుత్పాదకావఁగా పరులులేరో, పైత్యులం చెచ్చటకో!

3— (పటాక్షేపముగాఁ బరివేశించి వినయముతో) రాక్షససార్వభౌమా! మనుమున్న రక్షయ్యుపకులంబుగూర్చి ప్రస్తావించవలసినదని మా భరతా చార్యు లెఱుంగనివారు కాదు. పరిస్తుతపాత్ర నీచస్త్రీయగుకతన నద్దాని కీయాదిత్యులు చెలియకుండునట్లు కల్పించినచోఁ పితృత్వచిత్రమును మీవంటిభాషణలు గని మెచ్చికొందురని యలులొనరించినది మనవిచేసి కొనుచున్నాఁడను.

— (తనలో) ఏమీ, వీని సమయోచితవాచానైపుణి! ఈ తప్పుడుగల్ప నకుఁ గూడఁ గొంత వన్నె పెట్టుచున్నాఁడే! (తమ్మునిదిక్కి పక్కాశము) తమ్ముడా! యీ సమాధానము సమంజసముగాఁ దోచుచున్నది కదా! యిందులకేమందువు?

మనా— అన్నయ్యా ! యీ కుశీలపుడు వచించిన సమాధానము సత్యేతరమే యయినను బ్రక్కతోపయుక్తముగ నుండుటచే యథార్థమేమో యని సంశయింపవలసియున్నది. నిపుణతగలవాండు బొంకెడి బొంకులన్నియు నిట్టివిగనే యుండెడిని.

చ. చదునున మిట్టుపల్లములు చాతురీ వొల్పెడి శిల్పియున్ దురభ్యుదయు లవా స్తవమునెడ నొండొక వాస్తవమున్ భ్రమపూర్వము న్నదులకుఁ దోచునట్లు నరుపంగల రించుక చర్చచేయుచో నది యిదియున్ మదిం దెలియు నద్దమునందలి మోముపోలికన్.

వజ్ర— (యోజించి తలపంకించి) నీయూహ కడుయుక్తియుక్తము. అయథార్థంబైనదానిని యథార్థమనిపింపఁదగు దుర్విదగులును, యథార్థమున గూడ యథార్థముగ నమర్థింపనేరని యమాయకులును బలువు రీ ప్రపంచమున నున్నమాట నిక్కమే. దీని నిటులుంచినను, పరిస్థుతకథావిధానము మన కన్యావదేశముగా నవమానం బొనరించుతలంపునఁ గల్పించునయెదుటనే ప్రదర్శింపఁ బూనుట మిక్కిలి సాహసముకాక మఱేమి? ఇందుల కీమందభాగ్యులేమియుత్తర మొనఁగుదురో? (నాటకులదిక్టైః ఓయీ భరతపుత్రా! ఇందుల కేమిసమాధానముచెప్పెదవు?

మ. కత నూత్నంబుగ నుండునట్టి దెదియో కల్పించి చూపింపుఁడంచతిమోదిమ్మన మేము గోర నది శుద్ధాంతాపచారాత్మక స్థితిలో నుండునటుల్ ఘటించి మము నెంతే హేళనం జేయఁగా మతినూపించి వృథాగఁ జాఁగ నెటులాత్మిక గోర్కిమిక జ్ఞేరా?

జూబ్ర— (తనలో) ఓని యవమానకరంబులగు నీచసంబోధనముల నిక నైరింపవలసినదిలేదు. ఓని నాశనమే కడమగాని తక్కినకార్యము లన్నియు నింతకుఁ జరకాలమ్ముక్రిందటనే గట్టెక్కినవిగదా! ఇకఁ గార్యార్థపధరించిన నా భద్రనామధేయమునకు 'వీర' పదంబుచేర్చి విక్రమింపటకుం దగిన పరిస్థావనము గాలమానన్నవగు కతనఁ ద్రిభువనకంటకుండఁ నీరక్షశక్తిగనర్జియే తెచ్చుచున్నాఁడు. ఇదియుంగాక నే నీ నాటకవ్యాజమునఁ బంధుమిత్రముగా నిట కరుదెంచి యింపు మించుగ నోవత్సర మతిక్రమించినది. నన్నుజూడక యిన్ని నాళ్లు నాతలేదండలును దక్కటి స్వజనమును మిక్కిలి వగలఁ బొనులచుందురు. కానిక పీని వధించి నతీసుతులతో నిజపురిమ్మున కరుగుటయే కర్షణ (యోజించి) ఇంతకాలమ్మునుండి యెన్నండుగాని నాప్రియురాలిలో "ననసరచగునెడల నీతండ్రీని వధించినచో నీవంగీకరింతువా?" అనెను బ్రస్తావించినలేదు. ప్రస్తావించుటయే తడవుగాని యిందుల కాఁచుమ్ము తించుటకు లవమ్మును సందియ ముండఁగూడదు.

ఉ. మున్నహిడింబ వాయుసుతు మోహముమై పరియించి వెంటనే
యన్న హిడింబుఁజంపునటు లానతియాయదె ! భర్తృవల్లభ
త్వోన్నతి ముఖ్య మంగనకు, నొండెదియుకొ సరిగాదు దాని, కిం
కెన్న బనేమి భర్తయెడ నెగ్గు దలంచెడి బంధు నైనచో ?

కావున నే నాపెత్తోఁ బ్రస్తుతాంశమును నుడువుటయే తడవు కాని
యాపె యభ్యనుజ్ఞకుఁ దడవుండదు. ప్రియురాలికడ కరిగి నే నిలు
ఁచుచునందాక నీ మాయానాటకము జరుగుచునే యుండవలయును గాన
రక్షశక్తిగల రత్తితో నింకను విషయముగ నే మాటలాడవలయును. (ప్రకా
శము) రాక్షససార్వభౌమా ! (అని యేమో చెప్పఁబోవునంతలో)

ప్రజ — (కోరిధావేశముతో)

చ. అడిగినమాట కుత్తరమునైన వచింపవు తప్పితోరలం
బడినపు డుత్తరం దెటులువల్కు స్ఫురించెడికి ? కావు దుగ్ధం
బడెనొకొ ! మా ధనంబు తిని మా కనమానము దోచుకొంటేయు త
ప్పడుకలె మా సమక్షమునఁ బోలునె యాట కుపకర్మింపఁగల !

నూత్రి — (విషయాతిశయముతో) దేవా ! దేవరవారి కనుమానము స్ఫురింపఁ
జేసెడి యంశము లిందున్నవని మీము తలంపలేదు. నిక్కముగా నట్టివి
లేవు. ఒక్కచో నున్నట్లు తామభిప్రాయపడు నెడల దానింకూర్చు
గ్రంథకర్తను బ్రక్షింపవలయును గాని ప్రదర్శకుల నడుగుట న్యాయము
కాదు. కావున ననుగ్రహింపఁగోరెదము.

ప్రజ — (కొండొకశాంతించి) అట్లేని గ్రంథకర్తనే యిటుకు నిస్సంఘము.

నూత్రి — చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

భరతాచార్యులు — (ప్రవేశించి) రాక్షససార్వభౌమా !

ఆ. నె. నీకమంగళమ్ము నీకజయమ్మును
నీకకీర్తి మతియు నీకహితము
కలుగఁజేయుఁగాక కడఁగి నీయొనరించు
నట్టికర్మముల ఫలానుష్ఠి.

నూనా — (కోరితామోక్షుడై గదపుచ్చుకొని) ఓరీ ! యమంగళప్రభాపా !
ఏమని పేర్లుచుంటివి ?

భరత — (భయమునటించి) అయ్యా ! నేనేమంటిని, ప్రభువు నాశిర్వచిం
చుటయు దోసమగునా ?

మనా — (పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచు)

మ. దురభిప్రాయముతో దురర్థ మదియెందుకొ దోఁప నాశీర్వచః
పరమార్థం బదియప్రధానగతిగా భాసింప నీ వాడు ని
ద్వితోక్తుల్ చవిగావు నిన్నిపుడె తుంతుకొ గేవలాస్థిలవా
గృహముకొ గ్రక్కినదానికొకొ ఫల మొగిలొ బ్రాపించి గూఁకెట్టంగకొ.

మూర్తి — (రణోచితశేషముతోఁ బ్రవేశించి) మహారాజసోదరా! సర్వవిధముఁ
నపాయకరమృగు కవినండికుఁ గడంగుట యుక్తముకాదు. కొండొ
యుపశమింపుము.

ప్రజ — (తనలో) పంస్తుతము భద్రుం డిట్టి రణోచితశేషముతో రావలసి;
యావశ్యకత ప్రకృతకథానకూలముగఁ గన్నట్లుదు. తమ గురువును ని
సించిన నాతమ్మునికైఁ గినుకవాడమి యక్కతన నొడలెఱుంగి
సాయుధుండై యరుడెంచియుండఁబోలు. వీడు రఘంతయు భయములే
నాతమ్మునినే యధిక్షేపించుబూనినాడే! ఇందులకుఁ బమ్ముడే తగి
ప్రాయశ్చిత్త మొనరించుఁగాక.

మనా — (కోపావేశముతో గదాపాణియై నిలిచి)

కా. ఓరీ! నీచ! కుశిలవాపశద! నీయొగంబుమూడెకొ వృథా
కాఱులో ప్రేరిన నీగురుప్రపరు నాల్కొకొట్టు నీయుద్ధవే
షారంభం బదియెట్టివో, నిలిచి నీయాచార్యుఁ గాపాడికొ
మృరాధ్యుండగునొక్కొ? యిట్టి కుఠోవాసంగి దుశ్శిలుఁడా!

(అని పైకుఱుకఁబోఁగా)

మంత్రీ — (వారిచి) మహారాజసోదరా! ఇది నాటకము. వీరు నటులు. తన
కోపాటోపముమందు పీరెవరు? ఉపశమింపుఁడు.

మనా — క్షింధ్ర ప్రస్తుతశీతింబట్టి విచారించిన నాటకమని నామనము లేశము
విశ్వసించకున్నది. (ఎదుటికిఁజూచి) అడుగో, భదురిం దేవియో నడచి
కుద్యమించుచున్నట్లు పాడకట్టుచున్నాఁడు.

మూర్తి — (తనలో) చేయఁదగిన కట్టుబాటు లన్నియు సంకీర్ణ కరిగి చే
పచ్చితిని. పంస్తుతము గురునిందావ్యాజమున నిద్దురతాత్ముల వధించుట
యిఁకఁ గర్తవ్యము. కావున నున్న యాధార్థ్యము కెల్ల సంగోహము
వినిచి యారక్షోక్షిరల కోపం బాటోపింపఁజేసిపెఁగాక. (ప్రకాశవ
గంధీరముగా) ఓయీ, చక్రవర్తిసహోదరా! చక్రవర్తి! మీరురువురు
వాదించు వాక్యములను బాగుగ విమర్శించి విదప చేది కర్తవ్యమే

నిశ్చయించికొనుడు. మేము నాటకులము గాము. రత్నశృంగిభూర
మృగాభేటకులము. మీ దుర్మార్గతమ భరింపలేక యమరేంద్రప్రభృ
తులు మాతండ్రి శ్రీకృష్ణభగవానుని బ్రార్థించుసందర్భమున నీమాతృ
పుం బని కమ్మేటి కేల పనికల్పించవలయు నని యెంచి యీవ్యాజ
మొండు కల్పించుకొని చిరకాలముకిందటనే యిప్పుడి బ్రవేశించి
యంతకుమున్నే వరియించి మారాక నభిలషించి వేచియున్న మీమా
పురతనయలను మా మాయాచాతుర్యమున గాంధర్వవిధి బరిగ్రహించి
యమ్మాగురయందును నల్వరు కొమరుల నాత్మానురూపులంగని యీ
బాంధవ్యమ్ము కతమ్మున మిమ్ము వధించుటకు వెనుకముందాడుచు నిప్పు
రమ్మునఁ గుశీలవవ్యాజమ్మునఁ గాలమ్ముగడపుచుంటిమి. ఇంతట నేటికి
మీకుఁ గాలమాసన్నమగుటం జేసికాబోలు,

మ. అనిమిత్తమ్ముగ లేనిపోని యొక తప్పాపాదనంజేసి మ
మ్ము నధిక్షేపణజేసి యంతఁ జన కేమో మా యుపాధ్యాయులకొ
వినరానట్టి దురుక్తు లాడుకతనకొ వ్రేలగై మిమున్నేడు కా
లునిసాన్నిధ్యముఁ జేరనంపుటకు నాలోచించి నే నిల్చితికొ.

(వజ్ర)నాభనునాభులు పండ్లు పటపటఁ గొఱుకుచు మండిపడుచుందురు)

నూత్ర— (శాంత సంరంభముతో) ఇంకను వినవలసినది కొంత కడమకలదు.
అప్పుడే మండిపడవరేల, కొండొకనేపు నైరింపుడు.

కా. దూరక్షోభుండు కౌరి, తత్సుతుండు ప్రద్యుమ్నుండు వీఁ, డల్ల య
వ్వారెనూ! గదసాంబు లుద్ధతులు నా భ్రాతృ, స్వభా చాక దు
శ్చారిత్రంబును వీడి చక్క బ్రదుకకొ జర్పింపుఁ దొండేని మీ
క్రూరత్వమ్మునకుకొ ఫలమ్ము గని యేగుండా జముకొ జూడఁగకొ.

దౌవా— (పటాక్షేపమునఁ బ్రవేశించి నమస్కరించి) దేవరకు జయమగుఁగాక!

వజ్ర— (సంశయముతో) ఏమి, యేదో యత్యాహితము మూడినవానివలె నగు
పట్టుచుంటివి?

దౌవా— మహాప్రభూ! యేమి మనవిచేయుదును! కన్యకాంతఃపురమున నల్వరు
రాకొమరులు సమంకురితయావనవయస్కులు సాయుధపాణులై వెలయు
చున్నవారు. వారల మొగమ్ముల తీరు మూడుముహూర్తముల మీ
మాగురుకొమార్తల మోములం బుణికిపుచ్చుకొనుచున్నవి. ఈ పరమాశ్చ
ర్యంబు తమకు విన్నవింప వచ్చితిని. ఇంక సర్వథా దేవరప్రమాణము.
నా కనుజ్ఞ నొసఁగుడు. (నిష్క్రమించును.)

వజ్ర— (తమ్మునితో) తమ్ముడా, ఇది యేమి మాయ!

ఉ. ఏకీక వజ్రనాభుడంట! యెన్నియో మాయలు నేర్చునంట! త
త్పాలనమందు నంతిపురిపట్టున నెట్టనఁ బోతుంటేగయుం
గా లిడలేనిచోటనంట! కావలు లెవ్వరో మూగురంట! దు
శ్శీలురు సాయుధుల్ నిలిచి చేయుదురంట! యెదే నపాయముకా.

మనా— అగ్రజా! తుమింపుడు. ఇది యంతయు స్వయంకృతాపరాధము
దక్క- మఱొండు గాదు. ఆ పాడుచున్న నిరర్థకపు మాటలకు లోనై
తా మెప్పు డీ పట్టణమునకు నీ బూటకపు నాటకులం బిలిపించితిరో
నాఁడే మొదలు మన కీ యనర్థపరంపరకుం దగిన నూచనలు కొన్ని కను
పట్ట మొదలిడినవి. గతమునకు విచారించిన ప్రయోజనము లేదు.
ఆ నల్లరుఁగూడ నీ కూటమికి సంబంధించిన మాయావులే కావలయును.

మ. త్వరలో వీండ్రను వాండ్రనుం జదిపి దుర్గర్వాంధరాదోషవి
స్ఫురణం బింత యుపేక్షమై బెనుదు నట్లై సోమరిక బమ్ముడే
వర గాటమ్ముగ శిక్షనేయవలె నిర్వక్రక్రిమాటోపమై
పరఁగంగావలె నస్మదీయమగు నైశ్వర్యంబు శశ్వద్గతికా.

సూత్ర— (ప్రాశస్త్యముతో) ఓహో, యేమి మీ యకార్యజ్ఞత! నా వచించు
వచనంబులందలి సారమును విచారించి మఱియు నితీకర్తవ్యమునకుం
దిగుడు.

క. ఈ మూగురు జామాతల

కా మూగురునొకరు పుత్తుల లాహవధీరుల్

మీ మీ దుహితల కొమరులు

మీ మారణమునకుఁ జాలు మేటులు నుండీ.

అచిరకాలమ్మునన మన కింతటి దౌహితులై ట్లు వెలసెరని శంకింతు
లేని వినుడు. మీ నల్లరును లోకముతోపాటు నవమాసమ్ములు గర్భ
మ్మున వసించి పొడమినవారేయయ్యుఁ బొడమిన కొన్ని నిమేషముల
లోనన సంప్రాప్తయావనులుగాఁ గనుపట్టెరను నంశ మిట కడుంగడు
నవీనము. ఈ యంశముఁబట్టియేని మీ మీ పరాక్రమము లిప్పట్లఁ బని
నేయవని యెఱింగి,

క. మఱి దెలివి దెచ్చికొనియుండు

హితలకు హితమైన త్రోవనెఱిగి జగద్దో

హిత వీడి బ్రదుకు టొప్పగు

నితీకర్తవ్యమ్ము మీ కిదే యిట్లుమీదకా.

పజ్ర— (మండిపడి) ఓరీ, దుర్మార్గ! అంతఃపురాపచారదూషిత! కుశీలవాధమ! కుశీల!

మ. ఇదె మిమ్మెల్ల వధించెదన్, గొమిరె లేయే మీ హూయల్పూచియో
వృగుచిత్తమ్ముల మీకు లోగిరనుమాటే నిక్కమానేని దు
ష్టదళోపేతలఁ గూతులం జదిపెదన్ సద్వంశమం దిట్టి చూ
టొదవండేసిన బమ్మకుం దగినదేవో శిక్ష కావించెదన్.

నూత్ర— బంధుత్వమం బురస్కరించికొని నా సలుపు సదుపదేశమ్ములు మీ
మనమ్ముల కిండుకయు నెక్కకున్నవి. కూతులకతన మీ వంశమునకు
వన్నె కలిగినదని సంతసించుటకు బదులు దూఱుదయించినదని యేవగించు
కొనుట పిచ్చితనంబుకాక మఱియేమి? పైఁగా వంశమ్మున కిక్కారణ
మ్మునఁ బ్రాశస్త్యమ్ము గలిగించిన బమ్మదేవరం గూడఁ జెగడుటకన్న
వేటొందు వివేకహూన్యత కలదే?

ప. ఇట్టి వివేకహీనతలె హెచ్చుతపమ్ములు నేసి దేసతా
రాట్టులఁ దృప్తులం జలిపి ప్రాకిన యుచ్చపదంబునుండి మీ
పట్టుల నెల్లరన్ ద్రుటి నధఃపథగాములుగా నొనర్చె న
ట్టిటని మిట్టిమిట్టిపడ కీపయి నెమ్మది నుండు టొప్పదే!

నీ వెంత పరాక్రమశాలివో నీవు బ్రహ్మవలనఁ గొనిన పరమ్మువలననే
ప్రాజ్ఞులు గ్రహింపఁగలుగుదురు.

చ. సరసిజసంభవున్ దపముసౌరున దృప్తునొనర్చి దాన నే
పరమునుగోరితో యదియ వాతులతన్ బ్రకటించు భీతికిం
దెరువయి కాక “యన్యులు మదీయపురిన్ జొరరా” దటంచు దే
పరను పరమ్ము గోరికొను పార్థివశేఖరుఁ డెందు నుండునే!

తాను బరాక్రమశాలియేని యెవ్వఁ డరుదెంచిన నేమి భయము? ఇది
గాక శూరులకు శూరులతో నభినందించుట పండువుగదా. అట్టిసితిలో
నంతఃపురిమున డాగు చానంబలఁ గోటలో నడఁగి మడఁగి యుండు
నీ వొక శూరుండ వని నేన కాదు మఱెవ్వరును భ్రమింపరు. వృథా
వాగాడంబరమును వినియోగింపక యితకర్తవ్యము నెడల జాగరూకత
గలిగి జీవింపుము.

పజ్ర— ఊరకున్నకొలఁదిని దుష్ప్రగల్భములు మితిమీఱుచున్నవి. (నునాభు
దిక్టై) తమ్ముడా! యీ దురాలాపుల నింక నెందనుక త్నమింపుమం
దువు. కర్ణకతోరమ్ములగు వీని యసారాలాపములకు వినుచు మిన్న
కుంటివేమి?

సునా — అన్నా ! యీ కుశీలవాపశదుని దుశ్చరిత్రమ్మునకు మనమ్మునం బొడ
మిన లజ్జాదైన్యమ్ములు నన్నిటిక ర్తవ్యతామాఢునిం జేయుటచే నేమియుఁ
దోచక మిన్నకుండవలసినవాడ నైతిని.

ఉ. పేర్వినుమాత్ర ముజ్జగము బెగ్గడిలక ధరనేలు నెవ్వఁ డా
ఘోరవహు ముద్దుకూతులఁట ! దొంగలబారికి నగ్గమైరఁ టి
గుర్వపమానము నివ్వినియుఁ గూతుల మోమెటు చూడవచ్చు? నిం
కుర్వర నెందు నంతిపుర ముండునె యట్టిదె యిట్టిదై నదో!

జ — సహోదరా ! యీ తప్పడుముండకొడుకు మాటలను నమ్మి నీమనము
చింతాకులం బగుచున్నది. వీనిమాటలను నిక్కమని విశ్వసించకుము.

ఉ. నాటకులన్న బూటకమునం జరియింతురకాదె ? వాండ్రెదో
మాట వచించినంత నది మర్మముసూచినయట్టులై వృథా
గాటపుఁ జింతలోన మునుఁగం దగునయ్య భవాదృశుల్ ; శిర
స్సోఘటన మాచరించి జముపోలికిఁ బ్రేరి నంపకుండఁగక.

సునా — అట్లేని యది యెంతవని. ఇదిగో నన్నుఁ దిలకింపుము.

(నూత్రధారనిదిక్కు)

శా. ఓరీ ! ప్రేలితి వింతనే పెవియొ నీచోత్తుల్ తదాడంబరం
బాట న్నోటికి బుద్ధిచెప్పి శిర మ్లూడింతు నభ్రష్టలక
శూరాశ్రేణు లారియంగ, మును కంసుకజంపె నీతండ్రీ; య
వ్విరుం డిక్కడి కేగుడంచి కొమరుక వీక్షించి దుఃఖించుతక.

నూత్ర — ఆసన్నమరణులకు మీకు నాహితోపదేశమ్ము లెక్కకున్నయవి.

ఉ. చావుఁడు నాదు నస్త్రముల చండతకుక బలియై; భవత్పుర
శ్రీవిధి నేటి కిట్టిగతిఁ జెందఁగ వ్రాయఁగఁబోలు, మన్మ లీ
పై విభవంబు సర్వమును బాలనసేతురుగాక, దేవతల్
కావలులక వధించుట కఖండ ముదంబును గాంతుగావుతక.

సునా — (మండిపడి గదం ద్రిప్పుచు) అట్లే కాపింతువుగాని రహించితస్థలము
నకు వచ్చి మరలం జేబుదువుగాక.

(ఎల్లరును నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది... శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం బగు
ప్రభావతీప్రద్యుమ్న నాటకంబునఁ జతుర్థాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతామైనమః

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

పంచమాంకము

(తెరలో)

గీ. విష్ణుకొమరునిచేఁ దెగవేయఁబడిన
 రక్కసుల మాంసఖండముల్ మెక్కుటొంటె
 గరుడి పెక్కురూపులు దాల్చుకరణి గృహ
 తండములు విష్ణుపదమున నిండుకొనియె.

(ఇది చూళిక.)

(అంత గరుడారూఢుడై శ్రీకృష్ణుడు పరివేశించును.)

కృష్ణు— (నలుదెసలు పరికించి తనలో)

చ. గగనతలాన నున్నపుడె కానగనయ్యెను గోటలోనఁ బొ
 ల్పుగనగుచున్న పోరచటఁ బూపవయ స్సలరాని నల్వరూ
 చఁగ దివిజాయలకొ నటుకుచందము మెచ్చొనరించె వారెపో
 యగుదురు నాదుమన్న లేట నాత్మజు లూనిరి యుద్ధభ్రాముకొ.

పాపము ! ఈ పజ్జినాథసునాభులు నాకుం జుట్టమ్ములయ్యు నిట్లు
 వృథాహంకారమ్మున మడియనున్నవారు. వినినను వినకున్నను, వీరల
 కించుక హితముపదేశించుట ప్రస్తుతము కాకపోదు. (ప్రకాశము)
 ఓయీ ! రక్షశ్చక్రవర్తి ! క్షణికాలము సంగర మాపి నా వచనమ్ముల
 నానింపుము.

ఉ. బందుగులైతి మేమిటికిఁ బ్రాణహరమ్ముగు కయ్య విట్టియీ
 సందడిలో జయించినను జచ్చిన రెంటునుగూడ నీకగుకొ
 గుం దదిగాన నానుడులు గొండొక డెందమునందుఁ జేర్చి నీ
 పందతనమ్ము వీడి తగువైఖరిమై మను టొప్పకుండునే.

(తెరలో)

ఏమీ, నీవా! నీయొద్దనున్న బాల్గొద్దం బట్టియే కాక, మాతో నిపుడు వెనఁగుచున్న యీ కుశీలవాపశదుని యాకృతిసామ్యముంబట్టికూడ నీ వెల పరమసీచుండగు కృష్ణుండవని స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది. ఇట్టి నీ బాంధవ్యము నజ్ఞేషించుట కివజ్రనాభుం డొక నెట్టి గొల్ల యనుకొంటివా?

కా. నిన్నుకొ నీదుతనూజలం గెడపి మీ నేస్తమృతం గన్న మా యన్నంగూఁతుల కొడ్కులం దునిమి, పై నస్మత్తనూజాతలకొ పన్నెకవాసినిగన్న రక్కసుల కీ వాంఛించెదంగాని యీ బన్నంబుకొ సహించి యారవుర నీ బాంధవ్యముం గొందునే!

కృష్ణ— (నవ్వుచు) చావా! నీమాటలేల కాదనవలయును? నీపరాక్రమ మట్టిదియే యనుకొందము. ఇంతటి పౌరుషకాలివికదా, యెట్టియభిమాన కూన్యఁడును చొనర్చు నిచ్చుగింపని యీదృశ స్త్రీపునర్వివాహమునకు నీమనం దెట్లు రోయక సమ్మతించెడిని? సంతానవతులగు కూఁతులకుం బాపఃపరిణయం బాచరింప నమకట్టు నీవు పోతుటీగకుఁగూడ నంతిపురమునఁ బ్రవేశము నంగీకరింపరానియంత కట్టుదిట్టము నేల చేయవలసి వచ్చెనో యని విచారించుచుంటిని.

(మరలఁ దెరలో)

ఇపుడు నీతో నుముకదంపుమాటలు ప్రసంగించుటకు మాకుం దీరదు. నీకొమరులను వధించి నిన్ను వధింప నగుఁడెంతయు. నీ వేమేని యయ్యెడ, బ్రసంగించి తత్ఫల మనుభవింతువుగాక.

కృష్ణ— ఆనన్నమగు మరణ మెవ్వరికిఁగాని సదుపదేశమునంకకు మనమ్ముం దిరుగనీయదు. అందులో ఓండు పరిమదుర్మార్గమృగు గొల్లకులమ్మునఁ బొడవిన దుండగిండు. (తెరవంకఁజూచి) పోరు కడుంగడు భరమ్ముగా నున్నది. కుమారప్రద్యుమ్నుఁడును, గిడిసాఁబాలును చిండ్డోప తండ్రిమ్ములుగా రక్కసులం గూల్చుచున్నారు. ఇక వజ్రనాభనునా భులు కుమారల నెదుర్కొనియెదరు. రిభిస్సులగు రిక్కసులతోఁ బదాతి మాత్రులుగనున్నకొమరులు పోరుట భరిముగా నుండునేమోకదా! (మరలఁ బరికించి) లేదు. ఇప్పటి వీరి సంగ్రామము శ్రేతనాఁటి రామ రావణ సమీకమకొ జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నయది. (ఆకసమువంకఁ జూచి) అదిగో, నాయన్న మూగురకును మూఁడురభములను బంపి తా నియ్యెడకు రణదిదృశ్చకాతూహలమ్మునఁగాఁజోలు నగుఁడెంచుచున్నవాఁడు!

ఇంద్రుడు— (ప్రవేశించి సంతోషముతో) ఆపదుద్ధారకా ! నమస్కారము.
(పాదములపైకొరగును)

కృష్ణ— (ఒరగుచుండగానే లేవనెత్తి) అన్నా ! యాశీర్వచన పాతుండగు
వీని నిట్లనమానింపడగదు.

ఇంద్రు— దేవా, లీలామానుషవిగ్రహ ! యెంత మాటాడితివి ! ఏవో కార
ణాంతరమున నాడు మాయమ్మ గర్భమ్మున నీవు నాకనుజుండవై జని
యించినమాట వాస్తవమే. నేటి మానవజన్మంబునుంబోలె నదియును
నీకొకలీలామాత్యంబు. అంతమాత్రమ్మున నీపరాత్మగత్వంబు మఱచి
సాపరాధుడనగుదునా? అట్లొకపరి నీబాల్యమ్మునఁ బ్రమత్తుడవై యొన
రించిన యపరాధమ్ము చాలక మరలఁ జెడుదునా ?

కృష్ణ— (చిఱునవ్వుతో) చిన్ననాట బాల్యచాపల్యమ్మున నా యొనర్చిన
యొగ్గు నుగ్గడించుటచే నాకు సిగ్గుగుచున్నది. దానిని మఱచి నన్ను మన్నిం
పఁగోరెడిను.

ఇంద్రు— దేవా ! నిన్ను మన్నింప నే నెవడను ! నీవు సర్వజగత్కర్తవు,
భర్తవు, హర్తవు. ఇక నన్ను బొరఁజెట్టకుము. ఇదిగాక, కుమార
సంగరాలొకనకుతూహలాయత్తబిత్తులమగు మన కిపు డవ్యపరిసంగముల
కవకాశమునులేదు. (పరికించి) 'పోరు మిక్కిలి మిక్కిటముగాఁ బ్రేష
ర్తించుచున్నది. చూచువారల కానంద జనకముగా నున్నను గుమారు
లకుఁ గొండొక భారముగానుండకపోదు.

ఉ. ఎంతయొకాల మీరణము నేటికి సాఁగఁగనిత్తు వింతలోఁ
జెంతకునంపరాదె హరి ! శిక్షితనక్రము చేతిచక్రమున్
మంతువు లెన్నియో నలుపు మానుషఖాదుల శీర్షముల్ తదా
క్రూరికి నగ్గమై సుఖముఁ గల్పితమా సురభూసురాళికిన్.

కృష్ణ— అగును. “అలస్యాదమృతం విషం” కనుక నట్లొనరించుచున్నాడను.
(చక్రము నుద్దేశించి) చక్రరాజమా !

చ. తునిమితి నెందఱో రిపులఁ దొల్లి మదీయకరమ్మునుండియే
చని యిపు “డాత్య పుత్రుఁ” డను శాస్త్రు మెటింగిన నీవు నాదు పు
త్రునికరముకొ భజించి యల దుర్మమలన్ సుతుడంప నేగి చ
య్యన వధియించి యంతన స్వహస్త ములంకృతముం బొనర్చుమా.

(చక్రము పరిద్యుమ్మునికడకంపును.)

ఇంద్రుడు— (పరికించి) వాసుదేవా ! అటు దిలకింపుము.

చ. కొమరుడు పంపఁగానరిగి మూల రక్కనులం దుగ్రిటిక బరి
భ్రమణదయమ్మునం బొదివిపట్టి శిరమ్ములుదుగించి లోకభ్ర
ద్రము సమకూర్చి నీదగుకరమ్మునకుఁ జనుచంచె బక్రరా
జము దివిదేవతల్ కుసుమసంతతివర్షము సార కొల్లఁగను.

కృష్ణుడు— (చక్రమును ధరించుట నటించును, పుష్పపృష్టిగురియును.)

ప్రజ్వయ— (లజ్ఘాసంతోషములతోఁ బ్రవేశించి యింద్రునిపేంద్రులకు నమస్కరించును.)

వదసాంబులు— (అట్లే ప్రవేశించి నమస్కరింతురు.)

ఇంద్రుడు— (ప్రీతిపూర్వకముగా లేపనెత్తి) మితతన మీయాదినాన్వయమేకాక
మరామరాన్వయములు గూడఁ దరించినవి. మీకు సమస్తశుభమ్ములు
చేకూరుఁగాక.

కృష్ణుడు— (ప్రీతిపూర్వకముగా నాలింగనము చేసికొని) “పుత్రాదిచ్ఛేత్సరా
జయ” మృత నభీయక్తోక్తికి బర్హిమోదాహరణమ్ముగా నన్ను సమర్థిం
చిన మీకుఁ గర్తవ్య సమ్మతి చేకూరుఁగాక.

ఇంద్రుడు— తండ్రులారా ! ఎప్పటికప్పుడు మీతో మోదించును నచిముఖివలన
విని యానందించుచునే యున్నాఁడను. విదను బ్రహ్మాండముగా నొకవరి
మనుమలను గోడఁడను జూచి యానందింపవలెనని యిటు కను దందితిని.

(అంత కుచిముఖియు, ప్రభావతీచంద్రసతీగుణగణులును,

వారల కొమరులును బ్రవేశింతును.)

కుచి— అమ్మలారా ! తీర్థోకపూజ్యులగు మామలకు నమస్కరింపుఁడు.

ప్రభావత్యాదులు— (సంకయింతురు.)

కుచి— అశోచదోషమృతలని శంక నడుఁగఁడు. కించిద్దోష మ్ముననందియేని
నమస్కరింపుఁడు, లేదా శిరమ్ములు పాదస్పృశకు గోచననట్లేని నమస్కరిం
పుఁడు. పతితుల మరణములని యాశోచమును బరిత్యజించినను నల
దోషఁగఁడదని నా తాత్పర్యము.

ప్రభా— (తనలో) సర్వధర్మవేదియగు నీరాయంచకవయిత్రు నడులకన్న భర్త
కాత్రైమా లెక్కఁడుగాడు. (నమస్కరించును.)

చంద్రవతీగుణపతులు— (అట్లే నమస్కరింతురు.)

కృష్ణ— (ప్రీతితో) అమ్మలారా! వీరభర్తృకలును, వీరమాతలునగు మీ కాశీర్యదింపదగినభద్ర మేముండును. సుఖిన్ములం దులఁదూఁగుదురు గాక.

ఇంద్ర— (ప్రీతితో) ఇంక మీపంశము సద్గుణోభితంబై జగమున కమితా నందమొనగూర్చుగాక.

శుచి— (కుమారుల నుద్దేశించి) ఆయుష్మంతులారా! మీమీ నామమ్ములం దెలుపుచు మీతాతలకు శుభసంధాతలకు నమస్కరింపుడు.

ప్రభావంతుడు— తాతా! ప్రభావతీప్రయత్నతనూజుండు ప్రభావంతుడగు మీమనుమండు మీకిదె నమస్కరించుచున్నాఁడు.

కృష్ణ— (ప్రీతితో) తండ్రీ! ఆయుష్మంతుడవు కమ్ము.

చంద్రప్రభుడు— తాతా! చంద్రవతీగర్భసంజాతుండు గదాత్మజుండు మీమనుమండు చంద్రప్రభుండు మీకిదె నమస్కరించుచున్నాఁడు.

కృష్ణ— (ప్రీతితో) తండ్రీ! ఆయుష్మంతుడవు కమ్ము.

గుణవంతుడును } తాతా! గుణవతీగర్భసంభూతులు, సాంబాత్మసంభవులు
కీర్తిమంతుడును } గుణవంతుడును కీర్తిమంతుడును మీకిదె నమస్కరించు
చున్నాఁడు.

కృష్ణ— (ప్రీతితో) తాతలారా! మీమీ నామమ్ములకు వన్నెవెట్టుగతి దీర్ఘాయుష్మంతులై జన్మిండు.

(అట్లే నలువురను ఇంద్రునినకుఁగూడ నమస్కరింతురు)

ఇంద్రు— మనుమలారా! నమస్తజగత్కల్యాణసంధాయకుండగు శ్రీకృష్ణభగవానుని మధ్యమనుమలకు మీకొకఁ డాశీర్వదింపదగిన దేముండును? (కృష్ణునితో) అప్పు దిచ్చానుసారముగా నాశీర్వదించుటకుఁ దమకు సమ్యక్మేనా?

కృష్ణ— అమృతంద్రా! నాయుచ్చ యొకటియు, నీయిచ్చ వేటొకటియు నగునా! నీచిత్తానుసారముగా నీకొమరుల ననుగ్రహింపుము.

ఇందు— అట్లేని యిట్లుగఁగాక.

క. మాతామహాజ్ఞితమునకు

సేతలగుచు నల్వరును వినీతియెలర్పఁ

ఖ్యాతివిభూషితులై యీ

భూతల మేలుకొనుఁ డయము పొంపిరివోపఁ.

కృష్ణ— తథాస్తు. అమరేంద్రు నాజ్ఞంబట్టి యిప్పుడే స్వస్తివాచనపుగస్సగ
మృగ లఘుపట్టాభిషేకమృత నిర్వర్తింపఁబడుఁగాక.

ఈచి— (పట్టాభిషేక మంగళమును నిర్వర్తించి) నాయనలారా! ఇంతకన్న
మీకుం గావలసిన ప్రియమేముండును. అయిన నిట్లుగఁగాక.

భరతవాక్యము

గీ. బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతర వైరములకుఁ

దాపులేకుండ భరణి భద్రమృగలిగి

వేదసమ్మత మగునట్టి వృద్ధి కిక్క

యై నకలసమ్మతిని జయమందుఁగాక!

గద్య

ఇది శ్రీ కింకరీంద్రఘటాపంచానన బాలకలానిధి బాలసరస్వతీ

విద్వత్కవి శతావధాని తిరుపతివేంకటీయ ప్రభావతీ

ప్రద్యుమ్న నాటకమృత బంచమాంకము

సంపూర్ణము.

త ప్పొ స్థ ల ప ట్టి క

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
3	8	నుత	నుద
10	27	గాఁ	గాం,
17	26	సృష్ట	సృష్ట
44	21	మచం	మఁజం
49	29	స్యథా	స్యథా
54	6	రంభ్ర	రంభ్ర
56	19	నుబ్ర	నుబ్ర
59	4	పుగో	పుఁగో
67	19	నదృ	నఁదృ

శ్రీమత్పరమహంసాచార్యులు

శ్రీ

దంభ వామనము

ఇందువచ్చు పాత్రములు.

1 వ అంకము.

- 1 సూత్రధారుడు
- 2 మారిషుడు
- 3 బలిచక్రవర్తి
- 4 రాక్షసులు
- 5 ఇంద్రుడు
- 6 బృహస్పతి
- 7 అచ్చరులు

2 వ అంకము.

- 1 అదితి
- 2 ఇంద్రుడు
- 3 శచి
- 4 జయంతుడు
- 5 కశ్యపుడు
- 6 విష్ణుమూర్తి

3 వ అంకము.

- 1 గంధర్వులు
- 2 ఇంద్రుడు
- 3 బృహస్పతి
- 4 జయంతి
- 5 శుక్రుడు

4 వ అంకము.

- 1 రక్కసులు
- 2 బృహస్పతి
- 3 బలిచక్రవర్తి
- 4 శుక్రుడు

5 వ అంకము.

- 1 సుబ్బదీక్షితులు
- 2 వేంకటాచలమునలు
- 3 వామనమూర్తి
- 4 బలిచక్రవర్తి
- 5 శుక్రుడు
- 6 వింధ్యావళి
- 7 దాసి

6 వ అంకము.

- 1 రక్కసులు
 - 2 శుక్రుడు
 - 3 బలిచక్రవర్తి
 - 4 వామనుడు
 - 5 ప్రహ్లాదుడు
 - 6 వింధ్యావళి
-

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

దంభవామనము

ప్రథమాంకము

(నాంది)

మ. పరమాత్ముండు పయోజగర్భముఖదేవత్రాతనేవ్యుండు భీ
 కరరక్షోమదహారి శ్రీధవుండు భక్తస్వాతిసంచారి సా
 గరసంవాసి యుపాయశాలి జగదాకారుం డుదారుండు శ్రీ
 హరి యయ్యుక్ హరిసోదరుండు నగుపద్మాక్షుండు మి మ్మేలుతే.

(నాంద్యంతమున నూత్రధారుండు ప్రవేశించును.)

నూత్ర— (తెరవంకఁ జూచి) మారిష ! ఇటు రమ్ము.

మారి— (ప్రవేశించి) ఆర్యా, ఇదె వచ్చితి.

నూత్ర— వింటివా ? సభ్యులయాదేశము, భగవంతుం డెట్టివారికి సహాయం
 డగునో పగోపకార మొనర్చువారి తెఱఁ గెట్టిదియో తెలియం దగునాట
 కము నేడు ప్రదర్శింపవలె నట.

మారి— అట్టి నాటకము తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచింపబడిన దంభవామ
 నమే కదా! దానిం బ్రదర్శింపుదము.

నూత్ర— అవును చక్కఁగాఁ దెల్పితివి కాని,

గీ. మాయ పన్నిన కపట వామనునికన్న
 నాడి తప్పక మేదిని యఖిల మతని
 కిడిన బలి యుత్తముండని యెన్నఁదగదె ?
 ధర్మమన వేటుగలదె సత్యంబుదక్క ?

అని వామనుని విషయమునఁ గొందఱు దురభిప్రాయపడియున్నారనుమా !

మారి— అవును. ఆవిషయము నేనును నెఱిగినదే. ఆయాహ తమ రన్నట్లు
 దురూహయే, దుర్మార్గులను పంచించుట కెట్టియూపాయమేని యొనర్ప
 వచ్చును. ఎట్లేని దుష్టభంజనంబు కర్తవ్యంబు. “గోవులను జంపి చెప్పఱను

దానము చేసినయట్లుత్తములకు బాధ (లిగించినదుష్టుఁ డేదో యొక విషయమున యోగ్యుఁడుగా నున్నమాటలును సహజసిద్ధులనంపన్నుఁ డగునా ?

(తెరలో) ఎవఁడురా నన్ను నిందింపిచున్నవాఁడు !

మాత్ర— బలిచక్రవర్తి కాఁబోలును నాకముపైకి దాడి పడఁజుచు నిటు పప్పు చున్నాఁడు. మన మీపాటికిఁ బోవుదము. (నిష్క్రమింపఁగను)

(ప్రస్తావన.)

(అంత బలి సేనతోఁ బ్రవేశించును.)

బలి— (బిగ్గరగా) ఓ రాక్షసవీరులారా ! పాతాళిభుజములనుండి యొక్కొక కనేక కష్టములం బడి పచ్చి యెట్టితెలకుఁ గోట ముట్టడించితిమి. ఇక మీరెల్ల వెనుకటి మన పరాభవము జ్ఞప్తికిఁ దచ్చునొన మోమీ పరాక్రమములం జూపుదురగాక. భృగు రసప్రభావమున నిన్ను డిందుగ్రిడు మనల నించుకేని యెదిరింప నేరెఁడు. మీకు మంచిదనములు సమీపించుచున్నవి.

మ. నవమందార నుమస్రగావళులతో నాకాంగనాసేన్యులై
భవలీలక దులఁదూఁగుచుకొనిరతనింపద్ధాత్రి యో కామభీ
నువుపా భోగిలుచు నాకభోకమునయందుఁ మీను శ్రీదాత నీవ
ర్ష పలక రక్కసులార ! సంగరసమాగంభస్థితికొనింబుడీ.

రక్క—(అందఱును నొక్క పెట్టున) సిద్ధముగా నున్నారము. జయము, జయము.

బలి— (సంతోషముతో) మీఁంటి సమర్థులు నాకుఁ దోడుగా నున్నప్పు డిక్క గొదన యేమి ? మీయానందమే నాయానందము. లోకము లనేకము లున్నను దీనినంటి లోకము మఱియొకటి గాదు. కావున మన మెట్లీ దీని నాక్రమించుకొనఁ జలయును. (యోజించి) కాదు, కాదు. ఆక్రమించుకొంటిమి. ఇక మీచిత్తము పచ్చినట్లు పసిూరింపుఁడు.

చ. నిరతము నాటపాటలకు నేర్పరులై గడిదేఱినట్టి సుం
దరులగు రంభ యూర్వభి ఘృతాచి తుల్యోత్తమ పోనకాశ్రమ
ద్వరలను విప్రజిత్తియును దక్కిన యచ్చరలుకొ బ్రహదబం
ధురముగ మిమ్ముఁ గొల్వఁ దులఁదూఁగుఁడు నందనమందు దానపున.

రక్క— చిత్తము. ఇదిగో నందనవనమునకుఁ బోవుచున్నారము.

(అని కొందఱుపోవుదురు.)

బలి— ఏమి ! ఇందుగ్రిడు గోట వదలి లేచి పోయెనా. లేనిచో లోనఁ గల కలమేని వినఁబడకుండునా ?

(తెరలో) దేవా! రాక్షసేంద్రా! తమయాజ్ఞచొప్పునఁ గోటం బ్రవేశించి యిందుగనివెదకితిమి. ఆతఁడుగాని దిక్పాలురు గాని యెక్కడను గాన రానైరి. స్వర్గమును వదలి యణర్యములపాలై పోయిరని యోజించెదము.

(అంత నిండ్రుండును బృహస్పతియును ప్రవేశింతురు)

బలి— రిక్కనులారా! తెలిసినదా, యిక్కడి కింద్రుని పరాక్రమము? మనము గూడఁ గోటలోనికిం బోవుదము పదుండు. (పరిక్రమించి).

ఉ. వాడన నెంత? వాని బల వైభవ మెన్నఁగ శాంతులందు మా తాడని తాపసోత్తములయందుఁ బరాంగనలందుఁ జెల్లు; బో రాడుట కప్పరోంగనల కానె? తపస్సు లణంచుభంగి; దూ టాడెదఁ గోటి యింద్రు లొకటై యని న న్నెదిరించిరేనియున్.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇంద్రు— (విచారముతో) గురువర్యా! మనము స్వర్గమును దుర్గతి పా లొనర్చి యి ట్లరణ్యమున నుండవలసిన దనియేనా తమ యభిప్రాయము?

బృహ— మహేంద్రా.

క. అగు నది కాకుండదు దై
వగతికిఁ బ్రతి సేయు నట్టివారమె! చేయం
దగు నైనను యత్నమ్మును
బగరను భంజింపుటకు నుపాయం బున్నన్.

ఇంద్రు— (కన్నీటితో)

మ. ఆమరస్థానము వాని రాజ్యముగఁ గల్పాగప్రసూనమ్ము ల
య్యమరారాతిసరమ్ముగా మఖము లా హంకారి పాల్గొగ సం
ద్రమునన్ బాట్టిన గోవు వానిదిగ నదైత్యుండు పెంపొంద దై
న్యమునన్ముగ్ధి సురేంద్రు డి ట్లగుటయు న్న్వాయంచె యో యీశ్వరా!

బృహ— సురేశ్వరా! మన యదృష్టమునకు నీశ్వరుం డేమి చేయును?

చ. బలీయుండు శ్లేశ మొందుట యపాస్తబలుండు సుఖమ్ము చెందు టు
జ్వలిమతి గల్గు ధీరునకు సంపద లేమియుఁ దెల్పి లేనివాఁ
డెల్గుగుగతిన్ మహా విభవ మందుట శూరపరాభవంబు భీ
తుల విజయంబు నన్నది బుధుల్ పరికింతురు దైవికమ్ముగన్.

ఇంద్రు— దేవమంత్రీ! మునుపు మనచే నోడిపోయిన బలి కిప్పు డింతటి శక్తి యెట్లు గల్గినదో?

బృహ— ఇది భృగువుల యనుగ్రహము. వా రిడిన మంత్రం బతి నిష్ఠతో జపించి బలి మన కజేయుం డయ్యె.

ఇంద్రు— అక్కటా! అచ్చరల గతి యేమయ్యెనో ?

(అంత నిరువు రచ్చరలు పృనేశింతురు.)

ప్రథ— చెలీ ! దైవవశమున నిప్పటికి మన మిరువురిమును ధన్యులము.

ద్వితీ— ఏమీ ! ఆ సుగ్రక్కడి రక్కసుల బారిక బడక తప్పించుకొని వచ్చితి మనియేనా ? సఖీ, యెంత తెలివితక్కునదానవు ? తనవాగ్ లండలును సుఖముగా నున్నప్పుడు గదా సుఖము తనకుఁ గలుగుట !

ప్రథ— అవును. అక్కటా, మన రా జెక్కడ నుండెనో ? ఇచ్చి యీమయ్యెనో ? జయంతుఁ డెట్టి దుర్దశలో నుండెనో కదా ?

ద్వితీ— (చూచి) చెలీ ! అరుగో ! ఇంద్ర బృహస్పతులు. (సమీపించి నమస్కరించి) జయము, జయము.

ఇంద్రు— చెలులారా ! ఇక నెక్కడి జయము ? మీ రేవిధమైన యపాయమును బొందకున్నారు గదా ? ఆ బలి పృథుత్వ మెట్లున్నది ?

ప్రథ— దేవా ! ఏమి చెప్పుదుము.

చ. అమరపదమ్ము చేకొని సురారిమయమ్ముగ నేలుదున్ గగ్గిమ
కృమమునఁ దక్కు దిక్పతుల గద్దియలన్ దనపాలు చేసె ని
కృమమున మాఁడు లోకముల రాజ్యము సేయుచు నండునమ్మునం
దు ముదము మీఱ నచ్చరలతో విహరించు నవార్యచద్యుడై.

బృహ— అక్కటా, నాకమున కెట్టి దుర్దశ మూడినది ! తరువాత ?

ద్వితీ— ఇంతటి దుర్దశ శత్రువులకేని లేకపోవుఁ గాక.

చ. అనవరతంబు కల్పకసుహంచితుడై సునఁ గోలుచున్ సురాం
గనలఁ జెఱన్ దగ్గిల్చి కడుఁ గంటకుడై మఖభాగమున్ సారం
చి నిఖిల దేవతల్ తనదు సేనయకాఁ బచరించి తత్కృత్యుల్
పానరుపఁ జేయుచు న్నెగడెఁ బొంపిరివోయిన మేటి సంపదన్.

ఇంద్రు— దేవతల కేవిధమైన యధికారముల నిచ్చుటయే నేదా ?

ప్రథ— లే దనియే చెప్పనవచ్చును. ఇచ్చినను బ్రధానాధికారము లిచ్చుటలేదు.

చ. ఒకఁడు యముండు శ్రీమఁడిక నొక్కఁడు వహ్ని మహాకొండంక వే
టొకఁడు దినేశ్వరుండు శశియున్ మఱియొక్కఁడు వాయుదేవుఁడొ
కొకఁడు నొకండు పాశి యిటు లొక్కొకఁ డొక్కొకరుండు గాఁ దడి
యకృతులు సేయ నేర్పఱచె నాత్మకు నచ్చినదాన వేంద్రులన్.

బృహ— ఇంకఁ బరిపాలనము వేతే చెప్ప నక్కఱలేదు. వారు దేవతలను గడుఁ గట్ట పెట్టుదురు. రక్కసులకు సుఖదాయకులుగా నుందురు. కాని, యియ్యెడ మన కొకలాభము లేక పోలేదు. పక్షపాతియగు రాజు శిశ్రుమునఁ బదభ్రష్టుం డగును.

ఇంద్రు— గురువరా ! ఇవి యేటిమాటలు ? అని మనము మీన మేషములు లెక్కించుదు మిన్నకుండఁ జనునా ? ఉపాయ మాలోచింపుఁడు.

బృహ— (యోజించి) ఉపాయమున కేమున్నది ? “న గాయత్ర్యాః పరం మంత్రం న మాచూః పరదేవతా.” కనుక మాతృశబ్దము గలనామాలకు సమస్త సంపదలును గలుగును. తప్పక యదితని నేవింపుము. ఆ దేవమాత నిన్ను వృద్ధి చెందించును.

మ. మనమం దెన్నఁగ నేల యయ్యలను “నోమాతుః పరా దేవతా” యనువాక్యమున మాతృశబ్దమున కన్యార్థము గానేర్చునే ? జననీరూపమునకొ సదా సులభయై శాసించు శక్తికొ బరాం బను భావించినవాని కొండు గొప్పవే ? భాగ్యము చేహరణ !

ఇంద్రు— అట్లయిన నాపెదర్చనమునకే పోవుదము. (నిష్క్రమించుచు.)

గద్య

ఇది కీర్తి... తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన
ఓం శ్రీవామనయ నందుఁ బ్రసాదము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

దంభ వామనము

ద్వితీయాంకము

(అంత నదితి ప్రవేశించును.)

అది— (విచారముతో) అక్కటా! నా సంతతి కట్టిదుర్గత పచ్చినది. ఇప్పుట్ల నాచేయలు దితి తనసంతతి నించుకంతయేని మందలొంపక పోగొండగా? ఆవును. ఇంక నెక్కడిచెలియలు! ఎప్పుడు సవతుల మైలిపూ యప్పుడే శత్రువుల మైతిమి. తండ్రీ, మహేంద్ర! అమ్మా, శిచి! నాయనా, జయంత! మీరెయ్యడ నేయే కష్టముల ననుభవించుచున్నారు? (అంత సతీసుతులతో నిందుగ్రామ ప్రవేశించి)

ఇంద్రు— పండే మాతతం.

శిచి— పండే దేవమాతరం.

జయం— పండే పితామహీం.

అది— యథాపూర్వ మైశ్వర్య మనుభవంతు వత్సాః.

జయం— కారిడచలలో వైశ్వర్య మెక్కడ పచ్చును?

ఇంద్రు— కుమారా, యట్లనకుము. ఆమెనాక్య మహిమము కిదా!

అది— నాయనా, జయంత!

చ. కలిమికి నెట్టు లట్టులనె కన్నడు లేమికిగూడఁ బోకనీకు
కులికినవారె క్రుంగుదురు క్రుంగినవారలె కుల్కుదుండు గం
దులకు విచార మందెడవు? తొల్లికి నీసిరి నీకు వచ్చు గొం
దల మింక నైనఁ బోవిడుము నవ్వినయూళులె పట్టణమున.

శిచి— అత్తా, మీవాక్య మపంశ్య మగుగాక.

ఇంద్రు— తల్లీ! నాకు బునస్సామ్రాజ్యపదవి గల్గుట కుపాయమేమి?

అది— నీకుఁ గల మాతృశక్తియే నీయభివృద్ధికిఁ గారణము కాఁగలదు. నే నీవిషయమై మీతండ్రితో యోజించి చర్యససానమును బిడపఁ జెలిపెదను. ఇప్పటికి గూఢముగా నెక్కడనేని పనింపుము, పొమ్ము.

(ఇంద్రాదులు నిష్క్రమింతురు)

(కశ్యపుఁడు ప్రవేశించును.)

కశ్య— (అకాశముపంకఁ జూచి) ఏమి? “దైత్యులును ఆసిత్యులును మరలఁ గలహము పెట్టుకొన్నా” రనుచున్నారా? సరే, యిందుఁ గ్రొత్త యేమున్నది? ఇది నూతనము గాదు. “ఇరువురు పెండ్లములమగని కిబ్బందిమగణ” మన్నట్లు లీయనస్థ కడుఁ జిక్కుగా నున్నది. ఈబాగా పక్షలేకయే నేను విజనమగు నివ్వనమ్మనఁ బప మాచరించుకొనుచున్నాఁడను. ఇంక నాకు వార లేమైనను విచారము లేదు.

అది— (సమీపించి) నాగ! నమస్కారము.

కశ్య— (తనలో) ఇదిగో, పచ్చినది. ఏదో యింక నన్ను వేధించుటకు నొసలలు పెట్టును గాఁబోలును (ప్రకాశము) కల్యాణం భూయాత్. నీకుఁగలమా? చ. కొమరులు చెప్పినట్లు విని కోమలి! నిజ భవీయింతురే? నమస్తమనకు నీదు నాజ్ఞ శిరసావహించుదు నీవహించినంబు మెలఁగుచుండునే? కలహములో నమహాద్రుగా చురబ్బరింబురులకు నురాసులకు నన్నివిధంబుల సౌఖ్యమున్ననే?

అది— దేవా! దేవరకు సర్వంబును గోచరమే. అయినను నడిగితి నీన మనవి చేసికొను చున్నదానను. దుర్గనులగుదైత్యులు సుజనులగు నమరులంబట్టి పెడలఁగొట్టి స్వర్గ మాక్రమించుకొన్నవారు.

కశ్య— సాధ్వీ! ఇది క్రొత్తసంగతి గాదు. ఇరువురును నిరువురే. ఇంక నొకరి కొక రెవ్వరును దీసిపోరు. ఎవరి కని చెప్పఁగలను.

అది— స్వామీ! మీకిరువురును గొమరులే యైనను న్యాహూన్యాహూములు విచారింప వలదా? నాకొమరులకును దితి సుతులకును మోగ్యతలోఁ దారితమ్యము లేదా? నామనవి విని దైత్యులను మింపజేంపుఁడు.

కశ్య— దైత్యులు చుడ్డాపాత్రు లనియు నీకొమరులు చరమయోగ్యులనియును నీవు చెప్పుచున్నావు, చక్కఁగా నాలోచించిన వారట్లు నొడువరు.

గీ. శశి బలాత్కారమున గురుసతి హరింపె

ధర్మ మెఱిగియు గౌతమతరుణిఁ గలప

నిండ్రుడు, గరుండు గొనె భౌత్యనింతి గట్టి

పతి నరసిచూడ నిది ధర్మవర్తనంబె ?

ఎందుకు, మనము మాట్లాడ మీరకుండవలెను. “కడుపు చింపికొన్న గాళ్ళపైబడును.”

అది— అవును సత్యమే. అయినను వారయంత దుండగులు మాత్రము వీరలు కారు. వీరి ననుగ్రహింపక తప్పదు.

కశ్య— సతీమణి! నామాట విని కొంతకాల మడవులలోననే పసియింపనిమ్ము, దానిచే గవ్వనుఖములు చక్కగా వంటి బట్టి మంచిచెడ్డలు తెలిసి యోగ్యులగుదురు. అది గాక వీరమి వారి లేమి రాజ్యభక్తులచే గ్రమ్ములాడుచున్నారు.

గీ. ఎంతరాజ్యమ్ము కల్గిననేమి! నుఖము

కలుగనేరదు లోభసంక్రాంతమతుల

కదియొకటిలేని వారల కన్నియెడల

గలుగు సౌఖ్యమ్ము నామాట కలికి! ఐనుము.

కావున నీవు పోయి లోభగుణంబుటిగి పర్తింపుఁ డని నీ నామధులకు బోధింపుము.

అది— నాధా! మీరు వచించినసంగతులు చేపలవిరాగులు నీరసమందిననే కాని సాంసారికులకుఁ బనికి రావు. కావున నేదేని యుపాయము గొనబరిచి నాకొమరుల రాజ్యమ్ము నిప్పింపుము.

కశ్య— (నవ్వి) ఎంత వెట్టిదానవు! “అడాలలోనే శివులు గాని గడ్డములు వచ్చిన పిమ్మట బిడ్డలా?” నేను బోయి నిజమతులలో నొక్క చెప్పితి నేని వారిట్లు చెప్పుదురు.

గీ. “ఉభయాలము స్వాగ్రహములను యుభయాలమును

గత్యపోర్బవులమ ధనకనకము

వాహనమ్ములకొఱకు నుభయాల మని నా

నన్నొక్కొక్కడఁ బక్షమానంగఁ దగు నె ?”

అది— ఒకరికి బాతాళమును వేటొకరికి స్వర్గమును బంది యిచ్చితి కదా! అట్టియెడలఁ దమభాగముకాని స్వర్గమునకుఁ బో మెందుకు రావలెను? దీనికు తరమిట్లు చెప్పఁగూడదా?

కశ్య— వినువారుండవలెను గాని చెప్పుటకేమి. ఏవో చెప్ప నేవచ్చును. ఇంత కును రాజ్య మన్నప్పు డెవరు బలవంతులో వారిది. కావునఁ బ్రకృతము దైవవశమున నురలు బలహీనులైరి వీరికి రాజ్యము లభింప నేరదు.

అది— నాభా! ఇది కేవలము పిచ్చిమాట. వైస మని యున్న దనుటకు నేను బొత్తిగా నమ్మను. ఆయా సమయములయందు సోమరులు తమ లోపముల నదృష్టముపైఁ బడ వేయుదురు. కావున మీ రెట్లేని యుపాయ మూహించక తప్పదు.

కశ్య— (తనలో) ఓహో, గట్టిగా బాధించుచున్నదే! (యోజించి) అట్లయిన నీవు సయోనాతముం బూని తపం బొనర్చుము. దానిచే నారాయణుండు ప్రీతుండై నీకొమరులం గెలిపించును. అప్రాక్షరీనుంఁత్రంబు నీ కింతకు మున్నే వచ్చియున్నదికదా?

అది— తమయాజ్ఞచొప్పున నే నిప్పుడే తపమునకు మొదలువెట్టుచున్నాను. తామెకసారి పోయి రక్కసులకు బుద్ధి చెప్పి చూడుండు.

కశ్య— మంచిది. (నిష్క్రమించును)

అది— (కనులు మూసికొని కొంతసేపు జపించి)

గీ. దేవదేవ! జగన్నాథ! దివ్యబోధ!
కుటిలరాక్షససంహార! క్రూరదూర!
అర్తజనతాపహరణ! లోకైకభరణ!
సగుణనిర్గుణరూప! నికా సన్నతంత్రు.

దండకము.

శ్రీమానిసీచిత్తవోరా! ఉదారా! కృపారాశి! వారాశిధీరా! మహావీర!
భూదార! ని న్నెంచ నేనెంతదానకొ గటాక్షించి నామెట్లు నాలింపు దేవా!
దురాచారు లత్యంతదుర్మార్గు లస్మత్తనూజాతులకొ మించి నంచించి ముట్లోక
ముల్ తామెయై రక్కసుల్ కర్కశత్వమ్ముమై వేలుచున్నారు; తత్సాలనా
ధీనులై దీనులై హీనులై లోకులెల్లం గడుకొ జింతలకొ మ్రగ్గి కర్తవ్యముం
గోసమిం గుండుచున్నారు; దుర్మార్గులం దింతపక్షమ్ము నీ కుంటకుం గాఁగం
జేయె? సన్మార్గులౌ దేవతల్ గాన లే కూరకే చూచుచున్నారు. నీమాయ
నూహించుగాఁ జాలువా రెవ్వరో! లోకకలహ! విపక్షపఠీశిక్ష! నీయగ్రయం
వైన కారుణ్యముం జూపఁగాఁ గాల మేలెంచె నీబలమింకేల? యేలీల నీకూళ
లకొ గూలఁగాఁ ద్రోచి మమ్మేలెదో? తాళఁగాఁ జాల కున్నాగ మోపద్రు
నాభా! స్వభావందె కా! నీకు ధర్మంబుఁ గాపాడి ధర్మేతరంబుం దిగం
ద్రొక్కు చందంబు, తండ్రీ! యటుల్ నేయ కిట్లూరకుంటేని వేదంబులుకొ
శాస్త్రముల్ తప్పలే; యొప్పు లెట్లొ? మహాత్మా! “సుఖంబందుపైఁ గష్టముల్
వొందు లేవారికేనిం గడుకొ దుఃఖ” మంచుకొ సురెసుండు దిక్కేదియుకొ
లేక నామోల కేలెంచి చింతించినన్ వానిదీనత్వమున్ గన్నులారన్ విలో

కింప లే కేను నీకై తపంబూనితిన్; గర్జ మీవే పానర్పన్ సమర్థుండ, వింతే
రాజ్యంబు నాపుత్రులం జేర్చి రక్షింపు మోదేవదేవా! మహాభావ! లోకేశ!
లోకాత్మ! మూర్తిత్రయాతీత! స్వామి! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః.

ఏమీ, దేవదేవున కింకను నాపై ననుగ్రహము రాకున్నది!

(మరలఁ గనులు మూసికొని జపించును)

గుణరహితం బయ్యును సగుణంబును, స్థూలం బయ్యు నూర్జ్వలంబును,
చతుర్దశభువనాధారం బయ్యు నరూపంబును, ననేకావతారప్రసిద్ధంబయ్యు
నభవంబును నగు పరతేజంబునకు ననుస్కరించెద.

(అంత విష్ణువు ప్రవేశించును.)

విష్ణు— సాధ్వీమణీ! నీతపయ్యునకు మెచ్చితి. నీ కేమి పగము కావలెను?

అది— (ననుస్కరించి) దేవా! నీ నెఱుంగని పరయ్యు లేమి కలవు? నా సపతి
కొమరులచే నాపుత్రులు పరాధవింపఁబడి కడు నవయుచున్నారు. వారి
రాజ్యయ్యు వారి కిప్పింపును.

విష్ణు— పతివ్రతామణీ! నే నింతకుమున్న యీ సంగతి నాఁగురికతన నని
యన్నాడను. బలికిఁ ద్రిలోకాధిపత్యము వచ్చినది మొదలు,

నీ. “పన్నులు హెచ్చయ్యె భగవంతుడా! యెట్లు

లీపైని బ్రతు” కంచు నేడ్చువారు

“రాజానుదరులె చొర్యము లొనర్ప నిఁకేటి

పరిపాలన” మటంచు నగచువారు

“నేమయ్యుగాఁ బంటచేలుండినను దిక్కు

మాలినకఱ” నంచు మఱుగువారు

“అతిసీమలగు రాక్షసాధములకు నెట్లు

కేలు మోడ్తు” మటంచుఁ గెరలువారు

గీ. “యజ్ఞములు మూలఁబట్టె” నంచడలువారు

“అడుగుబట్టె సదాచారి” మనెడువారు

“ప్రభువు లోపంబె యిది” యంచుఁ బలుకువారు

“కాదు సంబంధులది” యనఁ గడఁగువారు.

మఱియు నానావ్రకావంబుల విలపించువారును నై ప్రజలు కృశించు
చున్నవారట. కావున నేనీబలి నెట్లేని పవభ్రష్టునిఁగాఁ జేయ నూహిం
చుచున్నాడను. ఇందులకు నీవు ప్రేరకురాల వైతివి. నీవు మహా పతి
వ్రతవు. పరమపాపనివియు నగుట నీగర్భమంద నేను వామనుఁడనై

జన్మించి యిక్కార్యంబు నెఱవేర్చ నిచ్చుగింతు. ఇంక నీవు సుఖంబుండుము. పోయివచ్చెద. (నిష్క్రమించును)

- (తనలో) “ఏకా క్రియా ద్వ్యర్థకరీ బభూవ” అన్నట్లు నేను భగవంతునికే దల్లి నగుటకుఁగూడ నోచితిని. ఎంత ధన్యాత్మురాలనోకదా! ఈ మహాసుకృతమును నాధునకు విన్నవించి కృతార్థురాల నయ్యెదను. (నిష్క్రమించును)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లానర్చిన
దంభవామనము నందు ద్వితీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరమహంసాచార్యమహాశయై నమః

దంభవామనము

తృతీయాంకము

(అంత నిరువులు గంధర్వులు ప్రవేశింతురు.)

ప్రథ— మన మిప్పుడు చూచిన సంగతిని వేగముగఁ బోయి దేవేంద్రునికిఁ జెప్పవలయు.

ద్వితీ— అట్లే యొనరింపుదము. కాని ఎక్కముగ శుక్రనితపము రాక్షసోపయోగముకొఱకే యయి యుండునా?

ప్రథ— ఇంకను సందియమేమి? లేనిచో నయ్యనఘన కట్టి ఘోరతపం బొనరింప నేమి వచ్చెను?

ద్వితీ— అవును, త్వరగాఁ బోవువము పద. (పరక్రమించి) అదుగో! మన పృథువు విచారగర్హితుడై యెంటరిగాఁ గూర్చున్నాఁడు.

(ఇంద్రుఁడు పరివేశించును)

ఇంద్ర— అక్కటా! మన మెంతమాతృభక్తిగల్గి యున్నామన రాజ్యము నందనే లేకపోతిమి. తగినబల ముండవలె, పైరి దైవసాహాయ్యముండవలె. అంతయే కాని వృథామాతృభక్తి యేమిపని చేయఁగలదు?

గంధర్వులు— (సమీపించి) జయము, జయము.

ఇంద్ర— ఎక్కడినుండి వచ్చితిరి? విశేషము లేమి?

గంధ— దేవా! యేమని విన్నవించుము? శుక్రుండు ఘోరమృగుతప మొనరించుచున్నవాఁడు. అది యెందులకో దేవరయే నిర్ణయింప నర్హులు.

ఇంద్ర— (యోజించి) మీరిప్పుడ చని బృహస్పతి నిక్కడను నంపుఁడు.

గంధ— చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

ఇంద్ర— (విచారముతో) ఆర్తత్రాణపరాయణా! నారాయణ!

ప. అమరముయ్య నొక్కదనుబాధముచే నిటు లుక్కుదక్కి విక్రమ మొనరింప లేక గిరిగర్హారముల్ శరణులై పాసం

గ మహిమ మేదినట్టిమముఁ గాంచఁగదయ్య ! మహాత్మ ! తండ్రి యే
క్రమమున నున్నఁ బుత్రులఁ గరంబు ననుగ్రహబుద్ధిఁ జూడఁడే ?

దేవా ! నీయనుగ్రహలోప మొక్కటి దక్క నాకేమి లోప
మున్నయది ?

గీ. ఆయుధం బెన్న వజ్రం, బజేయులైన
సురలు నైన్యమ్ము, మంత్రయో పరమమంత్ర
వేత్త లోకజ్ఞుఁ డెట్టి వివేకులను
మేటి గీవ్వతి, యింకేది లోటు నాకు ?

బృహస్పతి— (ప్రవేశించి తనలో) అక్కటా ! ఎంతవాని కెంత దుస్థితిపచ్చి
నది ! అట్టి యింద్రుని నీయరణ్య భాగంబునఁ జూడవలసివచ్చెఁగదా !
ఇంతకును గర్మగతి యనివార్యము.

గీ. దుద్రుండు కపాలి, చంద్రుండు రోగియాట,
సూర్యుండు పరిభ్రమించు టించుకయు
నన్య కారణమ్మునఁ గాదది కర్మఫలము
సకల జగమును గర్మవశమ్ము నుమ్ము.

(యోజించి) ఇతఁడు నేను వచ్చిన సంగతి నే కనిపెట్టక యేమో
యోజించుచున్నవాఁడు. (ప్రకాశము) సురేంద్రా ! మళలమా ?

ఇంద్రు— (తత్తటపాటుతో) గురువరా ! ననుస్కారము. నాతత్వము మన్నింప
వలయును.

బృహ— పునస్సాహుజ్యమస్తు, నన్నెందులకుఁ బిరిపించితివి ?

ఇంద్రు— దేశికేంద్రా ! అసురగురుండు ఘోరతపం బొనరించుచున్నవాఁడట.
నిమిత్త మేమై యుండునో ?

బృహ— (యోజించి) దివ్యదృష్టిం జూడఁగా రక్కసుల కెప్పుడును స్వర్గాధి
పత్యము స్థిరముగా నుండునట్లు సాధింపుట కని సాడకట్టివది.

ఇంద్రు— ఇందులకుపాయమేమి ?

బృహ— ఉపాయమున కేమున్నయది ! నీ కొమిరె జయంతిని శుక్రునికడ
కంపింపుము. తత్తపం బక్కన్నై యడంచుఁ; బిదపఁ జూచుకొందము.

ఇంద్రు— అట్లనే చుండెదను. దానికేమిగాని యిప్పుడు రక్కసులకే రాజ్యము
స్థిరపడియున్నదిగాదా ; మరల నీ పృథ్వాపరిశ్రమ మెందులకు ?

బృహ— ఎందులకా ? అదితి నీకు రాజ్యం బొసంగఁ దలచి నారాయణుని

గూర్చి తపంబొనరింప నదేవుండు ప్రత్యక్షమై పొప్పుక నీ కొమరునకు
రాజ్యమిప్పించెదనని ప్రితిజ్ఞచేసెను. అది శుక్రవారమున జరిగెను. అదియును,
మాచరింప నదేవుండును నతనికి బ్రత్యక్షమై పరిణమి పోయెను.

క. సురలకుఁ బరాజయమ్ము న
సురులకు విజయం బొనర్చు శుభమంగళము నా
దరమున నా కి మృతపుడుఁ
బరమేశ్వరుఁ డిట్లు లోన భావించె నొగింక.

క. కృతఘక్కులయెడ నితఁ డప
కృతినేయఁ దలంచె వారి కేకరియనైనఁ
గతిఁ గల్పించు టుచిత మని
యతిదయ గలఁడగుచు నిట్లు లానతియిచ్చెన్.

ఇంద్రు— గురువరా! ఈశ్వరుండు రాక్షసపక్షపాతి యనికదా ప్రవాదము!

బృహ— ఇది వట్టిప్రవాదమే కాని దుర్జనులయెడ దేవున కెప్పుడును బక్షము
డదు. ఇది నిశ్చయము.

ఇంద్రు— అది సత్యమే. ఏమనియానతిచ్చెను?

బృహ— క. తలకిందుగ నేయేడులు
నలయక పొగదాగివుచును నియమమునఁ దపముం
బలువిడి గావించిన నీ

తలఁపు నైఱవేర్తుఁ బొమ్ము దడయక శుకాగ్ర!

అనవుండు నసురగురుండు తదాజ్ఞప్తభావమున గంభీరమాదనమున
కరిగి తపంబు నల్పుచున్నవాఁడు.

ఇంద్రు— గురువరా! నాకొమరెమాత్ర మా తపమ్మునకు నిష్ఠుమ్ము నలుఁ
నేర్చునా?

బృహ— ఏమీ! ఇతం డీశ్వరునికన్న నెక్కువవాఁడా! పాగ్వాతీపరిణయము
విసలేదా! సత్వరమ్మున నీకొమరె నంపుము.

ఇంద్రు— చిత్రము, తమరు దయచేయుండు, ఇప్పుడే తమయాజ్ఞనిర్వహించెదను.

బృహ— నీకు శుభ మగుఁగాక. నేను పోయిపచ్చెదను. (నిష్క్రమించును)

ఇంద్రు— (తనలో) కొమరెతో నేమని చెప్పుదును? అక్కటా! రాజ్యలో
మెన్ని దుష్కృత్యము లొనరించుచున్నది! కానిమ్ము, పోయిపచ్చెదను
(పరిక్రమించి) అదిగో! నాకొమరె గుహముఖమ్మున లేడిపిల్లలతో

నాడుకొనుచున్నది- (అంత జయంతి ప్రవేశించును)

జయం— (తనలో) ఓహో! ఈవన మెంత రమణీయముగా నున్నది. స్వర్గము స్వర్గ మనుటయే కాని యంతకన్న నయ్యెడ నేమి విశేషము లున్నవి? (పరికించి) ఆ చెట్లపైఁ బడు లెట్లు దుముకులాడుచుఁ గేరుచున్నవో! (విహరించును)

ఇంద్రు— (సమీపించి) అమ్మా! ఆడుకొనుచున్నావా?

జయం— తండ్రీ! నమస్కారము.

ఇంద్రు— తల్లీ! నీకు శుభమగుఁ గాక. నే నొక్కమాట చెప్పెదను, సాన ధానముగ విందువా?

జయం— తప్పక తమయాజ్ఞ నిర్వర్తింతును.

ఇంద్రు— తల్లీ! నీ కిష్టమైనయెడలనే యొనరింపుము, లేనిచో నక్కఱలేదు క. తనయా! నిను శుక్రాచార

ద్యున కిచ్చెడ గంగమాదనోర్వీగరమం

దు నతండు తపంబున నుం

డినవాఁడన్నగమునకుఁ గడించి రయమునకొ.

క. చని యతని మనమునకు న

చ్చిన యుపచారములఁ దనిపి చేతఃప్రియుఁగా

నొనరించికొని తపోనియ

తి నడంచి మదీయభయము దీర్చుము తల్లీ!

జయం— నే నట్లనే యొనరించి యయ్యనఘుని యనుగ్రహమ్ము పడనెడ. మీరిప్పనికై నన్నింత నొక్కి చెప్ప వలయునా!

ఇంద్రు— (సంతోషముతో) అమ్మా! నేను గృతకృత్యుండ నైతిని. కాని నీ పమ్మునిని నేవించునెడలఁ గడు జాగరూకురాలనై యుండవలయును జామీ!

నీ. శ్రమమునఁ దొడరుఘర్మజలంబు నోపంగ

విరివీవనలచేత విసరుమమ్ము

మధురసుగంధి నిర్మలవారిపూరంబు

సమయ మ్మొటింగి యొసంగుమమ్ము

భగభగ మను పట్టపగలింటియెండ పైఁ

బడకుండ వసనమ్ము పట్టుమమ్ము

ఆకటికై పక్వమైన వన్యాహార

ములు తెచ్చి మోదంబుఁ గొలుపుమమ్ము

గీ. దర్భలుఁ జివుల్లుఁ బఱచి మేత్తందనమ్ము
దవలి యొసకంబొనర్చు తల్పం బమర్చి
దేశకాలమ్ము లెఱిగి నిదేశ మగసి
కవికి శుశూంస నేయు మోకన్నతల్లి!

జయం — చిత్తము. సర్వంబును జాగరూకురాలనై యొనర్చి కాగ్యసిద్ధిం జ. నెదను.

ఇంద్రు — అట్లయిన లోనికిం బోయి మీయమ్ముతోఁ జప్పి యొప్పించి రమ్మ నిన్ను నే నక్కడికి వెంటఁ బెట్టుకొని పోయెదను.

జయం — చిత్తము. (నిష్క్రమించి మరలఁ బ్రవేశించి) ఆమె యనుజ్ఞం బొ దితిని. “మీయభిప్రాయమే ఆమెయభిప్రాయ” మనినప్పినది.

ఇంద్రు — అమ్మా! అటులైనఁ బోవుదము రమ్ము. (పరిక్రమింతురు)

జయం — తండ్రీ! అక్కడ నేమి జరిగినదియు మీ కవరికి నైనఁ దలియఁగలదు

ఇంద్రు — తల్లీ! ఎప్పటికప్పుడే ఆసమీపమునకు సిద్ధసాధ్యులగు నంపుచును. నీవు వారితో నా యీ సంగతులు చెప్పి యంపుచుండుము.

జయం — (మరలఁ గొంత పరిక్రమించి) తండ్రీ! ఆయనఁడు నాశ్రమమి నెంతదూరముండునో?

ఇంద్రు — తల్లీ! సమీపమునకు వచ్చితిమి, ఆయెదుటం బొడకట్టు చిన్నగి దాఁటితిమేని గంధమాదనపర్వతము కనుపట్టును. అక్కడనే యమ్మ తప మాచరించుచున్నవాడు. (పరిక్రమింతురు)

జయ — ఇదియేనా, గంధమాదనము?

ఇంద్రు — అవును. వచ్చితిమి, ఆచెట్లతోపు చాటుననే ప్రవేశింతుండు తా బొనరించుచున్నవాడు. నే నిక్కడనే యుండి నీపోక చూచుచుండు.

జయం — (కన్నీటితో) తండ్రీ! నాత్మమమును దొంగునగునా నుచుండువుగదా

ఇంద్రు — తల్లీ! ప్రతిక్షణమును నీకుశలమగునాయుచునేయుండును. నీకు పతి భయ మొక్కటిలేదు. సంశయింపకుము. (తెనుజించి) అమ్మా! నీ స్వకార్యమునకై ని న్నంపుచుండినను నీకు సనుకూలమగు సరుండే ను యమ్మహానుభావుడు.

ఉ. సుందరులందు నెన్నఁదగు సుందరుఁ డెప్పుడు బుద్ధివంబు చె
న్నొండెడివాడు విద్యల మహోన్నతుఁ డాచయి సత్కృపిత్య మ
న్నందన సామ్రాట్ట యజననాయకు లెల్లరు శిష్యులై సదా
పందనముల్ ఘటించెడి సభాజనరత్నము శుక్రండల్పుఁడే.

జయం— (సంతోషముతో) తండ్రి ! నాకు మీరెప్పుడేని యపకృతి నొనరింతు రని నేనెట్లునుకొనియెదను ? మీ యనుగ్రహమ్మన నా కెందును గొదవతక యుండుఁగాక. (కాగిలించుకొని) ఇంక నరుగుదునా ?

ఇంద్రు— నీకు శుభమగుఁగాక. తల్లీ ! నే నీ దరి నున్న పొదరింట నుండి నీ మార్గ మరయుచుండెద. (నిష్క్రమించును)

జయం— (కొంతనీచి వెనుకకుఁ జూచి) తండ్రి ! నన్నీ కార్యమున నియమించి నందులకుఁ గృతార్థురాలను గాఁగలిగితివేని ఓత్పబుణమ్మను దీర్చుకొన్న దాన నగునును. (పరికిమించి చూచి) అడుగొ, నమ్మహాముని. ఓహో! ఏమి యాతేజోవిశేషము ! ఈతండు నన్ను పెరించిన నాయదృష్టము మఱి యొక్కరికి రాదు.

చ. ముని యను పేరు గాని కడు ముద్దులు గుల్కుచు నుండె సౌరు కా
మినులకు వీనిఁజూచిన నిమేషము నెమ్మన మాప సచ్చనే ?
నను జనకుండు దా నిటకు నంపిన యెందులకైననుకొ గృతా
ర్థ సయితి నిట్టి నుందరులు యైతన్యమునందుఁ గల్గిరే.

(అంత శుక్రండు ప్రవేశించును.)

శుక్ర— (ధ్యానము నటించి)

గీ. సహజసుఖసంతులకుఁ గడు సౌఖ్య మబ్బు
దుఃఖితుల కెల్ల దుఃఖముల్ దోలఁగిపోవు
ముక్తి గోరిన వారికి ముక్తి గల్గుఁ
దండ్రీ ! నిన్ను మనమ్మునఁ దలఁచిరేని.

గీ. సృష్టిగిత్వా ప్రళయములు సేయు నీరు
చరితి మెఱుంగరు బ్రహ్మాది సకల సురలు
పాపసంసార తారక పటిమ నలరు
త్వత్పదమ్ములు గొల్తును ధన్యపతులు.

(మఱియొక గనులు మాసికొని బయలుదేరును.)

జయం— అక్కటా ! యెంతకాల నిట్లుండును. ఇప్పటికి కీతండు నారాకయే యెఱుంగఁడు. మరలి పోవును నేని యిన్ని నాల్గనుండి చేసిన పరిశ్రామము సృథా యగును. ఎట్లేని యీతని తపం బగునంతవఱకు వేచి యుండి యియ్యమలాత్ము ననుగ్రహమ్మ పొందవలయును. (యోజించి) తండ్రి యీతని తపంబున కంతరాయ మొనర్చు మని కదా నన్నుఁ బంపెను. తపము తుదిముట్టకుండునట్లనే యేను బ్రయత్నింప వలయును.

ఇందులకేమి యుపాయము! (యోచించి) ఈ పాపము మేదియును ?
రాదు. నాపంక కించులేనిది జూచినంగనా, యుపాయముండలేదు.
(నిలిచి యుండును.)

శుక్ర— క. శరదందుముఖులు చామగ
లిరుప్రక్కల వీర శిథిల లెక్కి మహానం
దరసాబ్ధి నోలలాడెడి
నరు లెల్ల బురాభవమ్మన న్నిభిస్తున్న.

క. కడులు గలవారు విలస
త్తురుజీవంభోగనిరతతారుణ్యమనో
దురత గలవారు నగనగ
పరిచితచరణులును నీదుభిస్తులు తండ్రి!

(తెరలో) ఓ దైత్యాచార్య! నీతపంబు ముగియున్నది. నీ తపంబ్రమ్ము నీకు వశంబగు నిత నిష్ఠ చాలింపుము.

జయం— (విని) భగవంతుండగు నాది దేవుండు నాకుఁబూడ నిష్ఠాహోష
కతన దర్శన మిచ్చినాఁడు (తెరవంక దిరిగి నమస్కరించును.)

శుక్ర— (విని కనులు తెరిచి తనలో) ఇక్కడ కిది గొప్పకృష్ణార్జున యుద్ధము.
నా శిష్యుల కీమంత్ర ముపదేశించి జయించుట నీ నయము. (అనియు సరికి
ఓహో! యేమి, యీకన్నెయెవ్వరయ్యుండును? ముక్తికామిని కాదు?
(నివ్వెఱపడిచూచి మనోవికాగము నటించును.)

జయం— (తనలో) అక్కటా! నాతండ్రి నన్నందుల నెగ పడో యాకాగ
నెఱవేర్చలేనయితని. కానిమ్ము, ఈతని దృష్టిగీర్తిఁ జూడ నా
దనురాగివలె బాడకట్టుచున్నాఁడు ఎట్లేని యీయన బుద్ధిశక్తుల
కరిగి మంత్రోపదేశము నేయకుండఁ జేయలేకపోగునా? (సమీప
ప్రకాశము) మహాత్మా! నమస్కారము.

శుక్ర— (చిటునవ్వుతో) కళ్యాణం భూయాత్! సుందరీమణి!

ఉ. మంగళమస్తు నీదు కుచమండలలక్ష్మీకి; నీదు పూవెళిక
మంగళమస్తు; నీమధురమంజులవాగమృత ప్రసక్తికై
మంగళమస్తు; నీదు తనుమార్దవసంపదకుజ బువన పున
ర్మంగళమస్తు; నీవదనమండలికై శుభమస్తు సర్వదా.

చ. ఎవతెవు నీవు? నీమకుల మెయ్యది? నీ జనకుం డెవండు? ము
గ్ధవు ననయోవనంబు గలదానవు మత్సరిచర్య నేయుమం

టివి కత మేమి ? తెల్పుము కడిందిమనోరథమైన సిద్ధి జెం
దు వర మొసంగునాడఁ బరితుష్టి యొనర్చితి నీవు మా కొగిక్.

జయం— (సిగ్గుతోఁ దలవంచికొని యూరకుండును.)

శుక్ర— (తనలో) ఏమీ, ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటకు సిగ్గుపడుచున్నదే! అట్లయిన
దివ్యదృష్టిం జూచెదఁగాక. (ధ్యానము నటించి ప్రకాశము) లతాంగీ!
నీవు దేవేంద్రుని కూతురవు. నీ మనోరథమ్ము మాకుం దెలిసినది. ఐనను
నుధారన మొలుకు నీపలుకులు విన నెంచి నిన్ని ట్లభ్యర్థించుచుంటిని.

జయం— (మఱితె సిగ్గుతోఁ దలవంచికొని) భార్యవోత్తము ! నన్ను మాతండ్రి
తమకు నమర్పించె. అక్కతమున మీయనుగ్రహము నభిలషించి చిరమ్ము
నుండి నేవించుచుంటి. దేవరచిత్తము, నాదు భాగ్యము. సర్వజ్ఞులగు
తమకొక సంగతి దాఁగునా ! అదిగాక మహాకవీశ్వరులు గదా !

క. మడనుఁడు దుర్మార్గుఁడు నా

మది భీరువు కాన నన్ను మన్నించి స్మరున్

బెడరించి కోర్కె దీర్చున్

గదవే ? నను ధర్మపత్నిఁగాఁ జేకొనవే.

శుక్ర—(తనలో) ఇంద్రుఁ డిక్కన్నియను నాకడ కంపుట కేమిహేతువో ?
ఏ హేతువోయగుఁ గాక, ఇప్పటికే నా తపంబు తుడనెగ్గె గదా.
(యోజించి) కాని శిష్యులకు ప్రకృత ముపకారము మాత్రము చేయ
వలసియున్నది. (అనాదరముతో) ఇట్టియెడల నుపకృతులను గిపకృతులును
జూచిన చేతి కందిన ఫలము దాటిపోవును. ఇది యుపేక్షించుట తగదు,
సహ్య ! యేమి నా యదృష్టము !

ఉ. తానంట యింద్రపుత్రియంట ! తానయి తా ననుఁ గోరునంట ! యెం
తేనియనెమ్మె లాఁడియంట ! యిచ్చటికే చనుదంచెనంట ! యి
మ్మానిని మానుటెట్లు ! పలు మాటలు నెప్పఁగ వచ్చుఁగాని ; యే
మైనను దీనిఁ గూడ నలదా ! యిలఁ దా బనియించి నందుకున్.

(అనురాగముతోఁ జేయిపట్టుకొని ప్రకాశము) నుందనీ ! నీయందు నాకుఁ
దద్దయుమనంబు లగ్నమై యున్నయది. కావున,

క. ఏరికిఁ గనుపడకుండఁగ

మారాగమవిహిత మాత్రమార్గమ్మున సం

చార మొనర్చుచుఁ గ్రీడా

పారమ్యముఁ గొందు నొక్కపదివత్సరముల్.

జయం— (తనలా) ఇప్పటికి సర్వవిధములఁ గృతకృత్యముల నొనర్చిన కౌనియ్య
రహస్యమున నియ్యనకుతో నున్న నా కీ సమాధానము నవసరముఁ బొ
యఁ బఱచుట తటస్థింపదు. అందున నింతింప పంపి యున్నది.
(యోజించి) దివ్యజ్ఞాన సంపన్నుడగు దేవునియొద్దనుండి గాఢ చరియ
యొట్టుండును? (ప్రకాశము) చిత్తము స్వస్థమునను దేవుని సమాధానము

శుక్ర— అట్లైన మనము మన గృహముననే పోవుదుము నెమ్మది.

(నిష్క్రమింపఁబడు.)

గద్య

ఇది శీర్షి... తిరుచుతి వేంకటేశ్వరుని పట్టిన
దంభవామనము నందుఁబ్రతీక్షింపఁగలము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

దంభ వామనము

చతుర్థాంకము

(అంత నిరువురు రక్కసులు ప్రవేశింతురు)

ప్రథ— మన గురుండు తపస్సున కరిగి చివకాల మయ్యెందు? ఇట్టికిని జాడ గానరాకున్నదేమి?

ద్వితీ— గంధమాదనగియొడ్డి నుండె నని కన్న పంటిను. అటు లేగుచును.
(మర్రక్రమింతురు)

ప్రథ— ఇయ్యెడ నెవ్వరో యొక మని తపం భావరింపిన జాడలు గాననగు చున్నవి.

ద్వితీ— అవును. గుర్రజేశ మాశ్రమచిహ్నములతో నొక్క యువయ్యుని ఇవిగో, నెన్నులుంచిన చోటలు.

ప్రథ— గురుండు గానరాకున్నవాడు, కాని మేము! (చరక్రిమింతురు)
(అంత సక్రాచార్య నేషముతో బృహస్పతి ప్రవేశింతును)

బృహ— (తనలో) గురుగ్రంథు తపస్విని నొందియును జయంతీతానత్యహంభాని నోలకాడుచున్నవాడు. కావుననే యింద్రుని పుత్రకాగం వివేకబుద్ధుల దగిన సమయము చిట్టసించినది. (తనరంక జూచుట) నేనే పుట్రిండ్ ననుకొని రక్కసు లెల్లగు నన్నుబదేశింకాండ్ల కొందురు. ఇట్టికి ఖిరికి దుర్మంత్రోపదేశం గానరించి దానిచే దురాచారులుగా నొనర్చుట. దురాచారం బునడిన పిదప సిరి పండుసే నోలగు ననుటను సంభయ ముండదు. (దృష్టి నిగుడ్చి) ఇరుగో, మఱి కొందఱు రక్కసులు. వీరు రాజున కాంతరంగతులుగాఁ బోయిచున్నాడు. ముందు వీరిని నా పుత్రులొక పైచి కొని పదగుడి వీరల సాహాయ్యమునఁ జక్రపర్తినిఁ గూడఁ బోయి దొనియెదను. (సమీపించి) ఓ యంతేవాసుకార! మీకుఁ గుఱలమా?

రక్కసులు— (తత్తటపాటుతో) నమస్కారము. దేవా! నమస్కారము.

బృహ— శుభం భూయాత్.

చ. పురమథశం గుఱించి తపముం బొనరించితి భూమపాయినై
పరము వరించితిన్ ద్రిదశవర్గము గల్గెగఁజాలు మంత్రమున్
గిరిశుఁ డనుగ్రహించె నిక గీటడఁగింతము నిర్భరాళికన్
బరమహితుండు చక్రికిని బ్రాహ్మణయమ్మ మదిం గలంపఁగఁ.

రక్క— స్వామి! ఇప్పటికి రాజ్యమెల్ల మనదే యైయున్నది. చక్రియఁ
గిక్రియు నేమైరో కనుపట్టరు. కాని, యదిశికిమాత్రము “రాక్షసు
నిర్జించి నీ కొమరులకు రాజ్యం బొసంగెద” నని పరిమిచ్చినాఁడని
ప్రవాచ యొకటి కలదు.

బృహ— అందులకే గదా! నేను “బ్రహ్మికి నిమ్మి” చేసినం గాని పరినుపడ
దని యెంచి శివుంగుఱించి తప మాచరించితిని.

క. హరుఁడును నా కొనఁగిన మం

త్రైరాజములు మీ కొనంగెదను నిక మీ రా

హరిపలన్ గిరిపలన్

దరమున్ నొందుదు మేటి ధైర్యము కళిమిన్.

రక్క— స్వామి! తాము మా కిప్పు డుపదేశించెడి మంత్రము శివయ్యదీ?

బృహ— మంత్రము లనఁగా యలోచనములే కాని వేలు కావు. వినుఁడు.
అందులో ముఖ్యమైన యంశములు సూత్రములుగా నొనర్చి చెప్ప
చున్నాఁడను. దేవుఁడు లేడు; ఆచారి మక్కల లేడు; ధర్మశాస్త్ర
ములు పురాణములు వేదములు మొదలైనవి నమ్మఁగొనఁడు; బ్రహ్మశివు
భేద మనవసరము; యజ్ఞములు మొదలైన వానికన్న గురుశిష్యములు
లేవు; కడుపే కైలాసము; వివాహ మిష్టము నచ్చినట్లు చేసికొనచ్చును;
వావివరుల లకించిత్కరములు. ఇట్లయినచో సున్నటికిని మన రాజ్యము
నుస్థిరమై యుండును.

రక్క— (తనలో) ఈయన బోధించెడి దంతయుఁ గడుఁ గ్రాంతిగా నున్న
యది. ఐనను మన చక్రిపర్తి దగ్గఱనుఁ దీసికొని పోయినచో దీని
యాధ్యాత్మ్యము దేలఁగలదు. (ప్రకాశము) చిత్తిము. ఈసంగతులన్నియు
ముందు రాజున కుపదేశింపుఁడు. పదఁపడి మే మాచరింతుము.

బృహ— అట్లయిన బదుఁడు. (పరిక్రమింతురు)

(అంత బలిచక్రపర్తి ప్రవేశించును)

రక్క— దేవా! దేవరకు జయమగుఁ గాక. గురువులవారు విచ్చేసిరి.

బలి— ప్రవేశింపఁ జేయుఁడు.

బృహ— రాజా ! నీకుఁ గుశలమా.

బలి— దేవా! నమస్కారము. తమ యాశీర్వచనమువలన సకలముచునుముఖంబు.
తా మొనరించు యత్నము సఫల మైనదా ?

బృహ— (తనలో) ఇతర రాక్షసుల వంచించుట యొక గొప్పగాదు. ఇతనిని నమ్మించుట కడు దుష్కరము. అయిన నేమి ? నా బుద్ధిలమం జూపి వంచించెద. (ప్రకాశము) సఫలమే; కాని యా నగజాధిపతి యుపదేశించిన సంగతులు మీకుఁ గ్రొత్తగా నుంటచేఁ గొంతకాలమునాకు విరుద్ధములుగాఁ దోచును.

బలి— ఈశ్వరుండు నెప్పిన విషయము విరుద్ధమైనను గ్రాస్యమే కదా !

బృహ— (“దేవుఁడు లేఁడు” మొదలైనవి మరలఁ జెప్పును.)

బలి— (తనలో) ఏమి, యీ యనఘుఁ డిట్టి దురుపదేశ మొనర్చుచున్నాఁడు. (ప్రకాశము) స్వామీ ! శిష్యుని గోక మనవి. దేవుఁడు లేఁడు కదా ! మీరు తమ మొనరిం గూర్చి చేసితిరి ?

బృహ— గట్టి శంకనే చేసినాఁడు. అయిన నిదియొక లక్ష్యమా ? (ప్రకాశము) చక్కఁగా నడిగితివి. ఈశ్వరునిం గూర్చి చేసితిని. శిష్యుని దుష్టతగా నైశ్వర్య సంపన్నుఁడు. అతఁడు మనకన్న గొప్పవాఁ డగుటచే నతనిం గూర్చి వేఁడుకోవచ్చును. నీకన్నఁ దక్కువనాండ్రు నిన్ను వాత్రులనిచి కోర్కులం బడయుట లేదా ? అతమాత్రమున నీవు దేవుఁడ నైతివా ?

బలి— (తనలో) కడు ననుకూలముగ నమరించి నాఁడు. తిక్కన వా రెవ్వరు వానిని దైవ మని యనుకొనుట గోకానుభవసిద్ధమే ! (ప్రకాశము) ఇదియే నిక్కమైన మరల మరియూ, తమ యభిప్రాయము ?

బృహ— ఇందులకు సంశయముగూడనా ?

బలి— అట్లైన మనము చేయవలసిన మార్పు లేమి ?

బృహ— (తనలో) ఇతఁడు గూడ సులభముగనే వలసిన దనినాఁడు. (ప్రకాశము) దేవాలయములను గూలఁకొనించుట, సోములు సేనలు బట్టిగొ చుట మొదలైనవి.

బలి— ఓ రక్క సూరా ! మీ రీ కార్యములు జగమునెల్ల నిష్ఫలము చుండుఁడు.

రక్క— చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు)

డితని పలుకుల నాన్వయము చెప్పి గాని గురువులవారు పదియేండ్ల
దక్కటా! చెడబోయేటట్లు కృష్ణుని వ్యాపింపజేయుచున్నారట.

బలి— (తనలో) ఇతడు వేషగాఁడుదాన్ని మఱియే! ఇయ్యడ లోకుల
కేవలము మనల వంచింప నేతెంచిన ధృష్టాంతరే
శము) స్వామి! చూచితరా, యా దేవతల కృష్ణమోష దైవభక్తి గలిగి

బృహ— (తనలో) ఇతనికిఁ గాలవశమున దుర్బుధియై పుట్టిన
షమే. (పరకాశము) రాక్షససార్వభౌమా! శక్తి
కావుననే లక్ష్మీ నీయందు సుస్థి మెసగి. ఇంక నే (యోజించి)
(దనుజులభంగ దిరిగి) యెవ్వఁడేని

ఉ. దానవులార! నమ్మకుఁ డితం డమరప్రియ మాచుట్టిన
లోనఁ దలంచి మిమ్ములను లోభమునం గితుకొనెను పుష్పివా.
దేను భవన్నిమి త్తమున నీసునిఁ గొల్పితీ వి.
ద్దాని కతమ్మనక నురల దర్ప మడంతురు.

సమగ్ర— రాక్షసచక్రవర్తి! పాదపాదః పైకపైపుష్పన్నాననః
యాతని నవలకుం గొట్టింపుము.

బలి— (ఎకసక్త్యముగా) క. సదమలమతియై యెక్కుడు
పదిలముగాఁ జెప్పి గతవు పగవార్తవి

సదయునిఁ గాచిన నేర్పువేళ
మదిలో నెఱిగితిని నీదు మాయల

బృహ— (తనలో) భేష్! వాగుగా నన్ని నేలఁ గుడి పుష్పివాదేవ
నితని కెక్కిపు.

సమగ్ర— (హోమములో) నేనే గాన నే నే గాన నే నే గాన
కానిమ్ము, నీప్రియంబుఁ గొరిన యే

ఉ. ఎండఁగ వానకుక పృథ్వీ పంతుకయున
మాండెడి బాతరాగ్ని కొకిమాన్తము
పండఁగఁజేసి సత్తిపము పగ్గమునక నిను
దండపు పచ్చ సన్నుఁ గని గోదము
ఓరీ! గురువోహి! మరాచానరా
జేర్చుచున్నావుగా! దానికే దిగిన

గీ. అల్పకాలమ్ములో నీ యభిలరాజ్య

మిట్టి కపటాని యొక్క డేగుదంచి

యవహరింపవచ్చుతుని నుపకరించి

నీ కారమొనరించు గాక శులుస ! (నిష్క్రమించును)

(తనలో) జరుగదగిన పని జరిగినది. ఇంక నేనిక్కడ నందులకు ?

చారమునకు దోడు గురుభాషముగూడ దట్టించినది. ఎట్లైన

రాజ్యహీనుడు కాకతప్పదు. (ప్రసంగము) రానిది ! నీవీ

కించుకయు జంకక చెప్పిన నొప్పున నెప్పుడో పట్టించును

నేను బోయి వచ్చెదను. (నిష్క్రమించును.)

— (తనలో) ఇం దెవరు నిజమైన శుక్రుడో ముంగు దానినా గలదు. ఇది కడు సులభముగను సర్వజనాచరణీయముగను మన్నించును. ఇట్టి మాగ్గోపదేవు కేవలము నిష్కపటిగా నుండినట్లగును. సీమాలో ! మంత్ర సుకరముగా నుపదేశించినాడు.

మ. ఉపవాసమ్ము లటంచు మాడుచుట లే ; దున్నాడు దేవుండటం
చపలాపించుట లేదు ; వేటొకరిచే నాడైనది జ్ఞాన ; సా
పపురగార్యం బని పుణ్యకార్య మనియుకొ పాదించుట జ్ఞాన ; సా
గుపడుకొ లోకము దీనిచే నిజముగా, గొందాట మం దీటికి ?

ఇట్టి నెట్టిమొట్టి కట్టుబాట్లు పెట్టుకొనుటచేతనే దేవతలకు గాఢము స్థిరము కాక పోయినది. మనముగూడ నిట్లే పట్టించినచో మనముకు గతికూడ నట్లేకావచ్చును. అందులకే యీ యుపాసనమును దేశికుండు కనిపెట్టియుండనోపును. ఈ మతమే మంచినదను జ్ఞానము గక్కము లందఱికిఁ దెలియునట్లు తగినవారల నేర్పించి యున్నార బోధింపజేయు వలయును.

(అంతః గొందఱు రక్కసులు ప్రవేశింతురు.)

రక్క— అయ్యా ! మనచే నింతకుమున్ను జయింపబడిన దేవత లిప్పు డెక్కడఁ జూచినను దామయై రాక్షసుల నెదిరించి యోడించుచున్నారు.

బలి— (తనలో) ఇంతలో నిట్లు జరుగుటకుం గత మేమైయుండునో ! (ప్రసంగము) మన ప్రజల సర్తన మెట్లున్నది ?

రక్క— అందఱును గ్రొత్తమతము నవలంబించి యున్నారు.

బలి— అప్పుడే యీమతము దేశమందంతటను నెట్లు వ్యాపించినది ?

రక్క— తమ యొద్దకు నిప్పుడు దయచేసిరి గాని గురువులవారు పదియేండ్ల నుండి దేశదేశములు తిరిగి యీమతమును వ్యాపింపజేయుచున్నారట.

బలి— అట్లేని మనపక్షమున కపజయము రాఁగూడదే! ఇయ్యెడ లోకుల యభిప్రాయ మెట్లున్నది?

రక్క— దేవర త్నమింప పలయును. తమ రింతకుమున్ను పైపభక్తి గలిగి కులాశ్రమాచారములు చక్కఁగాఁ బరిశీలించువారలనియు, నది యిప్పుడు తగ్గుటచే నిట్టియవస్థ వచ్చినదనియుఁ జెప్పుకొనుచున్నారు.

బలి— (తనలో) బృహస్పతి మనల మోసపుచ్చెనేమో కదా! (యోచించి) తప్పక మోసమునే చేసెను. తేనిచో దేవుఁడు లేఁడని యెప్పుడొడిచి పలుకునా!

చ. తెలియక భ్రాతృభార్య రతిఁ దేసిన పాతకు మాయఁ గలిగి, ని మ్మలుమ గురుం దృఢించి యిటు శాపహతిం గనినట్టి బ్రాహ్మణుల మనలక జయింపఁగ మనోగతి మెంచి నున్న గురువుల పలరఁగ నున్నవారట, కటా! మన కిట్లు సహాయముఁబెప్పునో?

కాని అప్పు డిట్టి యనుమానము కల్గియును నతని వాఁడె ధర్మగ్రాహియనిన లోనై నిష్కారణముగా న్నగురు నవమానించి శాపదగ్ధుండై నుతిని “నానా వాక్యంతు కర్తవ్యం” గనుకఁ బ్రబలండులు నేమనియఁగోలుట నొనర్చు న్యాయము. (ప్రకాశము) ఓయీ! చ్చిబలు టినికి శాంతి నుపాదానూహించుచున్నారు.

రక్క— మరల దేవర నిజగుప్రసిం గొలిచి యాయన కిటు నా దుష్టమును దీర్చి మఱియొక శాంతి లేవఁట.

బలి— అట్లయిన నవ్వుహామహుని దర్శనముననే పోవునము, పదుగడు. (నిష్క్రమింపఁబోయి.)

గీత్య

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరుని పాదార్చనము.

చింతాపామనమునందుఁ బాతుర్థాంకము.

దంభవామనము

పంచమాంకము

(అంతః గొంధలు బ్రాహ్మణులు ప్రవేశించును)

సుబ్బదీక్షితులు — ఏమోయి, వేంకటచయనులు! ప్రపంచాన్ని గాఢ జీవులు?
వెంక — ఒక రెండుకుం జెప్పవలెను. బలిచక్రపర్తి మహాసర్వస్వము. అఖం
డదాత, పెద్దక్రతువు చేయుచున్నాడు. స్వాతికుల్య, మగుమల్య,
విన్నావా?

సుబ్బ — అతఁ డీమధ్య నేదో వెట్టిమతములోఁ బ్రవేశించినట్లు విన్నావే.

వెంక — అవును గాని వెంటనే యా మతమునందు గల యాభ్యాసమును గని
పెట్టి శుశ్రుణిపాదమ్ములం బడి సమాధి వేడుకోఁగా వెతఁ డనుగ్ర
హించి తిరిగియు సన్మతములోనికి దింపినాడట.

సుబ్బ — అట్లయిన నక్కడికిఁ బోవుదము. (సరికొనించి) చయనులు! అడుగ
మఱచితిని గాని యా మధ్య నీ దగ్గఱ నొక పొట్టిశిష్యుఁ డుండువాఁడు,
వాఁడేమైనఁ జెలివి గలవాఁడేనా?

వెంక — తెలివీ! ఔరా! ఎంతమాటన్నావు! వాని ముందఁగ మూఁడులోక
ములును నాగవు.

సుబ్బ — అవునట. అట్లే విన్నాను. “పొట్టివారికిఁ బుట్టెడుబుద్ధి” లనుట
యిక్కడ యథార్థమే యైన దనెదవాయేమి?

వెంక — అతఁడు నా శిష్యుఁడు గనుక నే నేమియుం జెప్పఁ గూడదు. కాని
సాక్షాద్భగవదవతారము.

సుబ్బ — సరే. “ముఖేముఖే సరస్వతీ” దానికేమి? కాని నాకీనాడు
కొంచెము పని యున్నది. అది నెఱవేర్చుకొని తీవు యాగముం బాడు
టకు వచ్చెదను.

వెంక — నేనును తీవే వచ్చెదను. (నిష్క్రమింతురు) (విష్కంభము)

(అంత వామనుడు ప్రవేశించును.)

వామ— (తనలో) గురువుగారు బలియాగమునకై చని రని గురువత్ని చెప్పి నది. కావున నేనును బోవుదుఁగాక (ఆకాశముపంకఁ జూచి) ఏమనుచున్నారు? “బలిచక్రవర్తి పంటిదాత లేడు. అతఁ డెవ రేమికోరిన నదియే యిచ్చుచున్నాఁడు. త్వరగాఁబూ ” మృనియా! ఇదిగో, వెళ్లుచున్నాను. (పరిక్రమించి) అడుగో! రాక్షసచక్రవర్తి తానును భార్యయు శుకార్చార్యపురస్సరముగాఁగూర్చుండి దానమ్ము లాచరించుచున్నాడు.

(అంత బలి యశోక్తముగాఁ బ్రవేశించును)

బలి— ఓ విపరీపుంగవులారా!

క. ఇది యది యని యెంచకుఁ డె

య్యది గోరిన నదియే యిత్తు ననఘాత్ములు మీ

ముదమే నా ముద మింక నె

య్యదియమ నిక్కమ్ము గాదు యశ మొకటి వినా.

(తెరలో) మహారాజా! సమృద్ధి సమృద్ధి. చాలును చాలును. ఇంక నింతకన్న మోయఁజాలము.

వామ— (నమిపించి కుడిచేయెత్తి)

శ్లో॥ శుభమ స్త్వవిఘ్నమస్తు శ్రీరస్తు చిరాయురస్తు విజయోఽస్తు
అస్తు ధనధాన్యవిభవ శ్రేయోవిద్యాయశోఽంగ నాసిద్ధిః.

శ్లో॥ ఇతోఽప్యధిక సంపత్తి రితోఽప్యధిక సంతతిః

ఇతోఽప్యధిక కీర్తిస్తే రక్షస్సమాధ్వరంధర!

బలి— (ఆశ్చర్యమతో) ఓహో! ఏమి యీ వాక్య మాధుర్యము!

ఉ. పిల్లఁడు చూచినకొ గుఱుచ, పెద్దలకుకొ బయిపెచ్చు పల్కు, లే
తల్లికి నెట్టితండ్రికి నితం డుదయించెనో? మేల్! నెబాను! పం
శోల్లసనంబు గల్గుటకు నొక్కఁడె యిట్టిఁడు చాలు, బుత్తొకుల్
కొల్లుగా జనించుటకుఁ గోరుదు రేటికి నెట్టికోరికల్?

(ప్రకాశము) గురువర్యా! చిత్తగించితిరా?

శుక్రు— ఆ! చూచితిని. బుద్ధిమంతుఁడును గాఁదగినవాఁడుగాఁ దోచుచున్నాఁడు.

వామ-మ, బలి యిచ్చు నిన్నుఁ జెప్పుచుందురు మహాబాహుబలస్థాని నీ
తులకుకొ వచ్చెడివారు లోకములయందుకొ లేనె లేరంచు నీ

తులకుక మిన్నవలించు దాతృతకు నీతో సాటి లేంను మేల్
బలిరే! యో బలిచక్రవర్తి! నినుం బిప్పుక పచ్చి భవ్యాత్ములు.

బలి— శ్రోత్రియపుత్ర! నీకు స్వాగతమా? అటు కుంబించుము.

వామ— అనిది. (కుంబించును)

దేవి— ఆహా! యేమి యీ శేషావి శేషము! ఇతఁడు సాక్షాత్ ద్విగవంతుడై
యండనోపు. ఇతని కితమున నీ యాహ్వానము బలవ్రతం బయ్యె.

బలి— ద్విభార్యక శిరోమణీ!

ఆ. ప. ఏమి యుంకివాడ? వీ పేరివాడ? పిం

దేమికతన రాక? యేది పలయు?

తల్లిదండ్రు శాపరు? భవ్యుడవైతి నీ

దర్శనంబుకతన దగ వచింపు.

వామ— (నవ్వి) రాజా! నీ పృథ్వీంబులు కడుల బ్రహ్మముగా నున్నయవి.

గీ. ఇంటిలో నేడు, మఱునాడు మంట నాంతు

వారికి నివాసమన నెద్ది? పేరు నేది?

యూరు నెయ్యది? కన్నటివారు నేరు?

నీవు నే నను భేద మె నిజము కల్గి.

అయినను నీవు నన్నుం గడుల బ్రహ్మస్వస్థితో నడిగితివి కావున మీనుము.

చ. ఇలగల బ్రాహ్మణోత్తము లనేమిలు, నాచిలలోన నొక్క యు

జ్వలనకు నొక్కసాధ్యకి నపత్యము నేను, సమస్త విద్యులం

గలదు ప్రవేశ మొప్పుగ, జగం బభిలంబుల బరిభ్రమింతుల గా

పలసినఁ జేరు చెప్పెదను, వామనుఁ డందులు నన్ను నెల్లగుడు.

కుత్ర— (తనలో) ఈ పేరితనికి దగి యున్నది.

బలి— బాలశాస్త్రీ! ఇంతకును నీ పేరి రాక్షసుల చెప్పితివి కాని కడప
యించుకయుఁ జెప్పవైతివి కదా?

వామ— (నవ్వి) రాజా! ఇంతకుమున్ను నీ పేరికినవాండ్ల నెవరో నా తల్లిదండ్రుల
చేరు చెప్పిన నీకుం దెలియు. ఎఱుంగని యాహ్వానం చెప్పినను
నొకరే, చెప్పుకున్నను నొకరే. ఇక నీ పేరికిన సంగతు లన్నియు
నట్టివియే. నీ పడుగఁదగినదియు నేను జెప్పఁదగినదియు నా పేరికొక్కటే.
అది చెప్పనే చెప్పితిని. బాగుగఁ బరిశీలించిన న్ననామము చెప్పనే
కూడదని శాస్త్రము లుద్ఘోషించుచున్నవి. ఇక నా రాకకుఁ గారణ
మడిగితివి. ఇదియును దత్తోత్తరమే!

క. వేదము ! శాస్త్రము ! పుణ్యా
పాదకమగు తీర్థమో ! నృపాలునిఁ జూడక
రాఁ దలఁచేటికి ధనసం

పాదసకే కాక చెప్పవలయునె యిదియెన్ ?

బలి— (తనలో) ఓహో ! ఇకనితో మాటలాడుటయే కడుఁ గష్టముగా నున్నదే !
ఇంతకును జిన్నతనము గనుక “అహమేవ పండితః” అను నవస్థలో
నున్నాఁడు. ఎటులనో యిరని వాక్యములు మఱికొన్ని వినవలెను. (ప్రకా
శము) వామనశాస్త్రీ ! అట్లయిన నీ కేమి కావలయునో కోరుకొనుము.

వామ— రాజా ! “అసంతుష్టా ద్విజా నష్టా స్సంతుష్టా ఇన పార్థివాః” కావున
నీకేమి తోఁచునో యదియే యొసఁగుము. దానితోడనే సంతసించెదను.
“దానం దాతృవశ” మృనికదా ! పెద్దలు చెప్పదురు.

బలి— బాలశాస్త్రీ ! యీబలి యెన లేది గోరిన నది యిచ్చుటచే యేర్పాటు
చేసికొని యీ జన్న మారంభించినాఁడని నీవు విని యుండ లేదా ?

వామ— ఎవకేమి? వింటిని గాని కోరిన కోరికలెల్ల నిచ్చుటమాత్రము తటస్థింప
దని నా యభిప్రాయము.

బలి— నీవేది కోరినను నిచ్చువాఁడను నే నుండఁగా నీకట్టి యభిప్రాయము
కలుగనే కూడదు. కోరికొనుము.

ఉ. కావలెనే మహాశ్వములు? కావలెనే కరు, లగ్రహారముల్ ?
కావలెనే కనత్కనకకల్పితరత్నవిభూషణావళుల్ ?
కావలెనే ధనంబు ? లేవి గావలె నీ కవి గోరుకొమ్ము, నే
నీవలె, నీవుపుచ్చుకొని యేగవలెన్ భువ మంత వామనా !

వామ— రాజా ! ఇ సన్నియు నీకున్న పని చెప్పటకా యేమి ! బ్రహ్మచారుల
కిది యేమి పనికి పచ్చెడిని ?

బలి— ఓహో ! ఇక్కడికి నీ యభిప్రాయము దేలనది. తగు కన్నియం చెచ్చి
వివాహమొనరువు మని కోరెదవా ? అట్లయిన నది యెంత, మా పురో
హితులు భృగువు లుండనే యున్నవారు. వారలతోఁ జెప్పి నీవు గోరిన
కన్నియ నిప్పించెద.

వామ— అదియును నా కక్కఱలేదు. ఏమంటివా ?

చ. పనితను జేరి తద్వశత వర్తిలి దుఃఖము సౌఖ్య మంచు భాగిం
తని గొని సంస్మరిం బడి గతిన్ గన లేక కృశించు చెట్టులన్

గనుఁగొనియఁక వివాహము సుఖమ్మని యే నెఱు సమ్మతింతు దుః
ఖనియతమైన సౌఖ్యము సుఖం బనఁ గూడునె రాక్షసేశ్వరా !

బలి— సరే ! అట్లయిన నీ కేమికావలెను ?

వామ— నాకోరికతో నీ కేమి యవసరము ? నీకుం దోచిన దిచ్చి పంపింపుము.

బలి— నీవు కోరినం గాని నే నీయను.

వామ— నీ పీనిచో నే నూరకయే పోయెదను.

బలి— నిన్నట్లు చెడలనీయను. కావున నీకోరికం దిచ్చి నన్నుఁ గృతార్థుఁ
జేయుము.

వామ— (తనలో) ఓహో ! యేమి యీ దాతృత్వము ! ఇంతటి యోగ్యుని
పంచింతుటకన్నఁ దప్ప లేదు. అయినను నదితి కిచ్చిన పదము వేటొక
టం దీరదు. (ప్రకాశము) తప్పక కోరిన దిచ్చదవా ?

బలి— ముమ్మాటికి నిచ్చెదను.

వామ— పదాన్యకీభామణి !

గీ. బ్రహ్మచారిని నేను దపంబొనర్చి
కొనెద నొక్కడఁగూర్చుండి గొంతుదక్కి,
యిమ్ము మాఁడడుగుల నేల యిధియ చాలు
మాఁడులోకమ్ము లిడినంత ముదముగాంతు.

బలి— (చెదవి విఱిచి) శ్రోత్రియకులావతంసమా ! ఏమి కోరికఁ గోరితివి ?
ఈ స్వల్పము నీ వడుగనుం దగదు. నే నిచ్చుటయుం దగదు.

క. మాఁడడుగు లేమిసేసెడు !

మూఁడుడవే ? నన్ను నగరె ముల్లోకంబులో ?

వేడి కొను మేదియేనియు

మేడలూ ? మాడలూ ? పరాలూ ? మోలో నీచుపలూ ?

వామ— రాజా ! నీ విచ్చినను విశేషపరిగ్రహము భిక్షుకుల నుచితముగాదు.
అదియును గాక,

ఉ. కోరిన దిచ్చుటే మిగుల గొప్ప గదా ! యొకఁ డొక్కఁ జెప్పుట
గోరు, నొకండు వేటొకటి గోరు, మనంబులు పల్లె లెఱుంగు లేఁ
గోరిన దిమ్ము నా కదియగుక. సకలమ్మును, నిన్నుఁబట్టి నేఁ
గోరుదునే ? నిజేచ్ఛ మెయిఁ గోరుదుఁగాక త్రిలోకనాయకా !

శుక్ర—(తనలో) ఈ పడుగు చందమును నితఁ డాడు మాటలును జూచిన నేకో కపటపుఁ బన్నుగడగాఁబొడకట్టుచున్నయది. (ధ్యానము నటించి) జ్ఞాన దృష్టిచేఁ జూచినను దానికి భిన్నముగాఁ దోపదు. కావున నితఁ డింద్ర హితార్థముగా నరుదెంచిన దైత్యారి యగు నారాయణుండు గావలయు. (ధ్యానము నటించి) ఓహో, ఎంతదురూహతో! వచ్చినాఁడు! మూఁ డడుగులచే మూఁడులోకములు నాకృమింపవలయు ననియేనా వీని దురాశ! కానిమ్మ. నే నది సాగనిత్తునే? (ప్రకాశము) రాజా! అట్లు చిట్టిబిగియుచున్న యీ పెంకికొయ్యకు నీవేమియు నీయనక్కఱలేదు. పొమ్మని చెప్పుము.

బలి— గురునరా! ప్రపంచ మనేకవిధములుగ నుండు. దాతలమను యశము నార్జింప నెంచువారలకుఁ గోప ముండిన ధనవ్యయమేకాని తుదకు నప క్తిర్తియే ఘటించును. కావున మనకుఁ గోప ముచితము కాదు.

క. కోపము చీకటికూపము
కోపము పాపముల కాదిగురు వగు హింసా
ధూపము కోపము కావునఁ
గోపింపం గూడ దేరికొఱకేని మునీ!

వామ— రాజా! నామాట యేమి చెప్పితివి? నాకు మూఁడడుగులే కావలెను.

బలి— అట్లయిన నంతియే కైకొనుము. ఇదిగో నిచ్చుచున్నాఁడను. (భాగ్య పంకఁదిరిగి) దేవీ! జలముం బోయుము, పాదప్రక్షాళనంబు నేయవలయును.

శుక్ర—(తనలో) ఇతనికి విస్వప్రభుగాఁ జెప్పినం గాని తెలియదు. అట్లు చెప్పినచో నీతనికి నాపైఁ గోపము వచ్చును. వచ్చుగాక యీ నారాయణునకు గీరాయణునకు నేను జంతుదునే? (ప్రకాశము) రాజా! నా దొక్కమాట వినుము. ఇతఁడు నీ పనుకొనునట్లు బ్రాహ్మణులువు గాఁడు. శ్రీమన్నారాయణుండు. నీవు ధర్మాత్ముఁడవగు కితన నిన్ను బండ్లోపాయమ్మున జయింప నేగికి యీ కపటోపాయముం బన్ని యిట్లు నిన్నుగించుచున్నాఁడు. ఇంతకుమున్ను నా వేషమును వేసికొని దేవ గురుఁడు నీకు దుర్బోధ చేసి యనాచారులగా నొనగట్టల గుఱిఁగియే యున్నావుకదా! ఈ కపటాత్ము నావలకుఁ ద్రోయింపుము.

వామ— రాజా! నన్నావలకుఁ ద్రోయించ నక్కఱలేదు నీవు పొమ్మన్నఁ జాలును, నేనే పోవుదును.

తే. గీ. తాతతండ్రు లార్జించిన ధనము దచ్చి
దాచఁ బెట్టితివేనీగు దరిని నేను?

ఇచ్చినం బుచ్చుకొందు లేదేనిం బోదు;
తేను ప్రతిబంధకము సృష్టావాద మేల ?

బలి— (తనలో) గురం డట్లు నొడుపుచున్నాడు. ఇతినిగీరిం దాచినఁగడ్డ
యోగ్యుడుగాఁ గోఁచుచున్నాడు. ఇది గాక,

చ. అడిగిన దెల్ల నిత్తు నని యంపి శిఖుంగఁ బ్రసన్ను నేని మాఁ
డడుగుల మేగ యిమ్మనిన నల్ప మెటంచును నేని నేని యొ
వడుగున కిప్పు డేమనుచు స్వల్పమునేని యుపంగ నొకటి
కడవును దాతల్ల ననుఁగాదనర ? తిల నల్ల నిల్ల న ?

అప్రతిష్ఠ మాటట్టు లుండ నన్యత్కరము సామాన్యము ?

తే. గీ. ధర్మమున కాదిపదము నిర్మలము, తండ
పపదమెన్నఁగఁడుగు కుచిత్స్వంబు, మూడే
పపదమెన్నఁగ దయ, నాల్గపపదమెన్న
దాన మని చెప్పు నెల్లబాధప్రబంబు.

ఇం దేమియు నుపాయము కానరాదు. గుగునకు మూలదీర్చి నా, బలఁడు
శపించును. ఇంతకు మున్నే శపించియున్నాఁడుకదా. కొనిమ్ము
ఇట్లగుంగాక. (ప్రకాశము) గుగునా ! ఇతఁ డానిదేవుఁడుగు ప్రేమన్న
రాయణుడని కదా నలవిచ్చిరి!

ఆ. నె. దాత లుండనచ్చు దానమ్ము గీచుచు
నేరి కిట్టి పాత్ర మెందు దగికు ?
నిపుడొ యపుడొ యెపుడొ యారాజ్య మొ కొను
మేగకున్న దీని కింత యేల !

కావున నన్ను మన్నించి యిప్పట్ల నా కంజ్ఞ యుండు.

కుమర— రాజా ! నీకిప్పు డాజ్ఞ యిచ్చితి నా, యింక నెప్పుడును నాల్గ యీ
యనే యక్కఱలేదు. నీ కన్యతవోషము గాని మహాద్రుష్ట దోషము గాని
యిప్పట్ల లేశమును దగులదు. ఏమంటేవా, యితఁ డెట్టివాఁడనను
నిప్పట్ల కేవలద్రోహి కావున మూర్ఖులలోఁ జగ్గెఁ దగినవాఁడు.

క. విను మూర్ఖు లయిన ద్విజులకు
ధన మీవల దిచ్చెనే నుదరపోషణకుం
గనికెట్టి యీవలయులం
ఘన మొనరింపంగఁ దగదుగా శాస్త్రములక.

కావున నతని కీ పూటకు సరిపడు భోజనసామగ్రి నిచ్చి పంపించుము.

హమ— ఏమి, రాజా! “నద్యోదదాతి చతుర సద్యో నాస్తీతి చతురతరః”
కావున నన్ను పృథాగా నెందులకు నిర్పదవు?

బలి— (వినయముగా) స్వామి! క్షణమాత్ర మనుగ్రహింపుడు. (సుక్రని
దిక్కు) గురువరా! తమయిచ్చచొప్పున మూడడుగులలో మూడు
భువనములు నిమిచ్చెడి మహాసుభావునకు సరిపడు భోజనసామగ్రి మాత్రము
మన మీయఁగలమా? కావున నన్ననుగ్రహించి మొదటిదానికే సమ్మ
తింపుడు.

గీ. సిరి యరమ్మునఁ గల దొర చేతు లొగ్గి
యడిగికొనునట న న్నొక యధికుఁ జేసి!
దాతనని పేరు వెట్టుక తగునె యట్టి
వాని కీయక యెందు కీ వైభవంబు.

శుక్రు—(కోపముతో లేచి) నీవు హితోపదేష్ట నగు నన్ను లెక్కింపకున్నాడవు
కావున రాజ్యభ్రష్టుండవు గమ్ము. పొమ్ము. (లేచిపోవును)

బలి— (తనలో) అక్కటా! గురుఁడు పెట్టిపోయినే! పైపెచ్చు శాపముఁ
గూడ నిచ్చినాఁడు. కానిమ్ము. ఈ శాపమున కేమి? ఏమి పోయినను
యశ మొకటి నిల్చుకొనుటకై పురుషుఁడు యత్నింపదలయు.

చ. అనుభవహీనుడైన జడుఁ డక్కట! సంపద గోరుఁగాని స
జ్జనుఁడు యశంబుఁగోరుగతి సంపదకుఁ మొగియండు ; కీర్తియుక్
ధనమును గల్గు కార్యము బుధప్రజనమ్ముతమై చెలంగు ; గీ
ర్తి నడచు సంపదలో పరిహరింతురు ధీగవరుల తృణమ్ముగఁ.

అనియునుం గాక,

గీ. హాయిగా నిన్ని నాళ్ళు నే ననుభవించి
వినివెలిని సంపదల నింక వీడఁ దగద ?
అందులో నున్నతే నీడుటా ! బిగమ్ము
తెనుఁడు పోషించు నానిక నిడుటగాని.

(భౌగ్యదిక్కు ప్రకాశము) హేపీ!

శా. సంపాదించుగ పచ్చ సంపదలు భూచక్రమ్మునం గాదు పై
లింపావాసమునంద గా ; దచటనున్ లిం డిట్టి పాత్రుండు శం
కింపం బొడియె యిట్టిచట్టునఁ? బయిం గీడన మేలైనను
గంపింపం బని లేదు ; పూర్ణహృదయం గావిత మీ బలము.

మిథ్యా— నాథా! పాత్రపాణికమలాగృణముకన్న సంపదల కొండు ఫలమ్ము.
లేదని యార్దులు వచింతురు. కావున నవశ్యము నట్లు నొనరింతునుగాక.

బలి— (తనలో సంతోషముతో) అహా! సత్కృత మన నిట్టినియే కదా!

క. మన గతి యేమగునో యని
మనమున నొక్కింతయేని మటమట లే నీ
పనజాయత సేత్రకు నెం
దును నిట్టి కళత్ర మున్న దొగక నీ కీ ధురో!

(ప్రకాశము) దేవీ! నీ సౌశీల్యమునకు నేను మెచ్చితిని. బేవేళా
దెల్లలోకములును మెచ్చును. అట్లయిన నియ్యనగునికే బిచ్చప్రసాదము
బాసరించెదను. నీ వుదకంబు వోయుము.

వింధ్యా— చిత్తము. (బిగ్గరగా) ఎన గక్కడ?

(ఒకదాసి జలకలశ మిచ్చి పోవును)

బలి— (విషయముతో) మాణవకోత్తమా!

క. ఆలస్యము చేసిన నా
మాలిమి పైరించి నన్ను మన్నించి కృపా
వారుడనై పాదంబుల
నీలాగున నిమ్మ! కడిగి యే దరియింతుకొ.

వామ— (ఆదరముతో) రాజా, యాలస్యమున నేమి!

క. ఫలవంతం బగు కాలపు
విలంబనము వైచి కేమి వెట్టిన! పుత్రా
ర్యులమాట విందు పని నే
దలచితి మేల్మెలు! నీన దాతపు బలిరే!

క. ఏ దానం బేనియు నీ
భూదానమ్మునకు సుంత పోలవు నీకుకొ
శ్రీదయితుడ డిక్కతమ్మున
సాదరుడై యొసఁగు నఖిల మగు సౌఖ్యమ్ముల.

బలి— (కాళ్లుగడుగుట నటించి చిఱునవ్వుతో) కపటమాణవకుండ నగు నో పర
మాత్మా! ఇదిగో! నీ కోరిక చొప్పున మూడడుగుల భూమియును
ధారవోయుచున్నాడను. పరిగ్రహింపుము. (ధారవోయును)

వామ— (తనలో) ఏమీ! ధారపడకున్నది. (యోచించి) అవును. ఇప్పుడు
శుక్రుని కపటకృత్యము. (దర్శకజ్ఞుతో, బోడిచి పృథాకము)

కా. ఎంతోమంది నృపాలకుల గలరు వా రెంతేని రాజ్యమ్ముల
త్యంతప్రాభవరీతిఁ జేసినను విద్య తృప్తపాతంబు లిం

తింతలో గల్గెనే వింత గాదె యిది నీవే నీకు సా టెన్నగా
సంతోషించె మనంబు దానవపతీ ! సత్యప్రభావాకృతీ !

౬ — (తనలో) ఔరా ! యేమి యీ విప్రసటుని చాతుర్యము. నిజముగా
నితఁడు బాలకమాత్రుడే యగునా ! (యోజించి) ఏమైన నేమి ? భగ
వంతుం డగు శ్రీమన్నారాయణుండే యగుఁగాక. అట్లయిన నేను
మఱియుం గృతార్థుడను. (ప్రకాశము)

క. పటుకా ! నీ మృదు వాచా
పటిమమ్మైన కేమి యిడినఁ బ్రతిఫల మగునే
యెట నేర్చితి నెటు నేర్చితి
విటువంటి వహోవిశేష మీ పోయమునకా.

నీకు నాచే నీ బడిన పృథివి గొలిచికొని దానికిం బట్టా పుచ్చు
కొందువు గాని యీనాఁడు మా యింట విందు నొనరింపుము. పడఁపడె
సకలమ్మును గాచుచును. నీవంటి యతిధి పుచ్చుటచే నా యాగంబు
నూడ సంపూర్ణం బయ్యె నిక నియ్యెడఁ పడయనెల ? గృహమ్మునో
కోపుదము రమ్ము.

(కేలు నట్టికొని తత్సహితముగా భార్యతోఁగూడ నిష్క్రమించును)

గద్య

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లానర్చన
దంధవామనము నందు బంచమాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

దంభవామనము

మ స్థాంకము

(అంతః గొండులు రక్కసు లాయుధసహితులై ప్రవేశింతురు.)

ప్రథ— (కోపముతోఁజూచి) ఓహో! రక్కసులారా!

ఉ. ఇంతకు మున్ను మిన్ను మను నేకముగా నెనఁ దాకరిమించదు
శ్చింతనఁ దావటుం డివుడు చిన్నశరీరము నెప్పట్లు భూ-
కాంతునిమ్రోలఁ గన్నజచి కాలులు ప్రేలఁ దొడంగ వీని నేఁ
డంతను నొందజేయద మహా! కపటాత్ముని న్నిందనఁ జూచు నే?

ద్వితీ— (పరికించి) అరుగో! మన గురువుగారిట పచ్చుచున్నారు. 'పారిగో
యొజించి పిదప నేదేని యొనరింతము.

(అంత నొంటికంటితో శుక్రుఁడు ప్రవేశించును.)

శుక్రు— (చేతితో నొకకన్ను పట్టుకొని రెండవకంటఁ జూచి) ఓ శిష్యులారా!
చూచితిరా నాగతి? మీవంటి పరాక్రమజాలులకు గురువునై యిట్టిద్రుగ్గ
శకుఁ బాలయితి. ఆ కపటాత్ముండగు పారి మనరాక్ష్య మపహరించి
టయే కాక నాకుఁ జావు దప్పి కన్ను లొట్ట గొడవ నైనది.

రక్క— మహాత్మా! తమకీ దుర్గత యేమి? ఇదిగో, వాని నిప్పుచే నంపి
రించుచున్నారము, నెలవిండు.

శుక్రు— (విసుట నభినయించి) అదిగో, నా దుర్మార్గుఁడు మన చక్రవర్తితో
నేమో యింకను మంచివానివలె సంభాషించుచున్నాఁడు. వింటిరా? ఇప్పటికేని
వీనికి బుద్ధి గలుగలేదు చూచితిరా?

అ. వె. ధార వోయునపుడు జారికొమ్మన నేను
దూరి యడ్డువడితి దోసకారి

పటుఁడు దర్భకణ్ణ నటునిటు పొడిచి నా

కన్నులొట్టఁజేసి కస్తీ తెచ్చె.

(అంత బలి భార్యతో నామసునితోఁ బ్రవేశించును.)

కక్క— అక్కటా ! యెందులకు మే మింతమందిశిష్యులుండి తగులఁదెట్లనా ? ఇదిగో, నిప్పుచే యద్దురాత్ముం జంపి మీ చరాధనము బోగొట్టుచున్నారము.

(కోలాహలము గావించురు.)

బలి— (చేయెత్తి బిగ్గగగా)

ఉ. దానవులార ! యెందుకు దృఢాకలహం బిది వేళ గాగు నా
యాన సుఁడీ ! రణమునకునై ప్రయత్నింపకుఁ డిప్పు డెట్లు
పాఠము చేతఁ బట్టుకొని పాటుఁడు కాకోకొలంగి మోఁడు నీ
స్థేని యవృష్ట మున్న జగ మేలుచి మానసు లక్లృ దగుండుచే ?

కక్క— (కుక్రునిదిక్కి) గురుపర్యా ! శిష్యురారా, చచ్చి పట్టి మూలమునకు
ఇంచులకుఁ దినుయ్యిపూయు మేము ?

శుక్రు— (అనాకర్ణ్యము గాఁ గోపముతో) ఓయీ ! దుర్బుద్ధునినగురొంటికి !
పలాయనోపదేష్టా ! రాజ్యప్రప్తా ! దనుజబోకానిప్తా ! కప్తా ! నిష్పప్తా !
కా, నీచాగుక మనిఁ గోరిచెప్పి తుదికు శ్నేహ్రుంబు గోబాష్పి నీ
నీ బాలుం డెఁడఁగో రియింబుంగఁ బడెనే ? యి నీచి తో నిన్ను నీ
దా, బంధులొ మాత్ర నీపునుం పడఁగు నేలొ గుట్టి పాములు ? నీ
ట్టా ! బోధించిన సుంతయుచో కివపు నీప్రసాద ముట్టాము !

బలి— (విషయముగా) కేకఁబందొ ! నాతప్పులన్నియు నీమొరచి పట్టుకొని
హించి మీ నీదానవుల నందఱిని శాంతియొ జేసి కట్టిపొండు.

క. భగవంతునకుఁ మనస్సుఁ
బగ గోగినయప్పు డెవరి నతఁను బయింపఁ
దగ పొలుండు నీవాద్యులనీఁ
దగవే మాబోఁడ్లు చేప్ప దిమజాచార్యా !

శుక్రు— (కోపముతో) బుద్ధులున నీకగ్రము. మేము పోవుచున్నాము. నీవెంద
నతనిని నెత్తిమీఁద నెక్కించుకొని యూగమును. (కక్క మూలము
నిష్క్రమించును.)

నామ— రాక్షసేంద్రా !

క. మాండడుగు నీను నంటివి
 బోడి యెండడుగు తొలు భూమియు నభముకొ
 మాండడుగుననుం
 బోడి గలదు ? చుట్ట మింక నేటికేడుడుచుకొ.

బలి— (యోజించి)

క. లేదని నీ వెఱిగియు న
 నే దెసఁ దె మ్మనెద ననఘ ! యే బొంకినచో
 మోదము నొంధదవే ? యు
 మ్మదృఘలకు నెట్టియుంహ మరియా గునే !
 క. నిరీకటములెన్ని గల్గిన
 బొంకినవార డెవడో, వారెడ పురుషుఁడు దేవా !
 బొంకం జాలను నిక్కము
 బొంకంగాఁజాల నేను బొంకంగఁ జాలకొ.

వామ— (తనలో) అక్కటా ! యిట్టి సత్యసంఘ నెట్లు నేయుట యెంతయో
 దష్కృత్య మనటకు సంశయము లేదు. కాని యితని యనుచును లొనక్కు
 దష్కృత్యములం జేసి యిప్పని తప్పక నచ్చినది. (పకాళము) ఓయీ
 నోటితో బొంకమన్నఁ జేతితో నైన బొంకదవా ? లేదా ?

బలి— (యోజించి) మహాత్మా ! నే నెట్లును బొంకను.

ఆ. వె. బొంకువాని పుట్టు బొంకువాని ధనంబు
 బొంకువాని బ్రతుకుఁ బొట్టుగాన
 నెట్లు బొంకనేర్చ నెఱిగియు దేవ ! యో
 యడుగు వాడు కిరమనందు నిడుము.

(అంబరమునఁ జది పుష్పస్పష్టి సిరియును)

వామ— (తనలో) ఏమీ ! ఇయ్యనఘని మనోనిశ్చయము. నిజముగా నితఁడు
 పరిహాదుని మనముఁ డనిపించుకొనఁ దగినవాఁడే.

(అంతఁ డ్రహ్మాదుండు పరివేశించును)

ద్రహ్మ— (పామనొకటి నమస్కరించి)

శ్రీ. కలుములీ నెడి పాతకడలి రా కూతురు
 నును దొడఁ దాల్చు రతనపుర దొడవు
 పాతకమ్ముల పంచ బంకశముగఁ జేయు
 నెట్టి గంగాదేవి పుట్టినిట్లు

ప్రాబల్య కల్గి గారావు జెయ్యలకు నీ
దానమై యొప్పును దాన్య సప్తమునకు
స్వారాజ్యము దిలోక రాజ్యభారము
పట్టము గట్టెడి పట్టుగొమ్మ

తే. గీ. నేవ్యమై యొప్పు నల గయాక్షేత్రమను కొ
లకునం దింపు మీటుపేల్పుంకజంబు
బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతాక్రమశిక్షణుల
నెరయు మవ్వంపు మకుటంబు నీదు పద్మము.

ఇట్టి పదమున నామనుమని శిరంబు బనిత్రంబున పడిన నెంచెడి నీ
యనుగ్రహము నే నేమని కొనియాడఁ గలను ?

వామ— (బలిశిరస్సుపై పాద ముంచును)

బలి— (శిరమువంచి) దేవా ! నే నిప్పటికీ ధన్యుఁడను. (ప్రహ్లాదునిదిట్టై)
తాతా ! నమస్కారము.

వింధ్యా— (విచారముతో) దేవా, మహానుభావా ! ఇయ్యనప్పుండు నీయెడ
నించుకయుఁ గపటము లేక నీవు కపటాత్ముండ వని యుజియియుఁ
దిలోకరాజ్యమును సమర్పించెదరా ? ఇట్టి నా పయిగు నశమానింప
నీ కుచితమా ? తుమించి నాకీ సందియముం బొప్పుము.

వామ— (శిరమునుండి పాదము దీసి) పతివ్రతాశిరోమణీ ! నీయడిగిన పృథ్వి
మృత కనశ్యము ను త్రరంబు చెప్పఁటగి యున్నది. వినుము.

తే. గీ. ఇతఁడు ముమ్మాటికిని యోగ్యుఁ డింతవాఁడు
మూఁడు కాలమ్ములందును లేఁడు నిజము
నాపరీక్షకు నీవతి యోపినాఁడు
కాన నామెప్పు నీతఁడు గాంచి నాఁడు.

ఇది యవమాన మృని తలంపకుము. బాగుగ నూహించిన సన్మాదమునుమా !

ప్రహ్లా— దేవా ! నీమెప్పుఁ గాంచుటకన్న నీకే సమ్యక్ము సామాన్యమే
మందును !

క. కనులుండి గుడ్డివారలు
వినఁగాఁ జేవు లుండియుం బిటివారలు భూ-
మిని బాలింపెట్టి నృపకులు
ధనమును రాజ్యమును గోరఁ బలఁచుదు శత్రుబాహు.

ఉ. ఇంతకు నెంతమంది నృపు లేలిరి ? యేలంగ నున్న ధానుశీ
కాంతు లింకెంద ? అక్కటా ! ముగించిని నిశ్చయ మేమి ? భూమి
యింతి, తదీయనాథుల డొక్కడే నెట్లు తెలిసి గనలేదు ననినా
క్కింతయు, శాశ్వతం బని నశించెదలు పొంగుచునుండు మందులై.

సీ. ఇంద్రుని యైశ్వర్య మెవ్వఁ జూపంగని
నితఁ డెన్నిసొంగిట్లు నొనుఁ డెన్న
నమాఘఁ డింద్రికుడమ్మునకు నచ్చివచ్చుట
యితఁడు దుగివచ్చి నందినొన్న
నింద్రిత్యమునకన్న నేపనియేనియ
మెఱుంగనియును నిట్టి పదుభువూ
నుద్యోగధర్మంబు నొందుట గర్భభ
క్రమము నైనను గూడ దనుచుఁ దోచ

తే. గీ. కున్నె ? యేపాటి తెలివియు నున్నవని
కనఁడు ! నామనుమరి రాస్య మచహరించి
తనుచుఁ జింతింప మదిమత్తెను సొలించి
బాగుఁ జేసితి నీపదిభక్తి నిచ్చి.

౨.లి— (భక్తితో)

ఉ. ధన్యుడ నైతి నీదుపదతామరసమ్ము వీరమ్మా సోగి గా
జన్యము గల్గె జన్మము ప్రశస్తత గాంచ చక్రముల బగ
నావ్యతకెక్కె, నెక్కతన మాచకోత్తమ ! నన్ను నింతలో
నన్యవింగాఁ దలంచి తిరమందిలి పాదిము నీని తక్కుటా !

వామ— రాక్షసచక్రవర్తి ! నీజ్ఞానమ్ము కడు వర్జనీయము.

క. దాతలలో నేతలలో
నీతివిదగ్రణులయందు నిన్నుం బోల్చుకొ
నాతరమె వేరొకరుని
న్నీతో సామ్యంబు చెప్ప నీకే చెల్లుకొ.

నీ విప్పుడ నాయానతిం జేసి రసాతలం బరుగుము. నీయాజ్ఞ రక్క
సులెల్ల తిరమ్మునం దాల్చి యెప్పటియట్లు మెలంగుచుండురు. చక్రధారివై
యెల్లప్పుడును నేను నీసేమ మరయు చుండెదను.

బి. — (సంతోషముతో)

క. అజ్ఞాన మెల్ల బోయెన్

విజ్ఞానము గల్గె గనులు విడియెన్ మిగులన్

బ్రాహ్మణ నైతిని నిక్కము

యశ్చైవ ! యజ్ఞపరద ! యజ్ఞాకారా !

నామ — దనుజలోక సార్వభౌమా ! నీవు రాబోవు స్వాత్మకమన్వంతరితమున నింద్రత్వము నందఁగలవు. ఇప్పటి కీ రాష్ట్రంబు నింద్రుని పరిగ్రహించు.

ఉ. ఇందుల కెందుకేని యును నీవు మదిం గదియింపఁబోవుట
నందియ; మన్మదీయకృప చాలఁగఁ గల్గుటకున్ ఫలం బిది
యందును జ్ఞాను; లెయ్యెడల నాగియ లేవ యశించుకొన్, ఏ
నందము తప్ప సంపద తృణంగాగ వాని లనాదనంబున ?

బి. — (సంతోషముతో) డేవా ! నాకు నీ మహిమను చూపుకొని నమ్మక
హింపుము. నాకు నిక సంపత్తి మెన్నఁబడినది నక్కఱము లేదు.

సీ. ఈ జగత్త్రయ మేలునింద్రునివైన న

నాన్వసి కున్నంత సౌఖ్యము లేదు
సాక్షాత్సహలక్ష్మి పతనమందున్న వి

మృతకేని యిది కున్న సుఖము లేదు
తృణగత్కుటుంబియో నజానితైనను విగ

స్త్రుల కున్నయంత నిశ్చలం బేదు
అణిమాదియు త్తఁడౌ హరిని వైసను గోచి

పాతరానిని కున్న భోతి లేదు

తే. గీ. తనములకు విష్ణుము బొనర్పఁ దలఁచుటానను

దైత్యుల హరింపఁ దలచి భగంగా గొనుట

యును గదా! వీని లొనరించుచుండు నే న

తీరిగియును సంగమునఁ బడి గ్రుంగు నేని ?

పరహ — (తనలో సంతోషముతో) ఆహా ! నామనుషునికే గుంపఁ బట్టి అ
జ్ఞాన ముదయించినది. ఇంక నాపంశ మెల్లఁ బొపప ప్పెనను. (అ)గా
శము) తండ్రీ! లోభగుణంగాం జయించి పుమహిమ ప్పెన ప్పెన ప్పెన
కాధిపతులే కాదు చతుర్దశభువనాధిపతులును పోటి గొను.

శ్రీ. గీ. ఎంతరాజ్యమ్ము గల్గినదేమి? సుఖము
 గలుగ నేరదు లోభసంతకాంతిమతుల
 కదియొకటి నిగ్రహించిన వన్ని యెడల
 గలుగు సౌఖ్యమ్ము నీ వజుంగనిదికలద?

నీ కింతకన్న నీ యనఘనివలనఁ గాఁదగు విషయంబేమి? అయినను
 నిట్లగుఁ గాక.

భ ర త వా క్య ము

ఉ. దాతృత సత్యపరైనము దైవతభక్తి విరాగముం దయ్య
 శేతత జ్ఞానముం బ్రజల కెక్కుదుగా ఘటియించుఁగాక! పృ
 థ్వాత్మని గోరి రాజులు ప్రబాధముగా నిరుపభవంబుగా
 ఘాతుకభీతిదాయకులుగాఁ బొగ డొంది భరింపు గా కిలక.

గ ద్య

ఇది శ్రీ కింకవీంద్ర ఘటాపంచానన విద్యత్క వి బాలకలొనిది
 బాలసరస్వతీ శతాపధాని తిరుమతి వేంక నీశ్వరు
 లొనర్చిన దంభవామనమునందు
 ప మ్మం క ము స మ్మం క ము .

త స్సా స్థా ల ప ట్టి త

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
3	3	యనగ్య	యరణ్య
3	4	సుప్ర	సుబ్ర
19	20	నూప్ర	నూత్ర
22	27	పదఁపడి	పదపడి
26	4	భః	భః
29	13	యుమ	యును
30	10	వైదం	వైదం
42	14	నామ	నాను

శ్రీమత్పరదేవతాయనమః

అనర్హారదము

ప్ర థ మా ం క ము .

ਜਾਂ ੦ ਵੀ

మ. పరమేశతత్వము గల్గి యెవ్వఁడు సదా భైక్ష్యంబు నాశించు సం
సరణం బెవ్వఁడు రోసియుం ద్రిజగతీసంసారముం జేయు గా
నరసజ్ఞుండును నాట్యవేదనిధియు న్నానావిధానందియుం
బురుషుం డయ్యును బూవుబోణియగు శర్వం డిచ్చు వైశ్వర్యముల్.
మఱియును,

నీ. మోముగోమును జూచి మదము చంద్రుడు వొంద
గనకగర్భుడు దేహకాంతికలర
మోవికావిశి హేళి తా విరాళిఁ గనంగ
నూ గారుఁ గని కేషభాగి వొగజ
తనుగంధమునకు గంధపమలఁ డానందింప
హాసమ్మునకు శర్వుఁ డానఁ జేయ
చూపుకోఁపులకు మెచ్చుచు నింద్రుఁడెవ్వసాక్క
నై రావతము గతి ననుకరింప

గి. రిక్క-సులు మోహమున మూర్ఛ నెక్కినంగ
నమృతకలశంబుఁ జేఁ బూని యతులగతుల
నిటు నటుఁ బచారు నేయు మోహిని శుభంబు
లిచ్చి రక్షించుఁ గాత మీ కెల్లవేళ.

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించి)

నూత్ర— (తెరవంకఁ జూచి) ఆద్యురాలా! యిటు రమ్మ.

శటి— ఇదిగో, వచ్చితిని. ఏమియ్యా?

నూత్ర— అజ్ఞ కేమున్నది ? నారదవివాహమును నామాంతగము గల యన్య
నారదమును మాతన నాటక మొకటి ప్రదర్శించ నని నని సభ్యుల యన్య
మతి యైనది.

నటి— (నవ్వి యాశ్చర్యముతో) నాథా ! సతతంబును నేకాశ్రయై త్రిభువనం
బులును బరిభ్రమించు నాజన్మబ్రహ్మచారిని నాగిదుననిం బెండ్లి
గూడనా ! మీరు గొత్తగాఁ జేయఁ దలంచినను నన్యవర్గాఁ డొప్పు
కొనుటెట్లు ?

నూత్ర— పండితమృత్యురాలా ! అంతతోఁ గట్టి పట్టుము. నాగిదుననిక పెం
డ్లికే నీవాశ్చర్యపడుచుంటివి ! మగల మాటాడిన గండు పండ్లిండ్లునుమా !

నటి— అబద్ధమున కర్థమేమిటి ? ఒకదాని కంగీరించినవా నన్నిటిని యం
గీకరింపవచ్చును.

నూత్ర— (కోపముతో) ఇంకను నీదుష్పాండిత్యమును వట్లడిచి యేయుచునే
యన్నావుగా ! ఏవో రెండు మూడు కృత పుస్తకములు చదివి యంత
మాత్రమునఁ బెద్దలచరిత్రములలోని రహస్యములను గ్రహి నేయఁ
బూనెదవా !

నటి— (వినయముగా) లేదు, లేదు. నామించి యానతిండు. 'రెండవపెండ్లికే
గారణమేమి ?

నూత్ర— ప్రేయసీ ! మొదటిపెండ్లి నీకుఁ దలసినవివృత్తిక గదా, 'రెండవ
పెండ్లినిగూర్చి చెప్పవలయును.

నటి— అట్లయిన నేను జెండ్లికే యెఱుంగనిదాననియూ, మీయభిప్రాయము!

నూత్ర— నిశ్చయముగా, ముహూటికి నీ విప్పట్టినఁ దలయనిదాననే ఏమింటివా?
ఈపెండ్లి లోకముతోబాటిది కాదు. లేనిపోని పుస్తకాలు వేయక
వినుము.

నటి— అపహితురాలనై వినుచున్నదానను. అనతిండు.

నూత్ర— గీ. నారదుఁడు విష్ణుమాయచే నారి యగును

పిదపఁ దాళధ్వజుండను కేరి నృపుని

వలచి పెండ్లాడి సంసారవార్ధి మునింగి

తుదకుఁ దనరూపుఁ దాఁ గాంచుఁ గోయజాక్షి !

నటి— ఆశ్చర్యమాశ్చర్యము ! తరువాత నేమి జరుగును ?

నూత్ర— ఇది యొక పెండ్లివృత్తాంతము. ఇంక రెండవపెండ్లి కథ వినుము.

సీ. పర్వతుండను తనభాగి నేయుండును

దానును ద్విజగతీదర్శనేచ్ఛ
నటు నిటుఁ దిరుగుచు నంతట వార్షిక
దినములు చనుదేర దేవమాని
సృంజయుండను రాజకుంజరు గృహమున
నా నాల్గమాసము లతని కొమిరె
మదయంతి పరిచర్య లొదవింప నివసించి
తన గానవిద్య న వ్వనితఁ గరఁచి

గీ. పర్వతుని కాపయనఁ గీశవత్సరఁడయ్య
విద్య నెఱిఁగిన యక్కన్నె పేర్మికలిమి
నాపె బెండ్లాడి తుదకు కాపావసాన
మగుడు నుండరుండై ముద మంది యుండె.

నటి— నాధా! వినినకొలఁదిని సంశయములు మెండగుచున్నవి. పర్వతుఁడు
మేనమామ యగు నారదు నెందులకు శపింపవలెను? మరల కాపావసాన
మెట్లయ్యెను? నా కివి యెల్ల వివరించి వచింపుఁడు.

నూత్ర— ఓహో! మన యుత్తర ప్రత్యుత్తరములతోడనే రాత్రి సమాప్త
మగునట్లున్నది. తినఁబోవుచు రుచు లెందుకు వినవలెను? అన్ని సంశ
యములను నాటకమే తీర్చఁగలదు గాని నీ కృత్యమును నీవు నెఱవేర్చి
కొనుము.

నటి— చిత్తము.

గీ. అథుల నాదంబు మందరమై చెలంగఁ
బరభృతధ్వని పంచమ ఘణితి నొనర
కేకికేకలు వడ్డంబు డాక నెఱప
గాయని విధాన మాధవ శ్రీ యొసంగె.

నూత్ర— బాగు, బాగు. నీ గానము కేవలస్వరములతోఁ గూడి నిరర్థకము
గాక ప్రకృత పాత్రప్రవేశమునకుఁ గూడ సూచక మైనది. ఇంక మన
మరుగవచ్చును, రమ్ము.

నటి— నాధా! కవు లెవరో చెప్పరైతిరే, మఱచిపోతిరా యేమి!

నూత్ర— నీ విదివఱ కనేక పర్యాయములు వినియున్న పేరులే కదా యని
యుపేక్షించితిని.

నటి— తిరుపతి వేంకటేశ్వరులేనా యేమి?

మాత్రా— అవును.

నటి— అట్లయిన వేటుగఁ జెప్ప నక్కఱ లేదు పదుండు. (నిష్క్రమింతురు)
ఇది ప్రస్తావన.

(అంత సనకసనందనాదులతో లక్ష్మీనారాయణులు ప్రవేశింతురు)

నారా— దేవీ! ఏదో యడుగఁ దలచి యుండునట్లు లున్నావు?

లక్ష్మీ— నాథా! అడుగుట కేమున్నది, దేవర తప్పులు నొసరించి యవధరింతు
రని చిరకాలమునుండి కల యొక సంకయమును మనసి చేసికొనుచున్న
దానను.

నారా— అసత్యముగా నడుగవచ్చును.

లక్ష్మీ— దేవా! వేదాంతము లన్నియు దేవరకన్న నెక్కువయగు సస్త్రపు
లేదని యుద్వోషించుచుండును గదా! తాముగూడఁ దమ బుద్ధుడవృద్ధు
చేయుచుందురు. అందు ధ్యేయ మెఱుంగుదురా? యని శంకించెద.

మును— (తమలో) అవును. ఈవిషయము ముఖ్యముగాఁ దేలఁ దగినదియే
ఈప్రశ్నము కడు రమణీయము. ఇందులకు స్వామి యేమి యుత్తర
మిచ్చునో?

నారా— దేవీ! ఈ ప్రశ్నము నొకనాఁడు మన గోమరుండగు చతుర్ముఖుఁ
డడిగినప్పు డే నిట్లాత్తరమిచ్చితి, నది వినుము.

ఉ. ఈవు సృజింతు వంచు మఱి యేఁ గరుణించి భరింతు నందు గౌ
రీవిభుఁ డాగ్రహమ్మున హరించు నటంచు జనుల్ వచింతు నీ
తోవలు తప్పతోవలు బుధుల్ మనలకా సృజియించె నొక్క తే
జోపతి యాదిశక్తి యనుచుకొ వచియింతురుగాదె పుత్రకా!

మ. సిరిసాంగత్యము గోలుపోయి నుఖముగ్ చేసేత వర్జించి యూ
కరకూర్మాంబుచరాదితుచ్ఛకలుషాకారమ్ములం దాల్చి సం
గరముల్ నేయుచు బాములం బడుచు నజ్ఞానాభి నోలూడఁగాఁ
బరతంతుండను గాక యున్న నది వా ప్రారబ్ధమా? పుత్రకా!

మునులు— దేవా! తాము పరతంతుల మని సెల విచ్చుచుంటిరి కదా! ఆ
పరవస్తు వెట్టిది?

లక్ష్మీ— అదియే తేలవలసి యున్నది.

నారా— ఆ వస్తువు శక్తియని యిదివఱకే చెప్పితిని. ఆ వస్తు మహత్త్వము

చెప్పటకు నాకు సామర్థ్యము లేదు. అయినను మీ రడుగుచుండుటం జేసి వలనై నంతవఱకు సంగ్రహముగాఁ జెప్పెదను.

ఉ. శక్తివిహీనుఁ డేవనికెఁ జాలఁడు శక్తియ సర్వభూతసం
సక్తతఁ చెంది సర్వకృతీసాధనమై తనరారుచుండు నా
శక్తియ ముక్తికారణము శక్తియ సర్వము శక్తి లేనిచో
శక్తులు గారు రుద్రహరి సారససంభవముఖ్యనిర్ణయల్.

అని విజ్ఞాను లగు బ్రహ్మవేత్తలు వచింతురు.

(అంత వీణచేబూని నారడుడు ప్రవేశించును.)

నారదుఁడు. బాలం నమస్తజగదాలంబ మంబుధరసీలం బలరివిమతం

లోలంబజాలసమవాలం కనత్కనకచేలం కుచేలవరదం

గోలంపటం విమతశీలం లసత్తిలకఫాలం సురారిజనతా

కాలం మునీశ్వరసాలం రమాయువతిలోలం సదా హృది భజే.

(పరిక్రమించి) అప్పుడే నైకుంతమునకు వచ్చితిని. అడుగో, శ్రీహరి

శ్రీమహాలక్ష్మితోఁ గూడి సనకసనందనాదులతో నేమో యుపన్యసించు
చున్నాఁడు. దగ్గఱకుఁబోయి నమస్కరిం చెదను. (ప్రవేశమునటించును.)

శ్రీశ్రీ— (దిగ్గున లేచి లోపలికిఁ బోవును)

నార— (నిల్చి తనలో)

క. ఏమీ, ననుఁ గనినంత నె

పామరుఁ డని యెంచెనొక్కొ పద్మాలయ! యిం

కే మని తలఁచెనొ ? లోనికి

నా మొగముం గనినయంతన చనియె నకటా !

సీ. శ్రీహరినామంబు చింతనేయుటతప్ప

నెఱుంగ నైతిని నన్య మించుకేని

భగవంతులీలలు పాడుచుండుట తప్పఁ

గలనైన నన్యమ్ముఁ గాంచ నైతి

లోకేశుమనీమ మాలోకించుటయె తప్పఁ

జూడ నైతిని వేఱు సోయగములు

పరమాత్ముపదములు భజననేయుట తప్ప

నరయ నైతిని దైవతాంతరముల

గీ. నకట! యిటువంటి పరిశుద్ధ నాత్మవేత్త

బ్రహ్మచారిని బరమపావనుని నన్నుఁ

గాంచినంతన యాయమ్మ కలుషఁబోలె

నీసడించునె ? యిది నైచు టెట్లు నాకు ?

కానిమ్మ, శ్రీహరి యిందుల కేను సమాధానము చెప్పినో వివరి
యను. ఎంత గొప్పయింటి వాగునైనను నట్టి మహామహాలు చేపట్టినను
స్త్రీలు స్వతస్సిద్ధమైన యవివేకమును బాఱు జూలరు. అట్లు కానినో,
గీ. రత్నముల పుట్టినిల్లు సంద్రమ్ము, దానఁ
గల్పకాదులు సోదరుల్ గాఁగఁ బుట్టి
యాదిదేవునిఁ జేపట్టి యకట ! యట్టి
వట్టి బెట్టిద మిటఁ గనుపట్టనేల ?

(యోజించి) అవును, దీనికిఁ గారణము నిక్కముగా నిదయే కావచ్చును.

గీ. విషమునందుండి వేలుపువెలవెలఁదుల
తోడ నీయను జనియించె, దోడఁబుట్టు
పుల గుణం బొక్కఁదేనియుఁ గలుగకున్నె !
పరపరాధన మప్పగోత్రమకాద.

(యోజించి) అప్పగస్త్రీలకు నితరులఁ బరాధినించుట మాత్రమే
వ్రతము గాని యీమెకుఁ బరులలో నుత్కృష్టులను బరాధినించుట
ముఖ్యవ్రతము. అట్లు కాదేని,

చ. పరమతపోధనుల్ పతితపావను లుత్తమవంశ్యులున్ గళా
కరులు యథార్థవక్తలు మునిశ్రితనిష్ఠులు సినపోషణ
దరులగు విప్రులన్ విడిచి తక్కింకరులన్ భజియించనేల ? యీ
సిరి కిది క్రొత్తయే ? సహజచేష్టయే; యింత గుణబుంగర బుధుల్ ?

మహాసుభావులగు విప్రుల నపమానించుటకుఁ గారణము భర్తచే నడు
గంబడి యొకప్పు డీమె యిట్లు నిష్కర్ష గాఁ జిప్పినదట.

సీ. మునినాథుఁ డొక్కండు మున్న నా తండ్రిని
ననపరాధిని బట్టి యజ్ఞేమింగ
నందఱు విప్రులు నాబాల్యముననుండి
నాకోడలని వదనముల నుంతు

శివపూజ కని ప్రతిదివసమృతను మధ్య
హమ్మ లెన్నిన్నియో వమ్మనన్తు
రివి సహించినను నిన్నెన్నఁడో యొకవిప్రుఁ
డతికోపియై పదాహు నొనర్చు

గీ. నిన్ని హేతువులంబట్టి యేను విప్రు
జాతుల గృహమ్ములకుఁ బోవ నమ్మతింపఁ
బుట్టినంటికి నత్తింటి కిట్టి బెట్టి
డము లొనర్చిన విప్రులఁ దలఁప రోఁత.

కానిమ్మ, పరమభక్తుడ నని యేనిఁ దలఁపక నా కిట్టి ప్రశంసయుఁ జేసినదికదా! ఈమె కెట్లని తీవ్రపరిచే బరాధనము గలిగించు నానా పొదునా? (సమీపించి ప్రకాశము) దేవా! నమస్కారము.

వారా— కళ్యాణం భూయాత్.

ఉ. ఎక్కడనుండిరాక? యిటు లేటికి నచ్చితి? నింతకాలమి
చెక్కడనుంటి? చెయ్యెడల నెట్టి విశేషము లున్నవి? నీ
వొక్కట నుండ కెల్లెడల నూగక బ్రమ్మరివాడనుట నీ
కెక్కత లేనియుం దెలియు నేదియు నేని నెచింపునా మన!

వార— (విషయముగా) దేవా! దేవర కలుగరాని పీడయును నీ కల్గు
తెలియనగును!

మును— (తమలో) ఇయ్యనఘఁ డేమో కొంచము పోయినాడని యె
చున్నాడు.

వారా— (తనలో) ఈతని దృష్టియం దేమో కొంచము పోయినాడని యె
చున్నది. (ప్రకాశము) నే నెఱిగిన పీడయును బ్రస్తుతము నీ నెఱిగియున్న
వినుటకుఁ గుతూహలపడుచున్నాడను.

వార—(తనలో) నాకు లక్ష్మీయైనదివన సరాధనము నీ మనమునకు నొప్పును
బొత్తిగాఁ గానరాకున్నయది ఇట్టియవ ని యున్ననుమీ నీ మనము
చెప్పి యానందింపఁ జేయఁగలను. “స్వస్థి చిత్తే బుద్ధిశ్చ శాంతా”
మనస్సాస్థిశ్చ మనోలేనాఁ దందులను గోరఁగాడు. (ప్రకాశము)
దేవా! నా మనమునకు స్వస్థిలేని పీడయును నొప్పునది నీ మనము
లనేకము లున్నను నేనిప్పుడు మనఁ జేయుచున్నాను.

మును— (తనలో) మన మనుకొన్న మాట నిష్కలమే యగును.

వారా— నిత్యానందివగు నీరును మనోన్తకల్పమా! అందునా గాఁ జూచు?

వార— (తనలో) ప్రసక్తి నొచ్చినప్పుడు విడిచివెట్టఁ గాఁజూచు.

గీ. అనసరమ్మునఁ జెప్పిన యట్టి మాట

గుణగణవియుక్త మయ్యును గణాంత కమ్ము

పయనపుం దటి వామహర్ష్యమున నున్న

గర్వభ మనర్హు నొప్పులు గడు పోనములు.

(ప్రకాశము) బగవద్ధా! అపీతిత గాత మనమి యేలమయి నొచ్చి
డను. (గర్వముతో)

క. విటుడనో, ధూర్జుండనో ! నే
జటిలుడ జితమాయుడకా బ్రహ్మహృదయుడం
దటుకున ననుఁ గని చనె లో
గిటిలోనికి లక్ష్మి; యిదియుఁ గీర్తిద మగునే !
ఇం దేమైనఁ దప్పు లున్న మన్నింప వేడదను.

నారా— (తనలో) ఏమీ, యీతని గర్వము ! “మాయను జయించినా” నీ
కూడఁ జెప్ప మొదలిడెనే ! అవును. ఇం దితని తప్పుమున్నది ? ఇది
జగత్స్వభావమై యున్నయది.

గీ. ఏవియో రెండుముక్కల నెందో నేర్చి
యంతలోనన సర్వజ్ఞు లగుచునుండ్రు;
కాకయున్నను మాయనే కడపగొల్చి
నేమి యీమని ! యారార, తామసంబు !

(ప్రకాశము కోపముతో) ఏమీ, నీవు మాయనే గర్వించివిగా !

నార— (తనలో) ఏమి చెప్పువా, యితఁ డిట్లుడుగుచున్నాఁడు ? (ప్రకాశము)
ఏమి, స్వామీ ! తా మట్లు నెల విచ్చుచున్నారు !

నారా— ఏమనియా, నీమాటలు కడు విచిత్రములుగా నున్నవి.

క. పతిదక్క నన్యసన్నిధి
సతి నిలువం దగదు నీతి చందం బిది; యే
మతిమంతు లైన మాయా
గతికిఁ లోబడక యుండఁగార గలర ? మునీ !

“అమె లోని కరుగుటకుఁ గారణ మేమి ?” యని యడుగుట యనఁ
సరమే యైనను దానిం గూర్చి నే నంతగాఁ జెప్పించను. అమె నీయెడ
మఱియొక దురభిప్రాయమును బడియుండు నని నే నుహించఁ జాలను.
నీవు మాయను నిర్బించితి నంటివే, యది యెట్లు ?

క. జితమాయులుకా సాంఖ్య
సీతివే త్రలునైన మునులు దేసతలును ది
ద్రతు లగుచు నుండ మాయా
గతి గీతజ్ఞానకు నీకుఁ గడవఁ దరంచే !

నీ వెట్లు గెల్చితివో కాని యిప్పటికి మే ము మాయను గలువలేదు.
సరికదా, దాని స్వరూప మిట్టిది యని కూడఁ జెలియఁ జాలము.

గీ. ఏను బ్రహ్మయు శివుడును నిద్ధలేజు
లైన సనకాదులును తదధీను లకట !
దేవతీర్యబృహస్పది దేహధారు
లం దెవడు దాటు నమ్మాయ ననుపమేయ.

పాద— (తనలో) ఏమీ! స్వామి యిట్లు సెలవిచ్చుచున్నారు. మాయను గెల్పుటంత దుస్థరము కాబోలును. అదిగాక 'గీతజ్ఞానకు నీ' కని యాత్మే పించినారు. ఈ గానవిద్య యంత గర్వ్యమై యుండునేమో! ముందు దీనిని గూర్చి కనుగొని పదప మాయా విషయమై యడుగుదుం గాక. (ప్రకాశము) స్వామీ! మీరు నన్ను గీతజ్ఞుడని యాత్మేపించితిరికదా, యిది చిరకాలమునుండి తా మందఱును సమ్మానించుచుండి రను కారణమున నే నిద్దానియం దభిమానము గలిగి వర్తించుచున్నాడను. మీ రీసడించిన యావిద్య నా కేమిచేయుటకుఁ బనికివచ్చెడిని? ఇదిగో! నీ వీణ నిక్కడనే పగులఁ గొట్టుచున్నాడను. (వీణ బద్దలుగొట్టుకొనఁ బోవును)

పాద— (చేయి పట్టుకొని) నారదా! గానవిద్య మంచిది గాదని నా తాత్పర్యము గాదు. అయ్యది మాయను మఱింత వృద్ధిపరచునేమో కాని యణగింప నేరదు. ఇదిగాక యీ విద్య నిత్యవ్యభిచారిణులగు నచ్చరల చేజిక్కి యుండుటచే నిద్దానియం దలపడువారు గూడఁ దఱచుగా వారలకుఁ జేజిక్కవలసి వచ్చుచుండును. అక్కతముననే గాయకులం జూచుటకుఁ బతివ్రతాంగనలు సంశయింతురు. ప్రకృతము శ్రీదేవి కూడ నిందులకే సంశయించెనని తోచుచున్నది.

ఉ. నీపటువంటివాడ వని నేను వచింపఁ జూచి యహింద్ర! న
ద్యావుడ వీవు నిన్ను బలెఁ బల్కురు గాయకు లండఁ బోరు; కా
మావలచిత్తులై చెడెడియట్టిరె గాయకులెల్ల ; నింతె కా
దీ విషయంబు జ్ఞానమున కించుకయుం బని నేయ దెయ్యడక.

క. ఎంత స్వరవేత్తయైనను
నెంతటి లయవేత్తయైన నేమిఫలము ? జ
స్మాంతము నొనర్చు జ్ఞానము
సుంతైనను దెలియఁడేని శుద్ధుఁ డెటులగుక.

నీ వీవీణియాయందు సామనేదంబును గృపించేయుటం బట్టి యితరుల పలెఁ గాక గౌరవార్హుండవే యగుటకు సంశయములేదు. కావున నీ వీ విద్యను వీడకుము.

పాద— (తనలో) అవును. స్వామి సెలవిచ్చిన సంగతి కడు హితముగా నున్నది.

క. ఎందుకు జన్మించితిమో ?

ఎందులతోగదమో ? మరల నేనుగదము ? యీ

చందంబు దలుపనేగిని

సంద కళలవలన సుంతి ఫలముం గలుగే.

(ప్రకాశము) దేవా ! నన్నుగ్రహించి మాయ నున నెట్టిదియో
నాకుఁ బ్రత్యక్ష పుమాణముగాఁ జూప నన్ను గ్రహించి నొనరింప
వేడెదను.

నారా- ఆ. వె. మాయఁ జూడ నీకు మదిఁ గెట్టిగాఁ గన్గె.

గలిగేనేని రమ్ము కనఁగఁజేతు

నజతనూబ ! మాయ నగయంగఁజేసిన

పిదప దానికతన బెదరెదేమో ?

నార- స్వామీ ! నేను బెదరెదనని తాము లేకమును సంశయింపకుండు.

క. సింగంబో, వ్యాఘ్రంబో ! నీ

వంగియో, శరభంబో ! లేక పామో, బామో !

యంగజజనకా ! మాయ య

సంగా నెట్టిదియో ? నేఁ గనంగా పలయుకో.

నారా- (తనలో) పాపము ! ఈతఁ డహంకారముచే నెట్లు నీకునున్నాఁడీకాని
యనుభవసమయమ్మునఁ గడుఁ గష్టముల పాలగును. గాతరిండు బ్రహ్మ
చారి యగుటచే సంసారము తెఱంగుం గలుంగఁడు. అయ్యది,

ఉ. సింగముకన్న నుం గడుఁ గుచేష్ట లొనర్చును కాగ్మృకింబు క
న్నం గడు భీతిఁ గొల్పు ఫణిసాధునికన్నను గ్రుంగ నా ; దనా
గ్నిం గడలిక భయంకరవనిం దరియింపఁగవచ్చు నిచ్చ గాఁ
టంగలవార లుండిరె జడంబగు నలనగణంపు సంద్రముకో !

(ప్రకాశము) ఇప్పుడే పోవుదము రమ్ము. మాయం జూపించెదను.

నార- మహాప్రసాదము. అనుగ్రహింపఁ బడితిని.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

గ ద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁబడిన
అనర్థనారదమునందుఁ బ్రథమాంకము.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

అనర నారదము

ద్వితీయాంకము

(అంత నారదనారాయణులు ప్రవేశింతురు.)

నార — (తనలో) ఏమో యీమహామహుడు నన్నురకయే తిరిప్పుచున్నాడు!
ఈ దేశము లన్నియును నే సనేక పర్యాయములు చూచినవే. (దృష్టిని
గుడ్చి) అదిగో, గాన్యకుబ్జపట్టణము. (ప్రకాశము) దేవా! మాయ
యిక నెయ్యెడఁ జూపించెదవు?

నారా — (తనలో) ఇతనికిఁ గడుఁ గుతూహలముగా నున్నది. పాపము! ఎంత
యజ్ఞానమోకదా! (ప్రకాశము) మాయ యన వేఱుగా నున్నదియా?
ఈ ప్రపంచ మంతయు మాయయే.

ఆ. నె. నిన్న నున్నవాఁడు నేఁడు లేకుండుట
నేఁటివాఁడు తేఱు చేటు గనుట
ఒకఁడు సంతసించుటొకఁడు దుఃఖించుట
కన్న మాయయంచుగలదె జగతి?

నార — (తనలో) ఓహో! యితఁడు నన్ను వృథాగా భ్రమ పెట్టినాడే!
ఈమాత్రమున కింత తిరిప్పుట యెందులకో? (ప్రకాశము) స్వామీ!
అట్లయిన నీ పాటికి మఱి పోవుదమా? ఇప్పుడు తాము నెలవిచ్చినదియే
మాయయైన నే నిదిసఱచే యెఱుంగుదును.

నారా — (తనలో) ఔరా, ఎప్పిలోఁ జొరఁబడఁ గడంగు శలభంబుకరణి
నీతఁడెంత తుందుడును జెందుచున్నాడు! (ప్రకాశము) పోవుదము
గాని యా యెగుటం బొడకట్టు తటాకము దరి కరిగి దాని రామణీయకము
గనుంగొని యయ్యెడఁ గృతస్నానులమై పిదపఁ బోవుదము.

నార — చిత్తము (వరికొనింతురు.)

నారా— (చేత నిశేకించి)

క. నారద ! కనుగొంటివె, క
హారచ్చన్నంబు సారసారాపగసో
దారంబు స్వచ్ఛనీగం
దైరంజలు నాతటాక మప్రసూనమి. (కొంతసేపు నడిచి)

క. అరసితె ? సాధులచిత్తము
కరణిక్ స్వచ్ఛమ్ములగుచు గ్రాంతిజే గంగా
తరజఃపరిమళపరిచితి
సురుచిరములు జలము లిందుఁ జూచుట నొగడక.

నార— (సంతోషముతో) జేవా ! చూచితిని.

చ. కలువలు కన్నులై వికచకంజగలుంబులు హేముల్ల నీన
త్సలలము దేహకాంతి యయి చక్కయుగంబు లుగోచరముగ్మృతము
యల లలరారునట్టి వళులై కమలాళి నవంబులై సు
స్ఫలరుచునండె స్త్రీజనమయంబొకొ నాఁ జను మేటిసంపదక.

నారా— (తనలో) ఔరా ! సరమవిగ్రహిండ్లగు నిమ్మని యొనరించిన వర్ణనము
భావిగతిసూచకం బగుచున్నయది. లేనిది నిన్ను కట్టి వర్ణన మేల స్ఫురింప
వలయును ? (ప్రకాశము) నాబాసు ! నాదా, నాబాసు ! చక్కగా
నుత్పేక్షించితివి.

ఆ. వె. అబ్జనూతి తనకు నంగనాస్పృష్టికి
వలయు పరికరంబు గలయ నొక్క
యెడలఁ గూర్చుకొనఁగ నెంచి పుట్టివయింటి
చక్కిరజేచ్చ ననఁగ సరసు పొల్చు.

నార— దేవా ! అటు తిలకింపుము.

క. అమృతమున కంచు నమరులు
సముద్రము మధించి మిగుల శ్రమఁజేందిరి యీ
యమృత మమృతమ్ము గాదొకొ !
యమరత్వ మొసంగఁజాలదని యెంచిరాకొ ! (పరికించి)

ఆ. వె. కలగు నూట నూట గాంతాజనంబుల
యందుఁ బుట్టినీలతొంగి యొకతె
యాసకోపరంబు నెల్లెడ వేలకొ
లంది పద్మినులు ముకుంద కంటె !

నారా— (తనలో) సర్వథా యితని యిప్పటివైఖరి భావిమాచకముగానే చూపట్టుచున్నది. (ప్రకాశము) అవును. ఇయ్యది నీవనినట్లు స్త్రీమయముగానే కన్పట్టుచున్నది. ఇందు స్నానం బొనర్చి యమృతోపమానంబు లగు నిందలి జలంబులం గ్రోలి యరుగుదము.

నార— చిత్తము. (సరస్సులో దిగి మూడు మునుగులుమునిగి స్త్రీయగును.)

నారా— (చూచి తనలో) ఏమి, యీ సౌందర్యవిశేషము ! ఇతఁడు నారదుడే యని యెఱిగిన నాకే యంతయాశ్చర్యముగా నున్నదే. మేలు, మేలు ! ఈ యబలం గొన్నవానిదే యదృష్టము.

మ. ఎవనికొ ధన్యునిఁ జేయ నున్నదియో ! తా నెవ్వనితృణ్యముకొ గవివర్ణ్యం బొనరింప నున్నదియో ? యే కాంతాశిరోరత్నముకొ నవతాలై యుడికింప నున్నదియో ? యేసారజ్ఞునసారసా రవిహీనత్వముఁ బాపనున్నదియో ? నేరం బొల చూపింతుఁగొ.

(ధ్యానము నటించి) అవును. ఈ కాన్యకుబ్జపురాధీశ్వరుం డగు తాల ధ్వజం డిప్పుడే యియ్యెడకు వచ్చి యీమెం జూచి మోహింపఁ గలఁడు. ఇది మొద టేపెకు సాభాగ్యమందరి యను నామము చెల్లం గాక. (నారదుని ఓణయును కృష్ణాజినమును బుచ్చుకొని) నే నిప్పటికే బోయి మరల నవసరమగుతఱిఁ బొడనూపెదం గాక. (నిష్క్రమించును)

సాభా— (సరస్సునుండి బయటికి వచ్చి ఆశ్చర్యముతో) నేను స్నాన మొన రింప నెప్పుడు దిగితిని ! (చేత శరీరము స్పృశించి) నేను నిటనుండి వెలువడితిని గదా ! దేహమునఁగాని వస్త్రమునఁగాని యొక్కడను తడి గానరాదే ! (నలుచెనలు పరికించి) నే నెవతెనో ! నామనస్సులో నేమేమో వింతకోర్కెలు పుట్టుచున్నవి ! (తలవంచుకొని) అయ్యవి తలం చుకొన్న నాకే సిగ్గుచున్నది. ఇంక నితరుల కెట్లు చెప్ప నొప్పును ! (ఇటు నటు చూచి) ఒకవేళఁ జెప్పుదమునకొన్నను ఇక్కడ నెవ రున్నారు ? (పరికిమించి భయముతో) ఇది యంతయు మహారణ్యమే ! (విచారముతో) ఏమిగతి ? ఎవరు దిక్కు ? ఏమి నేయుదును ? (దెదరి) అదిగో ! నొకపులి యటువోవుచున్నది. అది నన్ను మ్రింగు నేమో కదా ! (ధైర్యముతో) “యావజ్జీవం తావ చ్ఛికిత్సా” కావున నీపొద రింట దాఁగి ప్రాణములు కాపాడికొనియెదను. (అట్లానరించి) ఔరా ! పులి యాదిక్కునకు రాక యెటకో పోయినది. భగవంతుఁ డెల్లయెడలఁ గాపాడుచు నేయుండును. కానిమ్ము నేనెవరో కొంచెము యోజించికొని చూచెదను. (యోచింపి) కొంచెమేని బొడకట్టకున్నదే

కారణ మేమై యుండునో? (తనయవయసములనంకం జూచుకొని) యోజింపఁగా నిప్పటికిఁ గొంత పొడకట్టినది. ఈటాకమే నాకు జననియై యుండ నోపును. ఇంకఁ దండ్రి యెవఁగో తెలియ వలెను. తల్లిని గనుఁగొన్నఁ జెప్పక పోవునా? (తటాకమునన్వేషించి) బిగ్గఱగా! అమ్మా, ననోవరమా! నీకు నమస్కారము. నే నెచునను? నాపేరేమి? నన్ను నీవెట్లు గంటివి? నాతండ్రి యెవఁడు? నన్నింతకాలము నీలో నుంచుకొని యిప్పుడేల పడలఁ గొట్టితివి? (తెరలో) నీపేరు సౌభాగ్యసుందరి. తక్కినసంగతులు నా కింకారేదు.

సౌభా— (విని) నాకు నామకరణము మాత్రమాకాతపాని దీనినది. కానిమ్మ. ఈపేరు జ్ఞాపక ముంచుకొనవలెను. సౌభాగ్యసుందరి! (అని మూడుమాటలకి ఆకాశము చూచి) అప్పుడే చంద్రానయ మైనది! సూర్యాస్తమయ మెప్పు డైనదో! (యోజించి) ఇది కల గొడుగుగా! కలయే యై నీతెలివి యెట్లు? ఏమీ! కలలోమాత్రము తెలిపి యుండుదా? నాకు ములో నంతర్నాటక మున్నట్లు స్వప్నములో నంతస్వప్నమునకు ఆ యంతస్వప్నమున మఱియొక యవంతిగ స్వప్నమును దాన ము యొకటియును గూడఁ గన్నట్లును. అవును. సరే! నేను నిన్న నెవరో యెక్కడ నుంటినో నాచరిత్రము గెంతియును తెలియదా! నా కిష్టమే ద్యనుభవ మెట్లు కలిగినది? (వినుకుట నూచించి) ఇది యంతయు నయో మమముగా నున్నది. ఇందుం గుఱించి యోజించిన ఫలములేదు సరే గదా, వైశేష్యు వెట్టిగూడఁ గలుగ వచ్చును. (అక సముదంకం జూచి) ఔరా, యీ వెన్నెల వేడిమి! సరే! ఇది వన్నెల ముని నాకెట్లు తెలిసినది. చీ! మనస్సు మరల నీ నిక్కునూనె పొందగములోనికి పోవుచున్నది. (కోపముతో) ఏమో, యెట్లో తెలిసినది. మృదయమా! నీకీ విచారముతో నేమి యపసరము? “కాకల్ప కల్పనా చింతాశీ” కాకీ చింతము తెన్ని యున్నవి? ఎన్నియో యున్నవి. అది యపసర విచారము. (యోజించి) నాకీ శ్లోక మెక్కడనుండి వచ్చినదా? (విను ప్రతో) ఓహో! బాగుగానున్నది, తిరిగియు నందఱునిగో పోవుచున్నదే మనస్సు! ఇంక నీ విచారములోనిక రిక నా మనమునం బొడను వింతకోర్కెల నుపశమింపఁ జేయ యత్నించెద. (చూచి) వహ్య! ఆలతామతల్లి యా భూజము నెట్లు క్షోణించుకొని యానందంబు చున్నదో! పాప మిది కేవలము ముగ్ధు. (పరికించి) ఇదియే కాదు. ఈ లత లన్నియు నట్టివే. అట్లే కాకున్న పృథాగాఁ గుజనుల నాలిం గించికొని శస్త్రమును వమ్మొనరించుకొనునా? (చూచి) కుజనులు తప్ప

నియ్యోడ సుజనులు లేనే లేనట్లు లున్నది. కానిమ్మ. నా గతి నేను జూచుకోవలెను. నే నెవరిం బెండ్లాడుదును? (తాపముతో) అక్కటా! ఇట్టి వెన్నెలరేలలో నిట్టి మలయమారుతము వృథాపుచ్చెడి కాంత దురదృష్టవంతురాలు గదా! దైవమా! నన్ను సృష్టించినవాడవు నా కేదేని గతి గల్పింపవేని దయాళు పనెడి నీ బిరుదమ్మునకు భంగము వచ్చును జూచు! ఇంక నేను నిన్ను ధ్యానించుట తప్ప వేరొక్క పని చేయను. నా కేదేని గతి కల్పింపుము. (కన్నులు మూసికొని ధ్యానము నటించును)

(అంత రాజును విమాపకుడును ప్రవేశింతురు)

రాజు — మిత్రమా!

క. కుడికన్న కుడిభుజంబును

గుడితోడయును నదరఁ తొచ్చెఁ గ్రూరపనం బి

య్యోడఁ గలుగఁ దగిన శుభ మొ

క్కండు గల్గునె? దీని కేమి కారణ మొక్కో!

విమా — కారణమునకై విచారింప నేల? వచ్చినది వేటకుఁ గదా? ఏదో మంచి నెద్దపులితో సింహమునో కూర్చెదవు.

రాజు — (నవ్వి) సఖా! ఈ నిమిత్తములకు దైవజ్ఞులు ప్రేమ సమాగమమును ఫలముగాఁ జెప్పదురుకదా?

విమా — అవును. వారు చెప్పిన మాటలు మాత్ర ముచిత్యములా? కావు. ఏమంటివా? వేట దీరి యంతఃపురమునకుఁ బోవుమీఁద నయ్యదియును దటస్థించును గదా!

రాజు — చెలికాఁడా! పరిహాసమును మాని యశ్మాగమము జెప్పుము. ఇందులకు ఫలము నూత్నవహూ సమాగమ మనికదా శకునశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడినది?

విమా — (కోపముతో) నీకు నూత్నవహూ సమాగమము కావలె నేమి? ఈ సరిగతి యంతఃపురమునఁ జెప్పి నిన్నేమి చేయించెదనో చూడుము.

రాజు — మిత్రమా!

ఉ. తుమ్మెద క్రొత్తపూవులఁ గుతూహలముం గనునట్లు చిల్కమొల్లమ్ముల క్రొత్తపండ్లకు ముదంపడునట్లు పికాపగుల్ రసాలమ్ముల నూత్న పల్లవములకొ మది నించెడునట్లు పూరువుల్ కొమ్ములయందు నూతనపుఁ గొమ్ములఁ గోరుట సాజవే కదా?

విదూ— పురుషులకుఁ గ్రోత్తగ్రోత్త పడఁతులఁ గోరుట సహజమేని స్త్రీలకుఁ గ్రోత్తగ్రోత్త పురుషులను గోరుకొనుట మాత్రము సహజమందులకుఁ గాకుండును ? వివరేదా ? “పండుగనాఁడును ప్రాతమగఁడేనా ?” యని నెవక నెవఁగ నీవంటి పతిసృతాభిగోమణియే నెప్పినదంటు.

రాజు— చీ ! మూర్ఖుడా ! అది యెవఁకయో దుశ్శీలర్థున స్త్రీ గొప్ప యుండును, పతిగ్రాహ లక్ష్యమును జెప్పరు.

విదూ— ఈమాటలు స్త్రీలు విన్నచో నేమందుగో గొణుగుదురా ? “ఎవఁడో దుర్మార్గుడైన పురుషుఁ డిట్లు బహుస్త్రీలను జంచునో కాని యుత్తమఁ డేక పతీ ప్రతుఁడుగనే యుండు” నని నీబోఁడుల నెఱుఁగెదరు.

రాజు— నీ వనుభవజ్ఞుడవు కావు గావున నెట్లు వాదించుచున్నావు. ఏమి టివా,

చ. కరిణు లనేకమల్ కరి యొకండె మగం దగు వానికెల్ల ; సం
బరమున నెల్లచుక్కలకు భర్త శశాంకుఁ డొకండె ; గోఘట
వరునిగఁ గోరు నొక్కవృషభపరివరక శతసంఖ్య లయ్యె ; నీ
నెఱుంగనిమాట లాడెద వివీ ! రసికుల్ నిను మెచ్చుకొందుగ ?

విదూ— (నవ్వి) నిజమైన రసికులు నన్ను విధిగా మెచ్చుకొందురు. నిన్ను మాత్రము విధిగా నేవగొందురు. నీ వేమో దుష్టమౌనములు కుప్ప తెప్పలుగా నిచ్చితి నని యనుకొనుచున్నావు గాని యివి యిన్నియును తేలిక లేని పక్షులును కుద్ధపక్షువులును జడములును గాని యిం దొక్కటిని వికము గలది లేదు. కావున పశుప్రాయులగు పురుషులతోమి యట్టి స్త్రీల కేమి బహుసంబంధ ముండునుగాని వివేకులగు నిరుదలగును నది దూష్టమని తేలినది. ఇక్కడికి నీకు వాగ్బంధ వాయిదా ? లేదా ? చెప్పుము ఇహిహిహిహీ ! నాతోఁ జెద్దజెద్ద పండితులే వాదించు లేరు, నీవు వాదించెదవేమి ! తమాషా చూడు నా పాండిత్యము.

రాజు— (నవ్వి) మిత్రమా ! నీ పాండిత్యము లోకోత్తరమైనదే సంశయము లేదు గాని యీ వసము నలుగడలు పరికింపము రమ్ము.

విదూ— ఎందుకు బరికించుట ? ఈ ఘోరగణ్యమునఁ గొవ్వయే దేని డట్టింప వచ్చు ననియేనా ?

రాజు— (నవ్వి) అరణ్యమలోఁ గొవ్వలకును గజవే యగునా ? కొవ్వలను గోతులను గూడఁదామరతంపరగా నుండవచ్చును. మన మీ వసము రామణీయకము మాత్రము రమ్ము.

విదూ— అబ్బో ! నా కామాత్మమును దెలియ దనుకొంటివా యేమి ? కొమ్మలన్నను గోతులన్నను గూడ స్త్రీవాచకములే. నీ కిక్కడ కాఖలును కాఖామ్మగములును కనుపట్టునే కాని స్త్రీలుమాత్రము కనుపట్టరు. ఇది ధృవము, పద. (పరిక్రమింతురు)

రాజు— (ఉత్కంఠతో) సఖా ! ఆ రసాలకాఖలయందుఁ గూయుచున్న పిక నికరముం జూచితివా ?

విదూ— ఆ ! చూచితిని. అవును. అది కపినికరమే.

రాజు— కపినికరము గాదు పికనికరము.

విదూ— అవును. నా కేమి కన్నులు లే పనుకొంటివా ? ఇది పార్శ్వ భాషా సంప్రదాయము. తలకిందుగాఁ జూచుకొనుము. కపి, పిక. తెలిసినదా ?

రాజు— మిత్రమా ! నీ భాషాజ్ఞానము కడు విపరీతముగా నున్నది గాని, యాయెదుటఁ బొడకట్టుచున్న సరోవరము దరి కరిగి యందలి విశేషములఁ దిలకింతు రమ్మ.

విదూ— పద, ముందు నీవు త్రోవ తీయుము. త్రాగితితో దబ్బనముగా నేనును వచ్చెదను. (పరిక్రమింతురు)

సౌభా— (కనులు విచ్చి) అక్కటా ! యెంతసేపు ధ్యానించినను నరణ్యరోదనమే యైనది కాని, యిండుకేని లాభకారి కాదయ్యె; నేమి నేయుదును ? (భిగ్గుగా) ఓహో, వైషమా ! నిష్కంటకమగు నీరాజ్యమునందిట్టి యన్యాయము జరుగ వచ్చునా ! ఇట్టి మహారణ్యమునం దుంచఁదలంచుకొన్న నీవు నన్నుఁ బురుషునిగా నెందుకుఁ జేయవైతివి ?

రాజు— (వినుట నటించి) నిత్యమా ! నన్నాక్షేపించితివి. తుదకు నియ్యెడ నేదో స్త్రీకంఠము విన వచ్చుచున్నది.

ఉ. కోయిల మాతకున్ నెమిలిమాతలకున్ స్ఫుటవర్ణనైఖరుల్
పాయక యుండు టబ్బురము, భామినికంతరవంబై కావలెక;
దాయగ బోయి చూతము, తటాలున నేయెడకేని బోవు నే
మో ? యలిసీలనేని యెసఁగో ? యిట కేమికతంబు వచ్చెనో ?

విదూ— (తనలో) అవును. ఇతనియూహ చక్కఁగనే యున్నది. ఆప్సని స్త్రీధ్వనియే యైనచో నాస్త్రీ యెవరై యుండునో ? (యోజించి) పన దేశత కావలెను. లేనిచో నిట్టి సమయమున నిక్కడ స్త్రీ యెవ్వతె యుండఁ గలదు. (ప్రకాశము) మిత్రమా ! నీ యభిప్రాయము చొప్పున నాధ్వని స్త్రీ కంఠధ్వనియే యైనను నాపె సామాన్యమైన యాఁడుది

కాదునుమా ! ఒకవేళ నీకుఁగల యుద్రేకమును జూపబడినని నిష్కారముగా శపింప వచ్చును. ఆపే యెవ గనుకొంటివి? నవనీతి.

రాజు — పోనీ, ముందు నీవరిగి యెందులో కనుఁగొని పుచ్చవలె ?

విదూ — నాకుఁ బగలే యెంటరిగాఁ బోవునది నీయము. అందులో రాత్రి యింకఁ జెప్పనే యక్కఱలేదు. ఆ ప నిజముగా నున్నదేదోయే యైన నన్ను మ్రింగినచో నేమి నేయఁ గలను ? నే నెంటరిగాఁ బోనేరను.

రాజు — అట్లయిన నిరువురమును బోవుదము గమ్ము. (పరిగి మింగును)

సౌభా — (దుఃఖముతో)

ఆ. వె. తల్లి లేదు నాకుఁ దండ్రి యెంతయు మున్న
లేడు చిన్నదాన లేడు భర్త
వీల పుట్టవలెనా ! యేమి కావలయునో !
యెఱుఁగ; దిక్కు నీవె యీశ నాను.

రాజు — (అలించి) వింటివా ? ఆమాటలయందలి బాధాభ్యయు చక్కఁగా విచారించుము. ఎవరో యార్దురాలుగాఁ జూచుచున్నది. ప్రియగఁ బోవుదము రమ్ము. (క్రింత సమీపించి చూచి తనలో) శోచా ! యీచక్కదనము. (ప్రకాశము) మిత్రమా ! అంతరింగిం గలదెఱుఁగుము.

చ. అతికులమాలఁ బోలు కురులా ! విరిచేరులసంగి చేయులా !

మల కెనవచ్చు మేల్ జఘనమా ! కినుచమ్ములఁ బోల్కుచమ్ములా !

మలఁచినసంకుఁ బోలు గళమా ! కలమంబులసంగి జంఘలా !

కలికి మెఱుంగుదీగె తళుకా ! కులుకారుసుధాప్రవాహమా !

విదూ — ఏమో, నీవే యడుగుము. రాజు ! ఈకన్యక సొంపర్వవతి యగుటకు సందియము లేదు. కాని బాగుగాఁ బరికించినఁ గొన్ని బోపములు లేక పోలేదునుమా ! చూడు. నడుము బలిమి బొత్తిగాఁ గనపడదు. ఊర్ధ్వ కాయముయొక్క భారమునంతయు నాపఁ దగినది కావున నడు మెంత పూటుగా నున్న సంతమందిది కదా ? పరిశీలింపుము. పలుకరస యెంత సన్నముగా నున్నదో ! పంటిబలిమి ముఖ్యముగా నుండవలెను. ఏమంటివా ? జీవనమున కెల్ల ముఖ్యమగు నాహారము పండ్లతోనేకదా నమలవలయును !

రాజు — (అనాకర్షితముగా) సఖా ! నన్నే పోయి పలుకరింపు మందువా ?

విదూ — విధిగా నట్లేయొనర్పము. దౌత్యములలో స్వయంచౌత్యము కడు శ్లాఘ్యము.

రాజు — అట్లయిన నీవు చెప్పినచొప్పుననే చేయుచున్నాను. (సమీపించును)

విదూ — మిత్రమా ! మాట. (చెవిలో నేమో చెప్పును)

రాజు — (నవ్వి) చెలికాడా ! అంత యరసికుండ ననుకొంటివా ! నే నెంత కామాంధుడనైనను యుక్తాయుక్తము లెఱుంగ నని యూహించితివా !

విదూ — ఏమోలే. “కామాంధానాం యుక్తాయుక్త వివేకశూన్యత్వాత్” అనియందురు గనుక నాకుఁ దోచినది చెప్పితిని.

రాజు — మంచిదే. నాహితము కోరినవాడవు కాన నుపదేశించితివి.

క. తనమనము తెలియ నీకయ్యె

పనితాహృదయం బెఱుంగువాడె నుమీ ! పం

చనఁ జేయ నేర్పు నతివల ;

ననంగుడేనియును బేలయై బెండువడుకొ.

విదూ — పొమ్ము, కృతకృత్యుడవు కమ్ము.

రాజు — (సమీపించి) ఈమెతో నే మని మాటలాడుదును ? ఏ మనిన నే మనుకొనునో ?

విదూ — (వారల పంకఁ జూచుచుండును.)

సౌభా — (చూచి తత్తఱపాటుతో లేచి) ఏమీ ! యాయనఘాత్యుఁ డెవ్వఁడైయుండ నోవు ! నాపాలిటి భగవంతుడే యగునా ? ఆహా, యేమి యీసౌందర్యవిశేషము ! నాకనులు మిఱుమిట్లుగొనుచున్నవే ! ఎవరైన నేమి ? ఇట్లు చేసెదను. (సమీపించి ప్రకాశము) దేవా ! నమస్కారము. అనాథ నగు నన్ను మన్నించి మీ రెవరో యానతిండు.

రాజు — (తనలో) ఓహో, యేమి యీవిషయము ! ఈపె న న్నెవనిఁగా భావించియుండునో ? (ప్రకాశము) మానినీశిరోమణి ! నేను తాలభ్యుఁడను రాజన్యుడను. ఈ సమీపమునం దున్న కాన్యకుబ్జపురము నారాజధాని.

క. నరసుందరివో ? సురపం

కరుహక్షివో ? నాగకన్యకామణివో ? కి

న్నరమత్తకాశినివో ? యెం

టరివై యి ట్లుంటి వక్కటా గజగమనా !

క. బాలవు యావనరూపని

శాలవు నినుఁ జూచి మనము చంచలమై రా

గాలోలమయ్యెఁ, బెండిలి

కాలేదే నీకు నిజముగాఁ ? దరశాక్షి !

సాభా—(తనలో) ఈతఁడు భగవంతుఁడు కాఁడు. సగవచ్చేరితుండైన స్వర్గ
రింప వచ్చిన రాజన్యఁడు. (సిగ్గుచేఁ దలపంచికొని సహోపరము చూచు
చుండును.)

రాజు—(వ్యామోహముతో)

ఉ. ఏమిటి కీసరోపరము నెల్లఁడఁ గన్గొనఁ గోలనాంగి? నీ
కై మరు లూనినాఁడ, నను నాగయ రాదఁ యొకింత? (పాయపుం
గౌముది యూరకే యడవిఁ గాసిన నేమి ఫలమ్ము? రోమనీ!
నామది చల్లఁ జేయఁగ మనమ్మున సుంత యనుగ్రహింపుమా.

సాభా—(సిగ్గుతో)

క. జననీజనకుల నెఱుంగఁ
నను నెవ్వం డీ వనమ్మున న్నిల్పెనా? నే
ననద గతి దైవముకా నె
మ్మనమున నమ్మి యిటు లుంటి మన్నింపు స్వహం!
క. నీ యిచ్చవచ్చినట్టులు
న్యాయగతిక నన్నుఁ జూడు; నాభాగ్యము ని
న్నయెడకుఁ దెచ్చె; లేదే
నీ యడవిని నిట్టి సుకృత మెటు చేకూరుకా.

విదూ—(పరుగుపరుగున వచ్చి) మిత్రమా! ఏమి జరిగినది? సంగతి నందర్భట
లేమిటి?

రాజు—(అనాకర్ణితముగా) నుండనీ! నిన్ను న్యాయముగాఁ జూచితినే
నన్ను పరించెద నంటివికదా! ఇదిగో, వినుము.

ఉ. పట్టపుదేవిఁ జేతు నిను భాగ్యము నర్వము నీయధీనము
నట్టు లొనర్తు నీ విడెడి యాజ్ఞల నెల్లను మూలఁ దాల్చు నీ
పట్టికి రాజ్య మిత్తు నినుఁ బాయక యెల్లపుడుం బరింతు నే
నొట్టిడునాఁడ నిందునకు నొక్క లవమ్మును దాఁటుకుండఁగఁ.
(చేతిలో చేయి వైచును)

విదూ—“అనయో ర్దంపతో రనోన్యస్యం ప్రీతిరస్తు. అష్టపుత్ర బహుసనమస్తు”
పదండి, పోవుదము. ఇంక నీక్కడ నెందులకు? కష్టహోమము నగడ
లోనే జరిగింపుకొందురుగాక. (అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ... తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన
అనర్థనారదము నందు ద్వితీయాంశము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః
అనరనారదము

శ్రీ తీ యాం క ము

(అంత తుంబురుడు ప్రవేశించును.)

తుంబు— (తనలో) అక్కటా! నాప్రియసఖుండు నారదుఁ డేమయ్యెనో గదా! ఎయ్యెడ వెదకినను జతుర్గళభువనంబుల నొక్కెడనేని గాన రాఁడయ్యె. ఎన్నఁడును నన్ను విడచి యుండువాఁడు గాఁడు. ఆ నాఁ డేమికారణమో యొంటరియై పయనముచేసి నాఁడు. వీయరణ్యమున నేమృగములచే గే మయ్యెనో? అమంగళము కాంతించుఁగాక! ఆకాశ గమనంబు గల యయ్యనఘుని కట్టియాపద యెన్నటికిని రాఁగూడదు. (విచారముతో) సఖా, నారద!

ఉ. నీదగు పాటసాంపు మఱి నీస్వరకల్పన నీ లయశ్రుతి
స్వాదము నీవు పల్లవిని బాడెడి పాండితి నీమగాత్రపు
స్వాదము పాటవేళ వదనంబునఁ బొచ్చెడి నీదు మేల్మీ యిం
కే దెసఁ జూడఁ గల్గు? గతి యెవ్వరు గానకళాలతాంగికె?

గానాభినయాది సకలకళావిశారదా, నారద! నీయంతేవాసిమలగు నచ్చరల గతి యేమి చేసితివి?

సీ. రంభ నాట్యమున కారంభించి నిన్నెంచి
నిలువున నీ రయి నెగులునెంచె
హేమ వీణీయను వాయించుచు నిన్నెంచి
కడలేని దుఃఖాగ్నిఁ గరఁగఁజొచ్చె
హరిణి రాగాలాప మారంభమును జేసి
నిన్నెంచి చూపుల నీరు నించె
శశిరేఖ యభినయచాతుర్యమున మించి
నిన్నెంచి కృశించి పన్నె దరిగె

గీ. నెవరు పాడిన నింద్రున కంచుకేని
హాయి లేదయ్యె నీకుఁ బ్రత్యక్షుని
గాయకులుగూడ నీబాడ గానగామి
వగచుచున్నారు నీవంటివఁడు లేమి.

గీ. కాంచి మెచ్చెడి వారలు గానగామి
బోయ బాలించుకొన్నారు శూనివరులు
స్వర్గపురమున లోగిభుక్త చతుకయ్యా
నూతనులు రాని హేతువుచేత న్నిబాడ !

అక్కటా! నీవు నన్నే కాకం జేసి పోతివిగా! ఎంతంత గహస్య

మైనను సురేందునికుఁ దెచ్చి చెప్పవా దస్యము ? మిత్రుగత్తుమా!

గీ. తనదు చెలికత్తై మహతి లేకునికె జేసి
యీ కళావతి కళయెల్ల నింకిపోయె
శ్రుతి యొనర్చగ నాకు సమ్మతియె లేదు
నాదు సమ్మతికే, మిది నాదు నీదు !

ఎంతసేపు విచారించినను లాభము లేదు. నిన్ను స్థలించినేని నామెత్తి
తగులఁబెట్టినా? మిత్రుఁ డన నేమి, నమసుఖదుఃఖభాగియే గదా! (యోజం
చి) ఇందులకుపాయ మేమి ? ఇట్లుగఁగాక. సకలమఁదూరమునందుం డను
శ్రీమహాకష్ఠు నడిగి తెలిసికొనియెడ. (ఆకాశగమనము నడిపించి) ఓహో!
యీ యంబరగమన మెంత సుఖకరమైనది! (దృష్టినిగూర్చి) భూలోక
మృత నియ్యెడకుఁ దిన్నఁగా నొక ప్రోలు కన్నట్లుచున్నది. ఆ ప్రోలి
సమీపమున నేదో యొక జెడిబం బగు సంగరము పర్వతమునకు కొన్ని
గుఱుతులు చూపట్టుచున్నవి. (విచారముతో) పాపము! ఎవరో
శృద్ధ దంపతులు శోకాకులమనస్కులై యటఁ బొడవట్టుచున్నారు.
అక్కటా! ఈసంగరమున పీరిసుతులు కొండిలు మగజంబియుండును
కాబోలును. పోనిమ్మ. అర్హస్వని వినఁగూడదు. “సర్వభూనా స్సుఖినో
భవంతు.” మఱయొకమార్గమునఁ బోయెదను. (గిక్కిరించుచును)

(అంత యథోక్తముగా తాలవ్యజండును సౌభాగ్యసుందరియును బ్రవేశించుదురు)

రాజు— జేవీ! యారడిల్లు మారడిల్లుము.

సోభా— ఓహో, కొడుకులారా! అయ్యో, మనుమలారా! మీ రందఱు
నొక్కసారిగనే మృతి నందితిరా!

రాజు— (విచారముతోఁ దనలో)

ప్రతిపత్నరదేవతామైనమః

శ్రీ

అనర్జనారదము

ఇందువచ్చు పాత్రములు.

1 వ అంకము.

- 1 సూత్రధారుడు
- 2 నటి
- 3 లక్ష్మి
- 4 నారాయణుడు
- 5 సనకాదిమునులు
- 6 నారదుడు

2 వ అంకము.

- 1 నారదుడు
- 2 నారాయణుడు
- 3 సౌభాగ్యసుందరి
- 4 తాలభ్యజుడు
- 5 విదూషకుడు

3 వ అంకము.

- 1 తుంబురుడు
- 2 రాజు
- 3 సౌభాగ్యసుందరి
- 4 బ్రాహ్మణుడు
- 5 నారదుడు

4 వ అంకము.

- 1 నారదుడు
- 2 పర్వతుడు
- 3 మాలాకారుడు
- 4 సృంజయుడు
- 5 మదయంతి

5 వ అంకము.

- 1 చెలి
- 2 నారదుడు
- 3 పర్వతుడు
- 4 మదయంతి
- 5 సృంజయుడు

6 వ అంకము.

- 1 నారదుడు
 - 2 పర్వతుడు
 - 3 మదయంతి
-

చ. అటుపది యేడు లాయెఁ గమలానన తా ననుఁ బెండ్లి యాడి పాం

- పిరిగను మేటి సౌఖ్యములఁ బెద్దయునుం దులఁదూఁగెఁ గాని యీ పరమపతివృతామణి లవంబును దుఃఖ మెఱుంగ దక్కటా ! తిరుగని దుఃఖ మి క్కరణి దేవునిచైసి లభించె నేటికిక.

ఎప్పటి కెట్టి గతి మూఁడునో తెలియదు గదా ! (ప్రకాశము) ఓహో, కొడుకులారా ! అయ్యో, మనుమలారా !

ఉ. ఎక్కడి మాయయింద్ద, విటు లేటికిఁ దాపుర మయ్యె ? వార్ధకం బక్కట ! లేవఁ జాల, నిపుడా యిటువంటి మహావిపత్తు ? నే నెక్కరణిక సహింతు ? సతి కేమని యూజట నెప్పనేర్తు ? నే దిక్కును మొక్కు లేని గతిఁ దెచ్చితే, దైవమ ! చూడ నోపమిక.

దేవీ ! దైవగతికి మన మేమి నేయఁగలము ? ఊరడిల్లము. ఇది యంతయు నగుటఁజుటనాపటిష్ఠుండగు న మృహవిష్ణుని మాయ. దాని దాటినవాఁ డెవ్వఁడు ?

(అంత వృద్ధబ్రాహ్మణ వేషముతో శ్రీహస్తపు ప్రవేశించును)

బ్రాహ్మ— (అడఁరముతో) పాపము ! అందఱు నొకసారిగనే మృతినొందిరేమి ? దైవగతి కడ్డువా రెవరు ? ఏల విచారించెదరు ? విచారించిన లాభమేమి ? గతజల నేతుబంధనము, రండు. ఈ సమీపమున నున్న సరోవరమున స్నానము లాచరించి తర్పణాంజలులు పెడువుఁడు.

సౌభా— (తనలో) ఈవిప్రుఁ డెవ్వడో దుఃఖాల్లి మునిగి యున్న నన్ను నాధుని నోదార్ప వచ్చినాఁడు. (ప్రకాశము) అయ్యో ! యెంత గుర్రార్ధరాలనో, యెంత యాపత్తు భరించుచున్న దానను !

ఆ. వె. కొడుకులార ! నాదు కడుపునఁ జిచ్చిడి

యదవి నిల్లు గట్టి యాత్మజాతు

శైలఁ దోడ రాఁగ నేగఁగఁ దగునె ? దు

ర్వారి మైన దైవవశము కతన.

బ్రాహ్మ— ఏమి యీ యజ్ఞానము ! ఎక్కడి కొడుకులు ! ఎక్కడి నీవు !

ఉ. ఏల విచారమండ ? ఏనుమీ, యొక గొడ్లమ నేమి కావలెక ?

బోలఁగఁ జూడు నీ వెవతెవో ? భ్రమగాక మతైవ్య రీ సుతులో ?

కాలవశమ్మునకొ మృతిని గాంచినవారల కింత యేల ? యీ

జాలము మాని స్నానమును సల్పి నివాపము నాచరింపుమా.

సౌభా— దేవీ ! ఇయ్యనఁజుని యుపదేశముం బట్టి చరింతము. ఇది యంతయు విష్ణుమాయ. దానిచే నీ జగము పరిభ్రమించుచుండును.

శ్రావ్య-అ.నె. కష్టమేమిసేయు ? కష్టమేమిసేయును ?

శర్వం జేమిసేయు ? జనుడు తనను

దాన బద్ధుడగు నిదానము చేయును.

సాలెపురువువోల జనపర్యాయ!

నేనునునిట్టి కష్టములు పలుసారు లనుభవించితిని. పరిశీలించినచో గష్టమెఱుంగని సంసారియే యుండఁడు. అందు, నెఱవే యుద్ధనకు బోవుదము. (పరికర్షింతురు)

సాభా— (దుఃఖముతో తనలో) అక్కటా! నే నెందును బ్రతుకపడను. ఈ తటాకమ్మనం బడి ప్రాణములు పోదునునా ? (యోచించి) బ్రతికి యున్న మంచి చెడ్డలం జూడవచ్చును. చచ్చి యేమి నేయఁగలను ?

రాజు— (తనలో) ఈమె కడుదుఃఖనముఁగియులో నున్నయది. ఏదేని సాహ సము చేయునేమో ? కాచికొనియే యుండవలెను.

జాహ్ను-ఉ. స్నాన మొనర్చు విచ్చట మనమ్మన నెక్కరి కేడ్పుదాన వో మానిని ? యెన్ని జన్మములు మాటికి నెత్తివో ? భక్తజంతువు ? నూనులుఁ దండులిల్లు మతయు నోడగు లన్యము నందెట్లు ? నీవు ప్నాసుగతిం జెలంగు భవమం దిటు భాగిం! పహించు లూపునే ? (చేయవట్టికొని తటాకమున దింపును.)

(సాభాగ్యసుందరి మనిగినవంటనే నిష్క్రమించును.)

(ఆసరస్సులోనే నారదుడు పూర్వరూపముతోఁ బ్రవేశించును.)

నార— (శరీరముపంక చూచుకొని తనలో) ఎంతకలఁ గంటిని ! (పరికించి) ఈవృద్ధరా జెవరు ? ఓహో, యిది యేమో. యింద్రులముగా నున్నదే! చ. ఎవడను నేను ? నారదుడ ; నేటికి నేయెడ రాక ? యింద్రుఁ ధవునికతమ్మనక ; మఱి పడింపడి వగ్గనమేమి ? యక్కటా, కివళివ ! నీట మునితి ; విశేషము లాపయి నేమి ? ప్రీతిప్రసూక దవిలితిఁ బెండ్లియాడితి మదంబును భేదముఁ గూడఁ జందితి. (బయటికి వచ్చి తలవంచుకొని యేమో విచారింపఁచుండును.)

రాజు— (చూచి తనలో) ఆయ్యో ! ఆయ్యో ! నాభార్యయేమైనది ! ఇందు మునిగినట్లున్నది. ఏమిగతి ? జౌరా ! ఆజడలమీఁదనే యాపడలు వచ్చుట యిదియే కారణము. ఏమైనను సరే ! నేనగూడ నీతటాకమ్మనం బడి ప్రాణములు విడిచెద.

(ప్రకాశము)

చ. కొమరులనెంటఁ బోతివొకొ కోమలి! నన్నిడనాడి, యేమి పా
పము నొనరించికొంటి, ననుఁ బాయుట న్యాయమె ? పల్క-వేమి? దో
సము నొడిగట్టికొంటి పతిసాహసముం బొనరించి మాలదై
వము నను సర్వధా కటికవానినిఁ జేసె నిఁకేమి నేయుదుక.

(తటాకములో నురుకఁ బోవును.)

బ్రాహ్మ — (చేయిపట్టుకొని) రాజా ! నీభార్య యేమైనది? (నారదునిం జూపి)
ఇదిగోఁ జూడుము, జీవించియుండఁగనే యిట్లు తుందుడుకుఁజెందెదవేమి?

రాజు — (దగ్గఱకు వచ్చి పాజుఁజూచి కోపముతో) ఏమయ్యా, బ్రాహ్మణుడా!
నీకు వేళాకోళమునకు నేనే దొరకితివా? ఏవరో ఋషిని జూపి నా
భార్య యనెదవేమి! (దుఃఖముతో) అయ్యో ! అయ్యో !

క. దీనుడగు పతిని విడిచియు

నూనులయెడఁ బేర్చి మిగులఁ జొప్పడుకతనక

దోనేగితి; భార్యాపు

త్రాసుగతికిఁ జెడితి నేమి యనుకొందుఁ గటా. (దుఃఖించును)

నార — (తనలో) ఔరా ! విష్ణువు న న్నెంత మోసము చేసినాఁడు ! నే నీ
రాజుంగూడి యెన్ని యకృత్యము లొనర్చితిని! చీ ! తగుదునని యిఁకఁ
దలయెత్తుకొని యెట్లు దిరుగఁగలను?

క. ఏవము నెంచక మద్యము

ద్రావితి గ్రామ్యక్రియావిధానము లెల్ల

గావించితి నేమేమో

భాషములకొమలఁగితిని నభాసై పోతిక.

అక్కటా, యెన్ని విధములఁ బాడెతిని ! అవి యన్నియుఁ దలఁచుకొనిన
కొలఁదిని నాకు శరీరము కంపించుచున్నది. హృదయము నీ రగుచు
న్నది. చీ ! నాబ్రతుకున్న నిఁక నేటొండు నీచము లేదు. నాకన్న
నూకరము కొంత మేలుగాఁ గన్పట్టుచున్నది.

(తలవంచుకొని విచారించుచుండును.)

బ్రాహ్మ — (మొగము నెత్తి) ఏమి రాజా ! నిన్ను నేను వేళాకోళము చేయు
చున్నాడ ననియూ, నీ తాత్పర్యము ? అంత యవివేకి ననుకొంటివా?
ఎప్పుడును నట్లు తలఁపకుము. నేనుమాత్రము కష్టసుఖము లెఱుంగ నను
కొంటివా ? నీభార్య యీ మునియే యనికదా నేను జెప్పితిని!

అట్లెందుకు గాఁ గూడదు ? నేనొక్కటి యడిగెదను. అందులకు ను
యైన యుత్తరమిమ్ము.

గీ. ఏల దుఃఖించెదవు నగపాల ? నీగు

భార్యయేమాయె ? భర్తొంపుఁ బట్టెను

విననె ? బుధ నేన లేద ? యానలఁది యెన్న

రీ వెవరు ? యోగము వియోగ మెట్లు మీకు?

రాజు— వియోగము కన్పట్టుచునే యున్నదికాదు ! ఇంక యోగమును తప్పె
వనుము.

బ్రాహ్మ— చెప్పదువు గాని శేషము వినుము.

క. నీ కాలతాంగితోఁ దగ

నేకతమున యోగ ? మెఱుంగుదే నీవు నృపా !

యాకలికి తల్లిదండ్రుల ?

శోకింపకు, దైవచర్య చోద్యమ కందే !

రాజు— (తనలో) ఓహో ! ఏమి యీతని యుచన్యాసము ! నీతని మాటలు
విననకొలఁదిని దుఃఖము పోవుచున్నది. (ప్రకాశము) ఆ మె తల్లిదండ్రు
లెవరో నే నెఱుంగను.

బ్రాహ్మ— మంచిది. ఎఱుంగవు కదా,

గీ. కాకతాళీప్రసంగ మ క్కలికి పొందు;

కాన శోకమ్ము విడిచి వేగ గృహ మేగి

కాలచోదితమైన భోగమ్ము గనుము;

వచ్చినట్టుల యేగె న వ్యసరుహాక్షి.

గీ. అధిప ! సంసార మను సముద్రమ్మునంగు

నెవరి కెవ్వరు ? రోదన మింత యేల ?

యింటి కరుగుము; నౌకపై నెక్కి దాఁటు

వారి చందంబ కాదె సంసార గీతి ?

క. ఘటికాయంత్రము వడువున

నటు నిటు నుఖగుఃఖములకు నగు భ్రమణ మ్ము

క్కంట నునీకి చొప్పుడదు సం

కటపడకుము పురికిఁ బోవఁ గాఁ దగు నింకక.

రాజు ! ముఖ్యమైన సారాంశ మొక్కటి చెప్పెద, నట్లొనరింపుము

క. కారతావరహోద్భవ మగు

చింతక విడనాడి గృహము చేరుము జగ మ

త్యంతము మాయామోహిత

మింతయు నద్దాని కతననే నీ కబ్బెక.

రాజు — (తనలో) ఇతఁ డెవరో మహాయోగివలె దోచుచున్నాఁడు. (ప్రకాశము) చిత్తము. తమ యానతిచొప్పున గృహమునకుఁ బోయెదను. పోయి నేను జేయవలసినదేమి? నాకీ యజ్ఞాన పెట్టు నశించును? కృప చేసి వచించి నన్నుం గృతార్థునిం జేయుము.

బ్రాహ్మ — ఏమియును జేయ నక్కఱ లేదు. చావఁగా మిగిలిన నీ మనుమనికి రాజ్యాభిషేకం బొనర్చి నీవు వనమునకుం జని విరక్తుండవై తపం బొనరించికొనుము.

రాజు — చిత్తము. తమ యాజ్ఞచొప్పున వర్తింతును. మహాత్మా! నాదొక్కమనవి. ఈముని యెవ్వరు? నా భార్య యీ మునిగా మాఱ నేల? నీ పెవ్వరవు? ఆ యీ రహస్య మొక్కొంత చెప్పితివేని యేను గృతార్థుడ నయ్యెదను.

బ్రాహ్మ — (నవ్వి) రాజు! ఇది దేవ రహస్యము. నీకుం జెప్ప వలనుపడదు. మాతాడకుము, పొమ్ము.

రాజు — చిత్తము. (వెనుకకుఁ దిరిగి తిరిగి చూచుచు నిష్క్రమించును)

బ్రాహ్మ — (చిటునవ్వుతో) ఏమి, నారదా! ఆలస్య మెందులకు, పోవుదము రమ్ము. (హిరయు కృష్ణాజినమును నిచ్చును)

నార — (ఆశ్చర్యముతో) సంశయ మేమి? ఇతఁడు కి? మహావిష్ణువే. (పరీకాశము)

క. దేవా! పంచన చేసితి

వీవ మ్రాయాబలమ్ము నెఱింగితి, నిపుడుక

భావమునఁ దోచు వనితా

భావమున నే నొనర్చు పనులవి యెల్లక.

చ. మునిగితి న త్తటాకమున, మున్గినయంతనె యెట్లు నాకుఁ గ
లైనో వచియింపు విస్మృతి, మృగీనయనాకృతిఁ జెందినప్పుడుక
మనమును దేహలింగములు మాత్రునె. యయ్యవి కాక, జ్ఞాననా
శన మగు పెట్లు? నాకుఁగల సందియ మియ్యది వాపు ముచ్చుతా!

జగన్నాథా! సిగ్గు విడిచి చెప్పెద నవధరింపుము.

చ. నృపవరునికొ వరించి యొక నేమము లేక యనేక భోగముల్
క్షుధయు నహం బటం చెఱుగఁ బాలక పొందుటె కాక మద్యపా

నపుగ్యంతి సల్పుచుకొనుటలగివాడెడ సోమమున్న నావోగ్గి! నే
దపనిని నాగుండనను తొట్టి పుట్టెనుచును నేనెవరినొడగ్గ.

దేవా! యంత మానా పన్నుతిని!

క. ఇయ్యడ సగ్యము దోనాగ
నయ్యడి, గత మేమి ముప్పు దొంగిని? నే
దొయ్యలైన సరిగిన గొప్ప
లయ్యారే! తలచినోనన సత్వగృహిణి.

బ్రాహ్మ— (అడగముతో) మునీంద్ర! ఇది ముందు మామూవిలాసం
కాని నేలొందు గాదు. దేవతలతో ప్రాప్తి మునుపప్పుడు పూర్వజ్ఞానం
నశియించుట తేని సంశయము? ఇందులను నీ భాగ విన్న దృష్టాంతం
చెప్పెద వినుము.

క. నిదురం జరిగిన మనుజుడు
పదఃపడి యొక్కంత యెలుక నడచుడు హరిగి
డెది వచియించినఁ దరియం
డది వోయినమీద నెలుగు నశ్శిలం బునఘో!

మతియు నిద్రానస్థయందు మనోభ్రావము, లనేక విధముల మా
చుండు. చూడుము.

గీ. మృతుడయిన తాత తన యింటి నేగుదగ
నతనితోఁ గూడి భోజనం బాచరించి
తగఁ బ్రసంగం బొనర్చు నిద్ర నొక యుష్మ
స్వప్న వశమున నిది యంత సత్య మగునో.

ఆ. వె. స్వప్నమందు దనకు జగగిన దంతయు
మేలుకాంచి నుడువు మిగ్గ యనుచు
నెవడుగాని యప్పు డెటుంగంగ నేర్చునే
భ్రమ యటంచు? నింత పలుకుమయ్య!

ఇది యంతయు మామూవిలాసంబు. దీనిం గాఢనిద్రానాగు తేరు. నీక
నీ రహస్యం బెఱిగించితిని. ఇంక నీ యిచ్చం బనిదవా? లే
నాతో వైకుంఠపురమునకు వచ్చెదవా?

నార— (తనలో) ఇంక నేమొగముతో సనకసనందనాదులను శ్రీ మహాలక్ష్మి
దర్శింతును. (ప్రకాశము) స్వామీ! నా కిప్పటికి నాజ్ఞయొనంగుమా.
పదఃపడి వచ్చెదను.

బ్రాహ్మ— (తనలో) పాపము ! సిగ్గుగా నున్నది కాఁబోలును (ప్రకాశము)
కానిమ్ము. అట్లే చేయుము (నిష్క్రమించును)

నార— తే. గీ. దారుమయ మైన పొంగివెలుగు దనదు కరము
నందుఁ గొని యైంద్రజాలికుం డబ్బుతముగ
నర్తనం బొనరించు చందమున జగము
నెల్ల నాడించు మాయయే యింత నిజము.

కానిమ్ము. ఇక నేని యీ మాయకు లోను గాక సాధ్యమైనంతవఱకు
బుద్ధిగలిగి ప్రవర్తించ వలయును. ఈ సంగతియెల్లఁ బోయి తండ్రికిం
జెప్పి పవఁపడి నా భాగి నేయండగు పర్వతునితోఁగూడి యెటుకేనియుఁ
బోయెద (నిష్క్రమించును)

౫ ద్య

ఇది...శ్రీ తిరుపతి వేంక షేశ్వరు లొనర్చిన
అనర్ఘ నారదమునందుఁ దృతీయాంకము.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

అనర్థనారదము

చతుర్థాంకము

(అంత పర్వతనారదు లిద్వరును బ్రవేశింతురు)

నార— (చూచి) సఖా, పర్వత!

చ. నదులును బర్వతమ్ములు వనమ్ములుఁ బల్లెలుఁ బట్టణంబులుం
బొడలుముదంబునం గని ప్రభూత సుఖోదయ మందినాగి మి
య్యదను పటత్పటజ్జలదమై పయనంబును సాగ నీదు ని
ల్వఁ దగును నెక్కడేని యొకపట్టణం గార్చిని మేగునంతకుడ.

పర్వ— అవును. ఈ నాల్గమాసములును నెక్కడేని యొక్కచో నుండి చాతు
ర్మాస్య వ్రతమును నెఱవేర్చుకొని పడంపడి తీర్థయాత్రకు బయలుదేరుట
యుక్తము.

తే. గీ. ఇంద్రచాపంబు కాంతు లెల్లెడలు నిండె;

మొగులు తెర గప్పె నాకాశమున; మెఱుంగు

దీగ లెల్లెడ మిలమిల దిశలు బ్రాంక;

నెండ గఱపయ్యె; పర్వమల్ మెండుగొనియె.

నార— ఇది సేమాతలియు ప్రయాణ మొనర్చినను దక్కిన మాటట్టు లుండ
నా వీణియ చెడిపోవును. కావున నెచ్చటనేని నిలువక తప్పదు.
(పరికిమించి చూచి తనలో) అదిగో, నొక యుద్ధానవనము. ఆ దాళు
ననే యొకపట్టణము పొడగట్టుచున్నది. (కొంతవఱకు నడిచి) ఈ
యుద్ధానవనమున రమణీయంబగు సౌధం బొందు గానంబడుచున్నది.
(చూచి) అదిగో, నొకచిన్న తటాకము. సర్వవిధముల నీ యుపవనము
మునిజనవాసయోగ్యముగా నున్నది. (ప్రకాశము) అబ్బాయీ!
ఈప్రాకృత్యాల వియ్యవవనమున నుండి వెల్లింతమా?

పర్వ— మీయూహ కడుఁ జక్కఁగా నున్నయది.

క. ఫలవృక్షజాతులును బూ
పుల తీచెలు మంచిసీరు వొల్పు సరస్సుల్
గల విచటఁ బెంపుడు మృగం
బులు నున్నవి కందమాలములుఁ గల వనఘా !

కావున నియ్యది యాశ్రమంబొకొ యను భ్రాంతిం గలిగించుచున్నయది.

నార— (ఓగ్గరగా) ఎవరురా, యక్కడ?

మాలాకారుడు— (ప్రవేశించి) స్వామీ ! దండము. తా మెవ్వరు? ఇయ్యెడఁ
దమకుం గల పని యేమి ? లోన స్వంజయమహారాజుగారు వచ్చి విహ
రించుచున్నారు. ఓగ్గరగా నటవకుఁడు, త్నమింపుఁడు.

(అంత రాజు పర్యవేక్షించును.)

నార— ఓరీ ! మీరాజుతో పర్వతనారదులు వచ్చియున్నారని చెప్పము.

మాలా— చిత్తము. (పోయి చెప్పను)

స్వంజ— (ఎదురుగా వచ్చి వినయముతో) మునివరులారా ! నమస్కారము.
శిష్యునియం దకారణజాయమానకరుణాకటాక్షమున నిట్లు విజయము నేసి
కృతార్థత గలిగించితిరి. శిష్యుఁడు దేవర యేమి యానతిచ్చినను సంసి
ద్ధుఁడై యున్నాఁడు.

నార— నీకుఁ గళ్యాణమగుఁ గాక, రాజా! మాకు నీవలనఁ గావలసిన కార్యము
వినుము.

శా. ప్రావృట్కలము గాన దేశము చరింపకొ పీలు గాకుండుటకొ
నీ పత్యంతము మంచివాఁడ వగుట న్నివీట నుండంగ మే
మావిరూఢితమతూహలాస్పదులమై యాచించుచున్నాము; భూ
దేవారాధనమే కదా సృపుల పర్థిల్లంగఁ జేయుకొ ! నృపా !

స్వంజ— ఇది ముమ్మాటికిని నన్ను గ్రహించుట. ఇట్లు నేనే మిమ్ము యాచింప
వలసినది. నా కొమిరె మదయంతిని తమ కుపచారార్థము నియోగించె
దను. తామింపు నివసించి చాతుర్మాస్యవ్రతమును నిరంతరాయముగ
జరగించుకొనుఁడు. (వనములోనికి దీసికొనిపోవుట వటించి) మహాత్మా!
ఈ యుద్యానమంతయుఁ దమది గాని నాది కాదు. ఇందు నిస్సంశ
యముగఁ బ్రసర్తింపుఁడు. ఇప్పుడే నా కొమిరె దమ సందర్శనమునకు
రాఁగలదు. నేను దమ పీలును బట్టి దర్శనము చేసికొనుచుందును.

(నిష్క్రమించును.)

నార— అబ్బాయీ! చూచితివా, యిందలి పోషకులు ?

క. శ్రుతి లేకయె పొడుట్ల
మతి గలిగింపడిని మల్లెమగ్గునగనికెని
ర్హితములు, గాయకులకు నిది
కుతుకం బొనగూర్చి మేచ్చు గొలుపకయున్నే!

పర్య— (చిలునవ్వుతో) మామా! నీవు గాయకుడవు గనుక నీకు గడు సుఖ
కారిగా నివ్వనము చూపట్టుచున్నది. లేవలభింపఁజేసెను నా కెందు
లకును గొఱగారు గదా!

నార— (నవ్వి) అబ్బాయీ! నీకు దీనియందు శిష్ట లేదు గాని నాకు మేన
యల్లుడవగు నీకు సంగీతమే రాకుండునా! ఏదీ, చూతము. ఈ నాలుగు
మాసములును గృహి చేయుము. నీచేతం బల్లెమగ్గు పొడించుచునో లేదో
చూతువుగాని.

పర్య— “అటువది యేండ్లు వచ్చి చదువుకొనక మున్ను గొట్టి కొండనా” యన్న
ట్టిప్పుడు నాకు సరళిదగ్గరనుండి చెప్పకొన్నను రాదు. నాకంత స్వగ
జ్ఞానముతో నవసరమును లేదు. ఏదేని శ్లోకమును రాగయుక్తముగా
జదువఁ దగినంత సంగీతమును నేర్పితివా, యంతే చాలును.

నార— ఏదీ చూతము, మొదలు వెట్టుము.

పర్య— నేను మొదలు వెట్టితినేని “అనమ్మరా” గీయతే” అన్నట్లగును.
కావున నీవే ముందు చదువుము.

నార— (కీణ మీటుచు గాత్రము సవరించుకొని)

శ్లో. నారాయణం నిగమపారాయణం మునిజనారాధనీయచరితం
క్రూరాపహం కలుషభారాపహం కలశవారాశివాన మనగ్గుం
మారాజితం వ్రజకుమారాపృతం చ సుకుమారాకృతిం నిదురపరి
ధారాధరోపమశరీరాధిరాజ మము మారాధయామి మనసా.

పర్య— నాకు నీవు చదివినశ్లోక మొక్కసారితే వచ్చినదిగాని రాగము
మాత్రము పట్టుపడినది గాదు.

నార— ఎందుకు పట్టుపడినది గాదో, చూతము. కిగ్గరగాఁ జదువుము.

పర్య— చదువుటకేమి, నీవు నవ్వెదవేమో యని సంశయముగా నున్నది.

నార— భయములేదు, చదువుము. నేను శ్రుతి వేయుచుండెదను.

పర్య— (చదువఁబోయి మానివేసి) ఎందుకు, మామా! నా కివిద్య రాదు. అ
గాక వేదము చెప్పకొన్ననోటికి సంగీతపు ముక్క తెక్కవు.

శార— ఎక్కడేమి? నాకుమాత్రము వేదము రాదా? నేను పాడుచున్నానా, లేదా?

పర్వ— అది నీకు సహజముగా వచ్చినది. వేదము తరువాత జెప్పకొన్నాడవు. ఎక్కడనో కోటి కొక్కడు తప్ప నీపంటివార లుండరు.

శ్లో. “గాంధర్వంచ కవిత్వంచ శూరత్వం దానశీలతా
అభ్యాసేన న లభ్యంతే చత్వార స్సహజా గుణాః”

అనుట నీవెఱుంగనిది కాదుగదా?

నార— చదివి చూడుము. తరువాత రాకపోయినచో మాని వేయవచ్చును.

పర్వ— (నైదికస్వరముగాఁ జదువును)

నార— (తనలో) ఇతనికి సంగీతము వచ్చుట కడు దుర్లభము. (ప్రకాశము) నీవు భయపడుచున్నావు గాని కృషి చేసినచో నీకును గానము వచ్చుట కభ్యంతరము లేదు.

పర్వ— (పరికించి) రాజకుమారి కాబోలును వచ్చుచున్నది.

(అంత మధయుంతి ప్రవేశించును)

మద— (తనలో) నేను గడుఁ గృతార్థురాలను. ఇట్టి మహానుభావులనేవ పురా కృతనుకృతవశమ్మునంగాని కలుగదు. (సమీపించి ప్రకాశము) దేవరా! నమస్కారము. పంట సంసిద్ధమైనది. తాము దేవతార్చనకు లేవవచ్చును.

నార— ఇదిగో, లేచుచున్నాము. దేవతార్చనకుఁ గునుమములు దీసికొనిరమ్ము.

మద— చిత్తము. (పూలు గోయుచుండును)

పర్వ— మామా! నీవు శ్లోకముఁ జదివినను సంగీతము పాడినట్లే యుండును. ఇంక నొకశ్లోకము చదువుము.

నార— (కంతము సవరించికొని రాగముతో)

శ్లో॥ భూతాద్విపాదిసురశేతార మార్తజనపాతార మన్యనదనా
నీతాతిమాత్రసవసీతాదనాదర మనేతాదృశం దరధరం
గీతానుతం పరమపూతాభిధేయ మతిశీతాయితస్వహృదయం
తాతాయితం జలధిజాతాయితం పృథితపీతామృతం హృది భజే.

మద— (కుసుమములు గోయుట మాని యాసక్తితోవిని తనలో) అవురా, యీ కంఠ మాగుర్యము! ఎన్నడును విన లేదే! ఎంతపుణ్యము చేసికొంటిని.

పర్వ— మామా! యెంత వినినను దనివి దీరకున్నది, యిక నొకటి చదువుము.

మద—(తనలో) ఈయన యిప్పట్లున నాకుఁ బగమోసకార మొనర్చుచున్నాఁడు. ఇంకను నిట్లు పలుమాటలు గోగుమిండుకొనక.

నార—అబ్బాయీ ! గానమున కిది నేళ గాదు. వినుంటివా ? సూర్యుఁడు సభోమధ్యము నలంకరించు చున్నాఁడు. మరల సాయంకాలము విందువుగాని.

పర్వ—చిత్తము.

మద—(తనలో) అయ్యో ! ఇంక నొకటి పొడిననిమ్మటనేని మానక పోయెనే! కానిమ్ము. ఇక్కడ నాలుగు మాసములుండునుగదా ! ఇన్ని నాళ్లను వీరి పరిచర్య నేనే చేసెదనుగదా ! ఇంక నాకు తినిపించక గురువరికి వేసి పించెదరు ? (కుసుమములుగోసి సమీపించి) దేవా ! ఇదిగో, పుష్పములు

నార—(పుచ్చుకొని యాదరముతో) రాజపుత్రీ ! అట్లు ముచ్చుండుము. దేవతార్చనము కాఁగానే పచ్చుచున్నాము.

మద—(కొంచెము దూరముగాఁ గూర్చుండును)

నార—(దేవతార్చన చేయుట నటించి) ధ్యానముతో,

శ్లో॥ అస్తప్రవోష మతిశస్తస్సగ్రభావ మతినిస్సంద్రశీల మనఘం
ధ్వస్తాధికోటి మరిముస్తాకిటిం నిగమసిస్తాంతిగం చిత్రకం
నిస్తామసామలమనస్తాపస్త్రకగనాస్తాభిప్రాజితపదం
న్యస్తాభయం సుజనహస్తాంబుజేషు హృది న స్తాగకం మనుమహీ.

రాజపుత్రీ ! నీరాజనమునకుఁ గర్పూరమును దీసికొని పచ్చితివా ?

మద—ఇదిగో, సిద్ధముగనే యున్నది. (ఇచ్చును)

నార—(కర్పూరము వెలిగించి) రాజపుత్రీ ! ఇది కనుల నద్దుకొనుమా నీపేరెవరు ?

మద—(కన్నుల నద్దికొని) దేవా ! నాపేరు మనయంతి.

నార—సరే, భోజనమునకుఁ బోవుదము పద.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

గ ద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁబడిన
అనర్థనారదమునందుఁ జతుర్థాంకము.

శ్రీమత్పరమేశ్వరాయై నమః
అనరగదము
ము

పంచమాంకము.

(అంత నొక చెలికత్తియ ప్రవేశించును.)

చెలి— (తనలో) ఈశుభవార్త రాజపుత్రితోఁ జెప్పి యామెకు సంతోషము గలిగించెదను. (పరిక్రమించి) అప్పుడే యుద్యానమునకు వచ్చితిని. (ప్రవేశము నటించి) ఆహా! రాజపుత్రి భక్తితాత్పర్యములు! ఎప్పుడును నీ యుద్యానవనమును విడువక యామనివరుల కిరువురకును సేవ సల్పుచుండును. ఇంతియ కాదు, నారదునియొద్ద నప్పుడప్పుడు గానమునందలి మెఱుఁగులను గూడ గ్రహించుచున్నదట. (పరికించి) ఈ రెండవముని యేమో యాలోచించుచున్నాఁడు. అంతియగాక కడుఁ గోపదృష్టిగా నున్నాఁడు. ఇతనియెదుటనుండి పోవుటకన్న మఱియొక పక్కగా రాజపుత్రియొద్దకుఁ బోవుట మంచిది. (నిష్క్రమించును.)

(పిదప య ధోక్తముగాఁ బర్యతుండు ప్రవేశించును.)

జన్మ— (తనలో) ఈ రాజపుత్రి మొన్న మొన్నటివఱకును,

గీ. స్నానమొనరింప జలము భోజనమొనర్ప
నిష్ఠమగు వస్తువులు శయ్య యెద్దియేని
గోర నయ్యవి మా కిడుఁ గొనరికొనరి
హెచ్చుతగ్గులు లేకుండ నెనక మెనఁగ.

ఈ మధ్య క్రమముగా నారీతి మాటినది.

సీ. స్నాన మొనర్ప సుష్ణజలం బతని కిచ్చు
జలినీళ్ళు నా కిచ్చు సరసిజాతీ
పెరుఁ గాతనికిఁ బోయఁ బ్రీతి మైచింబోష్ఠి
నాకుఁ దక్కిము వోయు నభినవదన

సెజ్జె గల్పించు మెచ్చెడిరీతి నతనికి

నా కొక్కకింబలి నాని పలుమె

సాగనుమేల్చూపులఁజూచు నాతనిచేర్చి

చూడదు నన్నట్లు నుండఁగాని

గీ. ఎల్ల యుపచారిముల నిట్లు గీకగీతి

మాని ననుఁ గొంచెపఱచె నిమ్మగునమున్న

యింతలో నిట్లు మాటుట గొంతయేని

కారణం బొకఁ డుండియేరీరసలయ.

(యోజించి) కారణమున కేమున్నది ?

తే. గీ. ఛాందసుడ నేను, గాయకసాగ్నాభముఁ

డతఁడు, నృపపుత్రయును గానమందు మిగుల

నానగల యది, కారణం బగఁగిరిపండు

నొలుచు భంగిని బొడకట్టుచున్న దిందు.

ఆపెమాటట్లుంచి యితనిపైభిరి జూచినను నిందులను భిన్నముగా లేదు. తప్పక వీరిరువురికిని నన్యోన్యాయురాగము గలిగినది. (స్మృతిపఠనయించి కొంచుతో) బేరా ! ఇతఁడు ముట్టిముడుట నాతో నేమి ప్రతిజ్ఞ నేసినాఁడు.

క. మంచియుఁ జెడ్డయునుచు లో

నెంచక మనయాత్మఁ బొడము నిచ్చుల మనలో

నించుకయు డాఁపఁగాఁ జన

దంచితగతి నొకరికొక్క రట చెప్పఁదగున్.

ఇట్లొసర్చి యిందులకు భిన్నముగా వర్తించుచున్న యితనిని నేను తమించుటెట్లు ? (కాంతించి) ఆయినను బోయి యడిగిచూచెదం గాక. (కొండొక నడిచి పండ్లు గొరికి) అడుగో! ఈ కుసానాముని (నూనె లాడితో నేమో సల్లపించుచు వినోదించుచున్నాఁడు. కొంతపఱచినా ముచ్చట లిచ్చటినండియె నిరీక్షించెదం గాక.

(ప్రక్కగా నిల్వఁబడును.)

(నారదుఁడును మదయంతియుఁ బ్రవేశింతురు.)

మద— (నవ్వి) మునినాథా ! పదఁపడి యేమి జరిగినది ?

నార— (తనలో) ఎల్లపుడును నీమె నన్ను మాటలాడించుచునే యుండును. ఇదిగాక, యీమెమనస్సున నేదో యొక విషమైన కొరిక యుదయించి నట్లున్నది. ఈమెకే కాదు, నాకును నుదయించినది. ఏమి కానున్నదో!

అగుట కేమున్నది? మదనుం డెట్లును గృతార్థుఁడు కాక మానఁడు.
(ప్రకాశము) అట్లానృపునిచే పరింపఁబడిన యనంతరమున,

ఉ. అనృపుఁ డెల్లకార్యములయం దపరక్తి పహించి మించి యు
ద్యానములందు దీర్ఘకలయందు గృహస్థులయందు వాసుడీ
మానమనస్కుఁడై రతులతోఁ దులఁదూఁగుచు రాత్రియుం బవలో
తా నెఱుంగంగ లేక పరతంత్రత వర్తిలు నా కధీనుఁడై.

మద— (సంతోషముతో) మునిశంధా! తరువాత నేమిజరిగినది?

నార— (నవ్వి) ఏమి జరుగఁదగినదో యదియే జరిగినది.

మద— దాఁపక సెలవిండు.

నార— (తనలో) ఏమని చెప్పుదును? సిగ్గువేయుచున్నదే! (ప్రకాశము)
సుందరీ! రప్పక చెప్పవలయునా? అట్లయిన వినుము.

గీ. ఇటు లహర్నిశ మా భూపు నెనసి ద్వాద
శాబ్దముల్ కామకేళీవిహారములను
గొనఁగ సంతట వేకటి యనుఘటించె
బార్ధివోత్తముఁ డానందవార్ధి మునుఁగ.

మద— (తనలో) వేకటి యన నేమో! (యోజించి) సందర్భమునుబట్టి చూడ
గర్భమైన దని యర్థ మగుచున్నది. కానిమ్ము. ముందుఁ దేలవచ్చును.
(ప్రకాశము) తరువాతి వృత్తాంతము సెలవిండు.

నార— తలోదరీ! సిగ్గుగుచున్నది. ఇంకను జెప్పు మనియెదవా?

మద— ఇక్కడ నన్య లెవ్వరును లేరు గదా! సిగ్గుదుకుఁ బడవలెను?

నార— (తనలో) ఇంక నీమె విధిగా నన్ను మోహించుట నిశ్చయము. (సం
తోషముతో) ఇంతకు మున్ను స్త్రీవై సంసార సుఖ మనుభవించితిని.
కాని పురుషుఁడనై యనుభవించలేదు. దైవానుగ్రహమువలన నాముచ్చట
గూడఁ దీరుగాక. (ప్రకాశము) ఏమి చెప్పుదును. అటు నిటు చూడుము.
ఎవరని యెందులకేని వచ్చి పొంచి యున్నారేమో?

మద— (తనలో) ఇమ్మహాత్మునకుఁ గూడ నాయందు మనము లగ్నమైనది.
లేనిచో రహస్యమున కెందులకుఁ బ్రయత్నించును? ఇప్పటికి నేను
గృతార్థురాలను. (ప్రకాశము) చిత్తము. అట్లే యెనరించెదను. (అటు
నిటు చూచుట నటించి) స్వామీ! యెవ్వరును లేరు.

(అంత చెలికత్తై వచ్చి వెనుకప్రక్క దాఁగి వినుచుండును)

వార— సుందరీశోమణీ !

క. చూలాలైన నను భూ

పాలుడు దగ బుజ్జించి “బాలగో ! నీ కం

దే లోలత” వాఁ జెప్పం

బాలక లజ్జాభగం బశక్యం బగుటకా.

కన్వ— (కోపముతోఁ దనలో) ఈ పరమపూర్ణుడు చాను మున్ను ప్రేమై చేసిన నాటి ప్రక్రిటిపురాణ మంతయును జివ్వుచున్నాడు. తనకి కన్నియయం దేదో యొక దురభిప్రాయమే లేనిచో నట్టి శృంగార ప్రసంగ మెందులకు వెళ్ళబోయవలయును ? ఔరా ! చేతులు తిప్పుకొనుచు నెంత చక్కగాఁ జెప్పచున్నాడు ! అవును, చెప్పలేమి !

క. పాములకు నమ్మికలు లే

వేమెయి దుర్మార్గులకును గృహ లేదు కడుచా

సోమరికిఁ బలివి యుండదు

కాముకులకు లజ్జ యుండఁగాఁ బో దెందుకా.

చెలి— (తనలో) ఈ మనిషుడు నెవ్వ మాట లింతుకయును నాకు బోధింపు కున్నవి. చెప్పవాడు తాను మగవాడు గదా ! అట్టిగొడ గర్భిణి నైతీ నని చెప్పచున్నాడు. ఇది యెట్లు సంభవించినో ! కానిమ్ము పదఁపడి రాకన్నియ నడిగి తెలిసికొనిరెచు. (యోచించి) ఈమె యయ్యనఘనఁ జూచుచందమును నతం డీమెను గంగించు విధమును బరిశీలించిన నా మనసు నేమో సంశయము కలుగుచున్నది. రా జీమె నెవరితో రాజన్యన కీడలచి స్వయంవర యత్నము చేయుచున్నాడు. తుదకీమె యీ జడవారిని పరింపచుగదా !

మద— నాధా ! (నాలుకఁ గజచుకొని తనలో) అక్కటా ! ప్రస్తుతమురాలైనై తేలికపడితినే ! కానిమ్ము, దీనిచే నా భావము నీతఁడు గుర్తించుగాక. (ప్రకాశము) మునినాధా ! అంతతోఁ జాలించితి గదా ? పదఁపడి వృత్తాంతము సెలవిండు.

వార— (సంతోషముతోఁ దనలో) నేను గృతార్థుండైతిని. నన్నీమె విధిగా పరించినది. లేనిచో, “నాధా” యని యెల సంబోధించును ?

చ. కనుగవ కింపు గల్గి తగు గానకలాభ్యసనంబు గల్గి యా పనమున లేత యయ్యు రసభావములం గడుఁ జెడ్డయై తనం తన కలతన్నదైన ననితామణి యెవ్వని కబ్బుఁ ? బాగ్యుప బునఁ దులలేని పున్నెములు పూవులు పూచి ఫలంపకుండినక

(యోజించి) నేను మునిగదా! నా కియ్యది తగునా? (స్వస్థముతో) తగ కేమి?

మ. నెలయాలిం గవగూడెం గొళికు; డహో! వేదాంతి వ్యాసుండు పుంశ్చలి భోగించె సహోదరప్రియులు విశ్వస్తాంగనో గాక; మూర్ఖుల వీ రెల్లరు? మానివయ్యె కదా! గోనాతి కా దీ దళజలజా లేక్షణ రాజకన్య, గొనగా సంఘో మిం దేటికికొ.

ఉ. కోరినదాని మాను టవి గొప్ప విశేష మిం కట్టి పూయసుం డారయ లేండు నూటి కొకడైనను, గోటికి నొక్కరుండు చేమరయనో లేదో? తా నగుచు గోరెడి పూయఁడు డన్న నెట్టివాడై రసహీనుడై జగమునం దపహాస్యలఁ గాంచుకుండునే.

కావున నా యభిప్రాయముమాత్రము వెలువరింపకయె మనము బిగఁబట్టుకొని యీ యంగనామణి స్పృహయం బొరయవలయు.

మద— (తనలో) ఈయన యేమో యోజించుచున్నాఁడు, నామాటయే వినిపించుకొను నట్లు లేదు. నా మనమున నలెనే యీతని మనమందుఁగూడ మదనుఁడు ప్రవేశించి యుండునా? కానిమ్ము. ఎట్లైన నిమ్మునిని వివాహము చేసికొని తీరదను. (ప్రకాశము) మునియనోపమా! తరువాతి సంగతి నెలవిచ్చినారు కారుగదా?

నార— (తనలో) మరల వీ సంబోధనము నాయభిప్రాయమునే బలపఱచుచున్నది. కానిమ్ము, దైవ మనుకూలించుఁగాక. రసికుఁ డగువానికిఁ దలస్థించినచో నిట్టి సౌఖ్యమే చేకూరవలయును గాని తక్కిన వివాహములు వివాహములే కావు (ప్రకాశము) లతాంగీ! యేమి చెప్పుదును!

క. పది నెలలు నిండఁ గంటి పు

భదినయ్యున నొక తనూజు బార్ధివుఁ డానం

పదిశఁ దగు నుత్సవ మ్మ

భృహదయంబుగఁ జేసి నింగి భూమియు ముట్టకొ.

చెలి— (తనలో) నేను వచ్చి చాల నేడైనది. ఎందుకు వచ్చితినో యది మఱచి యేమో వినుచు నిల్చితిని. వచ్చినకార్యము చెప్పెదను. (ఎదుటికి వచ్చి ప్రకాశము) అమ్మా! మాట. (చెవిలో నేమో చెప్పును)

మద— (తనలో) ఓహో! నాకు వివాహము తలపెట్టినారేమి! నే నెట్లయిన నిమ్మునివయం బెండ్లాడవలె. లేదా, బ్రహ్మచారిణిగా నుండవలె. ఇది పఱకే మానస మిమ్మహామహునికి దార వోసితిని. అట్టివో నితరు నెట్లు చేకొందును? ఇయ్యెడఁ గర్తవ్య మేమి? (యోజించి) ఇట్లుగఁగాక—

(ప్రకాశము) సఖీ! ఇటు రమ్మ (గొంచె మాపలకుఁ దీసికొని పోయి జనాంతికము) మాతండ్రిగారిలో నామాటలుగా నెట్లవిన్నవింపుము.

మ. జనకా! నారదునికొఁదరించి యితఁగన్పాఠమునన్ నమ్మ నన్యని కీ నెంచకు; సక్రతూన్య మయి సంతోషపరచుకొని మృనెడకొఁతూరము గాక మీనముల కిమ్ముం గాక నిర్గుప్తమై తనరుకొఁదనమహతీనినాదమును సంద్రం; బందు నే మున్నెది.

చెలి—(తనలో) నే ననుకొన్నట్లే జరిగినది? (ప్రకాశము) అట్లే చెప్పెదను. కాని వారిందుల కంగీకరింప రేమో?

మద—అది యంతయు నీ కెందులకు? పెండ్లి యాడుదానను నేనా? వారా? ఇందుల కమ్మనిపరఁడు సమ్మతించుట కట్టి మేమో గాని యితరుల సమ్మతితో నంత యదసరము లేదు.

చెలి—అయినమాత్ర మెందులకు సమ్మతించఁడు! పుచ్చ పునినదా యేమి? నీవంటి నుందరి యా జడదారి కెట్లు లభించును? (చూచి) అడుగొ! ఆరెండవముని వచ్చి యేమో కోపముగా మాట్లాడుచున్నాఁడు, చూడుము. నేను బోయెదను. (నిష్క్రమించును)

మద్య—(నారదుని నవీరించి) మామా! నే నొక్కటి యని గదను. తగిన సమాధానము జెప్పెదవా?

నార—(తనలో) ఏమి, యితని ముఖకళ యేవోగీతని బాడకట్టదున్నది! వీని కేమైన యనుమానము తగులలేదుకదా! కానిమ్ము. (ప్రకాశము) అన్యంతే? మేమి?

మద్య—ఇదిగో, వినుము.

ఉ. భోజనమజ్జనాదుల సపూర్వపుఁ గృత్యములకొ మనోభిష
శ్రీ జనియించు జేసెడి విశేషవిలాసముల నిన్నుం గనుకొ
రాజకుమారి యక్కరణి నకొ గనకుండెడి నికొ యరింపఁగా
నా బుజ్జేక్షణామణికి నాన జనింపఁగఁ బోలు నద్దిరే!

నార—(తనలో) సఖీ, ఇది వీనికి స్పష్టముగాఁ దెలిసినది. ఇం బాళ్ళద్య మేమి? మే విరువురమును నెల్లవేళల నేనో యష్టగోష్ఠి మాటలాడు కొనుట మొదలగు నంశములు గనుఁగొనిన నెవ్వారకేనియూ బాడకట్టియే తీరవలెను. కానిమ్ము. ఇక దాపరిక మొందుకు? యథార్థము వచించె దను. కాని రాజపుత్రి వినునేమో! (జనాంతికముగా) నీ యాహ కర్షణ జక్కఁగా నున్నది. ఏమంటివా?

మ. అనుకూలమ్ముగ వీణ సుస్వరయుతం బానట్లు సారించి నె
మ్మన మానందరసామృతార్ణవమునకొ మగ్నమ్ముగా సామవే
దనినాదం బానరింప, దాని విని, యీ తస్మిశిరోరత్న మె
క్కినమోహమ్మునఁ బేర్చి నాయెడలఁ దాఁ గీలించెఁ గా మార్తయై.

అబ్బాయీ ! అటుపిమ్మట నామన మెంత త్రిప్వకొన్నను దిరుగదు.
ఏమి చెప్పదును ! ఆ కన్నియ వగలు నీకు సూత్రప్రాయముగాఁ జెప్పెద
నాలింపుము.

కా. ఎంచు స్మర్యము లెత్తి మాటికి, దుటాయించుం గనుల్, బల్మిటా
రించుం జగ్గవపైచెఱుంగు, వల పూరించుకొ, నగించుకొ, బ్రశం
సించుకొ, మించు మనోవికారమును సూచించుకొ, మరుల్ వెంచు, న
మ్మించుంబోడి నృభావమొక్కొ ! నను నమ్మించకొ బ్రయత్నించుటో ?

నే నేమైనదియు నిశ్చయింప లేక సంశయసముద్రములో ముని,
యేమియుం దోచకున్నాడను. “మనము మనులము గదా ! మన కిట్టి
ప్రశంసలు తగునా” యని నీ వడుగవచ్చును. అవును. అది నిజమే కాని,

క. ఆ తరుణీరత్న మ్మిటు

చేతోభవుబారిఁ దవిలి చేసెడి చెయ్యల్

ప్రీతి గలిగించె నాకుఁ, బు

రాతన కర్మములు దాట రా వెవ్వరికికొ.

మచి—(తనలో) ఇయ్యసఘుఁ డేమో రహస్యముగా సమాధానము చెప్పినాఁడు.
(చూచి) అడుగో ! ఆయన ప్రకాశముగనే యేమో యనుచున్నాఁడు.
దీనిపలన నా రహస్యముగూడ స్పష్టము కాఁగలదు. (వినును.)

పర్వ—(కోపముతో) మనము చేసికొన్న యేర్పాటు నీకు జ్ఞాపకమున్నదా ?

నార—(తనలో) ఏమి ఏర్పాటు ? బొత్తిగా స్మృతికిఁ దగులకున్నదే !
(స్మృతిసంభవించి) ఓహో ! యిప్పటికి జ్ఞప్తికి వచ్చినది. (ప్రకాశము)
జ్ఞాపకము లే కేమి ; “అన్యోన్యమును రహస్యము దాచక యొకరి
కొకరు వెంటనే చెప్పికొన వలయు” ననియే కదా ?

పర్వ—(కోపముతో) నీ వట్లు చేయ లేదేమి ?

నార— అబ్బాయీ ! శాంతింపుము. నేనును జెప్పవలెననియే యనుకొను
చున్నాడను. అంతలోనే నీ వడిగితివి. ఇప్పుడు చెప్పనే చెప్పితిని.

పర్వ— ఇప్పుడు నీవెందుకుఁ జెప్పవలెను ? నే నే గుఱులించితిని. పతిజా
భంగం బొనరించితివి. కావున (అనునన్ధోక్తిలో).

నార— అగు. అగు. తొందరపడకుము. నీవు శపించినచో నన్ను నేను
మరల శపించెదను జామీ ! ఏ మనుకొన్నావో ?

పర్వ— (తొందరగా) ఏమైనను సరే. శపింపక మానను, పృథిజ్ఞానంగం బొస
రించితివి కావున,

క. ఏ మొగము చూచి ని న్ని

కామిని పరియించె గావగతసంతోష

వ్యామోహమ్మున, నామొగ

మీమెయిఁ గోతి మొగ మగుచు నింపు చలుగుతక.

మద— (విచారముతోఁ దనలో) అక్కటా ! యీ చిలుతముని గమిత యవ
కార మొనర్చినాడు ! కానిమ్ము. నా కటేనియు నితఁడే భర్త యగు
గాక. (ప్రకాశము) మునివరా ! రావకన్నియలను మునులు గ్రహిం
చుట తప్పకాదు గదా ? నీ నెందులకు శపించితివి ? ఇది గాక, నీవొక
పారఁబాటుఁ గూడఁ బడి యుంటివి. నే నీయనఁగుని సౌందర్యమును
జూచి మోహించినట్లు నూదించివాడవు. అది తప్ప. నిద్రను జూచి
మోహించితివి. అట్టిచో నాకితనిది కోతిమొగమే యైనను సంతోష
జనకమే యగును. కావున కాపము గ్రమ్మరింపుము.

నార— (కోపముతో) సుందరీ ! నీ వితని నెందుల కభ్యర్థించెదవు. ఇతని పని
నేను జక్కుపగడము జేసెదను జూడుము. ఏమి, నన్ను శపించితివిగా !
అట్లయిన నిదిగో ! ప్రతికాపమును స్వీకరింపుము.

గీ. స్వల్పమగు నవరాధమ్ము పైఁపకిట్లు

కాప మిచ్చితి నీ కింక స్వర్గవాస

మెడలి మర్త్యమ్మునన వసించు టబ్బు

బొమ్ము నీతోడ నాకింకఁ బొత్తుతగదు.

పర్వ— (నెడనవుతో) పోనిమ్ము. నీ కాపమువలన నాకు నష్టము లేదులే!
భూలోకములో స్వర్గముకన్న నశేకములగు రమణీయప్రదేశములుకలవు.
పోయి యవియన్నియుం జూచెదఁ గాక. (నిష్క్రమించును)

నార— (తనలో) ఏమీ ! నా కప్పుడే కోతిరూపు మొగమ్మున గన్నట్లు
చున్నట్లులున్నదే ! అద్దములోఁ జూచికొందునా ? అదిగో ! ఆమెడ
గడిలో నున్న యద్దమునం దిలకించెదము. (నిష్క్రమించి కోతిమొగ
ముతో ప్రవేశించి) ఛోరా ! యీకన్నియ యింక నన్ను జూచి యే
మనుకొన్నవో ! కానిమ్ము దైవగతి. కేమి చేయుదును ? ఇంక నీ లతాంగి
నన్ను బలవంతపెట్టినను నే నీపై బదిగ్రహింపఁ గూడదు. ముఖము

మాటట్లుండఁ జూచినవారందఱును “గాకిముక్కుకు దొండపం” డని పరిహసించురు. (నలుదెసలు జూచి) ఈతోటవాండ్రందఱును నన్నెంత వింతగాఁ జూచుచున్నారో! ఔరా! ఫలకాలమున కెట్టి యిక్కట్టు వచ్చినది?

మద— (తనలో) తల్లిదండ్రులు మునిని బెండ్లియాడుటకే యొప్పుకొనరుగదా! అందులో “గోరుచుట్టుమీద రోకటిపో” టన్నట్టు లిది గూడఁ దటస్థించినది. (నారదుని దిక్కి) ఈ మహామహుఁడు నావంకఁ జూచుటకే సిగ్గుపడుచున్నాఁడు. ఔరా! ఆపాడుముని నాయాశలెల్ల నిష్ఫలము చేసినాఁడు. కానిమ్ము. ఏమైనను నా కితఁడే ధవుం డగుఁగాక.

నార— (దెసలు పరీకించి) రాజు కాఁబోలు వచ్చుచున్నాఁడు. కానిమ్ము, పుత్రికతో నేమి సంభాషించునో దట్టముగ నల్లకొన్న యా పొదరింటం డాఁగి వినియెద. (నిష్క్రమించును)

(అంత రాజు ప్రవేశించును)

సృంజ— ఎవఁడురా, యక్కడ?

మాలి— (ప్రవేశించి) జయము, జయము. దేవా! యేమి యానతి?

సృంజ— మునీశ్వరు లెయ్యెడ నున్నారు? అచ్చటికిఁ ద్రోవ చూపుము.

మాలి— ఇట్లు దయసేయుఁడు. (కొంత నడిచిన పిదప) మహాప్రభూ! ఇప్పుడే చిన్న మునియును బెద్దమునియును నెందుకోపోట్లాడికొన్నారు. ఆ చిన్నాయన పెద్దాయనను దిట్టి లేచి పోయినాఁడు. ఏమోగానండి బాబూ, ఆ పెద్దముని మొగము కోఁతిలా గున్నదండి. అచ్చముగా కోఁతి సుమండీ. అదిగో! ఆమ్మాయి, సెలవు బాబూ! (నిష్క్రమించును)

సృంజ— (తనలో) వీరిలో వీరి కెందులకో కలహము గలుగుట! (యోచించి) నిశ్చయముగా నా కిప్పుడు ధాత్రేయ చెప్పిన వృత్తాంతమే యిందులకుఁ గారణము గావచ్చును. కానిమ్ము, ఇప్పటి కిది మంచి పనియే జరిగినది. ఇంక నా కొమిరె యీతనిఁ బెండ్లి చేసికొనదు. నిశ్చయము.

మద— (తనలో) తండ్రిగారు వచ్చుచున్నారు. ధాత్రీక చెప్పిన మాటల విని నాతో నేమో బోధించుటకై యుండును. కానిమ్ము, నాహృదయ మెప్పుడును దిరుగక యమ్మునిచంద్రునియందే నిలుచుఁగాక. (ఎదురుగాఁ బోయి ప్రకాశము) తండ్రీ! నమస్కారము.

సృంజ— కళ్యాణసిద్ధిరస్తు. అమ్మా! గాత్రిక నాతోఁ జెప్పిన మాటలు నిజమేనా?

మద— నిజమే.

సృంజ— పోనిమ్ము. అందులకు మేమును సమ్మతించితిమనుకొన్నను నతనికి వానరత్వము సంభవించినదట కదా?

మద— (తనలో) అప్పుడే తెలిసినదే! (ప్రకాశము) తండ్రి! వివాహమైన పిమ్మటఁ దటస్థించిన నేమి నేయదుము?

సృంజ— (తనలో) ఓహో! ఇప్పటికిని నీ మమనము తిరిగినట్లు లేదే! జౌరా! సంగీత మెంతవని చేసినది? అయినను సాగనకబొధకములు చెప్పి చూపెద. (ప్రకాశము) అమ్మా! నేను గొన్నిమాటలు చెప్పినను సామగ్ధాననై యాకర్ణింతువా?

మద— వినకేమి, నెలవిండు.

సృంజ— పుత్రీ!

ఉ. లత కెన వచ్చి యెక్కుడు తళ తళఁ బొల్పెడి నీను మేను ; యీ
క్షతనుఁ దతండు భస్మమును సారెకు మెట్టుటఁజేసి, సుందరగం
బశీవ భవన్మృఖం బకట ! యాతఁడు కోఁతి మొగమువారఁడు న
మ్మతుఁ డెటులయ్యె నారదుఁడు ? మాటలసొందికఁ గోఁతి కొప్పునే!

మద— క. మొగమును సామ్రాజ్యమ్మను
సొగసును ధన మేల శుద్ధశుంతకుఁ ? దండీ!
మొగమును సామ్రాజ్యమ్మను
సొగసును ధన మేల రసవతుం డీతనికిక ?

సృంజ— తల్లీ! నామాటలు తుదముట్ట విని పిమ్మటఁ జెప్పుము. చిన్నతనముచే నీ పట్లపచుంటివే కాని ముందు ముందు విచారింపక మానవు.

క. నరులకు వానరులకు నె
క్కరణిక్ మాటలు పొసంగుఁ ? గా కతఁడు సదా
తిరుగున్ భిక్షుకుడై యా
దర మెటు నీ కబ్బె నట్టి తాపసుమీఁదక ?

ఇది యిట్లుండనిమ్ము.

ఉ. అందము గోరుఁ గన్నె నృపులం దది వొల్పు లతాంగి యిట్టి నీ
మందత కేమనందు ! మతిమాలిన నీ కయి కుంచె దేవి సొం

పుం దగు మాలతీలత బుబూలనగోపరి లగ్నమైన ధా
నిం నిలకించి భేదమును నెక్కినకుండెడివార లుందురే ?

క. వృదుతాంబూలీదళముల
నెద నుప్త్యమున కొసంగ నెవఁ డొప్పెడి ? నా
రదుచేతఁ బడ్డ నినుఁ గని
ముదితలు నప్పరె వివాహమున నా తల్లీ !

క. కుముఖునితో నల్లాపము
కొమరార దొకింతయేనీ కోమలి ! నీ వే
క్రమమున నామరణము కీ
శముఖునితోఁ గాఁపురంబు నల్పన పకటా !

మద— తండీ ! నా మనోనిశ్చయము విని నన్ను మన్నింపుము.

క. గానరసమ్మున హరిణులు
ఘో నెఱుంగక ప్రాణమిచ్చి మేల్ వడయ నినీ !
మానవులు గొంద టీ రస
మానంగా లేరు జన్మ మపె యెందుకో ?

గీ. అరయ సప్తస్వరాత్మిక యైన విద్య
నెఱుంగు నారదమునిచంద్రుఁ ; డెఱుంగు హరుఁడు ;
ప్రేలు మడఁచి వచింపఁగ వేటొకండు
గానఁగా రాఁడు మూఁడు లోకముల నెందు.

చ. ధనమును రూపముకొ మిగుల దర్పము గల్గి రసజ్ఞభిన్నుఁడౌ
జనపరు గర్వధూర్వహు నెసక పరియించి తదీయ మైతి నె
క్కిను చెలికిక బ్రతిక్షణ మగుకొ మఁణంబు, రసజ్ఞుఁడైన ని
ర్ధనుని పరించి తాఁ బ్రతిపదమ్ము మదమ్మున నుండఁ జెల్లజే.

గీ. మూర్ఖనాజ్ఞానభేదమ్ము మెట్ట మెదటి
కరసి స్వరవేత్తయై గ్రామపరిచితి గని
యప్తరసవేత్త యగు నరుం డంగవికలుఁ
డయ్యు నానంద మొనఁగూర్చు నంగనలకు.

క. గానంబువినికిఁ బశువుల
నానందరసాబ్ధి నోలలాడించెడి న
ద్దాని వినఁ జెద్ద లాదర
మూననిచో వారి జన్మ మొక జన్మంచే !

క. వినఁ జెవులు గలిగి మోదం
జెనయని యరసికుల కన్న నెంతే మోదం

బును గానరసము కతనం

గను నశ్రోత్రములు వేలు కాకోదగముల్.

చ. తెలియవు గాక వారిదు నుదీర్ణగుణమ్ములు నీవు, ముద్దుగం
బులఁ గలఁడే యొకం డతనిఁ బోలఁగ గానమునందుఁ? బూర్వమే
వలచినదాన నాతనిని, వానరపక్తియు కాపకఁగణం
బలవడి నేఁడు వచ్చె; నెటులైన నతఁడు ప్రియండు నా కగుట.

క. తురగాన్యులు గారే కి

న్నరులెల్లరు? వారిఁ జూచి నరుఁ డెవ్వఁడు గా

నరసజ్ఞుఁ డాదరింపఁడు?

మురు వందియు విద్య లేని మొగ మేమిటికికొ?

స్వంజ— (తనలో) ఓహో! ఈమె కీ గానవిద్యా పరిచయ మెంత ముప్పు
దెచ్చినది! ఈ విద్యనుగూర్చి యీమె యిట్లెన్ని దినములైన నుపన్య
సింపఁగలదు. ఈమె కిప్పట్ల నెవ్వరును సమాధానము చెప్పఁజాలరు
ఇంతకు నిందు నా లోపమే విశేషించి యున్నయది. ఓహో! జనవరు
లార, గృహస్థులార,

చ. అనుభవపూర్వకం బగు రహస్య మొకండు నచింపుమంటి బ
వ్వన మలరారు మేళి కులబాలికలకొ స్వగవిద్య కంచు స
జ్జనుఁ డగునట్టి గాయకుని సన్నిధి నేనియు నొప్పు జెప్ప కుం
డనఘుఁడు నారదుం డితనికన్న మఱొందును యోగ్యుఁ డుండునే!

ఆ. వె. గానవిద్య కొక్కదానికే కాదు; మీ

రీదు వచ్చినట్టి యెవ్వెలాఁడి

నితర పురుషునొద్ద నెందులకేనియు

నొప్పు జెప్పకుండు యోగ్యులార!

(ప్రకాశము) తల్లీ! నీ యిచ్చచొప్పున నమ్మునివరునే పెండ్లియాడు
దువు గాని మీ తల్లి నిన్ను జూడఁ గుతూహల పడుచున్నది. ఒక్క
సారి వచ్చెదవా?

మద— చిత్తము.

(నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లొనర్చిన

అనర్థనారదమునందుఁ బంచమాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతామైనమః

అనర్థనారదము

షష్ఠాంకము

(అంత విచారముతోఁ బర్వతుఁడు ప్రవేశించును)

పర్వ— (తనలో) ఎక్కడనుండి బయలుదేరి వెళ్ళితి నో తిరిగియు నక్కడికే వచ్చితిని. ఒకసారి స్వదేశమగు స్వర్గమునకుఁ బోవలయు నని యున్నది. (స్మృతి నభినయించి) ఏమి లాభము? స్వస్థానమున కింక నోయె కొనలేదు. ఏమి సేయుదును? (యోచించి) పూజ్యుఁ డగు నారదుని యొద్దికిఁ బోయి యయ్యనఘనకు నే నిడిన శాపము గ్రమ్మఱింతు నేవి యయ్యమలాత్ముఁడుఁ గూడ నాశాపము నుపసంహరించును.

ఉ. అతఁడు మేనమామ విమలాత్ముఁడు పూజ్యుఁడు విద్వదీద్యుఁ డత్యాతతమిత్రుఁ డయ్యనఘు నట్లు శపించితి దప్ప గాదె! యా నాతి పరించెనో పిదప నా కతనకొ ద్యజియించెనో మహా పాతకమైతిఁ గూడిన వివాహము వమ్మొనరించి యుక్కటా!

ఏమైనను నయ్యనఘు దర్శనమైనకే పోయెదను. (నిష్క్రమించును)

(అంత మదయంతీనారదులు ప్రవేశింతురు)

మద— నాధా! మీ చెందులకుఁ బరితాపము సంపదెదరు. నా కించుకయు మీ యాకారమునందు విరక్తి గలుగలేదు.

నార— గీ. అబలరో! నన్నుఁ బెండ్లాడి తఖిల బంధు జనులఁ దలిదండ్రులను గా దటనుచు రోసి; యుక్కటా! నా స్వయాప మిట్లయ్యె సాధ్య! యయ్యవారిఁ జేయగఁ గోరి యైనయట్లు!

క. సమరూపము సమశీలము
సమగుణములు గలుగునట్టి జంపతులకు సౌ
ఖ్యము కల్గుఁ గాని, కోరితికి
బ్రహ్మజనరత్న మగునె భార్య? మృగాక్షి!

మద—నాథా!

గీ. నాలి సుగ్రీవు లని కేరుపడనట్టి
వానరేంద్రుల వినమె, యహ్వర భిక్ష్య
తెవరు? తాగయు రుషయు, మునీంద్రియాళి!
వారికన్నను నెక్కుడు వనిత నొక్కొ.

జార—అవును, నీ యశిప్రాయ మట్టిదియే. నీవు వరమహావ్రత వగుటం బట్టి
యిట్టి సదాహితో నన్ను బ్రేమించుచున్నను నా మేనగవే నన్ను
వెక్కిరించుచుండును గదా!

క. తన తెలివయ్య దనతేటయ్య
దన రూపము తన కిరూపతయ్య నెప్పుడు చి
మనమునఁ దలపోయఁడి యా
జనుడే హస్తాస్పదుండు జననరపుత్రీ!

వేయేల? నా మనంబునంగల ముఖ్యాశిప్రాయము కనుము.

కా. ఎంతోశ్రీతి ననుక వరించితివి నీ కిందీవరాశీ! నినుక
సంతోషింపఁగఁ జేయ నేర నుగదా చంచలబోధుపటా
నంతైశ్వర్యవిశేషనంపదల! నే నాకస్మరిస్తుండ నో
యింతి! రూపమఁగూడ నట్లు లగునే! యింతటి సంసారమో?

ఎప్పటికేని నా మేనల్లుడును నేనును గలసికొంటివేని, యీ కావ
ములకు కముక్తి గల్గు; మన కానందమును జేతుంటి; లేదేని నాకు
నిన్నుం జూచినప్పుడెల్ల విచారం బుదయించుట తప్ప వేరొండు ఫలము
లేకుండు.

(అంతః బర్వతుండు పోవేళించును)

పర్వ—మామా! నమస్కారము.

కా. కాపం బిచ్చితి మున్న దుప్తమతివై; సైచుగవయ్య! నుహా
పాపాత్ము న్ననుఁ గ్రూరచిత్తుఁ జపలక బ్రత్యగ్రకోషిక; నా
యీ పదాక్షియు నీవు నన్ను నెడలో నెట్టెట్లు లుపింతుగో?
యీవై బూర్వమునట్లె యుండుదువుగా కింపారు నెమ్మొముతో.

(నారదునికి స్వస్వరూపము వచ్చును)

జార—(సంతోషముతో పర్వతునిఁ గొంగిరించుకొని) తండ్రీ, భాగినీయ!

క. ప్రశ్నిశాపం బిచ్చితి నే
నశికలుషితచిత్తవృత్తి ననఘా ! యిటుపై
గతి నీకు స్వర్గమం ద
ప్రతిహత మగుఁగాక నాదు వాక్యము కతనకా.

పర్య. — మామా ! నీ శాంతమునకుఁ గృతజ్ఞుఁడనై యుండెదను. నీ వీ రా కన్ని
యతో సర్వసుఖము లనుభవించుచు నిచ్చటన యుండువుగాక. నే నరుగు
చున్న వాడను. ఇంక నీకేమి ప్రియ మాచరింతును? అయిన నిట్లగుఁగాక.

భరతవాక్యము

చ. తగిన కుమారికిం దనదు తల్లియుఁ దండ్రీయుఁ దగ్గవాని భ
ర్తగ నొనరింతుగాక ! పనితాజనమందుఁ బతివ్రతా ప్రభా
వగరిమ మొప్పుఁగాక ! ప్రతివారును బెండిలిసేయుపట్ల రూ
పగుణముకన్నఁ దక్కుగుణవర్ణమె చూతురుగాక గొప్పగకా.

క. మాయామయమగు సంసర
ణాయాసము లెఱిగి యెల్ల యార్యులు సర్వ
ధ్యేయంబగు పరవస్తువె
శ్రేయఃప్రద మంచు స్మరణ నేతురుగాతకా.

ఇది శ్రీ కింకవీంద్రీ ఘటాపంచానన విద్యత్కవి బాలకలానిధి
బాలసరస్వతి శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరు
లొనర్చిన అనర్హ నారదమునందు
పృథాంకము
సంపూర్ణము.

త ప్పొప్పుల పట్టిక

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
12	1	నిరే	నిరే
24	20	వంకనూ	వంకనూ
36	3	బేర్ని	బేర్ని
37	4	చూడ	జూడ
38	15	రికిని	రకును
38	18	దంప	దప
40	29	మొను	మొను
42	10	లేనియు	లేన

శ్రీమత్పరమహంసాచార్యులు

శ్రీ

సుకన్య

— ఇందు వచ్చు పాత్రములు —

ప్రథమాంకము—

1. నాత్యధారుడు.
2. శర్వాతి.
3. మంత్రీ.
4. పౌరులు.
5. ఉద్యోగులు.
6. దాసి.

ద్వితీయాంకము—

1. ఇద్దరు చెలికత్తెలు.
2. శర్వాతి.
3. దేవి.
4. సుకన్య.

తృతీయాంకము—

1. చ్యవనుడు.
2. రాజు.
3. దేవి.
4. సుకన్య.
5. పరివారము.

చతుర్థాంకము—

1. నారదుడు.
2. అశ్వినీదేవతలు.
3. సుకన్య.
4. చ్యవనుడు.
5. శర్వాతి.

పంచమాంకము—

1. ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు.
2. శర్వాతి.
3. దేవి.
4. చ్యవనుడు.
5. ఇంద్రాదిదేవతలు.
6. ఆశ్వినులు.
7. మమడు.
8. బృహస్పతి.
9. సుకన్య.

ఓం

శ్రీమత్పరమేశ్వరాయై నమః

సు క న్య

ప్రథమాంకము

నాంది

చ. సుముఖము సర్వనమ్యము విశుద్ధముఁ బావనమున్ దిలోకపూ
జ్యముఁ ద్రిదశేంద్ర ముఖ్యుల కసాధ్య మగమ్య మభేద్య మెట్టి యు
త్తమపదమేని నందుటకుఁ దావలమైన పతివ్రతావ్రభా
వము నల బ్రహ్మతేజము నపారసుఖమ్ము లొసంగుఁ గావుతన్.

(నాంద్యంతమున నూత్రిధారుఁడు ప్రవేశించును)

నూత్ర— (తెరవంక చూచి) ప్రేయసీ! యిటు రమ్ము.

(తెరలో) ఆర్యపుత్రా! తమకుఁ బ్రతిఁ జెప్పచున్న యీ దీసురాలిని
మన్నింపుఁడు. నానావిధ జనసమాకులంబగు సభాముఖమ్మునకు నేను
రాజాలను.

నూత్ర— (తనలో నాశ్చర్యముతో) ఏమీ, ప్రియురాలిట్లు నొడుపుచున్నది!
నవోధ యగుటచేఁ గాఁబోలు సిగ్గుపడుచున్నది. (ప్రకాశము) ఆర్య
రాలా! మన కియ్యది కులవృత్తి కావున నీవిట్లు సంశయపడ వలను
పడదు. అదిగాక పతివ్రతాత్వమునకుఁ గూడ శీలము కారణము గాని
ఘోషా కానేరదు. దుర్జనులు సయితము పతివ్రతలకు భయమందు
టట్లుండఁ జై పెచ్చుగ నుపకారమునే పొనరింతురు.

(మరలఁ చెరలో) ఆర్యపుత్రా! నేనీ సంగతి సుకన్యాచరిత్రము
నందుఁ జదివినదియే కాని యామెను గామింప నెంచిన యశ్వీసులు
మాత్రము కేవలము దుర్జను లన వలనుపడదు. పూర్వకాల మెట్లైనను,
నిప్పటికాలమున నీకు లుపన్యసించువారే గాని యాచరించువారు గడు
నరుదు. కావున నంగనలకు ఘోషా యుండుటయే మంచిదని నా యభి
ప్రాయము.

సు. 1

మాత్ర— ఈ చర్యతోమీ, యియ్యోడఁ బలువురు పలువిధములఁ జలఁచుచున్నారు. ప్రకృతతోచితమైన నాటకము సుకన్య యని నూనించితివి. ఇంక నీవియ్యోడకు పచ్చియైనఁ జేయవలసినది లేదు. నీ కోరికఁజేయ నేర్పినానుము. (సభనంకఁదిరిగి) ఆర్యులారా! నేఁడు తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే గవించుబడిన సుకన్య యను నాటకమును బ్రవర్తించు నేర్పించుకొంటిమి. దీనివలన నృద్ధులకుఁ గన్యకల నీరాదనియును బుష్కలమును స్వస్థములను గోరరనియుఁ బ్రతివ్రతలు మాననీయు లనియును బుష్కలమునకుఁ పరిభ్రష్టాపమనియును బ్రహ్మతేజము దురుస్థగమనియును చరించు నయ్యుడిసి. (వినుట నభినయించి) ఓహో! మీ కోరికతో నీ నాటకము గుసగుసలుడికొనుచున్నార. ప్రకరణముం బట్టి దానిని గుర్తించితిని. మఱి నట్టి సభకు రాకపోవుటకుఁ గారణము నట్టిగానక్కరము చరిత్యవ్యవహారము ప్రకృత సిద్ధాంతముం బట్టి యిందుఁ గొంచెఁ జిట్టి నా గున్నంత వాగల దని సరిపడదని యూహించుటయే సుఁదీ.

(తెరలో) కాలాతిపాతం బగుచున్నది.

మాత్ర— అవును. ఇయ్యది గ్రీష్మరాత్రి గాని హేమంతరాత్రి కాదు. ఈపాటికి నాటక మారంభింతము.

(తెరలో) హేమంతరాత్రి గానీమి, నాటక మారంభమిస్తుంది. అయ్యో! సర్వావయవములును నిష్ఠిరిగియుచున్నవి. అయ్యో, అయ్యో!

మాత్ర— (విని) సుకన్యవజ్ఞాదోషరూపితుండగు చ్యవనమహామునీంద్రు కతనఁ గలిగిన యాపదలవలనఁ బీడింపఁబడు ప్రజలు తర్వాతివహాగానం జూడ నేగుదెంచుచుండఁ బోలు. నేనును ననంతరకణియమ్మనై త్వర పడియెద. (నిష్క్రమించును)

ఇది ప్రస్తావన.

(పిదప శర్యాతియు మంత్రులును బ్రతులును బ్రవేశింతురు)

శర్యా— ఏమి, యీ విరుద్ధము! మొన్న జలక్రీడావిరోధమున కరిగి వచ్చినది మొదలు దేహమున నించుకయు స్వాస్థ్యము గానరాకున్నయది.

మంత్రి— చిత్తము. నాకును నట్లే యున్నది. గ్రామమంతయు రోగపీడితంబుగా నున్నయది. దీని కేదేని శాంతి యొనరించందగు.

ప్రజ— అయ్యో! అయ్యో! (అని మరల మొఱవెట్టుదురు)

మంత్రి— ఆయ్యో! అటు చూడుడు. మన మోసాలలోఁ గొందఱు రోగులు వచ్చి “యాషధములు కావలె” నని మొఱ్ఱ పెట్టుకొనుచున్నారు.

శర్యా— అక్కటా! ప్రజ లిట్లు దుఃఖించుచుండ రా జూరకుండఁదగునే.

గీ. కఱవులేకాని మఱియు రోగములెకాని

కలహములెకాని యెట్టి యిక్కట్లుగాని

రాజలోపమునన కాని రావు ప్రజకు

రెండవది మంత్రి లోపమే నుండవలయు.

దీనికేమి, ముందు విచారించుకొందము గాని వారలకడ కరిగి వారి సేమ మారయుదము. (దరికరిగి) ఏమి మీ రిట్లు బాధ పడుచున్నారు? నగరవైద్యు లేమైరి?

ప్రజ— బాబూ! ఎందుకండీ నగరవైద్యులు? వారివల్ల సేమియును లాభము లేదు. ఏవో యిన్ని నీళ్ళిచ్చి పామున్నారు. వారి కేదేని లంచ మిచ్చు వారికిఁ గాని మంచి యాషధము లీయరు. బీదల మెట్టియఁగలము?

శర్యా— మంత్రిశేఖరా! వింటివా? వేలకొలది వెచ్చించి మన మీ శాల లేర్పఱచుట బీదలచే కదా! బీద లిట్లు దుఃఖించుచున్నచోఁ గుక్క గొడుగులవలె నివి యెందులకు?

మంత్రి— చిత్తము. ఇది సర్వజనసంక్షోభము. ఇట్టియెడ నగరవైద్యులుమాత్ర మేమి చేయఁగలరు. ఇది యేదో యొక దోషముం బట్టి తటస్థించియుండును. దానిని దెలిసికొని తగిన శాంతి యొనర్పవలయు.

ప్రజ— మహాప్రభూ! దేవరవా రనుగ్రహించి యట్లొనరించినం గాని బ్రతుకఁ జాలము. ఇంట నెందఱున్న నందఱును రోగులై యాటచే వారల కుపచారము చేయుట కేదియు నుపాయము లేదు.

శర్యా— జనులారా! మీ గొకటియు నా గొమిల సుకన్య యొకటియు గారు. కావున మీ రిప్పటికి జనుడు. పిచ్చికాలముననే మీ రాగ్న గ్యము నొందఁ గలరు.

ప్రజ— (నడువలేక నడువలేక పడుచు నేమిచుఁ గోరుదురు)

దాసి— (ప్రవేశించి) దేవా! అంతఃపురములో దేహస్వాస్థ్యము లేకున్నది. ఔషధము లేన్ని యిచ్చినను మోచుటయు గాని పట్టలేదు.

శర్యా— వింటివా, యీ యుపద్రవము ?

మంత్రి— చిత్తము. ఇది యేదో గొప్ప బోధము నాడునందుండి తీలవలెను.

శర్యా— పరిచారికా! నీ పరిగి యిది సర్వలోక సామాన్యము గాన ననుభవించియే తీజవలె ననియు సచిగమ్మననే శాంతికిరీటులు జగఘమనియుఁ జెప్పి యింక మందులు పుచ్చుకొన వలదని చెప్పము. పోమ్ము.

(దాసి నిష్క్రమించును)

శర్యా— (మంత్రివంకఁ దిరిగి) ఇది నీ లోప మనియీ నుంపించితివి! ఏమి నా లోప మేల కాఁగూడదు ?

క. దున్నల కెనయగువారలఁ

గన్నెఱుంగక పడవు లందఁగాఁ జేసితిన్ ?

పన్నులు పొచ్చించితిన్ ?

పున్నె మనుచు బాపకృతినిఁ నొనరించితిన్ ?

మంత్రి— దేవా! దేవర సర్వజ్ఞులు. తమ కేలోపమును నొనరించియుండకు. ఇదిగాక తమరు పన్ను పుచ్చుకొనుట ప్రజల శ్రమముననే కదా! అది ప్రజాక్షోభమునకు హేతు పట్లగును ?

శర్యా— వెఱ్ఱివాఁడా! నీవు చక్కఁగా నూహించితివి కావు. ఏమింటివా, ప్రజాక్షోభమునకు బన్ను వృద్ధి చేయుటయే ముఖ్యకారణము.

ఉ. పన్నిడువారు హాళికులు వర్తకులుం గద! వారితోడనే

యన్నది లోకమెల్ల, నెల లూయ్యన పొచ్చొనరింతు వారు, గా

నన్నరులెల్ల బీదలయి నాటికి నాటికి సారవంతమా

నన్నము లేని రోగముల కాస్పదులై నశియింపకుండురే !

పంటలు పండుచున్నవి కదా యని పన్నులు వృద్ధి చేసిన వాగ లా పన్నుగూడ వర్తకులపై బడవైతురు. వర్తకులు ప్రజలపై బెట్టుదురు. తుదకు రాజు బీదలం బీడించినవాఁ డగును. దానిచే బీదలు రోగగ్రస్త లగుదురు. వారికతన ధనికులకుఁ గూడ నా రోగములు సంక్రమించును.

మంత్రి— చిత్తము. అట్టి దుర్నయమును నే నొనరించుట లేదు. దేవర పరిశీ
లింపవచ్చును.

శర్యా— నీవే యొనరింపవలయునా? మన యెఱుక లేకుండనే ప్రజలం బీడిం
చెడి యువ్వోగులు లేరా?

మంత్రి— లేకేమి! ఉండవచ్చును. ఐనను నింతమందికి నేకకాలమున రోగ
ములు మూఁగుటకుఁ గారణ మేవో యుండి తీవ్రమలెను.

శర్యా— ఐనచో మన యువ్వోగులం బిలిపింపుము. విచారింపుదము.

మంత్రి— చిత్తము. ఎవరరా, యక్కడ?

ప్రతిహారి— (ప్రవేశించి) ఏమి యాజ్ఞ?

మంత్రి— కచ్చేరీకింబోయి యచ్చటి కాయస్థుల నిటకుఁ దోడితెమ్ము.

(ప్రతిహారిపోయి వారితోఁ బ్రవేశించును.)

కాయ— (నమస్కరింతురు)

శర్యా— కాయస్థులారా! మీరలెల్ల మీ మీ వ్యాపారముల జాగరూకులయి
ధర్మంబుఁ దప్పక వర్తించుచుంటిరా? సాధుబాధ మీవలన నేరికిని
లేడుకదా?

కాయ— చిత్తము. దేవరపాదసాక్షిగ నట్లే వర్తించుచుంటిమి. కాని యేమి
కర్మమో రోగములు మాత్రము మమ్మెల్లఁ బీడించుచున్నవి.

శర్యా— (తనలో) ఎక్కడఁ జూచినను నిట్లే శబ్దము వినఁబడుచున్నది. రోగ
ముచేతనే కష్టపడుచున్న వీరలను మన మింతకన్న నొప్పింపరాదు. దీని
కేమి హేతువో భగవంతుడే వాకు సూచించుఁగాక.

(తెరలో) “చ్యవనుఁడు, చ్యవనుఁడు, చ్యవనుఁడు.”

(అందఱును విందురు.)

శర్యా— (తనలో) ఏమి, యీ మాట లాకాశమునుండి వినఁబడుచున్నవి. ఆమ్మ
హాముని చిరకాలమునుండి యీ పురిదరి నడవయిండుఁ దపమొనర్చు
కొనుచుండుట నిక్కమే. అయ్యనఘుని కెవరేని యపకృతి గావించరు
కదా! ఐనను వీరి నడుగుదము. (ప్రకాశము) ఓకాయస్థులారా!

క. ఈపురమునకుం బడమటి

నైపు తటాకమ్మదరిఁ దపమొనర్చుమహా

తాపనుఁడు చ్యవనుఁ డమ్మని

కేపాటియుఁ బీడఁ గొల్పిరే? మీర ల్లాగిన్,

తే. గీ. ఎఱిగియెఱుంగక తత్తపోవృద్ధు పృద్ధు
 నెవ్వఁడో యిందు బీడింప సోలనంబు
 నైచ కమ్ముని మన కిట్టి శాస్త్రినేసె
 నెవ్వఁ డపరాధియిందు మీ కెఱుంగరాద ?

కాయ— స్వామీ ? మేమెవ్వరమును నాయన నెఱుంగము. ఇంకను విచారింపుడు. దేవరసాక్షి, గాయత్రీసాక్షి.

శర్యా— మీరు గాకున్న మఱియొకరేనిఁ గావించి యుండవలయు. అంబా వాణి నూచించెగదా ? మీరు పోయి దోష నశ్వేషింపుడు.

కాయ— చిత్తము (నిష్క్రమింతురు.)

మంత్రి— దేవా ! యెవ్వఁడో యొక్కఁ డమ్ముని కేదేని యపకృతి చేసెనే యనుకొండము. అట్లయిన నెల్లరకును బాధ యెందులకు రావలెను ?

శర్యా— వెట్టివాఁడా ! అట్లనరాదు.

తే. గీ. రావణుండొక్కఁడే కదా రాముభార్య

నెత్తికొనిపోయె దానిచే నెల్ల రక్క-

సులు నశంపరె యెవ్వఁడో తులుఁ తనదు

కొంప నిప్పిడ నూల్లఁ గూలకున్నె ?

చాసి— (ప్రవేశించి) దేవా ! తమ కీ పత్రిక నిచ్చి గమ్మని మా భర్తృదారిక నెలవిచ్చినది.

శర్యా— (పుచ్చుకొని విప్పి చూచి తనలో) ఓహో ! ఇది ప్రమాదము. దీని కింతగా నమ్మని కనలఁ దగఁడు. త్నమావణ చెప్పినవోఁ బ్రసన్నుడు కావచ్చును. (ప్రకాశము) మంత్రివరా ! దీనిం బదువుము.

మంత్రి— “పరవపూజ్యులగు తండ్రిగారి సన్నిధికి—కొమర సుకన్య సమస్తంబుంచి వ్రాసికొను మనవి. ఆయ్యా ! మీరు ప్రకృతోపద్రవమునకై పౌరుల నెవ్వరిని కక్షింపవలదు. ఈ యపరాధము నాయది. మొన్న జలక్రిడావిసోదమ్మున కరుగుతఱిని డమనెంటు పచ్చి నే నా కాసారమ్ము దరిం జెలిక త్రియలతోఁగ్రీడించుచుండ నట నొకఘట్ట పొడకట్టె.

తే. గీ. అందు ఖద్యోతరీతి నింపొందు రెండు

జోతు లగుచడ నేనును నూచి బొడిచి

నంత నయ్యది జలదిగ్ధమయ్యె నదియుఁ

గాక “ హాహ ” ని నాద మొక్కండు నడలె.

క. మండిచ్చుగు హాహారవ

ముండగ విని విస్తయమ్ము మొనయగ నే నం

తం దరలి వచ్చితిని నూ

చిం దేనిం బొడిచితిని వచింపనెఱుంగక.

పదఁపడి నా చెలికత్తె లాపుట్టలో నొక మునినరం డున్నవాడని చెప్పిరి. అయ్యనఘండే చ్యవనుండు గావలయు. ఈ నా యపరాధ మ్మునకు నిష్కృతి విచారింప వేడెడను.”

శర్యా— దీనికేమి యుపాయము?

మంత్రి— ఉపాయమున కేమున్నయది, మునులు దయాస్వభావులు గదా! మనము పోయి క్షమాపణ చెప్పికొనిన ననుగ్రహింప వచ్చును.

శర్యా— అటులేని జాగుసేయక యట్లానరింపము. (నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరువతి వేంకటేశ్వరలచే రచియింపఁ బడిన సుకన్యాయను నాటకమునందుఁ బ్రథమాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పర దేవతాయైనమః

సు క న్య

ద్వితీయాంకము

(అంత నిరువురు పరిచారికలు కుమిదినీశాలినులు ప్రవేశింతురు.)

కుము— ఏమే, శాలినీ ! యెక్కడ నుండి వచ్చుచుంటివి ?

శాలి— అంతఃపురమునుండి. నీ వెక్కడనుండి ?

కుము— నే నింటియొద్దనుండియే. విశేషము లేవ్వయుం జిప్పవు ?

శాలి— విశేషముల కేమున్నది. ఆనాటి ఘట్టలోనిముని మన సుకన్యకు యె
డ్లాడునట, వింటివా ?

కుము— “తాతా పెండ్లాడతావా ? అంటే మన కచ్చేవాడని” నన్నట్లాయ
యిప్తమేనా యేమి ?

శాలి— ఆయన యట్లయినఁగాని శాంతింపఁడట, శాంతింపబున్నచో బట్టి
మన కారోగ్యము గలుగదు కదా !

కుము— రోగములచే మనమందఱును జచ్చినను సరియే గాని యాముసలి
గ్రుడ్డివానికిఁ దెగ్గపులికి లేడి నిచ్చినట్లు నీ మన రాకన్నియునుమాతో
మిచ్చుట నాయిత్యము గాదు.

శాలి— ఎన్నివిధముల బ్రతిమాల్నను “నీ కొమిర నిచ్చుటయెప్పు ఁవేరొక్కటి
నే సంగీకరింప” నని యమ్మని పట్టుపట్టెనట.

కుము— ఇందులకు రాజు సమ్మతించునా ?

శాలి— ఏమో, యేమగునో ! ఆయన కేమియు నుత్తర మిఁజాలక చింతాక్రాం
తుఁడై మరలి పచ్చెను. ఇప్పుడు దేవతో యాజింపఁ బోవును.

కుము— అట్లయిన మనము పోయి సుకన్యతో నా మునినిఁ బెండ్లాడకుండ
బోధింతము. (నిష్క్రమింతురు.)

(అంత శర్యాతియు దేవియుఁ బ్రవేశింతురు)

దేవి— చిత్తము. తరువాత సేమిజరిగెను?

శర్యా— జరుగుట కేమున్నది? ఆమ్మని తుట్టతుడకుఁ బ్రకాంతుండై,
ఉ. “నావచనంబు విన్ను జననాయక ! యించుకయేనిఁ గోపమున్
భావమునందుఁ జేర్చ నొకపట్టుననైన, భవత్తనూజ నా
కీ విధ సేత్రఘాత మొలయించినదానికినై లభించె మీ
కీ వికలత్వ; మేను శపియించితి నంచుఁ దలంపఁబోకుమి.”

దేవి— పాపము ! ఆముని మన మెంత పరితపించి యుండునో ! తరువాత ?

శర్యా— అని మఱియు నిట్లనియె.

క “అపరాధం బొండెఱుగక
తప మొనరుచుకొనెడి మేటితాపసులకుఁ దా
రపకారం బొనరించి ను
ఖపడుట చొప్పుడునె ? హరుఁడు గనలకయున్నే ?”

దేవి— అవును, దిక్కులేనివారికి దేవుడే దిక్కు. తరువాత ?

శర్యా— క. “ముద్దునల్లిని గ్రుడ్డివాడ న
నద నోరాజేంద్ర ! యెవరు నా కింకఁ బరిచ
ర్య దగం జేయుదు ?” రని దీ
నదశక్ వగఁజెందు మునిఁ గనఁగ లేనైతిన్.
పదఁపడి యంజలి ఘటించి యిట్లంటిని.

క. తెలియక మత్పత్రిక ని
న్నలయించినపనికిఁ గోప మందక తగు శి
తలదృష్టి మనుపఁ గోరెద
నలమునె కోపమ్ము తాపసాగ్రణులందున్ !

అని మఱియును,

క. మునివర్య ! చాలినందఱ
ననిచెద సేవకుల నీకు ననుగుణముగ నే
వనమొనరుప; నికనైనన్
మనమునఁ గోపమ్ము విడిచి మన్నింపు దయాన్.

దేవి— పాపము ! అట్లానర్పవలసినదే. అందులకు సమ్మతించెనా ?

శర్యా— సమ్మతించినచో బాగుగనే యుండును. అపై నీ విషమపుఁ గోరికను
గోరెను.

దేవి— అయిన యేమి కోరినను మన మంగీకరింప వచ్చును. ఋషు లనార్యులు
లైన సంగతులు కోరనే కోరకు.

శర్యా—చ. అనవుడు మోని నాకనియె “నక్కట ! గుడ్డికి వాకు నేగతిం
బనువడు నిష్ఠ ? యేమొనరుపం దగువా రగుదురు త్వదీయతా
ననుచరు ? లింతయేల ? విను మాతృజు నిమ్ము మదీయ సేవకుఁ,
దనిసి తపమ్ము చేసికొనెదఁ, నుభి మచ్చిడి టిన నీ కొగిఁ.”

దేవి— ఇందు నైషమ్య మేమున్నది ? రచకన్నియలు మునిచంద్రులకు సేవ
సేయుట యనాదిగా నున్న యాచారమేకదా ! అది శ్రేయస్కరమే.

శర్యా— దేవీ ! ఊరక సేవ చేయుటయే యనుకొంటివా ! ఖేమము వినుము.
అతఁ డంతతోఁ జాలింపక,

క. “జననర ! తుమాపణకొ గో
రినవాఁడవయేని వ్యాయగీతిని నీవు
త్రినాసంగి పెండ్లి సేయుము
మునినగు నా కిడఁగ శంక మొనయుట తగవే ?

క. నీకొమిరె నేద సేయ న
నాకులగతి నేఁ దప మొనర్చికొ నెద నీ
కే కాదు నీదుసేవక
లోకమ్మున కెల్ల సుఖములు గలుగు దీనకొ.

దేవి— అక్కటా ! సర్వజ్ఞుం డయ్యు నిట్టి విపరీతప్రసంగలోనికం దిగినా
డేమో ! వృద్ధునకుఁ దన కీ గుదికట్టి యెందులకో ! ఊరక యిట్లు కోరినే
గాని మన మంగీకరించినను నయ్యనఘుఁ డంగీకరించు ననుకొంటిరా ?
మన మనము చూచుటకై యిట్లు కోరి యుండు నని నాయభిప్రాయము.

శర్యా— దేవీ ! అంగీకరించుటకు మనమెవ్వరము ? మన కధికార మున్నదే
యనుకొందము.

చ. మునలికి గుడ్డికికొ మిగుల మోటునకుకొ సురకన్యవోని నా
దు సుత నొసంగి సౌఖ్యములఁ దూగఁగ నిచ్చ యొనర్చు టెట్లు ? లా
త్మసుఖము గోరి యెవ్వఁడును మంచియుఁ జెడ్డయు నెర్చువాఁడు పు
త్రిసుఖము వాపి కాఁపురము దైశ్ల్యఁగఁ జేయునె ? కీర్తి రోయునే ?

గీ. అక్కటా ! కడువృద్ధుని నంధు మందు
నితనిఁ బతిగా వరించి పంచేషుబాణ.
వివశయై యొప్పు మత్పుత్రి వేగునెట్లు ?
బ్రతికియున్నంతకాలమ్ము ప్రభకుఁడక్కి.

అదియునుం గాక,

చ. తమ కనురూపులౌ పతులు తారసమైనను వేటియందచం
దములు గలట్టి కామినులు దక్కొరులం గవగూడనెంతురు
గ్గనుమగు జవ్వనమ్మున నొకం డిటువంటి కురూపి భర్తగా
నమరినఁ జెప్ప శక్యమె! యహల్య సురేశ్వరుతోడఁ గూడజే!

అననుగుణ దాంపత్యంబుకన్న దుఃఖంబు వేటు లేదనుకొని యమ్ముని
కేమియుం జెప్పనేరక విమనస్కుండనై యిట్లు చనుచెంచితి. ఇందుల
కేమి యుపాయముం జెప్పెదివు? ఇచ్చినచో నాబుుషి పరిగ్రహించుట
నిక్కంబ. ఆయన జితేంద్రియం డయ్య మన కర్మపశమున నట్టి
దురూహ నేటికి జనించినది.

దేవి— అయ్యో! యెంత పాపకృత్యమున కొడిగట్టి నాఁడు! వేటొం డుపా
యమ్ము చూడుఁడు. లేక లేక కలిగినకూతు నమ్ముని కిచ్చుటకన్న
నతని పశమున మన మెల్లరము చచ్చినను సమ్మతమే.

శర్యా— సెబాను! దేవీ, సెబాను! మంతులును బొరులును గూడ ఖండి
తో త్రరముగా నిట్లే చెప్పినారు.

క. ఉటభమ్మున నట కాపుర

మఁట! ముదునలి కోపియునగు నంధుండఁట! య

క్కట! నా తనయకుఁ బతియఁట!

ఘటియించిననాకుఁ బుట్ట గతు లెట్లుండున్?

(తెరలో)

ఉ. నాకొఱ కింతయాపదఁ గనందగునయ్య! నరేంద్ర! నేన య
వ్యాకులలీల నేగి మునివర్యుని మత్కృతదుష్కృతకీర్తియా
పాకృతనేత్రు సుధురకృపాయుతుఁ గా నొనరింతు నాత్మదా
నాకలనమ్మునన్, సుఖము లందుఁడు స్వస్థతఁ జెంది యెల్లరున్.

దేవి—(విని) మన మనుకొనుచున్న మాటలను వినియో లేక యక్కడి ప్రశంస
చెలుల కతన నెఱింగియో మన చిరంజీవిని వచ్చుచున్నది.

(సుకన్య పరివేశించును.)

శర్యా— (తోడపై నిడికొని) అమ్మా! యేమంటివి?

సుక— (“నాకొఱకింత” అనునది మరలఁ జదువును)

శర్యా — (కన్నీరు పెచ్చుకొని)

చ. అవల మఱేమి యైన ముద మందితి ధన్యుడొ సంతతి దల్లికా !
శివశివ ! యెట్లానచ్చెదవు నేనన ? మనస్సవమందు నిల్చి నూ
చ్యవనున కక్షిప్తీమనకు సంతతకోసికి వృద్ధులొ గడిచె ;
గువలయనేత్ర ! మత్స్యఖము గోరి నినుకొ మునిగాని కిస్తునే !

క. ధనధాన్యసమృద్ధునకు
సునిశితమగు పయను గల్గు సుందరునకు సం
దని నీడగు జనకుడు ; ని
ర్ధనునకు ముదుసలికి నిడుట ధర్మంబగునే ?

క. మృదుతాంబూజీదళముల
నెద నుష్ప్రమ్మున కొనంగ నెనెడొప్పెడి ? న
మ్ముదుసలి వరించు నిను గని
ముదితలు నవ్వరె వివాహమున ? నా తల్లీ !

క. అమ్మా ! విను మేను నా
జ్యమ్మును పమ్మైన గాని జంకుగొనక ; ని
న్నమ్ముదునె ? యిందుకై నే
త్రమ్ములు లేనట్టి ముసలితననిన నకటా !

సుక — (నిలువంబడి)

చ. జనవర ! యిట్టులాడుటయు నమ్మత మెట్లుగునయ్య ? లోకపా
వనుడు మహామహాండు మునివర్కుడు వృద్ధుననేల ? నిత్యనే
వన మొనరించుదాన సుఖవాంఛ యొకింతయు నాకు లేదు ; భూ
జనులకు నెల్ల నాకతన సౌఖ్యము గల్గుట యొందు చాలదే ?

క. వనమున నమ్మునివరు నే
వనమునఁ దగులొందె భక్తిపరవశనై యా
తని మాట కడ్డుదాటక
జనవర ! నీకుకొ యశంబు సంపాదింతుకొ.

నాకై నీ వించుకయు విచారింపకుము. “అవశ్య మనుభోక్తవ్యం
కృతం కర్మశుభాశుఖం” అనుట వినలేదా ?

గీ. రుద్రుడు కపాలి చంద్రుడు లోగి యాట
మూర్ఖుడు పరిభ్రమించు టించుకయు ననన్య
కారణమ్మునఁ గా దది కర్మ ఫలము
నకా జగమును గర్మవశమ్ము నుమ్ము.

ఇందు మీ తప్పేమి యున్నది? నే నమ్మనిపటి నేత్రముల
కపాయ మొనరించితిని. నేనే తత్ఫల మ్మనుభవించవలయు. “అశ్వు
త్కటైః పుణ్యపాపై రహైవ ఫలమశ్నుతే” కావున యిట్లుం బీ జన్మ
మననే యనుభవించెద.

జేవి — తల్లీ! నీవు చిన్నదానవు. కష్టసుఖము లెఱుంగవు. సాహసము పనికి
రాదు. వినాహ మన యాపజ్జీవభావ్యముగాని నేటి సేదల దీక్షుడిది
గాదు.

సుక — తల్లీ! అట్లెందుకు దీక్షవలయును?

క. అనసూయ యత్రకి పసి

ఘనకు నరుంధతియు బోలె సుగుణం డగు న

మ్మని నేను బ్రీతిగొన్నద

జననీ! నీ పిండు జింత సలుపుట తగునే?

ఇందులకు సంతరాయములు మీ రెన్ని వచియించినను నా మదికి
నెక్కవు. నన్ను గ్రహించి యయ్యనఘాతు సన్నిధికిం దోడ్కొని
పోయి మనఃపూర్వకముగా నమర్పించి తత్కృతాశీర్వాదముల నంది
కొనుడు.

కర్యా — (కన్నీటితో) అమా! సర్వదా పరిచారికలు నేవిన మెలంగెడి నీ
వమ్మని నెట్లు నేవిన నేర్తువు?

సుక — నేవినకేమి? నాకు నాపరిచారిక లెట్లు నేవ సల్పుదురో, యంతకు
శతగుణముగ నయ్యనఘాతునికిఁ బరిచర్య సల్పదాన. ఇది నాకుఁ
బరమసవ్యతంబు. ఇట్టి మహానుభావుని శుశ్రూష యెంతవారలకు
లభించును?

సీ. నలుదిక్కులకు నేగి నానావిధములౌ

ఫలమూలములు దెచ్చి పజ్జ నునిచి

యగ్నుల నలరింప ననుగుణముగు నమి

జ్జాలంబు శుష్కంబు సంతరించి

తిలలాను గుళలును దెచ్చి, తోమిన కమం

డలుపుతో జతగూర్చి కెలన నిలికి

యుష్టోదకస్నాన మొనరింపఁగాఁ జేసి

యజినంబు పఱచి యం దల్లఁ జేర్చి

గీ. యనఘ! యింక నిత్యకర్మము వాచరించు

కొనుఁడని వచించి, కర్మాంతమానఁ గరము

పట్టికొని సంస్తరణమున కట్టెచొన్ని
మునికి ననుగుణమైన సేసన మొనర్తు.

తల్లిదండ్రులారా ! మీకు దుఃఖ మెందుకు ? నాకు మునిసేవ నేయు
క్రమ మంతయుఁ గరతలామలక మై యున్నది.

కా. నీవారాన్నముఁ గందమాలఫలముతో నేనుమ్మమై పండి యు
తే వేడ్కొక భుజియింపఁ బెట్టి తగుత్పత్తిం జిందఁగాఁ జేసిం ద్రుఁ
గావించుకొ గరభుద్ధిఁ గా శ్శడుగుదుం గైకొమ్మలెంబుల పో
దేవా ! యంచు నొసంగి యాననము నొందింతుకొ గరభాగమై.

(తెరలో) అయ్యో ! అయ్యో ! యీగోగబాధపడలేము. బాబూ!
రక్షింపవలెను.

శిర్యా— (విని తనలో) కొమిరె కుతూహల మట్టులున్నది, లోపిలబాధ యట్టు
లున్నది. ఏమి చేయుదును ? (ప్రకాశము) దేహి ! మిగిలినదిని యుద్య
మము వింటివికదా ? ఇంతకును నిది వైచిత్ర్యమిదితము. మున్న సాక్షి
యానన్నమరణుడగు రాకొమరుకొ పరింజనమున నునిములనంది
యశంబు సంపాదించలేదా ? అట్లే మన కూతునకును వైచిత్ర్య మనుగ
హించుఁగాక.

(తెరలో) తథాస్తు.

దేవి— (విని) ఇందులకు దేవతలు గూడఁ దోడ్పడుచున్నారు. మునుల మహిమ
ములు విచిత్రములు. అయ్యనఘుండు కామరూపిరైసనం గానచ్చును.

సుక— అవ్యుహామహుండు నాకిప్పుడే కామరూపి యయి యున్నవాఁడు. ఏల
జాలమొనరించెదరు ? లేనిచో నాయంతన యరుగుననను.

శిర్యా— తల్లీ ! అంతవఱకెందుకు ? ఇది మేము వచ్చి నిన్నయ్యనఘునకు నమ
ర్పించుచున్నారము. నీకు దేవతలు శుభము గూర్తురుగాక !

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

X క్య .

ఇ...శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁ బడిన
సుకన్యాయను నాటకమునందు ద్వితీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

సుకన్య

శృతీయాంకము

(శర్యాతియు దేవియు సుకన్యయుఁ గొంత పరివారమును బ్రవేశింతురు)

శర్యా— దేవీ ! ఇదియే, యమ్మునీంద్రుని శ్రమము. సమీపమునకు వచ్చితిమి.
(పరిక్రమింతురు)

దేవి— (వూతు నుద్దేశించి) అమ్మా ! ఈవనము చూచిన నేరికేని యొడలు
నడకెడిని. ఇయ్యెడ నీ వెట్లు కాఁపురమ్మనర్చెదవు ! అమ్మనిని మఱి
యొక తెఱఁగునఁ బ్రసన్నఁగా నొనరించికొనియెదము. నీ వీయాద్యమును
నుండి మరలుము.

సుక— తల్లీ ! నాకిదియే పట్టణముగాఁ దోచుచున్నది. నే నమ్మహామహుని
మనములోఁ గామించి యున్నదానను. ఇక నన్యల నెట్లు పరింతును?

శర్యా— దేవీ ! అదియే మేము త్రవ్వించిన వల్లీకము. అడుగో! ఆ మహాను
భావుఁడు.

(చ్యవనుఁడు ప్రవేశించి)

చ్యవ— (తనలో) ఆక్కటా ! రాజపుత్రి యెంతవనిచేసినది ! పట్టదరికివచ్చిన
తోడనే, నేను,

క. కని శుష్కస్వరమున “నో
వనజానన దీనిఁ ద్రవ్య వలవదు దూరం
జన కేగుము నేఁ దాపన
జనుఁడ” నటన్న విన కిట్టి కాస్తీ యొనర్చెకొ.

మదోన్మత్తులగు రాజుల నినువులకు బొత్తిగాఁ గార్యాకార్యమ్ములు
దెలియవుకదా ! ఇంతకు నిది కర్మలభ్యము కావున ననుభవింపక తప్పదు.
పాపము ! ఆ రాకన్నియ యేమి చేయును ? (యోచించి) కాని యా
కన్నియం జూచినది మొదలు పరమవిరాగినగు నాకు సంసారవాంఛ

యడలించుచున్నది. రాజు నామాట వదిలియు సుతరమికయే యరిగి నాడు (విని) ఏవో కలకలము వినుచుచున్నది.

శిర్యా— (చిర కరిగి భాగ్యతో గూడ నమస్కరించి) మునివ్రాత! ఇదిగో, నాకోమిల సుకన్యను నీకు భాగ్యగా నర్పించుచున్నాడను. నన్ను గ్రహించుము.

శిర్యా— (సంతోషముతో) నీకు సర్వసంభములును గలుగుఁగాలె.

శిర్యా— పుత్రాద్భుత! ఇక్కన్నియతో బాటు నారాజ్యము నగము నీ కరిగించిచ్చుచున్నాడను.

శిర్యా— (నవ్వి) రాజు! మనులమగు మాకు రాజ్య మెందులకు? మా కీ కన్య యయే నాలును. ఇతరము లేకమును బరిగ్రహించుము.

దేవి— స్వామి! మీ రిప్పుడు గృహస్థాశ్రమము నవలంబించుచున్నారు గా; ధనమును నావశ్యకమేకదా!

శిర్యా— సురాధి! యవధరింపుము. ఋషుల గార్హస్థ్యమునకును దిక్కోడు; సంసారమునకును దారిత్యముండేడిగదా?

చా. నలితోనో లేని కందరమునకొ పనియించుట సర్వకాలముం దొలగక పాటు నీరముల దోగుట లా మయి ముగ్ధి రాలు న త్ఫలము నేర్చి మెక్కుట తపంబొనరించుట శుద్ధసన్మతిం బొలయుటయుకొ మునీంద్రులకు నొప్పెడి; నొడ్డుకు నవ్వి యొప్పునే!

క. పృథములె తోడంబుట్టువు

లగములె గ్రామములు గహన మానందం

జగమున మనులకు నొరులకు

దగునే పోల్పంగ? నెవ్వధమ్మననేనికొ.

క. ధన మంత పలిసి వచ్చిన

గను లీవే? రత్నములను గాంచనమున; మీ

కును నివియకా యొసంగుట?

ధనమేటికి దాచులకు దంధన మకటా!

శిర్యా— మునీంద్రా! మాకాజ్ఞ యొసంగుడు. పురమ్మన పొగడిము.

శిర్యా— శుభమస్తు.

దేవి— మునీంద్రా! “ఈ మా కన్యయి యెఱిగి యెఱుంగక యొనరించు తప్పలనొప్పలుగా గణించి యెలుకొను” డని విమ్మ వేడుకొను చున్నదానను.

శర్యా — తపోధనాగ్నిగణ్యా ! నా యీ మనవి చిత్తగింపవలయు.

నీ. నడిచి యెటుంగ దెన్నడువేని రత్నకం

బళములపైఁ గాని నట్టిసేల

కొలిచి యెటుంగ దొక్కొంటఁగాని దేవదే

వులసేనిఁ దల్లిఁ దండులనె కాని

పలికి యెటుంగ దెప్పట్లఁ బెంపుడు పులుం

గులతోనె కాని యన్యులకు నెదిరి

నిలిచి యెటుంగ దేసెలవునం దెపు డంతి

పురియందె కాని మాదరినిసేని

గీ. మాకొమిరె యంచుఁ జెప్పెడిమాట గాదు

శుద్ధముగ్ధానతార మీ నుందరాంగి

తప్పలొప్పులుగాఁ జూచి దయను బ్రోచి

మమ్ముఁ గృతకృత్యుల నొనర్పమా మునీంద్ర!

(కూతు నుద్దేశించి) అమ్మా ! నీకు వేళే యొకరు జెప్పఁ దగిన
యంశములు లేవు. వినును,

గీ. రాజకూత్సుడనెడి గర్వంబు మాని

యణఁకువ వహించి మెలఁగు మీయనఘుపట్ల

అమ్మరో ! దాన నిహముఁ బరమ్మ గల్లు

సజ్జనారాధనము వృథా చనదునుమ్ము.

సుక — (తలవంచికొని వియోగదుఃఖము నూచించును.)

శర్యా — తల్లీ ! విచారింపకుము.

గీ. తఱచుగా వచ్చుచుందు, మీతల్లిగూడ

నప్పటప్పటి కరుదెంచి యరయుచుండు

నెప్పటికి నప్పుడే నేమి మెఱుంగఁజేతు

సంతతము నీదు డెలుల నంపింతు నిటకు.

నేని — తల్లీ ! హరిహరబ్రహ్మాలకును దుర్లభంబగు తపమ్మన నెన్నిక గన్న
యిమ్మునివరునియెడ మన్నన గలిగి మమ్మును రాజ్యసఖిమ్ములను దల
పెట్టక యుధయకులమ్ములకు వన్నెం గలిగింపుము. పోయివచ్చెదము.
(కొరిగించుకొని కన్నీరునించును.)

సుక — అమ్మా ! నాకై మాత్రము విచారింపకుము. నేను

క. మునిపత్నీ వేషమ్మును

గొని నీకుక సద్యశంబు గుర్తుకొ మఱి నా

ను. 3

కును బరము గూర్చ నిష్పా

వనుని మదికి వచ్చునట్లు వర్తింతు నిటఁ.

మీరలు చనుఁడు. (అని యాభరణములు తీసి తొండ్రొవేసి కిచ్చుట నటించును.) తండ్రీ! ఈ భూషణములు నాచెలిక క్రియల కప్పింపుము.

నాకు నాచీరలు దప్పించి యొసంగుము.

శర్యా— (కన్నీటితో) మంచిది. అట్లే పంపించెదను.

(భార్యతో నెప్పుడై మించును.)

సుక— (ద్రౌపదిని గుడ్డి తనలో) అప్పుడే తల్లిదండ్రులు పట్టివచ్చును నతికృ
మించినారు. అగుఁ గాక. ఇంక నాకు వారిలో నేమియచునగును.

గీ. తల్లి తండ్రియు దైవంబు దాత గురుఁడు
తపము దానంబు సత్యంబు కృపయు సకల
మిమ్ముహాత్ముఁడె యీతని నెమ్మనమ్ము
సమ్మదంపడుటయ నాకు సమ్మదంబు.

(అని చేతులు జోడించి) ఇదే మీపాదదాసి. నీమి యాభి? నెలవిండు.

చ్యవ— రాజపుత్రీ! సంధ్యాకాల మీక నొక పండు గడియలకు వచ్చునన
నంతవఱకు నాకు నీవలని కార్యం జూచుటలేదు. అంత చనుక నియ్యిడఁ
గూర్చుండుము. నీకు బోధంపఁ దగిన యంశములు కొన్ని గలవు. వానిని
సావధానచిత్తవై యాకర్షింతువు గాక.

సుక— చిత్తము. ఆనతిండు.

చ్యవ— నీవు రావకన్నియవు. నీకు నాచారవ్యవహారము లంత గాఁ దెలిసియుం
డవు. అంతగాఁ గాదు, బొత్తిగాఁ దెలిసియుండవు. వైదికవర్తనులకు
తాకికుల కన్నియలను బెండ్లిచేసికొనిన నాచారములు భేదించునుగదా.
అందులో జాత్యంతరులైనచో వేరేతే చెప్పనే యక్కఱలేదు.

సుక— చిత్తము. దేవర యేర్పాటు చొప్పున జాగరూకత గల్గి వర్తించెద.
అప్పటికిని దొనఁగులు పొసంగిన క్షయింపఁ గోరెద.

చ్యవ— తలోదరీ! శ్రద్ధాభక్తులు గల నీకు నియ్యవి యలవడుట యొక కష్టము
గాదు. వినుము.

క. రవి యుదయింపక మును లే

వ వలయు శాస్త్రోక్తవిధిని బనులెల్లను దీ

ర్వవలయు నెప్పట్టున శుచి

దవులని పని నేయఁదగదు తరుణీమణిరో!

ఇది సంక్షేపముగాఁ జెప్పెడి తెఱంగు. దీనిచేతనే నీవు సకలమును గ్రహింపఁ గలుగుదువు. సందేహము గలిగినయెడ నడుగుచుండుము విస్తరించి చెప్పెదను.

సుక — చిత్తము. ఈ మాధురా లాకమనవి చేసికొనుచున్నది. కులస్త్రీలెట్లు పర్తించిన నిహపరములకు వెలిగాకుందురు? ఇయ్యెడలఁ బలువురు పలు తెఱంగుల నడుపుచున్నవారు. తమ తాత్పర్యము వినఁ గోరెద.

చ్యవ — సాధ్వీమణీ! ఇయ్యెడల నీ కొరులు చెప్పవలసినది లేదు.

గీ. బాల్యమందునఁ జదువు నేర్వంగవలయుఁ

వయసువచ్చిన పదఁపడి భర్తయొద్ద

నే మిగులుదానిఁ దాఁ బఠియించవలయు

గాని యన్యఁడు గురుఁ డింకఁ గాఁడు సతికి.

సుక — చిత్తము. భర్త చదువురానివాఁడు గాని లేక యీమెకు నభిమతమగు విద్యయందుఁ బ్రవేశము లేనివాఁడు గాని యైనచో?

చ్యవ — (నవ్వి) సమాధానము చెప్ప శక్యము గాని యంశముగాఁ గన్పట్టుచున్న నియ్యది, దత్తోత్తరమే! ఏమంటివా? ధర్మార్థకాములయందు భర్తకనుకూలురాలుగా నుండునదియే కదా పతివ్రత యనిపించుకొనును! అట్టిచో నతఁడు మూర్ఖుడైనఁ దానును నట్టులే నటించవలయును. అతనికి నభిమతము గానిది తన కభిమతమే కాఁగూడదు; ఐనను ద్యజింపవలయు. (యోజించి) నీ కీయుత్తర మంత రుచింపక పోవు టట్లుండఁ బైపెచ్చు దీనిపై ననేకములు కుశంకలు గూడఁ దోఁప వచ్చును. కావున నింకొక్కటి చెప్పెద వినుము. వివేకినియగు కన్నియను మూర్ఖున కిచ్చి పెండ్లియొనర్చుటయే తప్ప. అట్లెట్లేని చైవవశమున సంభవించినచో నేను జెప్పినదియే యుత్తరము. మఱియు నొక్కటి వినుము.

ఆ॥ వె॥ భర్తమాధుఁడైనఁ బత్ని కేవలము గ

ర్వము దాల్చి కవసరమునుబట్టి

మనవిచేయు పగిది మంచిచెడ్డలు బోధ

నేయవచ్చు నఘము చెంద దతివ!

దీనిచేతనే యిహపరముల కాననేయు పతివ్రతల కంతగా స్వాతంత్ర్యముండఁదగదని నీకు స్పష్టపడియే యుండును. ఇంక నొక్కటి యాలకింపుము. గానాభినయాది శృంగారవిద్యలు కులస్త్రీల కనుపయక్తము లగు టట్లుండఁ బైపెచ్చు హానికరంబులు. స్త్రీలకు విద్య

యెందుల కనఁగా జ్ఞానమునకుఁగదా ! దాని నొసంగనివిద్య పురుషులకును ననవసరమే.

గీ. మంచిచెడ్డలు దేనిచే మనకుఁ దలియు
నయ్యదియె విద్య దానినే యభ్యసించ
వలయు నితరం బవిద్య యభ్యాసమునకుఁ
దగదది సదా సదాచారతత్పరులకు.

సుక— (ఆకాశమువంకఁజూచి) దేవా!

గీ. అరుణుఁ డరుణ ప్రభాంకితకీరణుఁడగుచు
వరుణుడెస నల్లనల్లన వ్రాలుచుండె
నిడుదలుగఁ దోచెఁ జెట్టుల నీడఁజెల్లు
గహనవీధుల చలువలు గొమ్మఁ జూచెన్.

చ్యవ— అట్లేని నన్నీయెడ నుండి సరోవరమ్ము పొంతకుఁ నీసిగొని చనుము.
అయ్యెడల నేతత్కాలోచిత కృత్యమ్ములు నెఱవేర్చిగొనవలయును.

సుక— (పరికించి) స్వామీ! తటాక మొక్కడను గానరాదే!

చ్యవ— ఇటు నుండి పడమరగా నొక్కింత పోతిమేని యయ్యెడ సౌలతా
తమాలహింతాలాదితరునికగుంబుల దంబగు నొకయకృత్రిమ ననరాజ
గన్నట్టు, దాని నతికృమించినచో

ఉ. మానసనిర్నిభం బనుపమానజలంబు సమస్త పక్షిసం
తాననివాసభూమి సముదంచితపంచవిధాబ్జసంగతం
బై నిఖిలాగమాకరతటానుగతంబు తటాక మొక్కఁడిం
పొ నలుప్రక్కలం జెలఁగు నదుర్లు పోయనిగట్లు దానికిన్.
(సుకన్య భర్తకరము పట్టికొని పదిలము గా నడిపింనును.)

చ్యవ— (కొంతవరకు నడచి)చెట్ల తోఁపుదరికి పచ్చినట్లున్నాము.

సుక— ఇంకను రాలేదు. కొంతదూరములో నున్నది.

చ్యవ— కాల మతిక్రమించుచున్నట్లున్నది, త్వరగా నడుపుము.

సుక— చిత్తము. అట్లే నడుచుచున్నాను. (వేగముగా నిష్క్రమింతురు.)

గద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁ బడిన
సుకన్య యను నాటకమ్మునందుఁ దృతీయాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

సు క న్య

చ తు గాం క ము.

(అంత నారదుఁడు ప్రవేశించును.)

నార— భూచక్రమెల్లఁ గ్రుమ్మరుచుంటిం గాని యెన్నఁడును నిట్టి పతివ్రతా శిరోమణిని జూచి యెఱుంగను. ఓహో! యేమి యా పతిభక్తి! పతి పత్రలు లేరనికాదు.

గీ. అందము వయస్సు భవము విద్యయును గలుగు

భర్త యెడలఁ బతివ్రతల్ చలువురుండు

శృద్ధ నిర్ధని గుడ్డియుఁ గ్రుడ్డుఁడు నగు

భర్త కిటు నేవ నేసెడి పడఁతి గలదె !

(యోజించి) “ పురుషాణా మభావేన సర్వా నార్యః పతివ్రతాః ”

అనునట్లు లీ కాండవిలో సుందరులగు పురుషుల సందర్శనమే యీ మెకుఁ దట్టస్థింపదు గావున నీ సాధ్వి పాతివ్రత్యము నిరంతరాయముగ జరగు చున్నది. (అకాశమంకఁజూచి) ఆశ్వినేయులు కాఁబోలు నాకసము నుండి యడతరించుచున్నారు. (మఱియొకవైపునకుఁజూచి) ఈప్రక్క నుండి సుకన్య జలాహరణార్థము తటాకమున కరుగుచున్నది.

(అంత నశ్వసులిరువురును బిందె చేఁబూని సుకన్యయు వేరువేరుగాఁబ్రవేశింతురు)

సుక— అప్పుడే జాము పొద్దెక్కినది. త్వరలోఁ బోయి నీళ్లు దెచ్చికొని వైశ్యదేవమునకు వంట గావించపలయును.

పృథ— సఖా! నేను నీతోఁ జెప్పిన సరోవర మిదియే. చూచితివా, మానవ సరస్సు దీని ముందు గణనీయమగునా ?

బ్వితీ— దీని కిదియే యుపమానము. స్వర్గము స్వర్గ మనుటయే కాని యొక్కొక్కపట్టున భూలోకమునకుఁ దీసిపోవు ననియే నా యభిప్రాయము.

నార— (తనలో) వీరు దేవతలలోఁ గడు సుందరపురుషులు. ఈమె తిరిలోక

మలకును నందమున నెన్నఁదగినది. మీగి నీదవురను నీతటాకమ్మ పొంతఁ దారనించుచున్నారు. ఈమె పాతివ్రత్య మిప్పట్టిన స్థిరపడఁ జలయును. నే నీ పొదరింట దాఁగి యిక్కడినుంగులలు చదివించెద.

(నిష్క్రమించును.)

సుక— (నీళ్లు మంచుట నభినయించి బింద యెత్తుకొని కొంత నడిచి నిలిచి) ఆక్కటా! యెంత యభ్యసించినను నీగులక రాళ్లు కిత్తులుగల బాదము లకు బాధగల్పించుచున్నవి. శీ! సోతుమార్గములతో చదివెదమానది. దేవుడిచ్చిన కరచణకాదులను గ్రమ్మిప్రకాశమున నిలిపిమాగవలయు కొనక దాచికొనెడివారల తన్నటలేని యట్టి ముప్పున్నదే. ఏమో యెప్పటి కే యపస్త తటస్థించునో యెంత తలుక ? (మౌనమునను.)

ప్రభ— సఖా ! అటు చూడుము. ఆ లతోంగి యెవ్వరై యుండును!

ద్వితీ— (చూచి) ఓహో, ఎవరని చెప్పఁగలము! చాళిదాసా ! ఏమి యీ సౌందర్యము! ఈమెం జూచినది మొదలు నామనము మనముగా తప్పు. కాన నే నీ చాళిదో నొక్కింత మాట లాడి చూచెద.

ప్రభ— ఆపె యెవ్వరో మహాపత్రిత్రవశాఁ గాడకట్టించున్నది. అట్టిహంజల బలుకరించుట తప్పు. అదిగాక నీమనము గలుపెట్టి మనఁబని గాడకట్టించుచున్నావు.

ద్వితీ— నామనమేనా కలుషిత మగుట, నీమనము కాలేదేమిగి వృద్ధుఁడు సరియే పోయి పలుకరించెద. (అని కొంత దివ్వరిగి)

క. ఒక్కింత నిలువుమో జల,

ముక్కచ ! యశ్వసులమేము మోదమ్మున ని

న్నొక్కటి యడిగెది మిక్కడి

కెక్కతమున పచ్చి లేడ రేగదు చెవుమా?

ప్రభ— (తనలో) ఓహో ! ఇతనిప్రశ్న కడు సందర్భముగా నున్నదే! నీళ్లుకు పచ్చినది; ఇంటికి వెళ్ళుచున్నది. ఇతని కప్పటి నెట్టి తల గెక్కినది. ఇందాశ్చర్యమేమున్నది ? (యోచించి) పరకళిత్ర సంసర్గునము తప్పని యెంత బోధించినను, నా దృష్టియు నద్దెసఁ బయకున్నయది. ఈ దోషము నహజాకర్షణశక్తి గల యా నుందరి యందమ్ముననే యుండవలయు.

సుక— (వినియును విననియట్లు నడుచుచుండును.)

ద్వితీ— (మఱియుం గొంత నడిచి)

గీ. పంకజాక్షిరో ! నీకు నెవ్వఁడు భర్త ?
యెవని కాత్మజ ? కట ! రెండవసరియనఁ
గలుగు నీ మృదుపదము లీ కర్కశంపు
నేలఁ బొరసిన మామది జాలి వొడమె.

ప్రథ— అక్కటా ! ఆపె యితనిమాట వినిపించుకొన్నట్లులేదు. నేనుగూడ
నొక్కింత చుటకంటి వాస్తవ్యభవమును సార్థక మొనరించుకొనియెడ.
(సమీపించి)

క. కనులాక్షి ! విమానమునకు
నమరెడి నీ కిట్టి యటవియం దంఘ్రిచర
త్వము వొల్చుటెట్లు ? దాసీ
సముదాయముతోడ నేల చనుదేరవొక్కో ?

సుక— (నెఱుకఁజూచి తనలో) ఓహో ! వీరలెవరో యుక్తాయుక్తము లెఱుఁ
గని నాగరులవలె నున్నారు. అగుదురుగాక, వీరితో నా కేమి
యవసరము. (పోఁబోవును)

ద్వితీ— (దారికడ్డమై)

~~క. నాజపుత్తికవోళి యచ్చరహా ? వచింపు~~
మేమహాభాగ నినుఁగన్న దిందువదన !
నిన్నుఁ జేకొన్న భర్త వర్ణింపఁదగఁడె ?
యెవని నీకర్మ నాకలోకాధికంబు.

ప్రథ— (ప్రీతితో)

క. నిను నిత్యము గనుఁగొను నీ
వనమృగముల భాగ్యదశయుఁ బక్షులపుణ్య
మును నెన్న శక్యమే ? పా
వనమయ్యెన్ భూమి నీదు పాదరజమునకా.

ద్వితీ— (వినయముగా)

క. స్తుతికేమి; నీకు నెవ్వఁడు
పతి ? జనకుండెవఁడు ? పద్మపల్లాక్షిరో ! యా
కృతకృత్యుల దర్శింపఁగ
మతివొడమెం దెలుపు వారి మనికి సదయతకా.

సుక— (తనలో) వీరికి నాయం దాదరము గలుగుటకు హేతువు కానరాకున్నది
స్త్రీధరి చూచిన శుద్ధకాముకులవలె బొడకట్టుచున్నారు. మాటలును

మూడు సంతలు తదనుగుణముగనే యున్నవి. కాని కొన్ని పలుకులట్లు కనుపట్టవు. యథార్థము పచించెడఁగాక. ఇందు దోషమేమి? (ప్రకాశము)

గీ. ఏను శర్యాతికూతుర మానసియుఁ

డు త్రమజ్ఞాని చ్యవనుని విత్తభార్య

నంధుఁడును మదుసలి యగునట్టి భర్త

కప్పడును నేవచేయుచు నిచట నుండు.

[పద— (తనలో) ఈపె మాటల వైఖరిం జూడఁ ద్తెలి ననురాగము గానరాకు
న్నను లోపల ననురాగ మున్నట్లు సూచన యగుచున్నది. తేనిచో భర్త
యంధుఁడనియు మదుసలి యనియు నేలచెప్పవలయును? (ప్రకాశము)
అక్కటా, శర్యాతి యెంత దుర్మార్గుఁడు!

మక— ఆయన దోష మిందు లేకమును గానరాదు.

క. నను నాయనుమతిఁ గొని మ

జ్జనకుం డమ్మనికి నిచ్చె నద్వర్తనుఁ డా

యనఘుని యాశ్రమ మయ్యది

చనుడేడుగు మీరలెవరో సన్పారిత్రులు.

ద్వితీ— (తనలో) అక్కటా! యీమె వైఖరియందు లేకమును గుర్తించునట్లు
ట్టులగుపట్టును. కాని పలుకులయం దేలొకొ కొంచము స్వయంభూతము
గన్నట్లుచున్నయది. ఆయనను గొంతఁజూతు మట్లుఁజేసినచో దేలక
యుండునా? (ప్రకాశము)

ఉ. ఈ వొకవేళ నొప్పుకొనుటే నిజ, మేగతి నిచ్చుఁ దండ్రి ను

ర్భావుఁడు గ్రుడ్డియా ముసలివానికి? భూషణరానిరానితం

పై పరపత్రుభాజనమునై నెలయుండిగు మేను నల్కలు

పొన్నతమయ్యెనే! విధికి బాపము బుద్ధియు నెక పోయినే!

[పద— తలోదరి! జలకలశమ్ము దించుకొని కొండలోక నే విచ్చటఁ గురుచుండు
వేని నేను నీ కొక్క సదుపాయమ్ము పచియించెద.

మక— (తనలో) ఇతనిమాట లేవో యుపద్రవకరములుగాఁ గోఱుచున్నవి.
కాని సదుపాయముచున్నాఁడు. కావున వినవచ్చు ననియే తోచెడిని
(ప్రకాశము) నే నట్లులే నిలిచి వినియెడను, వసంపుఁడు.

[పద— (తనలో) అక్కటా! ఈపెకు మనకతన నాయనము తటస్థించ
చున్నదే. ఏమని చెప్పడును. ఏమైననుసరే చెప్పిచూచెద.

(ప్రకాశము)

ఉ. నీ సరివచ్చులేమ నురసీరజనేత్రలయందునేని లే
దోసరసీరుహాక్షి ! యెటు లోమెదు గ్రుడ్డికి భార్యవై కటా !
నీసాగనుక వయస్థితియు నేర్పును వమ్ముగ నిట్టులుండ నే
లా ? సమకాంతియుత్పడగు నన్య పరింపంగరాదె, యుగ్మలీ ?

సుక- (తనలో క్రోధముతో) ఔరా ! వీని పోతరము. (అని కనులెఱ్ఱిజేయును)

ద్వితీ— (పరిహాసముగా) సఖా ! ఆ సంస్కృత మెందుకు ? ధారాళముగనే
చెప్పురాదా ! (సుకన్యదిక్కు) నుందరీ !

గీ. అంధు వరియించి జవ్వన మపనయించి
జన్మమును నిష్కలమ్ముగ నలుపనేల ?
వల్క్లములేడ ? నీవేడ ? వనమిదేడ ?
కొనడగదె మాయరుపురం దొకొరుని ? నబల !

గీ. అట్లు వరియించి నందనమందుఁ జైత్ర
రథమునం దెల్లపుడు మనోరథము నెలయఁ
గ్రీడసల్పంగ రాదె ? యీ ప్రోడగాని
వృద్ధు నంధుని నేవించి యేమి ఫలము ?

ప్రభ— (తనలో) ఏమో కడుఁ గోపముగాఁ జూచుచున్నది. కానిమ్ము, కొం
చెము చెప్పిచూచెదను.

క. సరపాలపుత్రకవు నీ
కరయంగా రావె తగు విహారంబులు ? సం
సరణసుఖ మిట్టివానిం
బొరసినఁ జెడకున్నె ? యెట్టి పాలతికినేనిక.

గీ. ఫలజలాహరణమ్ముల బడలి, మృదుల
మైన నెమ్మేని వాని యింతైనఁ గనక
విజనమగు నివ్వనమ్మున వృద్ధదాసి
వగుట మేలని తోచెనె ? యంబుజాక్షి !

సుక— (తనలో) వీర లధికప్రసంగములోనికి దిగినారు. శపించితివా, వృథాగా
నశించిపోవుదురు. బుద్ధి చెప్పి చూచెద. అప్పటికిని విననిచో దండో
పాయ ముపయోగింపవచ్చును. (ప్రకాశము)

ఉ. మీరలు సూర్యపుత్రులరు మీకు సమస్త మెఱుంగవచ్చు ని
హూరణ మన్యకాంతనగు సాధ్వినీ నన్నిటులాడు టొప్పన

య్య ? రవి కశ్యపాత్మభవుఁ డారయుఁగా కళిలంబు సాక్షియై;
ధీరులు మిమ్ముఁబోలు లిటు తేఁకున దక్కుదురయ్య ! యుయ్యెడఁ.

క. కులకన్యఁ గాని నేఁ బం
శృలిఁగా నధికప్రసంగసంగతికిం బో
వలసదు మారాడిన మి
మ్ముల శపియింపఁగలరాజపుత్రికఁ జూడీ !

అశ్వీనులు — (భయము నటించుచుఁ దమలో) జొరా ! ఏమి, యామెదైర్యము!

పరిధ — (వినయముగా)

క. శిలముగల బాలలలో
నేలీలావతియు నీకు నీ డగునే ? యో
లోలాక్షి ! పర-మొసంగెద
మోలిం గైకొమ్ము సౌఖ్య మొందుము దానఁ.

సుక — (తలవంకించి) పర మొసంగెద రేమి ? ఏమి పర మిచ్చెదగు ?

ద్వితీ — (తనలో) ఈపెను మనమాటయందు విశ్వాసము చెడినది. అయిన
నిది యొక యుపాయము కనుపట్టుచున్నది. (ప్రకాశము) ఏమి పరమా ?

ఉ. మమ్ముఁ గవీశ్వరుల్ మిగుల మన్ననఁ జేయుదు నల్లయందు నం
దమ్మన మేటు లంచు విన తన్విరో ? నీహృదయేను నిట్టి రూ
పమ్మును బ్రాయముం గలుగువానిఁగఁ జేసెద మిందు నొక్కనిఁ
నమ్మతిమై పరించెదవె సాధ్వీరో ! మాగురియందు భర్తగఁ.

అదృష్టవశమ్మున నాతండు నీపతి యొనం గావచ్చును. లేదా నీ
వప్పుడు విచారింప నవసరముండదు. నీయందలి కోర్కెచే మేము నిన్ని
ట్లధ్యర్థించుచున్నారము. నీకెట్లయినను నిందు లాభమే కాని నష్టము
లేదు. ఆలోచించుకొనుము.

సుక — (తనలో) తుదకీతోనకు వచ్చినారు ! ఐనను నిందులకు నేనై స్వతం
త్రింపఁ జనదు. నాధుని కడకుఁ జని యయ్యనము సమ్మతిం గొనవలయు.
(ప్రకాశము) మీ రియ్యెడలన యుండుఁడు. నే నరిగి సుతృప్తికి నివేదించి
తత్సమ్మతిం గొని మీకు వచింతును. (నిష్క్రమించును)

ప్రధ — సఖా ! ఆహా ! అక్కన్నియ లేని యివ్వనము చంద్రిక లేని యా
నముకరణి నెంత వన్నె దరిగినదో చూడుము.

ద్వితీ — ఇప్పుడు మనయొకవచ్చిన యుపాయమును కమ్ముని సమ్మతించునా ?

పృథ — (భైరవుతో) సమృద్ధిరపకేమి? మునులనూరుకులు గదా! అదిగాక
యియ్యెడ నతనికేలాభమున్నది. భార్యకేమి; మంచయకారముచొప్పు
డిన మఱియొక కన్నె వరించవచ్చును.

సుక — (ప్రవేశించి దరికరిగి) అశ్వినలారా! మీ చెప్పిన లెటం గమ్మనా
మహుని కెఱింగించితిని. దానివై నప్పుణ్యండు.

క. “దేవత లనత్యవాదులు

గా వలవదు వారియాజ్ఞఁ గావించఁగ నెం

లే వేగ మరిగి యిటమక

రా వెర వొనరింపు మా సురభిషగ్గురులకొ”

అని యాజ్ఞాపించెను. ఆయన మీరాక కెదురు చూచుచున్నవారు

పృథ — అట్లయిన మేమక్కడి కెందుకు? నీ పతి నిక్కడికే దీసికొనిరమ్ము.
ఆయన ముందుగ నిత్తటాకమ్మున మాయరువురితో స్నానం బొనర్ప
వలయు.

ద్వితీ — అవును, వేవేగఁ దీసికొని రమ్ము.

(సుకన్య నిష్క్రమించి చ్యవనసహితముగాఁ బ్రవేశించును.)

సుక — నాధా! మీరు వారిరువురితో నాతటాకమ్మున మునుఁగ వలయునట.
ఇందుఁ గపట మేమియు లేదుకదా?

చ్యవ — సుందరీ! వారు నిజముగా నశ్వినులే యైన నేమి చేసినను జేయఁగలు
గుదురు. కానిచోఁ గాపట్ట మాచరింతురు; నశింతురు.

సుక — తమ కేమియు భంగము గలుగఁ జేయదుగదా!

చ్యవ — (నవ్వి) వెఱ్ఱిదానా!

క. అపరాధం బొండెఱుఁగక

తప మొనరుచు శక్తిభక్తతతి కెవ్వారే

నపకారం బొనరించి ను

ఖపడుట చొప్పుడునె? హరుడు కనలక యున్నే?

అంతకాలము పుట్టలో నివసించి యున్న నా కేవిధమైన హానియు
లేకుండుట నీ వెఱింగినదేకదా. ఇప్పుడు మీరు నన్నొకవేళ నీటిలో మంచి
వేయుదురె యనుకొనుము. అప్పుడును నేను భంగపాటు కనను. తప
శ్శక్తి కన్ని శక్తులును లొచ్చుగాఁగలవు. సందేహింపకుము.

సుక — అట్లయినఁ బదుండు. (అని చేయి పట్టుకొని పరిక్రమించి) నాధా!
అరుగో, నశ్వినలు. వారితో మీరు మాట లాడుండు.

పరిధ— (తనలో) ఇయ్యనముం జూచిన నాకు గుండె లడరుచున్నవి. (సమీపించి) స్వామీ ! నమస్కారము. మా తప్పులు నైచి మమ్ము మన్నింపుడు.

ద్వితీ— (నమస్కరించి అట్లే చెప్పును.)

చ్యవ— నిర్వాప్తజపరోపకారపారీణులగు మీ గురుగ్ యే తప్పును నొనరింపరు. ఒకవేళ నొనర్చు బూనినను నయ్యది యెప్పుగ నే పరిణమింపఁ గలదు. దీనికేమి, యిప్పుడు నే నొనర్చుపలిన దేమి ?

అశ్వీ— ఆ తటాకమ్మన మాతోఁ గూడ మునుఁగ నలయు.

చ్యవ— ఆలస్యమెందులకు ? పోదము పడుండు. (మువ్వగును నిష్క్రమింతురు)

సుక— (దృష్టినిగుడ్డి) మువ్వరును మునుఁగుచున్నాఁడు. (వాఱలఁజూచి) శిరములు మాత్రము కనఁచుచున్నవి. ఆహా ! యేమి యీ ప్రాంతశ్రమిమా మూఁడు మొగములును నొకటే తీరున నున్నవే !

(మొగములు మాత్రము తెరచాటునుండి కనుపడవలెను.)

పరిధ— ఇందు నీవతి నేరికొనుము.

ద్వితీ— (అట్లేపల్కును.)

తృతీ— (అట్లేపల్కును)

సుక— అక్కటా ! స్వరమునందును భేద మగుపట్టును. నాధుండు గూడ యథార్థమునకుఁ గట్టుపడి వారిలోనే చేరినాఁడు.

ఉ. చక్కదనమ్మనకొ వయసుచందమునకొ ముగు రొక్కరూప యిందక్కట ! భర్త యెవ్వరని యారయనా ? మరణమ్ము దక్క వే అొక్కయంపాయ మియ్యెడల నున్నదె ? వీరల రాకకల్మి నీ చిక్కు తటస్థ మయ్యె నెడఁజేయఁగ వచ్చునె యింద్రబాలముకొ.

క. పతివిడిచి యన్యనికొ న

మృతి పరియించితినయేని మహి నయకము, దు

ర్గతి పరలోకమ్మున వగుఁ,

బతిరతలెల్లరును నవ్వఁబాలగుదు నహో !

(అంజలి ఘటించి)

గీ. సరసిజోద్భవ ! శంకరసాధ్య ! విష్ణు

సతి ! సరస్వతి ! యాగమజనని ! త్రికృతి

కారిణి ! త్రిమూర్తిజనని ! వికారకూన్య !

పరీకృతిపురుషస్వరూప ! నికా బ్రహ్మతంత్రు.

ఉ. ఎల్లర భుక్తిముక్తు లిడి యేలెద వీ పభిలేళి ? జ్ఞానులకా.
జల్లగఁ బోతు జ్ఞాన మిడి సౌఖ్య మొసంగెడు సిద్ధి నిత్తు వో
హల్లకపాణి! కీర్తి జయ మన్నియు నీ విడునట్టి వజ్రాలా
పల్లవమేనిఁ బాయఁటకుఁ బాల్పడ రంబరా! నిన్నెఱుంగమిన్.

ఆ. నె. ముగురు నొక్కరూప మొనసి రిం దెవ్వఁడు

చ్యవనుఁ? డతనిఁ దెల్పి నకలజనని
మత్సరప్రతాప్త మహిమంబు నిల్పి కా
పాడు మమ్మ! నిన్నుఁ బ్రస్తుతించు.

(తెరలో) ఆ మూగురిలో మగ్యసున్నవాఁడు చ్యవనుఁడు.

మక — (చెవియొగ్గి తనలో) పరశక్తి నన్నుఁ గరుణించుచున్నది. ఇంక
సంశయ మెందుకు? (ప్రకాశము) మీ మూగురిలో మగ్య సున్న యన
ఘండే నా పతి. అతఁ డియ్యెడ కరుచెంచి మత్సరించి గ్రహించుఁగాక.

(అంత సుందరాకారుఁడగు చ్యవనుఁడు వచ్చి పాణిం గ్రహించును.)

చ్యవ — (అశ్వినులదిక్కు మొగంపై) ఓ యశ్వినులారా !

మ. నయనశ్రీ చెడి వార్ధకముగొని విన్నాణంబు లేకుంటచే
బ్రయురాలిన్ గరిగింప నేరక వనిం బెంపేది యున్నట్టి నకా
దబుకల్పిం గరి కన్నులున్ నయను సౌందర్యము చేకూర్చి త
ద్దము సంసారసుఖాత్ముఁ జేసితిరి మిత్రత్వంబు దైవారగన్.

క. ఉపకారులైన మిత్రుల

కుపకారము చేయకుండు నోగి నెవ్వఁడు వాఁ

డపకీర్తికిఁ దానకము ఋ

ణపతిఁడు వానితీవనము విఫలమగున్.

మీకుఁ బ్రత్యుపకారం చేమి యొనర్తు ? భవద్వాంఛితంబు వెలువరింపుఁడు

అశ్వ — మాకు సమస్తమును గలను. కోరఁదగిన దెయ్యదియు లేదు. మీరు
బలాత్కరించి యొసంగ నెంచెదలేని,

గీ. ఆమరు లెల్లరు సోమపానావసరము

లందు నెలిఁజెట్టి రనఘ ! మ మృధ్వరముల

భిషజులను నొక్కమిష చూపి; ప్రీతి గల్గె

నేని మా కది సాధింపు మిదృశక్తి.

ఇంతకన్న నీవలన మాకుఁ గాఁదగినది లేదు.

చ్యవ — మీ కోరిక యింతమాత్రమే కద !

క. మీ కతన పయసుఁ గన్నులు
నాకారిమఁ గల్గె నాకు ననఘలు మీకుకై
బాకారికై వారించి ని
రాకులగతి సోమపాన మది నే నిల్పెకై.

క. మారాజగు శర్యాతి మ
హారా జొనరించు మేటియజ్ఞమున మీ
మూరాజుపంక్తి నిడి పెం
పారక సోమరస మొనఁగున ట్లొనరింతుకై.

(అంత శర్యాతి పరివేశించును.)

అశ్వీ— మునీంద్రా! యీమాట మాత్రము మఱియ పలదు. మే మరిగెదము.
(నిష్క్రమింతురు)

శర్యా— (తనలో)

“క. ముని కంఠునకు నొసంగితి
మనవద్యాంగియగు కూతు నక్కట! యది య
వ్వనమున మృతి చెందెనో? నీ
వనమున నున్నదియె చూడవలె యొకింతకై”

అని దేవి నన్ను మిక్కిలి దూరుటచే నిట్లు పచ్చితిని. అక్కటా!
యీయాశ్రమము శూన్యముగా నున్న హేతు వేమో? ఏమైగోకదా!
(వెదకుట నభినయించి)

గీ. గుగ్గియగు నమ్మునీంద్రుతోఁగూఁతుఁగూడ
నే మృగములు మ్రింగెనో, యేమిసేతు? — (యోచించి)
తపము చేసెడివారల దరికిఁ గ్రూర
మృగములే రావు, వచ్చిన మ్రింగఁబోవు.

ఇది యిట్లుండ నా కొమిరె యట్టి ఘాతుకజంతువుల నధింపుటకుఁ
గూడ వెనుదీసెడిదికాదు. త్సత్రీయ కన్యగదా!

సుక— నాథా! యీపాటికి మన మాశ్రమమునకుఁ బోవుదము.

చ్యుప— సుందరీ! నీవప్పుడు నా కన్నులుమాత్రమే పోఁగొట్టితివి. ఇప్పుడు
దానికిఁ బదిరెట్లుపకృతి నాచరించితివి. నిన్నేమని కొనియాడుదును!

సుక— నేనెవరు కొనియాడఁ బడుటకు! తమ తపోమహిమయే సకలమునకుఁ
గారణము. ఇక నాశ్రమమున కరుగుదము. (పరిక్రమింతురు)

శర్యా— అక్కటా! యెక్కడను గానరారే?

గీ. కందమూలఫలమ్ములఁ గాలమెల్లఁ
గడపు మునివేషధారిణిఁ గన్నకూతుఁ
బ్రాణమనశేషముగ నుండు పరమసాధ్వీ
నొక్కపరిఁ జూడకున్న నే నోర్పుటెట్లు? (పరిక్రమించును.)

శ్యామ — (చూచి) సాధ్వీ! అడుగో, మీతండ్రి శర్యాతిమహారాజు. ఇప్పుటి నాయుపస్థ యతఁడు నమ్మఁడు సుమీ!

సుక — (చూచి) అవును. ఇందుల కుపాయ మేమి?

శ్యామ — ఆయనచే జన్న మొనర్పించి యందు దేవతలచే సాక్ష్యమిప్పించుటయే!

శర్యా — (చూచి) అదిగో, నాకొమిరె తటాకమునుండి వచ్చుచున్నది.
(పరిశీలించి) ఆయన యెవరు! (వికృతినభినయించి) అక్కటా! యెంత దుర్మాధురాలిం గంటిని!

గీ. మదనవేదన వైశక మమత పెచ్చు
పెరిగి మత్పుత్రి యంధుని వృద్ధు నతనిఁ
జంపి, యన్యుని వరియించె; శక్యమగు నె
జవ్వనంపు మనం దెట్టిసాధ్వీకేని!

క. మనుకులమున నేటికి మ
త్తనయకతనఁ గందుగలిగెఁ దద్దయు నింద్యం
బనఁదగదె పుత్రికం గను
జను జన్మము? కొమిరె బల్ దొనం గగు గృహిణికా.

గీ. ఎన్నియో పాపములుచేసినేని వాని
కుదయ మందుఁ గుహరిక, యొగుల ననఁగ
నేల? వృద్ధున కంఘన కెఱిగి యెఱిగి
కన్నె నిచ్చితి నాత్మసుఖమ్ముగోరి. (నిట్టూర్పునిగుడ్చి)

క. ఏవానిపుత్ర కుత్సిత
యై వెలిఁ బడు వానిజన్మ మనమాధమ, మెం
తే నెదకి కొమిరె నిడఁ దగుఁ
గోవిందునకు ధనికి రూపగుణసహితునకుకా.

సుక — (సమీపించి నిర్భయముగా) తండ్రీ! నమస్కారము.

శర్యా — (చూడకయే)

గీ. ఎఱిగిచేసిన ఫల మిప్పు డెదురుకొనియె
మనుకులమ్మును శకికె గందనువు పడియె

కులమునకు హాని దచ్చితి సొలవజేగి

తెంచరినిఁ గూతుఁ బాతక క్షుంపవలదె.

(క త్తిదూయఁ బోవును)

మక— (తనలో) ఓహో! ఏమి తండ్రిగారి మనము కడుఁ బరాయ త్తమైనదే!
యెదుటనున్న నన్నుఁ జూడకయే ముం దిరుగుచున్నారు.

శత్రు— (కొంతవఱకరిగి నిలిచి)

గీ. పాతకములకెల్లను బాతకంబు

స్త్రీవధము, దానికన్నఁ బుత్రిక వధించు

పెక్కుడగు నింత కెక్కుడై పొక్కుఁగాఁద

లోకనింద, యిసీ! యెంత శోక మొదవ!

అక్కటా! లేక లేక కలిగిన కూతు గొక తెయుఁగూడ నిట్టి
యపాత్రురాలు కావలెనా! దైవమా! యెంతదుర్దశ ఘటించితివి?

(అని యొకచోఁ జిలికిలఁ బడును.)

మక— (చేయిపట్టుకొని) తండ్రి! యేల వృథాసంజేహగృస్తుండవై చింతించదవు?

క. శతపత్రవేతుని రూపసి

నతులితమగు జవ్వనమ్ము నంది యెలయు మ

త్పతిఁ గాంచి శంక నొండక

మతిఁ జింత నివ్వడిచి వే ననుస్కృతు లిడుమా!

జాగు సేయకుము. నీసందియమ్ము వదలవడి లీఱఁగలదు.

శత్రు— (క్రోధముతోఁ జేయి విడిపించుకొని)

క. జరతుం డంధుఁడు తాపసి

యరయఁగ నీభర్త; యితఁ దెలియొసనగు

గృరుఁడు మనోన్మత్తుఁడు నుం

దరుఁ డేగతి నవృవచ్చు ధవుఁడనినీకుకా?

మక— తండ్రీ! దేవనైద్యులకతమున నిన్నియు సంఘటించినవి. కృమముగా
నీకే నకలమ్మును దార్కాణమ్మగును.

క. నీతిదురంధరుఁడగు శ

ర్యాతికి నీ కాశ్రుజాతనై యే నకటా!

పాతకమున కొడిగట్టుదు

వే? తడవుక మ్రొక్కు మమ్మనీందుని కనఘా!

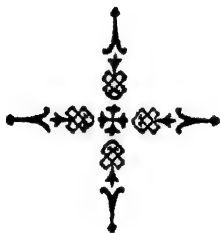
శర్యా— (తనలో) ఏమి యిట్లు వచించుచున్నది! ఇట్టి వింత యెన్నఁడును వినలేదే! కానిమ్ము. (చ్యవనునకు నమస్కరించి) మహాత్మా! నీవప్పటి చ్యవనుండవేనా? నీ కిట్టి పయోరూపాదికం బెట్లు సంఘటిల్లె?

చ్యవ— రాజా! నీ కీ సందియ మింత నంతఁ దీఁజిడిదిగాదు. నీవు యజ్ఞం బొనర్చుము. అందు నీకుఁ దగుసాత్య మిప్పించెదను. నేనే యందా ధ్వర్య మొనర్చెదను. అదె మనయాశ్రమము. దానికిఁ దగు విధాన మంతయు నయ్యెడఁ జెప్పెదను. అక్కడికేగుదము.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

౫ద్య

ఇది శ్రీ...తిరువతి వేంకటేశ్వరులచే రచియింపఁబడిన
సుకన్య యను నాటకమునఁ జతుర్థాంకము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయై నమః

సు క న్య

—0—

పం చ మాం క ము

(అంత నిరువురు విప్రులు ప్రవేశింతురు)

అన్నంభట్టు— సర్వభోట్లా ! వింటివా , యీ విరుద్ధము ! క్రొత్తకొత్త చిత్రములు బయలు దేరుచున్నవి.

సర్వ— ఆ విరుద్ధమేమో చెప్పుము . శర్యాతియజ్ఞములో బిష్టపశువు నేగ్గజివి నా రను మాట కాదుగదా !

అన్నం— ఇకనేమి ? నీకును చెలిసియే యున్నది. ఇన్ని దినములనుండి యజ్ఞములు చూచుచున్నారము. ఎప్పుడేని యిట్టి యపాత్రపుఁ గర్మము జరిగినదా ?

సర్వ— నీకుఁ గోపమువచ్చినచో నేను జెప్పఁ జాలనుగాని, పౌత్యశ్రావణమును నవరంద్రములు మూసి బాధపెట్టుటకన్నఁ బిష్టపశువును బెట్టికొనుటయే మంచిదని నా యభిప్రాయము.

అన్నం— మనయిష్టమేనా యేమి ! వేదశాస్త్రము లొప్పికొనవద్దా?

సర్వ— ఒప్పుకోకేమి ? కొందఱు స్మృతికర్తలును గొన్ని పురాణములును బిష్టపశుఖండనమును విధించుచునే యున్నవి. వేదముమాత్రము ప్రత్యక్ష పశువును విధించియున్నది. ఏమైనను బిష్టపశుఖండనమే మంచిది.

అన్నం— (కోపముతో) నీతో నీవిషయమును నేను మాట్లాడుటయే తప్పిదము. నీవు శుద్ధనాస్తికుడవు. అపాంక్షేయుడవు. (అని పోబోవును.)

సర్వ— (నవ్వుచు చేయి పట్టుకొని) వెళ్ళకు, మాట. అర్హిజ్య మేమి చేసి నావు ? యాగ మంతవఱకు జరిగినది ?

అన్నం— ఆ దరిద్రుగొట్టుయాగములోఁగూడ నా ర్హిజ్యము చేసెదనను కొంటివా ? “ ఈ యాగ మశాస్త్రీయము గాన, నా కార్హిజ్య మక్కఱలే

దని స్పష్టముగాఁజెప్పి, లేచివచ్చినాఁడను. యాగము సోమపానము వఱకు నీ పాటికివచ్చి యుండును.

సర్వ— సరే, ఇక నొకసంగతి విన్నాను. అది నిజమేనా ? ఈ యజ్ఞములో నశ్వినీదేవతకుఁగూడ ఇంద్రాదులతోఁ బాటు సోమపానమున్నదట గదా ?

అన్నం— ఏమో ! ఆ చ్యవనుఁడు గారన్నియుం గ్రోత్తఁగ్రోత్తలు కల్పన చేయుచున్నాఁడు. నేను బోవలయు. తేపు మధురలో మంచియజ్ఞము జరగును.

సర్వ— అట్లయిన నేనును నీతో వచ్చెదను. (నిష్క్రమింతురు)
(విష్కంభము)

(అంత శర్యాతి, దేవి, సుకన్య, చ్యవనుఁడు, ఇంద్రాదులు, అశ్వినులు, పృవేశింతురు.)

ఇంద్రు— (దేవతలతో)

క. అకలంకము కర్మలవిది; యే
మితమున్న భిషజు లిచట మెలఁగుట ? సోమం
బకటా ! వీరికి నర్హమే ?
యిక నైనను బోవరాదె ? యెవరు పిలిచిరో ?

చ్యవ— మహేంద్రా ! పిలిచినవా రెవరనియా ? చ్యవనుఁడు. ఎందుకుఁ బిలువఁ గూడదు ?

గీ. సంకరులుగా రహర్పణిసతికిఁ బుట్టి
నట్టి కొమరులు వీర లేయఘము చేసి ?
రనఘ ! యెట్లగృహార్హత నంది రీ మ
ఖునునఁ దెలియంగవలయు నిక్కమ్ము మాకు.

అశ్వనులు— (తమలో) అడుగఁదగిన ప్రశ్నము నడిగినాఁడు.

ఇంద్రు— (క్రోధహాసములతో) ఏమీ ! ఈయజ్ఞ మిందుకొఱకేర్పాటైనదేనా ?

చ్యవ— సంశయ మేమి.

క. ఈ మహిమతి నాప్రేరణ
చే మఖ మొనరించె నింత సిద్ధ మిచట నే
నీమహితుల కిప్పించెద
సోమరసము నీవు నెల్ల సురలును జూడక.

ఇంద్రు— మునీంద్రా ! వేదవిదగ్రగణ్యుడవగు నీకీ పట్టుదల యెందులకు ? వీరు వైద్యులగు కతమున నపాంత్రేయలని వెలి వైచితిమి కదా ! వైద్యులకును

గాయకులకును గ్రామపాచకులకును శ్వవృత్తిజీవనులు మొదలగు వారికిని
బండ్రి బాహ్యత్వము శాస్త్రము లున్నోపించుట యెఱుంగవా ?

చ్యవ— (క్రోధహీనములతో) ఇయ్యెడల బారులవిషయమై పండ్రి బాహ్యత్వము
చెప్పలే దేమి ?

క. ఏ జెప్ప నేర్తు వీ రం
భోజాపునినుతులు సోమమున కర్హు లహ
ల్యాజార ! పృతహార ! ని
రీజం బిక్కోప మింక విడువం పగదే ?

అశ్వ— (తమలో) మంచిది. బాగుగ నెత్తి పొడిచినాడు. కాక, యింద్రు
డనిన మునులకు లక్ష్యమా !

శర్యా— (తనలో) ఇందుల కుత్తర మేమి చెప్పనో?

ఇంద్ర— (తనలో) ఏమి, యీ పాటుని పారుష్యము! కానిమ్ము. నే నహల్యా
కాముకుడ నని తిరస్కరించు చున్నాడు. నేడు వీనిం గడతేర్చక
పోదునా ! (క్రోధముతో లేచి పగకాశము)

గీ. ఎన్నడును లేని మర్యాద నేర్పరించు
పాటివాడవె ? యోగోరి, బ్రహ్మబంధు !
విశ్వరూపునిబలె నిన్ను వేగఁ జంపి
శత్రుహీనుండ నగుదు నిస్సంశయముగ.

అశ్వ— (తమలో) విశ్వరూపునిఁ జంపినప్పు డనుభవించిన కష్ట ముప్పట్లే మఱి
పునకు వచ్చెనుగాబోలును.

శర్యా— (వినయముగా) ఆర్యా ! ఎన్నడును లేని యాచాగమైనను న్యాయ్య
మైనప్పు డంగీకరింపవచ్చును గదా !

చ్యవ— రాజా ! నీ పూరకుండుము. (ఇంద్రునిపంకఁ దిరిగి రోషముతో)
నన్నుఁ జంపెదవుగా ! నీ చేతనైనఁ జంపుము. నే నివ్వారిక సోమ
మిప్పు డవశ్యమును నిచ్చితీ తెదను.

క. ఈ రవిపుత్రులు మిగుల ను
దారులు మదిమి నెడపి ననుఁ దరుణవయస్కుం
గా రచియించిరి ప్రత్యుప
కారం బొనరించి ఋణము గడతేర్చవలె.

అశ్వ— (తమలో) మనకు ని మృహమునివలనఁ గలుగవలసినదే కాని మఱి
యొకరి కిది సాధ్యము గాదు. కాని గట్టిగా నెదురుకొన్నాడు.

శర్యా— (తనలో) ఓహో! ఇక్కడికి దేలినది. ఈ యివ్వెనులేనా యితని కిట్టి రూపాదికమును బ్రసాదించినవారు! ఇట్టి యోగ్యులను దేవేంద్రుఁ డపమానించుట కడు నన్యాయముగా నున్నది.

ఇంద్రు— (కోపముతో)

క. ఈదలవదు స్వార్థమున
కై వీరికి సోమపాత్ర మట్లైనను నీ
వై నైచెద వజ్రమున
జా వొడనెడు విశ్వరూపు చాడ్చున నీకుత.

శ్యవ— (ఎకసక్కెముగా) విశ్వరూపునివలె నీచ్యవనుఁ డమాయకుఁడుగాఁడు. నీది? నీ వశాయ్యమును సిద్ధముగాఁ బట్టుకొని నిలువుము, చూతము. నా మాట విని నిష్కారణముగాఁ గలహమునకుఁ గాలు ద్రవిష్ట చెడి పోకుము.

గీ. లేజమున రూపమున ధనాదికమున నిరు
వురు నభిండులు నీ కనాదరము పలదు
ఎంతవారలు గాకున్న పృథు నంఘ
నమరతుల్యునిఁ జేయు నేర్పమరు కెట్లు?

వేయేల? వీరికే సభాపూజ్యత లేనిచో నీ కంతకుమున్నే లేదు. స్వల్ప దోషము గణించఁ దగదు. నా మాట వినుము.

అశ్వీ— (తనలో) కడు న్యాయముగను, నిర్భయముగను జెప్పుచున్నాఁడు. అయిన నేమి? ఈ కుత్సితుఁడు వినువాఁడు కాఁడు.

ఇంద్రు— మునీంద్రా! నీ నైదికపుఁ జాదస్త మంతయు నిక్కడ నుపన్యసింపకుము.

క. ఎన్నివిధముల వీరలు
జన్మమున కనర్హు లీవు సాహసము మెయిం
బన్నెదవేనియు భాగము,
గగిన్నన నీ శిరము ద్రెళ్ళఁగాఁగలను సుమీ!

శ్యవ— త్రెళ్ళినను సమ్మతమే. సత్కార్యమునఁ బ్రాణము పోయినను నది శ్రేయస్కరమే. (అని యశ్వినులదికై) ఓ యాశ్వీనేయులారా! మీ రీయింద్రునికి జంకక యీసోమపాత్రము నందికొనుఁడు. (అందిచ్చును)

(అశ్వీనులు పాత్రమును బుచ్చికొని త్వరలోఁ బానముచేయుట నటించుదురు)

ఇందు— దురాత్మా, మునిపితాచీ! ఇదిగోఁ జచ్చితివిరా !

(పజ్జాయుధమును విడువ యత్నించును)

చ్యవ— (కోపముతో) ఓరీ, వదాఁధా ! నీకు నాయుధముతోడన బాహు
స్తంభన మగుఁగాక ! (శాపోదకమును విడుచును)

ఇందు— (చేతులు కదలించుకొనఁ బ్రయత్నించి నివ్వెరపడి నిలుచును)

(అందఱును నాశ్చర్యమును నూచింతురు)

చ్యవ— (ఎకసక్కెముగా) ఇప్పుడేని యశ్వములకు భాగ మీసచ్చునా ?

ఇందు— (కోపముతో) దురాత్మా, మూర్ఖా ! ఇదిగోఁ జచ్చితివిరా !

(మీఁదికి దుమకఁ బోవును)

(చ్యవనుఁడు లోపల నేదియో జపించినట్లు నడిచించి హోమము
చేయఁగా నా యగ్నికుండము నుండి భీకర మగు వేషముతో మదుఁడను
రక్కసుఁడు బయలుదేటును. అందఱును భయమును నడిపించును)

(మదుఁడు భీకరముగా నరచుచు నిందుమీఁదికి నదిగును)

శిర్యా— మునీంద్రా ! నీ తపోబలము వాగగోచరము. ఈ యిందగు సనుగో
హింపుము.

చ్యవ— రాజా ! క్షణ మూరకుండుము. అన్నియుఁ జక్కఁబడును.

ఇందు— (నలుదిక్కులకుఁ బరుగిడుచు) దేవమంత్రి ! బృహస్పతి ! చ్యవనుఁడు
నాపై మంత్రకాస్త్రముచే నొక్కరక్కసునిఁ బ్రయోగించి బాధించు
చున్నాఁడు. చచ్చితిఁ జచ్చితి. రమ్మ. కాపాడుము. (అని మొఱపట్టును).

(బృహస్పతి పరివేశించును.)

బృహ- (తనలో) గీ. చ్యవనుని తపోబలము దుస్సాధ మతని

కతన నుదయించె నీతఁ డఖండబలుఁడు

మదుఁ డనెడి రక్కసుఁడు కీఁ డమరులకుపతి

నాకును ససాధ్యుఁ డెట్టి మంత్రములనేని.

(ప్రకాశము) సురేంద్రా !

గీ. శక్తిభక్తుల కోపమ్ము సంహరింపఁ

దరిమె ? యెవ్వారికేనిఁ దత్తఱము మాని

చ్యవనమునిపర్యనే పోయి శరణ మనము

. నిన్నుఁ గాపాడు నాతండు నెమ్మిగిమ్మి.

ఇందు— (చ్యవసుని పాదములపైఁ బడును)

క. క్షమింపుమయ్య ! నీ వా

కృమ దప్పునె ? యశ్వినులకు నయ్యెడి నీక సో

మము, నీదు తపముశక్తి మ

హిమఁజూడఁగ నాయొనర్చు టిది నిక్కముగఁ.

చ్యవ— (గౌరవముతో లేవనెత్తి) భయపడవలదు. అభయమిచ్చితిని. (మధునింజూచి) ఓహీ ! నీవిక నితనిజోలికిం బోక యదృశ్యమగు రూపమ్మున సంచరించుచు బ్రపంచ మున్నంతవఱకు జీవింపుము.

మధు— నేనెక్కడ నివసింపవలెను ?

చ్యవ— నీకు నివసించుటకుఁ జోగే లేకపోవునా ?

గీ. జూద మెప్పుడు నాడెడి శూద్రులందుఁ

గల్గు మొదలుగఁ గ్రావెడి కష్టులందు

సిగ్గు నెఱుంగక వర్తించు స్త్రీలయందు

నిగతమును నిల్లుగట్టుకొ మ్మరుగు మింక.

మధు— చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

బృహ— మనీంద్రా ! నిన్నుం బోల నాసప్తఋషులకేని యలవిగాదు. నీభార్య యగు నీసుకన్యం బోల నాయననూయ మొదలగు పతివ్రతలును జంతుదురు.

చేవి— (సుకన్యచే బృహస్పతికిఁ మ్రొక్కించును.)

బృహ— అమ్మా, సుకన్య !

అ. వె. భర్తనుద్ధరించి పడయరాని యశమ్ము

దిక్కు లెల్ల నించి తెల్వి మించి

సాధ్యులందు వేటిసాధ్యులై రాణించి

నట్టి నీకు సాటి యరయ నెందు.

ఇట్టి నీ కేమి ప్రియ మొనరింతును ? అయిన నిట్లగుఁ గాక !

భరతవాక్యము.

గీ. ప్రజలకును రాజులకు మైత్రి ప్రబలుఁ గాక
 కలహములు యమములు నడుగంటుఁ గాక
 క్షాంతలు పతిప్రతాప్వమ్ము గాంతు గాక
 క్రియు నారోగ్య మెల్లడఁ జెలఁగుఁ గాక.

గ ద్య

ఇది శ్రీ కింకవీంద్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధి
 బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరు
 లొనర్చిన సుకస్య వాటకమ్మునందుఁ
 బంచమాంకము
 సంపూర్ణము.

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
1	6	వంకచూ	వంకజూ
9	19	దఁప	దప
19	9	దఁప	దప
22	7	చీ	చీ
37	8	కుత	కున్

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

పాండురాజసూయము

శ్రీతిరువతి వేంకటేశ్వరులచే

రచించబడినది.

రెండవకూర్పు 1,000 పాకులు.

బందరు మినర్వాప్రెస్ నందు ముద్రించబడియె.

1934.

కాపీ గైదు రిజిష్టరు.]

[వెల రు. 0-5-0

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

పాండవరాజసూయము

ప్రస్తావన

చ. సరసుఁడు నాగభూషణుఁడు చారుతరాప్రతిమానగాత్రభా
స్వరుఁ డురుగాననాట్యముఖసర్వకలానిలయుండు భూతివి
స్ఫురితుఁ డమాయికుండు నిజబోధసుధామయుఁ డొప్పచుండు శ్రీ
హరిపరిచింతనామృతసమర్పితనై జమనఃప్రచారుఁడై.

మ. అనుసంధ్యమును నాతఁ డాడు సుమనోహస్తస్యసుల్ వెల్లుగాఁ
డనకుకొ భృంగిముఖుల్ సహాయులుగఁ జొందరిల్లిన యానందముకొ
గనువారల్ భజియింప నాత్మతనుభాగస్థాయి సర్వవ్రజం
బును గీతామృతసారసంపదలచేఁ బోషించి రక్షించుచుకొ.

ఉ. ఆతఁడు నాట్యమాడు సమయమ్మున కయ్యెడ కేగుదెంతు ప్ర
ఖ్యాతులు మానితల్లజులు గణ్యులు సిద్ధులు సాధ్యు లప్పర
శ్రీతకరాననల్ మొదలు; నేవకు నట్లరుదెంచు వారి సం
ప్రీతమనస్కులకొ సలుపు శ్రీహరిఁ బాడుచు నాతఁ డాడుచుకొ.

ఉ. ఆశ్వపుధాటియో! జలధరార్భటియో! యను భంగి భృంగి వి
శ్వేశ్వరుఁ “డాను, మే!” అనుచు నెంతయు మెచ్చ మృదంగమాని తా
విశ్వవిచిత్రవాద్యమున వేడ్కఁగుటింపఁగ నాగభూషణుం
డీశ్వరుఁ డాడి పాడునట! యే రల సౌరు నుతింపనేర్తుకొ!

తే. గీ. ఇట్లు అనుసంధ్యమును నాట్యమెలమి సలిపి
ముక్తి ప్రత్యక్ష మొనరించు మూర్తియాట
నితరదైవతములకన్న నితని నెల్ల
సుమనసులు వచ్చి సేవింపఁ జూచుచుండ్రు.

చ. జరిగె ననంతకాల మిటు స్వాదుతరాప్రతిమానగానమా
 ధురియును దాండవంబు గడుదోరముగాఁ గనువారి మానసాం
 తరముల నాటికో; నతని తత్త్వ మెటుంగని వారుగూడ వ
 త్తురు కనిపొదు రందుఁ దఱితో నతఁ డాడుచుఁ బాడుచుండఁగన్.

ప॥ అమ్మహాదేవుం డిట్లనుసంధ్యంబును శ్రీహరిభక్తితత్పరత్వమ్మునఁ
 దనవిద్యాతిశయమ్ము సఫలమ్మొనర్చుచుఁ దాండవానంతరమ్మున నొకట
 సభాస్థారులం గాంచి యిట్లనియె.

కా. ఈ నిండోలగ మెలిమై వినుత మే నిష్ఠాడువాక్యమ్ములు
 త్థానైకాదశి వచ్చుచున్నది హరిక దత్కాలమం దర్చనా
 ధీనుంజేసినవారల నిరతముకొ దీవ్యస్మహావైభవా
 నూనామత్రపరత్రసౌఖ్యములు చెందుకొ, డిందు సర్వాభుముల్.

కా. ఇందన్కొ శయనించియున్న హరి నాఁ డీక్షించు నందమ్ములొ
 కందము ల్వికసంపఁజేసి జగ మాకంజాక్షు నావేళ నా
 నంద మ్మృపృతిలకొ యజించు టది సంధానంచుఁ బున్నెంపుఁది
 న్నెం దైవారఁగఁజాలుభాగ్యము నమందీభూత సామ్రాజ్యముకొ.

క. తులసీబృందావనమున
 నలఘుకొ లక్ష్మీసనాధు హరిదినమునఁ బూ
 జలు కార్తికమునఁ జేసెడి
 నలకృతమతికాలి కొక్క సౌఖ్యము కొదవే!

కా. నే నేమో పరతత్త్వ మంచు మదిలో నిక్కమ్ము మీరెల్లగుకొ
 ధ్యానిం,త్రామహనీయు నేఁ గొలుతు నిత్యమ్ముకొ; మహాభాగుఁ డా
 శ్రీనాథుండు మదీయనాట్యకలనాసేవ్యుం డెటుంగుండు వి
 జ్ఞానాంభోనిధి యాతఁ; డాతనికి నిచ్చల్ పూజసేయందగుకొ.

మ. ప్రతిసంవత్సర కార్తికమ్మునను దత్పాదాంబుజమ్ముల్ నుమ
 ప్సితతికొ నే యజయింతుఁగాని “యటు సల్పంబోలు” నంచున్ భవ
 మృతి కెక్కన్ వచియింపలే దెపుడు, సమ్మానింపుఁ డీయేడు స
 త్కృతులకొ శ్రీహరి సుత్సవాదులఁ గడున్ దేదీప్యమానమ్ముగకొ.

ప॥ నావుడుఁ బరమభక్తులగు సభాసదులు కరమృతములు మొగించి యిట్లు నిరి. స్వామీ ! యేము మీయందుంబలె శ్రీహరియందును భక్తులము, తదారాధనమృతమై యింత నొక్కి నెలవీయంబనిలేద; తప్పక యట్లు యొనరించెదము, కాని కొండొక విజ్ఞాప్యంబు గల దయ్యది యాలింపం బ్రార్థించెదము. కార్తికై కాదశినాఁడు స్వామి మేల్కొందు రనికదా! నెలవచ్చితిరి, వారేదినమ్మన నెచట శయనించియుండినదియు నాశయ నమ్మనకుఁ గతమ్మును వచించి మామనమ్ములు నిస్సంశయము లొన ర్పవలయు నాఁగ నాగభూషణుం డిట్లను.

క. వినుఁ డాషాఢై కాదశి

ననఘుఁ డతఁడు బోధమూర్తి యహితల్పమునక

వననిధిని యోగనిద్రక

గొని విద్యాస్ఫూర్తి మెఱయఁ గొమరారుఁజాడీ!

క. కార్తికకుడైకాదశి

నార్తహరుం డతఁడు త్రిభువనావనదీక్షా

స్ఫూర్తిక మేల్కను, సువ్రత

పర్తుల కానాఁడు మిగులఁ బావన మరయక.

ఉ. కావున నాటి పూజ త్రిజగమ్ముల కే నెఱిగింప నెంచి స
ద్యావులైన మీకడ ముదమ్మున నేఁడు వచించితిక, మహా
ధీవిభవుండు శ్రీకరుఁడు దివ్యమహోమహితుండు మీదు సం
భావన కర్త్యుఁ, డే నెఱుంగువట్టును చెల్పితి నట్లొనర్పఁడీ!

చ. అనవుడుఁ దత్సభాసదులు హస్తము లెత్తిరి, యెల్లవారు మే
లనిరి “నెబాస్సెబా” ననుచు నాడిరి పాడిరి, యేమిచెప్ప! నా
ఘనుల హళాహళుల్; పిదపఁ గాలగళుం డల వారి శ్రద్ధకుక
మనమున మెచ్చుచుక మరల మాట యెదో వివబుడ్డ యట్టులై॥

మ॥ “ఎవడా బుస్సులుకొట్టు నాతఁ?” డని తా నెల్లక విలోకించి యం
దెవఁడుక గానగరామి టిచ్చవడి మో మేమత్రోమో పంచున
ప్రవలోకించె నిజాంగసంగతు సహిక్ బ్రారబ్ధకోపానల
స్థవిరాస్యక నయనాంతరుద్దళదమందస్ఫారదావాసలుక.

క. అప్పగిది నున్న యంగపు
 సప్తముక్తా గాంచి హరుడు జాడ్యపరీతం
 బిప్పా మా హరిపూజకు
 నొప్పనిగతి దోచుచున్న దూహింపంగన్.

వ. అని యద్దానితో నిట్లనియె.

క. ఉమ్మలిక మిట్ట లో నా
 గమ్మ! నీకేల కలిగె గడు రోజెదు బల్
 చెమ్మటలు గ్రమ్మ సారెకు
 “హు”మ్మని బుసఁగొట్టె దేటికో చెప్పుచునన్.

కా. ఆనాగ మ్మిటు చెప్పఁగాఁదొడఁగె, దేవా! శ్రీహరిన్ మీరు పూ
 జానై వేద్యమహోత్సవాదుల సవశ్యమ్మున్ యజింపంగ ను
 థైనై కాదశి వచ్చుచున్నదనుచున్ దద్దన్ బ్రసంగించు నా
 యీనాదున్ వినినంత నాదొదవె నెంతే నాదు శీర్షమ్మునన్.

ఉ. ఏమని యందురేని యతఁ డెంతయుఁ బూజ్యుఁడె నొనఁగాక, వి
 ద్యామహనీయు లెల్లరును నర్చితుఁగా నొనరింతుగాక, మా
 కామయసంవిధాత యతఁ డక్కతనన్ హరిపూజ కొప్పఁగాఁ
 బోము, భవత్సమీపమునఁ బోచ్చెము మాని వచింతు నింతయున్.

క. హరి నాగభూషణులకున్
 బరస్పరము మైత్రియనియు బాగుగ నా యం
 తర మెఱుఁగు, నైన మాకా
 హరి నైఁపఁడు కాళియాహీ నడఁచిన కతనన్.

కా. మా చుట్టంబగు కాళియాహిశిరమున్ మర్దించుటేకాక నా
 ట్యాచార్యత్వ మెదల నయ్యెడలనే వ్యాపింపఁగాఁజేసి “హా
 నీచా! యాయమునానదిన్ విడిచి, ప్రుండింతున్ జామీ! యెన్నఁడే
 నీచెంతన్ గనరాకుమి ” యను నె! మమ్మేనిం గనంబోలదే!

తే. గీ. బురదతో స్నాట నటు సరిపోయెఁగాని
 మా యురగజాతి నింకొక్క మహితుఁడేని
 పాదతాడనముల నట్లు పడియొ శీర్ష
 మెత్తి బ్రదుకునె ? యటుమీఁద నేమియైన.

- చ. అతని శిరస్సుపైని హరియంఘ్రులు నిల్చి వడించె గాని పద్ధతి, యది మాకు నెల్లరఘు నాతనికింబలె సంఘటించె; శీర్షతలము చూడుమా కడు భరమ్ముగఁ దత్పదయుగ్ర మెట్లు ముద్రితమయి యొప్పుచున్నదియొ తెల్లము నాగులకెల్ల నల్లఁగఁ.
- చ. అనవుడు నాగభూషణుని కక్షిగ నుండిన సూర్యుఁ డెంతయుఁ గనలియు లోనడంచుకొని కమ్రవచో విభవం బెల్లనిట్లను, నిది గొప్ప తప్పునుమి ! యాహరి మీకొలమం దొకానొకం డనఁదగువానికిఁ సలుపు నాయపకార మిటన్ గణించుటల్.
- చ. ఎవనికిఁగాని యెన్నఁడును నెవ్వఁ డసత్కృతి సేయకుండు వాఁడవని వినంబడండ, యపుడప్పు డటుల్ ఘటించువాని కట్లనమతి వాఁ డొనర్చుటకునై పలుహేతువు లుంజితీరు, నాయవమతి జాతికంతకును నట్టివయట్లు తలంపఁగూడునే?
- క. అది కారణముగఁ బుణ్య
స్పదముగు సత్కృతికి నడ్డు నల్చి నృథాదు
కృదము నెలార్చుట తగునే?
నదగ్రణులు వొల్చునట్టి సదములయందుక.
- క. ఇప్పగిది హనుని యంగపు
సప్పమ్మును మందలించె సత్సేవ్యుండై
యొప్పారు సూర్యుఁ డింకొక
సప్పము తలయెత్తి అంతు సలుపకయుండన్.
- మ. హరుఁ డాశ్చర్యపరీతుఁడై మనమునం “దాకార! యేపాటి దీ యుగంఘంబురు వట్టి శ్రీహరి కరిత్వోద్రేకియై యింతగా నఅపన్ సాహస మెట్లుగల్గు? నిట సాహాయ్యంబు వేచొక్క తెంపరి లోలో నొనరించి దీని కిటు జల్పాకర్షమున్ గూర్చెడిన్.
- శా. అట్టి ప్రబుద్ధుఁ డిం దెవఁ డటంచుఁ గనుంగొన వీరభద్రు మో వట్టి కళంకమున్ తెలుపునట్టిదియై కనుపట్టె, శూలి యశ్చుట్టున దివ్యదృష్టిఁ గని “భద్రుఁ డదే మొదలంతరంగముక బెట్టఁడు విష్ణుపై; మిగుత ద్వంద్వ మె చూపఁగడంగు నిచ్చులుక.

ఉ. దత్తుని దుర్మదాంధ్యము వదల్పఁగ వీఁడొకఁడేదజంబుగా
నాత్మణమందు నాహృదయమందలి తీవ్రతఁబట్టి పుట్టెఁ, ద
చీకత్తును నేగి యయ్యెడల శివుల గూడఁ బరాభవించెఁ, బ
ద్యోక్షుఁడగుఁడ వీఁడవట నిం చుకయున్ గణియింపఁ దక్కుటా?

ఉ. ఆతఁడు నన్నుఁ జూచి కడునగ్గలపుక రుష నాఁగి వీని దు
ర్నిత్యికి వైచె, నా నయిదునేరుపు వీఁ డెఱుఁగండు బొత్తిగాఁ,
“గాతరుఁ డాతఁ” డంచు మదిఁ గన్గొని తన్మహిమానుభావ వి
ఖ్యాతులు లెక్కచెట్టక నికార మొనర్పఁగనెంచు మూర్ఖతఁ.

తే. గీ. ఈయనాత్మజ్ఞుఁ డెప్పుడో యీసరీస్వ
పమ్ములకుఁ జేసె దుర్బోధ చనవుమిగిలి
ఇవి ననుంగూడ లెక్కింప కిందు నొకని
బైకి లేసి ప్రేరించు దుర్భాషణములు.

ఉ. వీనఁట ! చెప్పవఁడనఁట ! యెల్లజగమ్ముల నేలు శ్రీహరిక
ధ్యానమొనర్చుఁ డం; చది నదస్సఖిలమ్మునకున్ హితంబఁ ట
ద్దానికి నస్త్రుదంగమునఁ దాల్చిన నాగమొకండు వారకం
బానఁట ! యింతకన్నఁ గలదా ! యిల దారుణసాహసం బహో!

తే. గీ. వీరభద్రుం డొకించుక పేర్పరణంబు
చేసెనే యన్ము హరిపయి నీసుకతన,
సంతమాత్రన నామాట కడ్డు చెప్పఁ
దలఁచుపాటిది యీహాలాహలపుఁబురువు.”

అని తనయంకమై హరికి నర్చులొనర్చి తదీయతత్త్వమె
ల్ల నెఱిగి దీర్ఘజీవియగులాగున దీవనగాంచి పొల్చు నా
హనుమయు గానమున్ విసఁగ నయ్యెడనుండు బెరింగి “చెప్పు మో
యనఁకు ! హరింగురించి మనయజ్ఞుల తిక్క లడంగు ముచ్చటల్.”

హనుమంతుం డది యాలకించి “వినుడయ్యా సర్పరాజుల్ ! మహా
ఘనుఁ డాతం డొకనాఁడు మున్నతని మీర్గట్టక బ్రయత్నించి పం
చినకిన్నక దనుజేంద్రపుత్రకుఁ డొగిన్ ప్రచేరేపగా మూఁగి వి
చ్చిన్నదిక జచ్చినదిక నమస్తమును నేఁ జెంతక విలోకించితిక.

ఉ. అంతన 'సర్వజాతిపయ నాహరికీ' గన' లంఘ మిరు మీ
స్వాంతములకొ దలంచు టది చాలఁ బ్రమాద; మెవండ్లుగాని దు
శ్చింతత నొడ్లకుకొ జెటుపుచేసెడి జంతువులకొ నహింపఁ, డే
మంతు వెటుంగకుండిన యమాయికులకొ వధియింపఁ డెమ్మొయికొ.

కా. మీలో నుత్తము లెండటో కలరు నెమ్మికొ వారిఁ బూజింపడే!
పూలుం బత్తిరి గూర్చి లోకము; జగంబుకొ ద్రుంగఁగాఁజేయు దు
శ్శీలమ్ముం గలవారినో, లగుడములో చేఁబూని మర్దింపఁగా
నాలోచించుచునుందు రెమ్మొయిని దా మాబాలగోపాలముకొ.

క. కావున గోపాలుం డటు

మీవానికొ గాళియుకొ త్తమింపమి తప్పే!

యావిష్ణువు దుష్టుల నిం

కేవారికొ నైఁచె? మీరె లెటుఁగరె నాగులో!

ప్ర. గీ. శిష్టరక్షణమును దుష్టశిక్షణంబు

నకల శృత్యమ్ములగుట మోయందె కాదు;

ఎవరియందేని దుష్టుల నేరి శిక్ష

నేయు, శిష్టుల నెలమిఁగై నేసి ప్రోదు.

ఉ. "వాలిని జంపె నాత" డనిఁ వాలయుగల్గిన యస్మదాదు లా
శ్రీలవామనోహరుని నేవను దూటుటలేదు, వాలి దు
శ్శీలము వాలిజీవము నశింపఁగఁజేసెనె కాని యాతనికొ
గూళతనాన రాఘవుఁడు గూల్పఁడు, ప్రాజ్ఞులు మీతెటుంగరే!

కా. హజాతికొ గడుఁబ్రాజ్ఞు లెండటో మహామేరుప్రకాశులో గలా,
రోకొ వ్యాకరణంపుభాష్యము నెవండ్లొకాదు మీచుట్టమే
రాజద్విగనహస్రవాగ్లహరిపర్వంజేసి నిర్మించె, మీ
యా జాడ్య మృతఁ డాలకించునెడ "హీ హీ" యంచు గర్హింపఁడే!

ఉ. ప్రాజ్ఞత లేనివాఁ డ్రురక ప్రాజ్ఞులువోలెఁ దలలో గదల్చుచుకొ
విజ్ఞులు నెప్పు వాక్యములు వేగిరిపాటున నవ్వచుందు. ర
ల్పజ్ఞత కిద్దియే గుఱుకె; భావి నమస్త మెఱుంగునట్టి న
గ్నజ్ఞుని మాట 'కా' దఁగవచ్చునె? యించుక జ్ఞానమును

తే. గీ. జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధతాధీనులైన
మిమ్మువంటి యల్పజ్ఞులవామ్ము పూని
సల్పుచుష్కార్యములఁజేసి జాతికెల్ల
వచ్చు నయశంబు, ప్రాజ్ఞులవలనఁ బోదు.

మ. హరి మీలో నెవఁడో యొకానొకని మాద్యచ్ఛిక్ష మర్దించి మేల్
తెరువున్ జూపిన యంత నాతనిపయిన్ ద్వేషించి దూషింతురే !
సరి లెం, డింతయు మీభుజంగపతి తాఁజర్పించలేఁ దొక్కొ! త
చ్చరణమృతే భజించు నిచ్చలును దచ్చయ్యాకృతిన్ బొందుచుకా.

ఉ. అల్ల భుజంగరాట్టునకు నంతర ముండదె మీకు సుంత; మీ
యుల్లములందుఁ జూచికొనుఁ, డూరక శ్రీహరిపై నవాచ్యపుం
బ్రల్లదముల్ లిఖింపకుఁడు, భావభవారి వచించుచోప్పు సం
ధిలు ముడముత్తో వినుఁడు, ధృష్టత మానుఁడు, పూనుఁ డీనుడుల్.

ఉ. నావుడు మున్ను లేచు నల నాగ మిటుల్ వచించె, “జాతిలో
నేవగ నెవ్వఁడో యొకని కెవ్వఁడో తా నవకాగిగాఁ బరీ
భావము తక్కువారలకుఁ బట్టదటంటివి, మున్నొకండు భూ
దేవుఁడు నీవు సల్పు నుపదేశ మెఱుంగక మమ్ము మోడఁడె!

కా. ఏవో కొండొక నాగ మాతని సతికా హింసింపఁగా జచ్చి యా
మీదకొ దత్పతి చల్లఁగా బ్రతికె, నామేలేనిఁ జింతింప కా
భూదేవుండు వధించఁగా దొడఁగె మమ్ముంబోట్ల నెల్లన్ బారిన్;
వేదాంగమ్ములు వేదముల్ సదివి యవిప్రపుండు నప్రాజ్ఞుఁడే?

చ. ఒకనికతాన నార్తిమెయి యుల్లము మండి మదీయజాతి కం
తకు సతఁ డెట్లు శత్రువయి తజ్జత ముందు చరించె నట్లయే
మొకని నికార ముల్లముల నూనెద మెల్లర; మాని యాహ
ప్రకటతరాంఘ్రిపూజలకుఁ బాల్పడ, మిందొక దోనముండునే?”

చ. ఇటు కటురీతిగాఁ బెనఁగు నిట్టలపుం జెడుపాము నయు దూ
రటనము సభ్యులెల్లరు భరమ్ముగ రోసిరి, నాయనూతి యు
త్పటరుఁడయ్యె, నయ్యెడలఁ గాలగళండు నిజాశ్రితాళిలం
బుహృదయ్యుండు భక్తజనమంతునివారణరుఁ డిట్లనుకా ;

చ. సతతపురాణసూరిజనసమ్మతికిం గుదురై నఘక్కి మీ
కిత వుపదేశమున్ సలిపె నీహనుమంతుఁ డమంతుభావసం
గతిఁ జనుటొప్ప, సర్వజనకాలుని నీ పనినట్టి విభుగ్రినిన్
క్షీతినురుఁ డొక్కరుం “డిటులు నేయట తప్ప” ని మందలింపఁడే!

చ. కావున నా యుదాహృతిని గైకొని కాలియుఁబట్టి మీర లా
శ్రీవరుపై దురాగ్రహము చేకొని మ్రందుట చెడ్డతప్ప, లో
కావనశీలుఁ డాహరి మహామహిమంబు నెఱుంగశక్యమే?
మీవలెఁ దప్పత్రోవలకు మేకొను దుర్విషజాతి కెమ్మయిన్.”

తే. గీ. అంత ఖండితముగఁ జెప్పు హరుని గూడఁ
జనవునందేసి యాసర్పజడుఁడు గణన
సల్ప కేమేమొ మ్రోఁగుచు జాతికెల్ల
మచ్చరముగల్గఁడేయు నమ్మాడ్కి నుండె.

క. అంత హనుమంతుఁ డను “నో
మృదుహారా! నాంబు! నీదు మహానీయకృపా
దంతురితైశ్వర్యధురా
వంతము లీహము లురక వంగునె? నుడులన్.

కా. ప్రత్యక్షమునఁగాని లోఁగ రిల నపొజ్జిల్; హరిం దూటి యో
కాత్యాయనృధిసాధ! కీడ్వడిన వేడ్కల్ దృశ్యమా నట్లుగాఁ
బ్రత్యేకించి ప్రదర్శనంబొనరుపం బ్రాల్మలుటల్ మాని యీ
ప్రత్యస్తోతులు వీడి బాగుపడి సంభావించు రయ్యుచ్యుతున్.”

ఉ. “ఔ! నది బాగు బా!” గనియె నా హనుమంతుని మాటకున్ శివుఁ
డా నగజానుసోహదుని యంతరమున్ గనిపెట్టి వెంటనే
ధీనధి నందికేక్వరుఁడు తెయ్యితక త్తక యంచు మర్దల
ధావనమొనర్చి దిగ్గజవితానము గుండెలు గూడ ర్పుల్లనన్.

ఉ. నాంది పరించె నూచనఁ గనంబఱచెన్ శిశుపాల దుర్వచః
కృందనముల్ చినంబడినకై పడి సభ్యులకెల్లఁ దోచె న
స్పందయకుండు ధర్మజుఁడు తొరికి నర్హ్యమొసంగు సత్కథా
చందనవల్లికాకుసుమసారభసారభరంబు చెల్వడెన్.

(ఇది ప్రస్తావన)

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

పాండవరాజసూయము

(అంత సహదేవుఁడు సాట్టహాసముగాఁ బ్రవేశించును)

సహ— (శ్రుతి నభినయించి)

శా. వామం బీచరణంబు వానితలపై వర్తింపఁగాఁజేయుఁ దా
నీమై నీసహదేవుఁ డెవ్వఁడు వృథా హేయములకొ గూసి స
ర్వామేయుకొ జగదీడ్చు గోపతిని సత్యాలంచి సర్వస్వప్రదా
నామాప్యండని శ్రేణునో మరల సవ్యాజాంతరంగముతో.

శిశుపాలుఁడు— (ప్రవేశించి సవైలత్యస్థితిముతో)

మ. మరలకొ జెప్పినఁగాని నీచెవులకుకొ మామాట విస్వప్తమై
చొరఁబోదొక్కొ! మరాపగానుతుబలకొ జూపుల్ చెవుల్ నీకు ము
ధరభావంబు వహించెనోటు ! మరలకొ వాత్రుత్తు నట్లేని, నీ
చరణం బెట్టిదొ చూపు! నీచ రణనాసారంబు వారించెడికొ.

సహ— (సకోధాట్టహాసముతో)

మ. మరలకొ శ్రేణుమటంటి శ్రేణుము జగన్మాన్యకొ మునీడ్వంద్యు న
ధ్వరరూపుకొ హరి నేతదమ్యునిగ; నీతప్సంబ్రలాపమ్ము రూ
పతి నీమస్తక మున్నదీయఁచరణధ్వస్తమ్ము గావించి నికొ
బురికొల్పకొ బ్రయశించు రాజులకు నుదోధింతు సద్బుద్ధులకొ.

శిశు— (కొండొకసమీపించి)

మ. ఇదిగోఁ జక్కఁగ విన్ను చెప్పెదను, మీ రీనిండు శేరోలగం
బెద నింతేని గణింప కొక్కచెనఁటికొ హీనుకొ దురాశూరు దు
ర్మదు గోపాలకు నగ్రపూజ్యునిగ సంభావించినా రిప్పు, డే
ముదితోక్కొ పచియించు మాటలపయికొ మోహుటముకొ జూపుచుకొ.

క. మరలకొ జెప్పెద నిట్టుల్

మరలకొ మరలకొ పచింతు మరల పచింతుకొ

మరలక మరలక మరలక

మరలక వచియింతు నీదుమగఁటిమి గందుక.

సహ— (తీవ్రకోపముతో నెడమకాలి పైకెత్తి కుడికాలితోఁ బోవుచు)

మ. ఇదె నీనాలుక చీల్చు, నిద్రిగొ శిరం బీకాల మర్దింతు, దు
ర్బద మాఱింతు, మఱొక్కపూజ్య నెవఁడుక మందుం డిటుల్ ప్రేలుటల్
వదలింతుక దులువా ! యటే నిలువు నీవాచాలకత్వ మ్మిదే
తుదముట్టింతు, జగజ్జనార్చితుఁడు నిందున్యండెట్టు లోతుంటరీ!
(అంత ధర్మబాదిపాండవులును భీష్ముఁడును బ్రవేశింతురు)

ధర్మ— (సహదేవుని మధ్యేమార్గమున నాపి నెప్పుదిగా)

ఉ. ఎంతయు శాంతభావమున కిక్కవు నాఁ దగు నీకు నింతగా
స్వాంతము మార్పు చెందుటకు శౌరినిరాకరణంబు హేతువౌ
తెంతు; నటేరియుక మనకు నెంచుకుఁ గోపము పిల్చినట్టి భూ
కాంతులమిఁద, వాగ్ కటఁ గట్టపు దుష్టభ మూనిరేనియుక.
తమ్ముఁడా! వా రత్తిభులు, మన మాతిథేయులము. కావున శాంతిం
పుము. (శిశుపాలుదిక్కై) రాజవరా ! నాయీమాట లాలింపుము.

అ. నె. సకలధర్మవేది జాహ్నువీపుత్రుని

యనుమతమునఁజేసి యర్హ్య మయ్య
తున కొనంగి వార మనఘ ! యెందులకయ్య
యరక దూఱఁదొడఁగి తోర్పువిడిచి.

శిశు— (ఎక్కసక్కెముగా)

ఉ. చాలునుజాలు గొల్లనికె సత్కృతిఁజెప్పెడి భీష్మతెల్వి, నీ
బాలిశతాప్రసంగమును; బాధివుల్లెరు నిన్ను దారస
చీల్చినిగా గణించి యిటఁజేరినదానికి బుద్ధిచెప్పి, లే
గోలయు నీవొనర్చుపని కూడదు నా కెద సమ్మతించునే!

కా. వాచాదత్తను రుక్మిణింగొనియె న న్వంచించి యిగొల్లవాఁ,
డీచార్యమ్మును భీష్ముఁ డేగతిని సత్కృత్యమ్ముగాఁ జూచెనో!
చీ! చీ! యీసభ మండఁగూడదు యశస్కీమానధన్యుల్ నృపుల్
కాంచున్ మణిగా గణింతు రిట, సత్కారం బెవం దొప్పెడికా.
(కోపతిరస్కారములతో మరలిపోవుచు) ఓహో! మావ

మహితులగు నో రాజకుమారులారా !

కా. బారుల్ చోరులు బ్రహ్మవేత్త లిచటన్; సత్కార మవ్వారికే
ప్రారంభంబున నయ్యెడిన్ దదితరప్రాజ్యావసీపాలకుల్
గా రగార్చ్యులు, తాతగా రిటులు పల్కన్ మన్మ లాలింతు, మీ
శూరత్వమ్ములు కాల్పనే ! కదలుఁ డిచ్చో నిల్వ సిగ్గయ్యెడిన్.

(అని తొందరగా సభవిడిచి పోవుచుండఁగా)

ధర్మ — (వెంటఁజని సగౌరవముగా నాపి)

ఉ. ఏటికి దత్తజంపడి నృపేంద్రుల కెల్లరకున్ మనమ్ములన్
గాటపుఁగోపముల్ రగులఁగా గమకించెదు నిల్వమయ్య ! యే
పాటియుఁగాఁడు కృష్ణుఁ డని పల్కితి, వందుసుగూర్చి యీసభా
వాటమునన్ విచారణము ప్రాజ్ఞులచే విసవచ్చు నచ్చుగన్.

నీవాదమే ప్రాజ్ఞసమృతమగునేని మార్చెనర్చిన తల్చిబుట్ట సవరించు
కొందుము. లేదా, నీవేని యిటు లొనర్పవచ్చును. కొండొక కొడు
మువశమింపుము.

భీష్మ — (సమందస్మితక్రోధముతో) ధర్మజా ! యేమిటి కన్వాని నట్లు బతి
మాడెదు.

చ. ఎఱుఁగును వాఁడు కృష్ణు జగదీద్యత, సత్త్వపరాక్రమాదికం
బెఱుఁగు, నృపవ్రజమ్మునకు నెల్ల ననూయ జనింపఁజేసినకొ
బారిఁగొనవచ్చు నంచు మది బోలెఁడుకొరిక వాని కున్న, దీ
శ్వరుని ద్రివిక్రమున్ జెనఁకువాఁ డెవఁ డీసరపాళిలో?

అంతటి డూరదృష్టవంతుం డెవ్వఁడేనియున్న “సహేంద్రితత్వకా”
వ్యాయమ్ము ననుకరింతురు. నీవీ శూరమృత్యు నేల యనునయిం చెడిన ?
వీఁడు నీవంటివారి యనునయమ్ములకుం దగఁడు, విరమింపుము.

శిశు — (పండ్లుగొలుకుచు)

కా. ఏమో ప్రేరెదు, నీకతానఁ జెడ నేఁ డీరాజసూయంబు; నీ
మోమోటమ్మునఁగాదె గొల్లని నొగిన్ బూజించె న్నీతేఁడు; కా
ర్యామేయుల్ జగదేకధమ్ములు యశోనంతుల్ ధరాకాంతు లీ
సామాన్యార్చకు నైదుపెట్టు ? లరరే ! చర్చించి వాక్రుస్తునే !

భీష్మ — (శిశుపాలుని కుత్తరమిఁబోఁగా)

జవా— (భీష్ముని సగౌరవముగా వారించి) తాతా ! యీపకుప్రాయుంగుఁడనఁచి
మీ రించుకయఁ బ్రత్యుత్తరమిడుండ నిదె మీ మృత్యుర్థిఁచెద, వీనికిం
దగిన పాఠ్యశ్చిత్తమునకెల్ల మదీయవామచరణమే పూటవడియున్నది.
(శిశుపాలుదిక్కు మొగమై మండిపడి)

మ. పరమాపాత్రశిరోమణీ ! త్రిజగతీసంద్యుండు కృష్ణుండు భూ
వరవర్ధమున నగ్రపూజ్యతకునై పాతుండుగాఁడేమి ! నా
చరణం బీనుడి పేరిలు నీకు నిపుడే నద్భుద్ధిచెప్పున్, శిరో
భర మల్లంతన దీటి బాగుపడె దో వాచాటవారాగ్రణీ !
(సభ్యులకెల్లఁ దన యెడమకాలిం జూపుచు)

తా. ఈనొక్కండవె కాదునూ ! యిచట నింకేపార్థివుండేని యీ
శ్రీవాసార్చన మేవగించునొ, యిదే శీర్షంబు మిద్యావపా
దావాసంబగు వాని దం చెఱుఁగు, మారా ! భీష్మునల్లంతవాఁ
“డేవం కార్య” మనన్ యజించితిమి, నీ నేపాటి ? మూర్ఖాగ్రణీ !

(తెరలో)

తా. మేలోహో! కడుమేలు! మేలు! త్రిజగన్మిత్రుండనై తీవు, నిక
బూలక్ బూజయెనర్పవచ్చితి మిదే ; పూజార్హు దాకార్హు నీ
వాలోచించితి వృద్ధసమ్మతిగ, నీ కాయుర్యోధీబల
శ్రీతెల్లప్పుడు నృద్ధిఁజెందుత జగత్తే మంబు దై వాఁగఁగ.
(నహదేవునిపై పుష్పనృప్తిగురియును)

వారదుండు— (పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి)

ఉ. చక్కనికృత్యముక్ సలిపి జన్మము సాధకమై ఫలించు న
తృక్కిని ద్రొక్కి తీవు కులవర్ధన ! యోసహదేవ ! శౌరికి
ఘ్రొక్కని కట్టిఁడులో జడులు, ముక్కున నూపిరిగల్గియున్ మృతుల్
నిక్కమ చెప్పితిన్ వినుము, నీహరిభక్తికి సంతసించితిన్.

(నిష్క్రమించును)

భర్మ— (తెరలోఁ గలకలము విని భీష్మును ద్వేషించి)

తా. తాతా ! కంటినె రావమండలము మాద్యద్వంశిసంతానవి
స్ఫీతంబై మఖవిఘ్నముక్ సలుపఁగాఁ బెన్మోతలన్ మోగుచున్

దోతేనెంచెడిఁ జేదిభూమిపతికిఁ దోడౌచు; నేమందు వీ
వీ తీవ్రానల మెట్లు శాంతిగన్గునో యిట్లే విచారింపవే!

చ. పిలిచినవచ్చి రెల్లవృధివీపతు; లందఱుఁ బూజనీయు ల
వ్వల శిషుపాలుచేతువున వైరముచేతుతె, వార లెంతగా
నలిగిన నాతిథేయులకు నల్గుట యుక్తముగాదు, శాంతికిఁ
గలతెఱఁ గూహచేసి మఖకార్యసమాప్తికిఁ ద్రోవచూపవే!

భీష్ము— (నిర్లక్ష్యముగా)

ఉ. వింటిని జైద్య నూతనాని వేదులులట్టులు ప్రేలుచున్న యా
తుంటిరాచమండలపు దుర్వచనమ్ములు; కృష్ణసింహ మె
ప్పంటికి నిద్రమేల్కొనునో వాగేడి నీభషకంబు లంత; కా
దంట యొకింత గర్జిలిన తత్త్వణమే సకలంబు తగ్గెడిన్.

శకు— (సహైర్యస్మితముతో) ధర్మజా! నీతమ్ముడు పసివాఁడనియు నీతాత
ముదుకండనియు వీ రెంత నోరుచేసికొన్నాఁడు మౌనముల కంతగా
నొప్పితగులుటలేద. నీయందీ రాజలోకమెల్ల స్నిగ్ధమృగుటకున్ గతంబు
నీధర్మవర్తనంబ కాని, నీతమ్ముల బలపరాక్రమమ్ములు గావు; సకలరాజ
లోకవిశ్వాస్యమృగు నీయోగ్యతాలత కీభీష్ముండు వేటుపురువై మఖవిఘ్న
మాపాదించుచున్నవాఁడు. (భీష్మునిదిక్కు)

ఉ. ఏనొక బ్రహ్మచారిసని యెంతయుఁబొంగెడు, నీదు వర్జితా
ఖ్యానము పండతావ్రభవమంచుఁ దలంచెద మేము, ధర్మవి
జ్ఞానము దంభమాత్ర; మధికమ్ముగ నిన్నును దూఱుటేల, నీ
వీనలినాతుఁ బూజ్యునిగ నేగతిఁ జెప్పితి నాకుఁ జెప్పుమా!

(తేల నిర్దేశించి) ఆరాచమండలముం దిలకింపుము.

క. అం దేరాచకూమరుఁ బోలఁగలఁ డీయబ్బాతుఁ డైశ్వర్యపున్
సందర్భమ్మున శౌర్యధైర్యగరిమన్ జాతుర్యసౌందర్య ని
వ్వందఖ్యాతివిశేషసంపదల; నపొజ్జిండ్లవై యిందఱన్
నిందింతే! కడు వృద్ధమూర్తి పని మన్నింత్రేమి! భూపాలకుల్.

వీ. దోఁబునికన్న నాద్రోణాత్మజునికన్న దుర్యోధనునికన్న ద్రుపదుకన్న
కర్ణునికన్న నక్కాభీజభుకన్న భగదుక్తుకన్న నపొండుకన్న

భీష్మకుకన్న నవ్విరటుకన్నను మద్రపతికన్న సింధుభూపాలుకన్న
భూరిశ్రవునికన్న భూధరేశ్వరుకన్న నేకలపునికన్న నెవరికన్న

తే. గీ. మఱియు దైవపాయనునికన్న మహితశక్తి

వైన నీకన్న నాకన్న నన్యుకన్నఁ

గృష్ణుఁ డేపాటివాఁడని కెరలి యర్ఘ్య

మియఁజేసితివోయి గాం గేయ! నీవు.

అది యటులుండె. ఇంతవఱ కీ గోపాలుండొనర్చిన మహాకార్యము
లెఱ్ఱెను? స్త్రీ ఘ్నుండును, గోఘ్నుండును, గృతఘ్నుండును నగు
వాని కగ్రపూజ్యుత యెట్టిది? ఇంక వల్మీకమాత్రమ్యును నగ మొత్తుట
కేవలపక్షపాతివగు నీకు నాశ్చర్యజనకమయ్య బాహుబలాధ్యులగు భూ
పాలుర కట్టిదికాదు. వైఁగా నీతఁడు లజ్జావిహీనుండనుట కావంతము
నందియమ్ములేదు.

శా. నాకుం బత్నిగ నీయనున్న నృపకన్యకా దొంగయైకాదె! మీ
శ్రీకృష్ణుండు గృహిం చె, నీజడునముకానిగ్నాదాయన్యకాం
తాకళ్యాణము లిచ్చగింతురె యోధరత్నస్పృహతో తేఁడు; నీ
వీకప్తుం డెటు పూజ్యుఁ డంటి? చెపుమా! యీనభ్యులానింపఁగఁ.

మఱియు నీపిరికిపంద జగదేకవీరుఁడగు జరాసంధు వంచించి భీముచేఁ
జంపించిన లెఱంగు శూరలోకదూరంబని నీవెఱుంగనిదికాదు. సర్వము
నెఱింగి నీ వీనీతిబాహ్యు నెట్లగ్రపూజ్యుఁడని స్తుతించితి?

శా. బాలిశుండైన కృష్ణుని సభాజనమాన్యునిగాఁగఁ జెప్పి ల
జ్జాలవ మేనిగేక కడుసజ్జనునింబలె ధర్మవన్నముల్
చాలవచించు నీ చెడురసజ్ఞ తటాలున నింతలింతలై
చీలనిహేతువేము ! పరికిలనఁజేసి వచింప నేర్తువే?

భీము — (కనులెఱ్ఱఁజేసి మండిపడి)

మ. ఖర! నాచాట! రటద్యృథావదన! నీకాలంబు దాపయ్యనే
మిర! మూర్ఖాగ్రణి! యాపగాతనయు పేర్మిక్ నుంత లెక్కింప, వ
ధ్వరమూర్తిన్ జగదీద్యుఁ గృష్ణుని వృథా పాపమ్ములకా గూసె దో
దురితాత్మా! యిదె నీకిరమ్ము గదచే ద్రుంగించెజన్ వ్రేల్చిడిన్.

(లంఘించును)

భీష్ము— (అడ్డై పట్టుకొని) తండీరి! భీమనేన!

మ. విపులమ్ముల్ సహజానుజమ్ములు రుదావేశమ్ముకల్మిన్ దప
త్తపనప్రాయములై భవన్నయనముల్ దైర్యమ్ము మాయించు
రిపుభూపాలునకేని; వీడన గతప్రీడుండు నీర్భీకుఁ డే
విపరీతోక్తులూ ప్రేలుఁగాని నయమాన్ వీక్షింపఁ డత్యంతిమై.

ఈ. వీడు పరాక్రమమ్మునను బెద్దయుఁ బేర్కొనఁదగ్గవాఁడు, నీ
వాఁడిమిగంటిమిన్ జెడనివైఖరి కన్య నిమిత్త మున్నదా
జాడయెఱుంగఁ జెప్పెదను; శాంతిపహింపుము మిన్నకుండు, మీ
గాడిదనంటి దేహమును గశ్మలమున్ బొనరించు టర్హమే!

శకు— (నిర్లక్ష్యముగా) తాతా! రానిమ్ము, నివారింపకుము.

చ. ముడుకఁడ వీవు, వాయుజుఁడు ముష్కరుఁ డించుక యస్త్రదీయదో
ర్మదను నెఱుంగుఁగాక, వెన మామకశౌర్యదవానలంబునన్
గదయును దానునున్ మిడుతకై వడి మ్రలునుగాక, యాఁగఁబో,
కెద మఱి వాని కెంతటి యభీప్సితమున్నదో! వీడు, చూచెదన్.

భీమ— (భీష్మునియాజ్ఞపై రోజుచునిల్చును.)

భీష్ము—

క. ఈకష్టాత్ముఁడు నీగదం జెడఁడు, లోకేకుండు కృష్ణండు ఈ
ద్యాకాంతుం డగు మారకుం డని మదిన్ దర్శింపఁపు; ముప్పాటము
న్నాకాశోక్తి స్థిరీకరించె, సమయంబయ్యెన్ బడున్ వీడు తా
నాకంజాతు నుదర్శనంబున శిర్గబామూలమున్ ద్రెళ్ళఁగన్.

వీడు చతుర్భుజుండును త్రిలోచనుండునై పుట్టి “రాసభంబుంబతె
నార్చిన నావికృతస్వరూపునకు శంకించు తల్లిదండ్రులు విచారించుచుండ
నంబరవాణి యుపశమవాక్యమ్ములు చెప్పి “వీడు బలాధ్యుండును
శూరుండును, ననన్యసాధ్యుండును నగు”ననియు “వీఁ డెవ్వనియుత్సంగ
మ్మునఁ గూర్చుండునెడల నీవికృతస్వరూపమ్ము పదలి స్సామాన్యమను
జాకారమ్ము వందునో వాడ వీనికి మృత్యువగు” ననియుం జెప్పుడు
‘వాఁడెవ్వం డగునోకొ’ యని కనవచ్చిన రాజుల యుత్సంగమ్ములందల్ల
వీనిం గూర్చుండఁజెట్టుచుఁ దల్లి పరిశీలించుచుండునెడలఁ దన మేనత్త

కొమరుడగు వీనింజూడ నొకపరి శౌరి యేలేంచెను. అంత యథా పూర్వముగ నీతని నాతనియుత్సంగమున నిడుటయు, విషమలోచనం బును నభ్యధిక బాహుద్వయమును బోయి వీని యిప్పటి యారూపంబు నిలిచె; నదికాంచి తల్లి శ్రీకృష్ణుని వరముకొరి వీని వధింపకుండ ననుగ్రహింపుమనుటయు, నావరదుం డపరాధశతావరణము మితిగా నావరం బనుగ్రహించె. ఆ యపరాధములు నిండె; నింక వీని వధించుటయ కడమ, కావున నీవు శాంతింపుము.

కా. నీకన్నన్ బలియుండుగాఁ, డయిన నీనీచుండు నీపై కిటుల్
శ్రీకృష్ణుం డిడు నావరముకతనక జేసాచుచున్నాఁడు; నీ
వీకాలమున శాంతిచూపు, మతఁడే యీడువ్వు కిక్షించు, దు
స్పృకుల్ వీనికి దోడునూపు నృపతుల్ వాపోయి గూఢెట్టంగన్.

శకు— (వికృతస్మితముతో)

కా. తాతయు మన్మథుక బుజువిధమున శాంతినిగొంటిరే ముఖ
ప్రీతులు గొట్టికొంచు, రిపువీరులు నవ్వంగ; మేలు! మేలు! నీ!
కాశుతార! మీ బ్రదుకు కల్పన! (భీష్మునిమాతృమే కేల నిర్దేశించుదు)
భీమునిమాట కేమి, నీ
వానికి బుద్ధిచెప్పి పశువైఖరి నిన్ను వధించుటొప్పెడిక.

(తెరలో)

కా. మంచిగఁజెప్పితీవు మతిమంతుడ, వీనదినూనుఁ డెంతయుక
జంచలబుద్ధియై పలికె, శౌరికి “నగ్రసపర్య నేయు” మం
చంచితుఁడేనె ధర్మజుఁ డనర్హుని గృష్ణుని గొల్లబోయ, నీ
సంచకు భీష్మబట్టి పశువైఖరిఁజంపుట కర్హ మెమ్మెయిక.

(పింహనాదము లొనర్తురు)

భీష్మ— (విసుట నటించి గంభీరకోపముతో)

కా. ఓరీ రాజకులారా! పలికినట్లోని న్ననుంబట్టి క్రొ
వ్వాటం జంపుఁడు; లెండు, మీశిరములం దాహుధి మత్సర మొ
ప్పార న్నిల్పితి నేల యొర్చెదను! రండా! భండనోద్యుక్తులై
శూరత్వములు నూపి రాజకులవిన్నూర్తిక బ్రవర్తింపుడీ!

పాం. కా. 3

(శిశుపాలుదిక్కు)

కా. ఓయీ! మూర్ఖ! జఘన్య! నీయఱచు నీచోత్తుల్ చెవుల్ సాచ్చియు
 న్నియు దేకముమాన్వ శాంతనవుఁ డింతేనిం బ్రయత్నింపఁ, డా
 మ్నయధ్యేయఁడు నందనందనుఁడు నిక మ్రుందింపఁగా బుట్టి నాఁ
 డాయజ్ఞేశ్వరుఁ డేరి పోరి చొరుమా! యద్దేవు లేకమునక

క. హరియై పిరణ్యకశిపుక

హరిణముబలె నడచె, నరవరాకారమునక

బారిఁగొనె రావణు నెవఁ, డా

పరమేశుఁడు శౌరి నిన్నుఁ బట్టి పధించుక.

(తెరపంకఁ దిరిగి)

ఓహో! స్వశక్తిపరశక్తిజ్ఞానశూన్యులగు నోరాజన్య కీటులుచారా!

కా. మీలోనేరికిఁ జావు దాపగుశో వాన్ మీల్లాలముంబోలె గో
 పాలుక జేరి పరాక్రమింపుఁడొగి, జీవభ్రాంతి నుం లేనియున్
 వాలాయమ్ముగనున్న రాకొమరు లానై సేని నీక్షింపకుం
 డోలిన్ దెల్పితిఁ గృష్ణమార్గొనిన నాయుర్భాగ్యముల్ రూపఱుక.

శిశు — (సాధిత్వముగా) తాతా! యిటు చూడుము.

చ. పొగడెదు సారకుక హరిని బూతువిధానఁ, పొగడెత్త కర్వులై
 నెగడెడు రాజులుండ, నవనీపతి గాని యనాధు నింతగాఁ
 పొగడెద వేటికో! ముదుకబుద్ధికిఁ గర్తము లెట్లు దోచు మేల్
 మగఁటిమి గల్గెనేని నను మార్గొనఁ దేటికిఁ గృష్ణుఁ డిమ్మైక.

(తెరపంకఁ దిరిగి కిగ్గరగా)

ఆ. వె. రాఁగవోయి బావ! రారయ్యు, నిన్నుఁ బాం

డవులతో వధింతు నపనిపతులు

మెచ్చిపొగడ; నర్హమిచ్చినందుకు హరి

కిపుడు ఫలముగల్గు తెఱుకపడఁగ.

కృష్ణుడు — (పగివేకించి తనలో)

క. ఆవరాధశతము సైచి శి

శుపాలు వధియింతు ననుచు మాన్వతగతి నీ

కపటాత్ములై కిచ్చితి

నపుడు వరము, శతము నింత కయ్యెక దోసఁగుల్.

ఇప్పుడు నూటొకటవ యపరాధమున కీజమం దారంభించె. జగద్గోరి
పాత్రపరాయణుండును నివాసిని నిక నైఁచుట పాడిగాదు. (రాజుల
నుద్దేశించి ప్రకాశముగా)

ఉ. ద్వారక గాల్చె. బద్ధుఁడనుచుకొ హరియించెను, గట్టికట్టె నీ
ధీరహీతుండు ముప్పు పనుడేవుని హగతురంగమందు, దు
ర్వారము తెన్నియేని యపరాధవి అట్టివి సల్పె; పినిపైఁ
గారణముంటఁజేసి యుగళ; మిన్ నట్టివి తట్టి కిచ్చితిన్.

ఉ. ఆపరవర్ణినీమణికి నప్పు డొసంగితి వాపరము; నీ
కావరుఁడా పరమునకుఁ గల్లఁగజేసె నపాధకత్వ; మిం
కేనరుసకొ త్తమింపవలె నీచేనఁటికొ: నృపుశల్లభం గనం
గావలమార్చి భూజనుల కప్రము వాయఁగఁ జేయఁటొప్పదే!

(తెనలో)

ఉ. నందకుమార! “మేల్.బి” యనందిగు నల్లు పడించి తీవు, ని
న్నందుల! యొన్ములైన నృపు; లచ్చరమాత్రివి పేఁడు పినితోఁ
సొంపకం దుర్మదతో గణెని కూరితి కూశతనంపుఁహత; నీ
తుండుడుకుకొ హరింపు టది దోసముగాదుమహి రహదవా!

కృష్ణ — (తనలో) ఇది పౌష్ణిలగు రాజుల పలుకులు నృపచమృతముగ నిక
నివాసిని వధించెద గాక. (ఆకాశమునకు పట్టిరిగిడ్చి)

ఉ. రమ్మిటు చక్రరాజును! పరాక్రమగర్వితుఁడైన చైత్రుమా
ర్గము హరించి వేగ నిజభామము చేయు, పౌష్ణిరాజులో
కమ్మినకుకొ ముదమ్మనుతఁ, గల్మలభూభవబాతికల్ల దుః
ఖము ఘటిల్లుఁగాక, మఖికార్యము నెఱతఁ బూర్ణకామమై.

(చక్రమునచ్చి శ్రీకృష్ణుని హస్తమున నిల్చును)

తన (అధిక్షేపముగా)

ఉ. చక్రమునిక్రముకొ గని నెనకొ ధయమంచెడి వాఁడఁ గాను, నీ
చక్రతమాన్వ సిద్ధపడివచ్చితి, భీష్మునిమాట పాల్గుగా
నకర్మిభంగి నాలమున తౌర్యముచూపి వధింతు నిన్ను; నీ
విక్రమముకొ గనంబలుచు వేళ యిదే, తడ వేల చేసెదో!

కృష్ణ — (శివుపొదిక్కి)

ఉ. అల తఱి రుక్మిణీరఘుణి నట్లు పరించెడివాఁడు నీదు దో
ర్బల మఱఁజేసి శీర్షపుభర మ్మూడిగింపమి నీకు దుర్మ వా

నాత కడుంగడుం బెరిగె వేదమువట్టిన వానిపొల్కి నో
తులువ ! చెడంగఁ బేదెదనె! దుండగపుం బెడుమాత్ర శక్తజ్ఞున్.

కతు— (తొందరగా) *కా. 87. 5208* బ్రెండ్లన్.

కా. నీకున్ సిగ్గు లవమ్మునుం గలదే ! నన్నీలున్న యిచ్చోట ము
న్నా నీ నెంచిన దుక్కిటిగిమఁబా న్నాణంపుఁబెండ్లిన్ పచిం
తే! కొంకింతయు లేక; నాఁడొ నిమి మందింపన్ బయ్యిచ్చించితిం
గా కెట్లా బ్రతుకంగ నేర్చి, అపు డక్కార్యమ్ము పూరించెదన్.

కృష్ణ— (దిగ్గరగా)

చ. కనుఁబు నృపాలకుల్ ! కనుఁడు, కశ్మలచిత్తుని విారల్లెరున్
గనుఁగొనుచుండఁ బంపెను, నికిన్ సయిపం బని లేద; నన్ను వీఁ
డనుటకుఁగాదు, భీష్ముని మహామహుల దూఱినవానికిన్ ఫలం
బును గనుఁగాక, దుష్టదుల బుద్ధిహీనత లింకుఁగావుతన్!

(చక్కమును బ్రయోగించును— లేర దింపుదురు.)

నందిశేషుడు— (ప్రవేశించి)

(భగవత్ వాక్యము)

మ. మొఱకుల్ పూజ్యులపై ననూయిని యెన్నులమ్ము గాకుండ్రుగా!
కురుబుద్ధుల్ కడువృద్ధు లాడు జీటుకుల్ యోజించి కైకొండ్రుగా
ని, రహిన్ దూలు ప్రసంగముల్ బరిపి నన్నెన్ దక్కి చాకుండ్రుగా!
కరవించాననుఁ రాణి తా నిలుచుఁగా కస్మన్మనఃపీఠికన్.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

గ ద్య

శ్రీ..... శిరుశుత వేంకటేశమ్మగు పాండవ

రాజనూయమ్మును నపూర్వనాటకమ్మునందు

సర్వమ్మును బ్రభుమాంకము.

—♦ ఫల శ్రుతి ♦—

మ. ఇటు ప్రత్యక్ష మొనర్చునంత యరగం బిట్లాటకున్ గొండు
కలువాగ్ధోరణి కట్టిపెట్టి యటువైఁ గంజాభిపూర్వ
ఘటనాతత్పరులైన వారల గతిన్ గాంక్షించి తత్పర
మ్ముట లేభాకరితో త్తమాంగమగుదున్ బాహ్యకల్పమున్.

